T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MODERNİTENİN 'TUTARLILIK' ANLATISI BAĞLAMINDA BERLİN KENT DÖNÜŞÜMÜNÜN MİMARİ YARIŞMA PROJELERİ ÜZERİNDEN OKUNMASI; DUVAR ÖNCESİ, SIRASI VE SONRASI KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME

EVİN ERİŞ

DOKTORA TEZİ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARİ TASARIM PROGRAMI

DANIŞMAN
DOÇ. DR. YASEMEN SAY ÖZER

İSTANBUL, 2016

T.C.

YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

MODERNİTENİN 'TUTARLILIK' ANLATISI BAĞLAMINDA BERLİN KENT DÖNÜŞÜMÜNÜN MİMARİ YARIŞMA PROJELERİ ÜZERİNDEN OKUNMASI; DUVAR ÖNCESİ, SIRASI VE SONRASI KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME

Evin ERİŞ tarafından hazırlanan tez çalışması 27.04.2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı'nda **DOKTORA TEZİ** olarak kabul edilmiştir.

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Yasemen SAY ÖZER

Yıldız Teknik Üniversitesi

Jüri Üyeleri

Doç. Dr. Yasemen SAY ÖZER

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Prof. Dr. Ömür BARKUL

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Doç. Dr. Murat ÇETİN

Kadir Has Üniversitesi _____

Prof. Dr. Asuman TÜRKÜN

Yıldız Teknik Üniversitesi _____

Yrd. Doç. Dr. Özgür BİNGÖL

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi _____

ÖNSÖZ

Tezin kurgusunun en önemli parçası olan yarışmalara bu denli heyecanlanmasaydım, belki tezin kurgusunu bu şekilde oturt(a)mazdım ancak, yazacağım tezi de daha çabuk bitirebileceğimden eminim. Tez süresince, Türkiye'de açılan yarışmalara girmekten kendimi sürekli frenlediğim, ailemin ve yakın çevremin söylentilerine maruz kaldığım, hatta jüri üyelerim tarafından yarışma katılımıma dair yasaklara varan dönemler yaşadım. Bir diğer taraftan araştırma süresince, yarışmaların geleneksel hale geldiği, adeta mimarlar için açık hava sergisi olan Berlin kenti ve yarışmalarına bu denli odaklanmanın, bundan sonraki yarışma deneyimlerimde büyük etkisi olacağına da eminim. Dolayısıyla bu tezin benim için yarışmalar bağlamında hem bir olgunlaşma süreci olduğu, hem de sonrasındaki dönemde her anlamda özgürleşme anlamına geldiğini söylemem yanlış olmayacaktır.

Konu yarışmalar olduğunda en büyük teşekkürün sahibi her zaman, mimarlık hayatımın devi olarak tanımladığım, bana ilk yarışma aşkını aşılayan, ilk yarışma deneyimimi yaşamamı sağlayan, ilk proje hocam, uzunca süre asistanlığını yaptığım, beraber çalışma şansı bulduğum Orhan Özgüner olmuştur.

Şüphesiz ki, bu tez sürecinin en önemli parçasını Erasmus Programı kapsamında Almanya'da Siegen Üniversitesi'nde geçirdiğim ve düzenli olarak Berlin'de bulunmamı, dolayısıyla hem arşiv çalışmalarımı, hem farklı gözlüklerle kent deneyimleri yaşayabilmemi, hem de bu çalışmaların gerçekleşebilmesi için Almanca dilini öğrenmemi sağlayan bir yıllık süreç oluşturmaktadır. Tez jüri üyelerimden Prof. Dr. Ömür Barkul'un tez sürecimin en önemli parçası olan bu sürecin gerçekleşebilmesi için, özellikle tez danışmanı bulmam konusundaki yardımı göz ardı edilemez. Konu Almanya'daki sürece geldiğinde ise; Almanya'daki tez danışmanım Prof. Ulrich Exner, yardımcı tez danışmanım Prof. Dr. Petra Lohman'ın konunun ele alınış ve daraltılması konusundaki destekleri; Hem Berlin Senatosu'nda görev almış, hem IBA kapsamındaki çalışmalarda etkin rol üstlenmiş, hem de bugün Berlin Duvarı Hatırası Proje Yöneticisi olarak çalışan, gerek arşiv çalışmaları gerek Berlin kentine dair kaynakların yazımında önemli bir isim olan Dr. Günter Sclusche'nin büyük bir nezaket ve yardımseverlikle kapılarını bana sonuna kadar açarak, sağladığı destek yadsınamaz.

Tezimi sadece tez jüri üyem olmasına rağmen büyük bir özveri ile tez danışmanım gibi sahiplenen, aynı zamanda yarışmalarda ekip arkadaşım olan Doç. Dr. Murat Çetin'e yardımlarını benden esirgemediği ve bana akademik anlamda pek çok kapı açtığı için ne kadar teşekkür etsem azdır.

Jüri üyelerimden Doç. Dr. Murat Çetin aracılığıyla yakinen tanışma şansı bulduğum, Berlin kenti üzerinde birçok çalışması olan Doç. Dr. Esra Akcan'a da, tez konum ile yakından ilgilendiği, bana kafamın takıldığı anlarda soru sorma lüksünü tanıyıp, büyük bir nezaketle yol gösterdiği için ayrıca teşekkür etmek isterim.

Tezin özgün kısmını oluşturan kartografik çalışmalarda, teknik yardımını benden eksik etmeyen arkadaşım Şafak Cudi İnce'ye, yardımları olmasaydı tez sürecimin bir hayli uzayacağının bilincinde olarak teşekkürü bir borç bilirim.

Savunma jüri üyelerim Prof. Dr. Asuman Türkün ve Yrd. Doç. Dr. Özgür Bingöl'e, doktora tezime gösterdikleri ilgi dışında, doktora sürecim sonrasındaki çalışmalarıma yönelik ufkumu açan katkılarından dolayı saygılarımı sunarım.

Tıpkı Orhan Özgüner gibi hayatımın devlerinden olan, hayatıma girdiği günden itibaren en büyük sırdaşım, dostum, hatta psikoloğum olan, zorlu doktora süresince de manevi anlamda desteğiyle, olayları değerlendiriş biçimiyle, tavsiyeleriyle ufkumda ve gönlümde pencere açan yazar Mario Levi'nin de rolünü atlamayı, her ne kadar tez konum ve yapılan akademik çalışmayla ilişkisi olmasa da doğru bulmuyorum. "...Gerçek öğrenmeler, gerçek bedelleri gerektirir..." söylemi adeta bu süreçte mottom haline gelmiş, karşılaştığım zorlukları atlatmama yardım etmiştir.

Son olarak, tez danışmanım Doç. Dr. Yasemen Say Özer'e gerek yarışma katılımlarımda, gerek tez yazım sürecinde bana duyduğu inanılmaz güven adına teşekkürlerimi sunuyorum. Doktora tezimin yazımı konusunda bana sağladığı özgürlük alanı olmasaydı, belki de bu derece tezimi sahiplenemezdim. Bu durumu, tez danışmanımın yarışmacı kimliğine bağlıyorum.

Bu tezi, eğitim-öğretim hayatımın en büyük destekçisi, akademik hayatın tüm zorluklarında yanımda olan, en büyük sponsorum babam Emin Eriş' e adıyorum...

Nisan, 2016

Evin ERİŞ

İÇİNDEKİLER

Sayfa

KISALTMA LİSTESİ vii

ŞEKİL LİSTESİ viii

ÇİZELGE LİSTESİ x

ÖZET xi

ABSTRACT xiii

BÖLÜM 1

GİRİŞ 1

1.1 Literatür Özeti 1
1.2 Tezin Amacı 2
1.2.1 Kapsam 2
1.2.2 Yöntem 4
1.3 Hipotez 7

BÖLÜM 2

MODERNİTE VE TUTARLILIK 8

2.1 Modernite 8
2.2 Tutarlılık ve Dil (Dilin Tutarlılığı, Kurallar ve İstisnalar) 16
2.3 Dilin Yansımaları 17
2.3.1 Metinler 18
2.3.2 Mimarlık ve Kent (Fiziki Çevre) 19
2.4 Bir Dil Olarak Berlin? 20

BÖLÜM 3

YARIŞMA METİNLERİ BAĞLAMINDA BERLİN KENTİNİN DÖNÜŞÜMÜ 24

3.1 1945 - 1961 Dönemi. 27
3.2 1961 - 1989 Dönemi.. 39
3.3 1989 - 2014 Dönemi.. 45
3.3.1 1989 - 2006 Dönemi 47

3.3.2 2006 - 2014 Dönemi 55
3.4 Kent Dili İlkelerinin Belirlenmesi 61
3.4.1 Yol Şebekesi Hiyerarşisi 66
3.4.2 Ada - Yapı İlişkisi, Parsel Kullanımı 66
3.4.3 Yeşil (Açık Alan) Kullanımı 66
3.4.4 Mevcut Doku - Yeni Yapı Müdahaleleri İlişkisi 66
3.4.5 Tarihi Unsurların (Berlin Duvarı) Sürekliliği 67

BÖLÜM 4

YARIŞMA PROJELERİ BAĞLAMINDA BERLİN KENTİNİN DÖNÜŞÜMÜ (AKTÖRLER VE KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJELERİ) 68

4.1 1945 - 1961 Dönemi 71
4.1.1 Kurallar 71
4.1.2 İstisnalar 83
4.2 1961 - 1989 Dönemi 83
4.2.1 Kurallar 84
4.2.2 İstisnalar 96
4.3 1989 - 2014 Dönemi 97
4.3.1 1989 - 2006 Dönemi 98
4.3.1.1 Kurallar 100
4.3.1.2 İstisnalar 112
4.3.2 2006 - 2014 Dönemi 112
4.3.2.1 Kurallar 117
4.3.2.2 İstisnalar 128
4.4 Değerlendirme 128
4.5 Yarışmalar 139
4.5.1 1945 - 1961 Dönemi Yarışmaları 139
4.5.2 1961 - 1989 Dönemi Yarışmaları 144
4.5.3 1989 - 2006 Dönemi Yarışmaları 157
4.5.4 2006 - 2014 Dönemi Yarışmaları 168
4.5.5 Değerlendirme 183
4.6 Çağrılı (Star) Mimarlar 186
4.6.1 1945 - 1961 Dönemi Çağrılı (Star) Mimarlar 186
4.6.2 1961 - 1989 Dönemi Çağrılı (Star) Mimarlar 188
4.6.3 1989 - 2006 Dönemi Çağrılı (Star) Mimarlar 192
4.6.4 2006 - 2014 Dönemi Çağrılı (Star) Mimarlar 197
4.6.5 Değerlendirme 201

BÖLÜM 5

FİZİKİ ÇEVRE VE METİNLER ARASI İLİŞKİLERİN KARŞILAŞTIRILMASI 203

BÖLÜM 6

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 207

KAYNAKLAR 218

EK-A

DIE 16 GRUNDSATZE DES STADTEBAUS 232

EK-B

SIXTEEN PRINCIPLES FOR RESTRUCTING THE CITIES 236

EK-C

GUNTER SCHLUSCHE RÖPORTAJI 239

ÖZGEÇMİŞ 248

KISALTMA LİSTESİ

CIAM	Uluslararası Modern Mimarlar Kongresi
DDR	Deutcsche Demokratische Republic
ERP	European Recovery Plan
GDR	German Democratic Republic
IBA	Internationale Bauausstellung

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3. 1 Friedreih's *Radial City* ve *Ordungssprinzip* şemaları 31
Şekil 3. 2 IBA'57 ve arazi kullanım planlarındaki değişiklikler 35
Şekil 3. 3 Batı Berlin yeni inşa edilen ve dönüşen alanların karşılaştırılması 39
Şekil 3. 4 1958 Stalinalle Planı 63
Şekil 4. 1 1953 Berlin kent haritası 71
Şekil 4. 2 1945-1961 dönemi yol şebekesi analitik haritası 73
Şekil 4. 3 1945-1961 dönemi ada - yapı ilişkisi analitik haritası 75
Şekil 4. 4 1945-1961 dönemi parsel kullanımı analitik haritası 76
Şekil 4. 5 1945-1961 dönemi yeşil doku analitik haritası 78
Şekil 4. 6 1945-1961 dönemi yeni yapılaşma analitik haritası 80
Şekil 4. 7 1945-1961 dönemi tarihi unsurlar analitik haritası 82
Şekil 4. 8 1984 Berlin kent haritası 84
Şekil 4. 9 1961-1989 dönemi yol şebekesi analitik haritası 86
Şekil 4. 10 1961-1989 dönemi ada - yapı ilişkisi analitik haritası 88
Şekil 4. 11 1961-1989 dönemi parsel kullanımı analitik haritası 89
Şekil 4. 12 1961-1989 dönemi yeşil doku analitik haritası 91
Şekil 4. 13 1961-1989 dönemi yeni yapılaşma analitik haritası 93
Şekil 4. 14 1961-1989 dönemi tarihi unsurlar analitik haritası 95
Şekil 4. 15 2005 Berlin kent haritası 97
Şekil 4. 16 2010 Berlin kent haritası 97
Şekil 4. 17 Duvar izinin kentte ortaya çıkış şekilleri ve çevresindeki binalarla ilişkisine dair örnekler 99
Şekil 4. 18 1989-2006 dönemi yol şebekesi analitik haritası 102
Şekil 4. 19 1989-2006 dönemi ada - yapı ilişkisi analitik haritası 104
Şekil 4. 20 1989-2006 dönemi parsel kullanımı analitik haritası 105
Şekil 4. 21 1989-2006 dönemi yeşil doku analitik haritası 107
Şekil 4. 22 1989-2006 dönemi yeni yapılaşma analitik haritası 109
Şekil 4. 23 1989-2006 dönemi tarihi unsurlar analitik haritası 111
Şekil 4. 24 East Side Gallery protestosu esnasında halkın verdiği mesaj 114
Şekil 4. 25 East Side Gallery ve protestolara sebep olan yüksek katlı yapı 114
Şekil 4. 26 Chora Architecture & Ubanism'in kazandığı halk oylamasına sunulan Tempelhof Projesi 116
Şekil 4. 27 2006-2014 dönemi yol şebekesi analitik haritası 118

Şekil 4. 28 2006-2014 dönemi ada - yapı ilişkisi analitik haritası 120
Şekil 4. 29 2006-2014 dönemi parsel kullanımı analitik haritası 121
Şekil 4. 30 2006-2014 dönemi yeşil doku analitik haritası 123
Şekil 4. 31 2006-2014 dönemi yeni yapılaşma analitik haritası..... 125
Şekil 4. 32 2006-2014 dönemi tarihi unsurlar analitik haritası..... 127
Şekil 4. 33 Kreuzberg Thomas Klisesi tampon bölgede inşa edilen gecekondu 130
Şekil 4. 34 1945-2014 dönemi yol şebekesi analitik haritası..... 133
Şekil 4. 35 1945-2014 dönemi ada - yapı ilişkisi analitik haritası 134
Şekil 4. 36 1945-2014 dönemi parsel kullanımı analitik haritası (tanımlı yapı adalarının dönüşümü) 135
Şekil 4. 37 1945-2014 dönemi parsel kullanımı analitik haritası (yüzen yapı adalarının dönüşümü) 136
Şekil 4. 38 1945-2014 dönemi yeşil doku analitik haritası 137
Şekil 4. 39 1945-2014 dönemi yeni yapılaşma analitik haritası..... 138
Şekil 4. 40 1945-1961 dönemi yarışma projeleri dağılım analitik haritası..... 141
Şekil 4. 41 1961-1989 dönemi yarışma projeleri dağılım analitik haritası..... 145
Şekil 4. 42 1989-2006 dönemi yarışma projeleri dağılım analitik haritası..... 159
Şekil 4. 43 2006-2014 dönemi yarışma projeleri dağılım analitik haritası..... 170
Şekil 4. 44 1945-2014 dönemi yarışma projeleri dağılım analitik haritası..... 185
Şekil 4. 45 1945-1961 dönemi çağrılı (star) mimar binaları dağılım analitik haritası 187
Şekil 4. 46 1961-1989 dönemi çağrılı (star) mimar binaları dağılım analitik haritası 189
Şekil 4. 47 1989-2006 dönemi çağrılı (star) mimar binaları dağılım analitik haritası 194
Şekil 4. 48 2006-2014 dönemi çağrılı (star) mimar binaları dağılım analitik haritası 199
Şekil 4. 49 1945-2014 dönemi çağrılı (star) mimar binaları dağılım analitik haritası 202
Şekil 6. 1 1862 Hobrecht Planı 214
Şekil 6. 2 1945-2014 dönemi kent morfolojisi dönüşümü analitik haritası..... 215
Şekil 6. 3 1862 analitik Hobrecht Planı – 1945-2014 kent morfolojisi dönüşümü haritası analitik çakışma haritası..... 216
Şekil 6. 4 1862 analitik Hobrecht Planı – 2010 Berlin kent haritası analitik çakışma haritası..... 217

ÇİZELGE LİSTESİ

Sayfa

Çizelge 1. 1 Yatay değerlendirme 6
Çizelge 1. 2 Dikey değerlendirme 6
Çizelge 3. 1 CIAM, planlamanın 16 prensibi ve Berlin kent dili prensipleri çakıştırma 65
Çizelge 4. 1 1945-1961 dönemi açılan yarışmalar 142
Çizelge 4. 2 1961-1989 dönemi açılan yarışmalar 146
Çizelge 4. 3 1989-2006 dönemi açılan yarışmalar 160
Çizelge 4. 4 2006-2014 dönemi açılan yarışmalar 171
Çizelge 4. 5 1945-1961 dönemi çağrılı (star) mimarlar tarafından tasarlanan/yapılan yapılar ..... .188
Çizelge 4. 6 1961-1989 dönemi çağrılı (star) mimarlar tarafından tasarlanan/yapılan yapılar ..... .190
Çizelge 4. 7 1989-2006 dönemi çağrılı (star) mimarlar tarafından tasarlanan/yapılan yapılar ..... .195
Çizelge 4. 8 2006-2014 dönemi çağrılı (star) mimarlar tarafından tasarlanan/yapılan yapılar ..... .200

ÖZET

MODERNİTENİN ‘TUTARLILIK’ ANLATISI BAĞLAMINDA BERLİN KENT DÖNÜŞÜMÜNÜN MİMARİ YARIŞMA PROJELERİ ÜZERİNDEN OKUNMASI; DUVAR ÖNCESİ, SIRASI VE SONRASI KARŞILAŞTIRMALI BİR DEĞERLENDİRME

Evin ERİŞ

Mimarlık Anabilim Dalı

Doktora Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Yasemen SAY ÖZER

Aydınlanmayla birlikte, bilim felsefesinin, dolayısıyla pozitivizm, rasyonalizm, strüktüralizm vb. kavramların ortaya çıktığı ve bu kavramların da, ‘modernite’ felsefesinin temelini oluşturduğu söylenebilir. ‘Modern’ insanın; sorular sormak, cevaplar aramak ve çoğunlukla bunu nesnel bir yapı üzerine oturtarak yapmak istemesi, belirli kurallar bütünü, bütüncül, mantıklı, sistematik bir organizma arayışı da, bu kavramların özünü oluşturur. Bu çalışmada modernitenin başlangıç dönemindeki aydınlanmacı ve pozitivist bakış açısının, modernite fikrinin içinde barındırdığı ‘tutarlılık’ anlatısının özünü oluşturduğu varsayımından hareketle, modernite düşüncesinin arka planında önemli yer tutan rasyonalite olgusunun Berlin kentinde yarışma projeleri aracılığıyla nasıl hayata geçirilmeye çalışıldığı ve bu anlamda kentin kimliğini nasıl oluşturduğu incelenmektedir. Bu doğrultuda çalışma, Berlin kentinde İkinci Dünya Savaşı sonrasından günümüze dek uzanan periyotta kentin biçimlenmesinde önemli yer tutan mimari ve kentsel tasarım yarışma projelerini ve bunların arkasında yatan fikirleri incelemeyi hedeflemektedir. 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyılın başından itibaren modernite ilkeleri doğrultusunda biçimlendiği gözlenen Berlin kentinin savaş sonrası dönemde bu ilkeleri hangi koşullarda ve hangi mekanizmalarla gerçekleştirdiği sorusundan hareketle, yarışma projelerine odaklanan çalışma, tüm kültürel ve düşünsel süreçlerin arkasında bir ortak aklın ne derece belirleyici olduğu konusunu problemleştirir.

Modernitenin temelinde yer alan strüktüralist düşünce sisteminde ‘bütüncüllüğü’ dolayısıyla ‘tutarlılığı’ örnekleyen en önemli unsur olarak ‘dil’ olgusu gösterilir. Dolayısıyla, modernite düşüncesinin arka planında önemli yer tutan rasyonalite olgusunun önemli unsurlarından biri olan ‘dil’ kavramı ve sistematik bir yapı olan dilin içerisindeki tutarlılıklar üzerinden kurgulanan kuramsal çerçeve çalışmanın temel dayanaklarından birini oluşturmaktadır. Strüktüralist düşünce sisteminde tüm kültürel fenomenler gibi mimarlık ve onun ‘bütünselliğini’ oluşturan kent de dil ile ifade edilmeye çalışılır. Bu çerçevede, tutarlı bir dil yaratılmasının kentteki bütünlüğü sağlayacağı ileri sürülegelmiştir. Bu noktada, dilin de dönüştüğü ve özellikle de modern sonrası düşünce sistemi içinde tutarsızlıkların da dil içinde yer aldığının görülmeye başlandığının unutulmaması gerekir. Kent ve dil arası ilişkilerin nasıl değiştiğini incelemek amacıyla bu çalışmada, gerek modernite ile özdeşleştirilebilen, gerekse modernite sonrası dönemde geçirdiği siyasal ve ekonomik dönüşümler yüzünden postmodern dönemle özdeşleştirilebilen Berlin kentinin dönüşümü incelenecektir. Tutarlılık konusunun kuramsal çerçevesi dil olgusu ile belirlenecektir. Dilin gramatik yapısı göz önüne alınarak dildeki tutarlı yapıların bir ifadesi olan ***kurallar*** ve tutarsız yapıların bir yansıması olarak da ***istisnalar*** ve bunlar arasındaki *ikilem* tezin genel çerçevesini ve değerlendirme yönteminin ana kurgusunu oluşturacaktır.

Çalışma alanı olarak Berlin kenti iki sebepten ötürü seçilmiştir. Bunlardan ilki, en temel tez-antitez ikilisini oluşturan sosyalist ve kapitalist sistemleri temsil eden Doğu ve Batı bloklarının kesişiminde yer alıyor olması, ikincisi ise, modernitenin doğduğu coğrafyada yer almış olup, ‘modern’ kente dair ve rasyonalite odaklı pratikler ve söylemler açısından kendisine pek çok kez ve durumda referans verilmiş olmasıdır.

Bu kurgu dahilinde, Berlin kent özelinde modernite fikrinin mimari ve kente yansımaları bağlamında, kentsel analiz yöntemlerinden kartografik yöntem kullanılarak değerlendirilmeler yapılmıştır. 1945 - 2014 yılları arasındaki dönem, tarihteki çeşitli siyasi, ekonomik ve kültürel kırılma noktaları esas alınarak 3 alt dönemde incelenmiş olup, bu dönemlerde yarışma projelerinin nitelikleri kartografik çalışmalar üzerinden değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Modernite, tutarlılık, rasyonalite, Berlin, dönüşüm, dil, mimari yarışmalar, kent morfolojisi

ABSTRACT

RE-READING OF THE URBAN TRANSFORMATION OF BERLIN OVER THE ARCHITECTURAL COMPETITIONS IN THE CONTEXT OF THE DISCOURSE OF 'CONSISTENCY' IN MODERNITY; A COMPARATIVE EVALUATION THROUGH PERIODS BEFORE, DURING AND AFTER THE WALL

Evin ERİŞ

Department of Architectural Design

PhD. Thesis

Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Yasemen SAY ÖZER

By the Age of Enlightenment, the occurrence of philosophy of science and notions such as positivism, rationalism and structuralism, could be seen as the milestones of the foundation of modernity. The essence of the notions above is also composed by the aspiration of 'modern' man on asking questions, searching for answers on a subjective state with the pursuit of a logical, holistic, systematical and regulatory organism. In this study, with the assumption that positivist perspective of enlightenment during the early phases of modernity constituted the essence of the "discourse of consistency", it is intended to analyze, how the notion of 'rationality' – which occupies a significant domain in the idea of modernity – is endeavored to be materialized via architectural competitions and how it embodies the identity of Berlin. In this context, the transformation of Berlin, which can be associated both with modernity and post-modernity -due to its political and economic transformations after modernity- is elucidated. Along this aim, this study discusses architectural and urban design competition projects and the underlying ideas on their background which holds significant place in Berlin's formation from post-World War II onwards. The study, which focuses on competition projects by moving from the questions of under which circumstances and through which mechanism principles of modernity are realized; problematizes to what extent a common wisdom is decisive in cultural and intellectual

processes in Berlin that is observed to have been formed by principles of modernity since the late 19th Century and the early 20th Century.

The notion of 'language' is put forward as a significant aspect which epitomizes 'consistency' due to its 'holistic nature' in the structuralist thinking system which is an essential cementing ingredient in the foundation of modernity. Therefore, the notion of language inside the phenomenon of rationality which has an important role on the background of modernity; and the consistency inside the systematic nature of language composed on the theoretical framework can be seen as one of the foundations of this study. In structuralist thinking system, like all other cultural phenomena, architecture and its holistic ramification, the city, is also defined in terms of 'language'. In this context, it is claimed that creation of a consistent architectural language (or rather grammar) would provide the unity at city-scale. At this point, it should be remembered that language also changes and is being transformed, and particularly, inconsistencies have gradually infiltrated into language particularly within the post-modern thinking system. In this study, in order to examine how the relationship between the city and the language is changed, the transformation of Berlin which can be associated both with modernity and post-modernity -due to its political and economic transformation after modernity- is elucidated.

The theoretical framework of the subject of 'consistency' will be determined by the notion of '***language***'. Considering the grammatical, structure of language, the notion of ***rules*** as an expression of '*consistent*' structures in language and the notion of ***exceptions*** as an expression of '*inconsistent*' structures in language as well as the dichotomy between these two notions will constitute the main outline of the general framework of the thesis as well as the method of the evaluation.

Berlin is selected as case study for two major reasons; firstly, it took place in the intersection area of the Eastern and Western blocs that represent socialist and capitalist systems. Secondly, Berlin takes place in the geography where modernity was born, and therefore it has been often referred within *rationality-based* practices and discourses regarding 'modern' city.

Within the context of the reflections of the idea of modernity on both architecture and the city, with specific reference to the city of Berlin; various assessments are conducted via *cartographical method* as one of the urban analysis methodologies. Having been analysed within 3 sub-periods based on critical political, economic, cultural inflection points, qualities of architectural competitions, which were held between 1945-2014, have been evaluated through cartographical studies.

Keywords: Modernity, consistency, rationality, Berlin, transformation, language, architectural competitions, urban morphology

BÖLÜM 1

GİRİŞ

1.1 Literatür Özeti

Bu çalışmada yararlanılan başlıca kaynaklar, Berlin Senatosu Planlama Departmanı Arşivi ve Wettbewerbe Aktuell Dergisi Yarışma Arşivi'nde yer alan, tez kapsamında ele alınan zaman dilimleri dahilinde açılan yarışmaların; şartnameleri, yarışma raporları, ödül kazanan projelerin yeraldığı yarışma kitapçıkları, açılan yarışmalara dayanak teşkil eden planlama kararları ve yarışmalar sonrasında Senato'nun izlediği yola dair yaklaşım ve kararlarını belirten metinlerdir. Tez araştırma sürecinde Almanya'da geçirdiğim zaman içerisinde, Berlin Senatosu Planlama Departmanı'ndan Werner Schloemer ve Dietmar Kerkow ile yapılan görüşmeler, hem arşivde yer alan belgelere erişimimi, hem de belgeleri inceledikten sonra değerlendirme sürecinde sorduğum soruların cevabını bulmamı sağlamıştır[1]. Çalışmanın özgün kısmını oluşturan yarışma projelerinin incelenmesi ve değerlendirilmesi konusunda ele alınan bu temel arşiv kaynakları haricinde, Bauhaus Arşivi'nde yer alan IBA ile ilgili kaynaklar ve gerek IBA çalışmalarında aktif görev almış, gerek Berlin Duvarı Hatırası'nda halen aktif olarak çalışan Günter Schlusche ile yapılan görüşmeler sonucu elde edilen bilgi ve kaynaklar da tezin literatür kısmını oluşturmuştur. Yapılan arşiv çalışmaları sonrasında tezin özgün çalışmalarından biri olan dönemler arasında açılan yarışmaların listesi Çizelge 4.1, Çizelge 4.2, Çizelge 4.3 ve Çizelge 4.4'te ve açılan bu yarışmaların kent içerisindeki konumları Şekil 4.40, 4.41, 4.42, 4.43, 4.44'de belirtilmiştir. Açılan yarışma sayılarının

[1] Öyle ki, Berlin Senatosu'nun arşivine erişebilmem için, arşiv sistemlerini tarafıma anlattıkları bir günlük seminer dahi olmuştur.

çokluğu sebebiyle, çalışma kapsamınca belirlenen alan ve içerikteki yarışmaların kaynakları ve kendi özellerinde yazılan metinlerin referanslarına ise, tez akışı dahilinde daha detaylı olarak yer verilmiştir. Çalışmanın kuramsal çerçevesini oluşturan modernite metinleri ise 'tutarlılık' kavramı süzgecinden geçirilerek taranmıştır. Hegel'den Habermas'a uzanan bir skala içerisinde değerlendirmeler yapılmıştır.

1.2 Tezin Amacı

Bu çalışmada, modernite 'tutarlılık' kavramı üzerinden ele alınıp, bununla ilişkili olarak Berlin kent özelinde değerlendirmek amaçlanmıştır. Modernite düşüncesinin arka planında önemli yer tutan rasyonalite olgusunun önemli unsurlarından biri olarak 'dil' kavramı ve sistematik bir yapı olan (ya da öyle olduğu varsayılan) dilin içerisindeki tutarlılıklar üzerinden kurgulanan kuramsal çerçeve çalışmanın temel dayanaklarından birini oluşturmaktadır. Kültürel bir olgu olarak ele alındığında 'modernite', kendisini oluşturan bileşenler (ki bunların arasında dil {yazılı ve sözlü}, mimarlık ve kent morfolojisi bu tezin kapsamına ilişkin unsurlar olarak kabul edilmiştir) arasındaki tutarlılık veya tutarsızlık ilişkileri üzerinden tanımlanmaya çalışılmaktadır.

Çalışma alanı olarak Berlin kenti iki sebepten ötürü seçilmiştir. Bunlardan ilki, en temel tez-antitez ikilisini oluşturan sosyalist ve kapitalist sistemleri temsil eden Doğu ve Batı bloklarının kesişiminde yer alıyor olması; ikincisi ise, modernitenin doğduğu coğrafyada yer almış olup, 'modern' kente dair ve rasyonalite odaklı pratikler ve söylemler açısından kendisine pek çok kez ve durumda referans verilmiş olmasıdır.

Bu amaç doğrultusunda çalışma, modernite manifestosunun metinleri ile bu manifestonun fiziki olarak, mimariye ve kente yansımaları arasındaki ilişkinin, 'tutarlılık' kavramı ve bunun zaman içerisindeki dönüşümü bağlamında değerlendirilmiştir.

1.2.1 Kapsam

Çalışmanın kapsamı şu şekilde ele alınmıştır;

Çalışma, modernite tartışmasında 'tutarlılık' olgusuna odaklanmaktadır. Bu nedenle modernite ile özdeşleştirilen geniş kapsamlı kuramsal tartışmalar yalnızca 'tutarlılık' filtresinden geçirilerek, bu filtreden doğrudan geçemeyen kavram ve unsurlar tartışma kapsamı dışında bırakılmıştır. Burada, 'tutarlılık' olgusu modernitenin *söylemi* ve *icraatı*

olarak iki bağlamda ele alınıp, gerek söylemin, gerek icraatın kendi içindeki tutarlılıkları ve gerekse de söylem-icraat arası tutarlılıklar bu tez çalışmasının kapsama çerçevesini oluşturmaktadır. Bu nedenle, bu tür tutarlılıklar dışındaki konular her ne kadar modernite veya Berlin mimarlığı ve kent planlamasına dair çalışmaların ilgi alanı içine de girse, bu tez kapsamı dışında yer almaktadır.

Tutarlılık konusunun kuramsal çerçevesi ***dil*** olgusu ile belirlenmiştir. Dilin gramatik yapısı göz önüne alınarak dildeki tutarlı yapıların bir ifadesi olan ***kurallar*** ve tutarsız yapıların bir yansıması olarak da ***istisnalar*** ve bunlar arasındaki *ikilem* tezin genel çerçevesini ve değerlendirme yönteminin ana kurgusunu oluşturmaktadır.

Bu tezde, kültürel bir olgu olarak dilin yansımalarının ***metinler*** ve ***yapılar*** ikilemi içinde ele alınması öngörülmüştür. Tutarlılık olgusu da bunlar arasındaki 'tutarlılık' bağlamında ele alınmaktadır. Bunların her birinde kurallı ve istisnai özelliklerin göz önüne serilmesi hedeflendiğinden, seçilen *metinler* mimari ile ilgili olarak; Felsefi-Mimari Metinler, Kente Dair Alınan Belediye/Encümen Kararları-İmar Plan Notları, Yarışma Şartnameleri şeklinde seçilmiş olup, seçilen *yapılar* ise bütünü ve buna dair kuralları ifade eden ***kent*** ile parçaları ve kimi zaman istisnaları barındıran ***tekil yapılar*** (ve bunları icra eden aktörler) olarak seçilmiştir. Tez kapsamında yöntemle ilişkili olarak sistematik karşılaştırmalara esas olmak üzere yarışma metinlerine odaklanılması uygun bulunmuştur.

Berlin kent merkezi odak noktası olarak alındığı bu çalışmada, yukarıda sözü edilen kesişimlerin yoğun olarak yaşandığı Duvar ve çevresi çalışmanın merkezini oluşturmaktadır. Bu alan dışında yer alan bölgeler, temel argüman konusuyla ilgili olduğu takdirde periferik olarak ele alınmıştır.

Tez kapsamında Berlin kentinin dönüşümü 19. yüzyıldan günümüze uzanan bir perspektifte yer almakla birlikte, bu dönemin bir tez çalışması için uzunluğu da göz önünde bulundurularak, 20. yüzyılın temsili periyotları ile kırılma ve geçiş noktalarına odaklanmaktır. Bu kısıtlamanın arkasında yatan mantık, özellikle de Berlin Duvarı'nın inşası üzerinden düşünüldüğünde, siyasal ve ekonomik düzenler arası geçişte ortaya çıkan dönüşümler arası tutarlılık ve tutarsızlıkların tezin ileri sürdüğü argümanları net bir şekilde ortaya koyabilme potansiyelidir. Bu nedenledir ki, yüzyıllardır sürekli

dönüşegelen Berlin kent formunda 20. yy ortalarından itibaren gözlenebilen çarpıcı transformasyonu, modernitenin kendi içsel tutarlılıkları arkasındaki sistematiği (ki burada dilbilimsel yöntemler araçsallaştırılacaktır) göz önüne sermek için Berlin özellikle seçilmiş olup, 1945'ten günümüze kadar olan süreç, Duvar öncesi, sırası ve sonrası olmak üzere üç (3) ayrı döneme yayılı bir zaman kesitinde ele alınarak çalışmanın tarihsel kapsamı belirlenmiştir.

1.2.2 Yöntem

Çalışma yöntemi, kuramsal çerçevesi ***dil*** ve dilin *gramatik yapı*sında yer alan ***kurallı*** (rule-based) ve ***istisnai*** (exceptional) yapılar ikilemi üzerine kurulmuştur. Bu dilbilimsel ikilem ışığında, Berlin kentinin, modernite ve iç tutarlılık penceresinden incelenmesi çerçevesinde, ***metinler*** ve ***yapılar*** ikilemi tezin temel yapısını oluşturmaktadır. Bu iki unsurun gerek birbiri ile ilişkilerini ve gerekse bu unsurların zaman içindeki dönüşümlerinde ortaya çıkan tutarlılıkları - tutarsızlıkları ortaya koymak çalışmanın temel yöntemini oluşturmaktadır. Diğer bir deyişle, bu iki öge, bir yandan seçilen dönemler içinde birbirleriyle tutarlılıkları açısından ***yatay*** olarak değerlendirilirken, diğer yandan da her iki unsurun zaman içinde hem ayrı ayrı hem de birbirleriyle ilişkileri açısından nasıl dönüştüğü de ***dikey*** olarak analiz edilmiştir. Bu analiz yöntemi şu şekilde açıklanabilir;

Analizler kapsamında modernitenin doğuş evresi olan 19. yy, kent dönüşümü açısından kurgusal anlamda önemli rol oynamakla birlikte, yukarıdaki kapsam bölümünde de belirtildiği üzere, modernitenin siyasal kırılmalarından birine odaklandığından analiz kapsamı dışında bırakılmıştır. Aynı sebeple, analiz bölümü, Berlin Duvarı'nın inşası ve yıkımını kapsayan 20. yy ve günümüz-21. yy'a odaklanmıştır. Sözü edilen bu periyod ise, Berlin Duvarı'nın inşasına endekslenecek biçimde, alt zaman kesitlerine ayrılarak irdelenmiştir. Bu bağlamda, kentin son dönem dönüşümü, 1945 - 1961; 1961 - 1989 ve 1989 - 2014 olmak üzere üç farklı dönem çerçevesinde kategorize edilmiştir. Modernitenin 'tutarlılık' kavramı ile ilişkisi; Metinler bağlamı ve Fiziki çevre - Kent bağlamı olarak iki ana başlık altında bu üç farklı dönem incelenmesi üzerinden kurgulanmıştır. Metinler bağlamı, yukarıdaki kapsam bölümünde de gerekçeleri açıklandığı üzere yarışma şartnameleri üzerinden okunmuştur. Kuşkusuz ki, bu yarışma

şartnamelerine dayanak olan plan kararları da bu kapsamda ele alındığından şartnamelerle birlikte düşünülerek 'yarışma metinleri' olarak tanımlanması ve analizlerde yer verilmesi uygun bulunmuştur. Fiziki çevre - Kent bağlamı ise kentin 'dilbilim' ile ilişkisinin sorgulanması amacıyla 'Kurallar' ve 'İstisnalar' olmak üzere iki başlık üzerinden yine dönemsel olarak tartışılmıştır.

İlk olarak sözü edilen üç alt zaman kesitine dair yarışma metinleri bağlamında analizler yapılması; ikinci olarak, fiziki bağlamda, yani modernite fikrinin mimari ve kente olan yansımaları bağlamında, bu üç döneme ilişkin kurallar ve istisnalar başlıkları altında dilbilimsel analizlerin yapılması; üçüncü olarak da, yapılan bu dönemsel analizler sonucu, modernite metinleri üzerindeki 'tutarlılık'lar, fiziki çevre - mimari ve kentteki 'tutarlılık'ların dikey değerlendirilmelerinin yapılması, kendi dönemi içinde metinsel ve kentsel bağlamda 'tutarlılık'ların yatay değerlendirmelerle irdelenmesi ve son olarak, bunların zaman içindeki değişimlerinin birlikte değerlendirilmesi, karşılaştırmalarının yapıldığı dört temel aşama üzerinden kurgulanmıştır (bkz. Çizelge 1.1,1.2).

Bu kurgu dahilinde, Berlin kent özelinde modernite fikrinin mimari ve kente yansımaları bağlamında, dilbilimsel analiz yöntemlerinden kartografik yöntem kullanılarak değerlendirilmeler yapılmıştır. Kurguda yer alan zaman içindeki değişimlerin birlikte değerlendirilmesi ve karşılaştırmaların yapılması için ise, bu yöntemle hazırlanan haritaların çakıştırılarak değerlendirilmesine karar verilmiştir. Ancak, tezde kategorize edilmiş dönemleri kapsayan Berlin'e ait haritaların, dijital ortamda yer almadığı görülmüştür. Bu nedenle çalışma kapsamında seçilen, Berlin Senatosu'nun arşivlerinde yer alan 2010 Berlin kent haritası (güncel) ve Bien & Giersh'in yayınladığı 1943, 1953, 1984 yılları haritalarını da içeren *'Luftbildplane, Ansichten, Übersichtskarten von 1237 bis heute - Über Berlin'* haritaları, dijital ortama yazar tarafından aktarılmıştır. Bu süreçte farklı dönemlere ait haritaların; çizim yöntemlerindeki yapı farklılıkları, haritada ele alınan (odaklanılan) alanların birbirinden farklı olması nedeniyle çakıştırılacak alanların kimi kısımlarındaki veri eksiklikleri, harita ölçekleri arasında denkleştirmeler esnasında ortaya çıkan çözünürlük farklılıkları, renkli, siyah - beyaz olma durumlarından kaynaklı harita okumalarında net olmayan durumların söz konusu olması vb. gibi bazı teknik sorunlar ile karşılaşılmıştır. Her ne kadar bu teknik sorunlar çalışmada minimize edilmeye çalışılmış olsa da, bahsi geçen teknik sorunların varlığı düşünülerek,

haritalarda sapma olabileceği ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır.

Çizelge 1.1 Yatay değerlendirme

MODERNİTE-ÇEŞİTLİ DÖNEMLERDE 'TUTARLILIK'			
ZAMAN	**METİNLER**	**FİZİKİ ÇEVRE (KENT)**	**YATAY DEĞERLENDİRMELER**
1945-1961	→	→	TUTARLILIK **VAR/YOK**
1961-1989	→	→	TUTARLILIK **VAR/YOK**
1989-2014	→	→	TUTARLILIK **VAR/YOK**
DİKEY DEĞERLENDİRMELER	TUTARLILIK VAR/YOK	TUTARLILIK VAR/YOK	ZAMAN İÇİNDEKİ DEĞİŞİMİN BİRLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çizelge 1.2 Dikey değerlendirme

MODERNİTE-ÇEŞİTLİ DÖNEMLERDE 'TUTARLILIK'			
ZAMAN	**METİNLER**	**FİZİKİ ÇEVRE (KENT)**	**DİKEY DEĞERLENDİRMELER**
1945-1961	↓	↓	TUTARLILIK **VAR/YOK**
1961-1989	↓	↓	TUTARLILIK **VAR/YOK**
1989-2014	↓	↓	TUTARLILIK **VAR/YOK**
DİKEY DEĞERLENDİRMELER	TUTARLILIK **VAR/YOK**	TUTARLILIK **VAR/YOK**	ZAMAN İÇİNDEKİ DEĞİŞİMİN BİRLİKTE DEĞERLENDİRİLMESİ

1.3 Hipotez

Berlin kenti; hem mimari ve kentsel yarışmaların geleneksel hale gelmesi nedeniyle yarışma mekanizmasının pek çok kez ve durumda örnek teşkil ettiği, hem de modernitenin doğduğu coğrafyada yer alan, 'modern' kente dair ve rasyonalite odaklı pratik ve söylemler açısından pek çok kez ve durumda referans verildiği bir kenttir. Bu çalışma, önemli siyasi, ekonomik ve kültürel kırılmaların birinci elden hissedildiği Berlin kentinin; belirli dönemlerde kendi iç sistematiği ile tutarlılıklar sergilerken, diğer dönemlerde siyasi, ekonomik ve kültürel oluşumları arasındaki uyumsuzlukların tutarsızlıklar tanımlaması nedeniyle, moderniteyi ve dönüşümünü anlatan bir varlık veya kültürel yansıma - bir başka deyişle bir dil - olarak görülebileceğini iddia eder. Aydınlanma ve pozitivist bakış açısının eylem planı olan modernite düşücesinin arka planında önemli yer tutan rasyonalite olgusunu, 'tutarlılık' ve 'dil' kavramlarıyla ilişkilendirerek, Berlin kentinde yarışma projeleri aracılığıyla nasıl hayata geçirildiği ve tüm kültürel ve düşünsel süreçlerin arkasında bir ortak aklın ne derece olduğu konusunu irdeler.

Bu bağlamda bu tez, "Yarışmalar, Berlin kentinde bir rasyonelleşme aracı olarak kullanılır ve bu kapsamda Berlin modernitenin tutarlılık iddiasını doğrular" savı üzerine kurgulanmıştır.

BÖLÜM 2

MODERNİTE VE TUTARLILIK

1960'tan günümüze farklı bakış açıları ile çeşitli modernite eleştirileri yapılmıştır. Aynı zamanda, 'modern olma' fikrinin başlangıcından bu yana pek çok farklı modernite tanımının yapıldığı da söylenebilir. Bu çalışmanın ana amacı, tutarlılık kavramının özünde yatan kavramların modern ve modernite felsefesi ile kolaylıkla ilişkilendirilebileceği düşüncesiyle, moderniteyi tutarlılık kavramı üzerinden yeniden değerlendirmektir. Bu varsayımla, çalışmanın bu bölümünde konunun teorik çerçevesi ve tartışmanın omurgası iki eksen üzerinden tanımlanmıştır. Ana eksen, modernitenin tüm argümanlarının tutarlılık kavramı üzerine kurulu olmasına rağmen, kavramın kendi içinde tutarsız olmasını tanımlamaktadır ki günümüz bakış açısıyla bu ikilem çalışmanın argümanı açısından dikkat çekici olarak yorumlanabilir. İkinci eksen ise, tutarlılık kavramının konunun teorik çerçevesi içinde bir dil nosyonu olarak ele alınmasıdır. Ayrıca, modernitenin teorik anlamını, - modernite teorisi ile doğrudan bağlantılı olan - bu anlayış ile karşılaştırabilmek ve teorik arka planın fiziksel çevrelere nasıl yansıdığını anlayabilmek için hem fiziksel çevreler, hem de metinlerde dil nosyonuna yönelinmiştir. Bu çerçeveye göre çalışmanın bu bölümü dört alt başlığa ayrılmıştır. İlk başlık modernitenin kavramlarına, ikinci başlık tutarlılık ve dil kavramları ile dilin ne denli tutarlı olduğuna, üçüncü başlık dilin fiziksel çevre ve metinlere yansımalarına ve dördüncü başlık da çalışma alanı olarak niçin Berlin kentinin seçildiğine odaklanmaktadır.

2.1 Modernite

Modernitenin tutarlılık kavramıyla ilişkisini kurmadan önce, modernitenin bu olguyu nasıl bünyesinde barındırdığına ilişkin bağlamsal bir değerlendirmeye gereksinim

duyulmaktadır. Bu doğrultuda, modernite tanımı içinde tutarlılık nosyonunu gerektirecek arka planın anlaşılması gerekir. Hegel'den Habermas'a uzanan bir skala içinde mantık ve rasyonalitenin bu arka plandaki rolünü sorgulamak başlangıç noktası olarak alınmıştır.

Modernite kavramı üzerinde konuşabilmek, eleştiri yapabilmek şüphesiz ki Hegel'in modernite kavramı ile ilgili düşüncelerini irdelemeyi, özümsemeyi gerektirir. Bunun iki nedeni vardır; birincisi, modern düşüncenin öncü, iz bırakan filozoflarından biri olması; ikincisi, düşüncelerinin çoğunlukla 'soyut' olmakla eleştirildiği [1], [2], ancak 'modernite' kavramının da özünde soyutluklar barındırdığı düşüncesidir. Modernite tanımının yapılmasının - epistemolojik olarak incelenmesinin - güçlüğü ve yapılan tanımların çeşitliliği de bu soyutluk ile ilişkilendirilebilir. Bugün, sıklıkla Marx'ın 'katı olan her şeyin buharlaştığı' [3] fikrine referans veriliyorsa, modernite kavramı ile ilgili düşünce ve eleştirileri, soyutluk ve katılaşma kavramları üzerinden yeniden düşünüp değerlendirmek gerekmektedir. Bu düşüncenin nedeni ise, modernitenin barındırdığı soyutlukların farkındalığı olmadan yorumunun, 'modern' fikrinin özüyle belirli tutarsızlıklar ile sonuçlandığı, sonuçlanacağı iddiasıdır.

'Modern' düşünce, evrim teorisiyle, gelişme ve ilerlemeyle paralel düşünceler üzerine kurulmuştur. Hegel, modernite tarihini bilincin özgürleşme süreci olarak tanımlar [4], [5]. Bu süreci ise mantık bilimi, rasyonel düşünce ve diyalektik yöntem üzerine oturtturur [6]. Modernleşme süreci içinde, bir başka deyişle bilincin özgürleşme sürecinde yetersizlik ve tutarsızlıklar [4], [7] ile karşılaşıldığında ideale ulaşma yolunda evrilme süreci başlar ve modernitenin soyut bulunan kavramları zamanın ruhuna göre evrilerek katılaşır. Ta ki katılaşan bu fikrin tutarsızlıkları sonucu buharlaşma fazına gelene kadar [8]. Modernite tarihinin faz değişimleri olarak kabul edilebilecek bu kırılma noktalarını Hegel, yetersizlik ve tutarsızlık kavramları üzerinden açıklar [4], [7]. Ancak 'tutarsızlık' kavramı özünde zaten yetersizlik kavramını da barındırdığı düşüncesiyle, bu çalışma çerçevesinde sadece 'tutarsızlık' kavramının kullanılması uygun görülmüştür.

Bu düşünce doğrultusunda Modernizm akımının modernite düşüncesinin katılaşmış hallerinden biri olduğu düşünülebilir ve modernite kavramının vücut bulduğu akımlardan sadece birisi olan Modernizm'in barındırdığı tutarsızlıkların, modernite

kavramının bütünüyle karıştırıldığı düşüncesi iddia edilebilir. Dolayısıyla, çalışmanın bu bölümünde, bugün hala 'modernite' sürecinin içinde yaşadığımız ve özünde soyutluklar barındıran modernitenin, içinde yaşanılan süreçle doğru orantılı oluşumlar ile vücut bulduğu argümanı üzerinden değerlendirmeler yapılmış ve modernite fikrinin evrilme sürecinde karşılaşılan tutarsızlıklar ortaya konulmaya, değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Daha önce de değinildiği gibi modernite fikrinin oluşumundan bugüne kadar değişik perspektiflerden pek çok modernite tanımı yapılmıştır. Bu tanımlamalar da aslında, özünde 'bütünsel' bir bakış açısı olan - ki modernitenin bütüncül bir *'paket'* olarak algılanması, düşünce dünyasına empoze edilmiştir [9] - modernite kavramına belirli kavramlar üzerinden 'parçacıl' olarak tanım ve eleştiri yapılmasının tutarsızlık meydana getireceğini düşündürmektedir. Yapılan tanım ve modernite okumaları kabaca; *Tarih ve gelenekten kopmaya* [10], [11], [12], [13]; *Geçicilik ve hız kavramına* [3], [12], [14], [15], [16], [17], [18], [19]; *Olumsuzlama ve zıtlıklar barındırmasına* [20], [21]; *Standartlaşma ve rasyonellik kavramlarına* [3], [22], [23]; *Sosyolojik, siyasi ve ekonomik getirilerine* [24], [25], [26], [27], [28] yapılan vurgu olarak özetlenebilir.

Moderniteyi 'tarih ve gelenekten kopma' olarak tanımlayanlar üzerine yeniden düşünülecek olursa; tarih ve gelenek kavramlarının anlam farkını ortaya koymak gerekir. Çünkü gelenekten kopma ile tarihi yok sayma, tarihten kopma arasında büyük anlam farklılıkları vardır. Bu farklılıkların, modernite eleştiri ve yorumlarında net olarak ifade edilmemesi, bu konuda yapılan modernite eleştirilerinin indirgemeci, tutarsız olarak yorumlanma ihtimalini doğurur.

Hegel; bilincin özgürleşmesi olarak tanımladığı modernitenin ancak evrensel bir dil aracılığıyla var olabileceğini düşünür. Evrenselliğin bir tutarsızlığa ve çelişkiye düşmeme ilkesi olduğunu savunur [29]. Çünkü O'na göre, doğuştan var olan ya da toplumsal olarak koşullanmış arzularla etkinlik gösterildiğinde ve hareket edildiğinde özgür olunamaz. Dolayısıyla, modernite bilincin özgür olma süreciyse, 'gelenekten kopma' ve özgürlüğün 'evrensel' olanda bulunması gerekliliği düşüncesi modernite kavramının özü dahilinde tutarlıdır yorumu getirilebilir. Ancak tanımlandığı haliyle gelenekten kopma, tarihi yok sayma olarak değerlendirilemez. Kaldı ki, gelenekten kopulması gerekliliğini vurgulayan Hegel, tarihin anlamını ve önemini kabul eder. Tarihin olgularını, düşüncelerinin ham maddesi olarak görür. Özetle, tarihin, bilincin evrilebilmesi için

başlangıçları tariflediğini kabul eder ve olmayan bir düşüncenin evrilemeyeceğini savunur. Diğer bir deyişle, modernite, bilincin özgürleşebilmesi için ilerleme, gelişme, evrilme süreci ise, bir başlangıcın varlığının kabulünü ve tarihin kabulünü görmemezlikten gelmek imkânsızdır [5].

Modernitenin 'geçicilik' kavramına vurgu yaparak eleştiren akıl üzerine düşünüldüğünde, ilk olarak akla evrim teorisi, dolayısıyla gelişme ve ilerleme kavramları gelmektedir. Modernitenin geçicilik kavramıyla ilişkisi, var olan olgu ve düşüncelerin buharlaşma zamanı geldiği, ancak bunların yokmuş gibi sayılmayıp, elde bulunulan düşünce ve oluşumların başka düşünce ve oluşumlara evrilmesi gerekmekte olduğu için dönüştüğü ve değiştiği ile açıklanabilir. Geçicilik kavramı ile meydana gelen hız mevhumunu ise, zamanın ruhu ile bilincin tutarsızlıklar üzerinden yenilenme ihtiyacı belirler. Başka bir deyişle, özgürleşme sürecinde 'mesken tutma' yoktur [30]. Her şey zamanı geldiğinde, gerektiği gibi değişir, dönüşür. Hegel de tarihte olan her şeyin öyle gerektiği için olduğunu iddia etmektedir [7].

Bir diğer modernite kavramının sıklıkla ele alınan ve eleştirilen içeriği, olumsuzlama kültürü ve zıtlıkları, çelişkileri bir arada barındırmasıdır. Hegel evrilme sürecini diyalektik felsefe ile açıklar [6]. Diyalektik felsefesinin özünde ise 'her tezin beraberinde antitezini getirdiği' yatar. Dolayısıyla bahsi geçen olumsuzlama, zıtlık ve çelişkilerin varlığı, diyalektik felsefe ile açıklanabilir. Bir olgunun tutarsızlıklarının olduğu süreçte bir evrilme yaşanıyorsa, var olan/tanımlanan tutarsızlığın şüphesiz ki belirli nedenleri, altında yatan düşünceler vardır. Dolayısıyla bu süreçte iki zıtlığın, birbiriyle çelişen olgunun varlığı ile ilgili tartışmaya gerek bile yoktur. Bir diğer yandan, bireyin bilincinin özgürleşmesi; düşünen aklı, eleştiren aklı beraberinde getirir [31], [32]. Eleştiri, Aydınlanma fikriyle beraber zaten gelmiştir. Çelişki, zıtlık ve olumsuzlamaların varlığı 'modern' düşünce de kaçınılmazdır. Bu kavramlar üzerinde yoğunlaşan eleştiriler 'modern' akıl mı eleştiriyor sorusunu düşündürür.

Modernitenin 'standartlaşma' ve 'rasyonellik' kavramlarına yapılan vurgu dikkate alındığında, akla bu kavramlara karşı yöntem olarak geliştirilen ve ortaya konulan 'fenomenolojik yöntem' gelir. Ancak fenomenolojik çalışmaları bilimsel bir çerçeveye yerleştirmek her zaman problemli olmuştur. Fenomenoloji kavramının başlangıç noktasında önemli bir rol oynayan Hegel'in düşünceleri incelendiğinde ise; O,

fenomenolojiyi; “şeylerin bize göründüğü biçime yönelik bir inceleme” olarak tanımlar ve duyular vasıtasıyla elde edilmiş bu verileri sadece enformasyon olarak görür [4]. Bir bilgiye ulaşılacaksa, pasif bir biçimde deneme yapmakla kalınamayacağı, bilincin alınan enformasyonu yönetmede daha aktif bir rol oynaması gerektiğini savunur [33]. Mimarlığın ve kentin özünde bulunan, daha önce konvansiyonel araç ve yöntemlerle ifade edilen bu fenomenolojik olguların rasyonelleştirmesi çabalarında ortaya bir tür engel olarak çıkan zorlukları aşmak, ancak aşarken kentin değerlerini fragmanlara ayırarak kayıplara uğratmamak amacıyla üst şemsiye olabilecek bir kavrama gereksinim duyulmuştur. Bu da bir birlik, bütünlük, dolayısıyla tutarlı bir dil yaratma çabasıyla ilişkilidir. Enformasyonların bilgisini kesinleştirmeye, kategorize etmeye, sınıflandırmaya kalkıldığında ise tutarsızlaşacağını söyler [4]. Bu enformasyonlar ile bilgi arasındaki farkı evrensel bir dil haline gelip gelememeyle orantılı olarak net bir şekilde ortaya koyar. Modernitenin ana amacı olan özgürleşmeyi bilgi ve bilginin evrenselliğinde; bunu da akılcılık, mantık bilimi ve rasyonalitede bulmaktadır. Ayrıca, var olan eleştiriler akla “Rasyonelliğe nasıl karşıt bir yöntem önerisi getirilmiştir, yoksa bu eleştiriler sadece duyular vasıtasıyla ortaya konmuş enformasyonlar, somutlaş(a)mamış olgular mıdır?” sorularını da beraberinde getirmektedir. Görülen o ki, her ne kadar standartlaşma ve rasyonalite eleştirilse bile, bugün hala fikirlerin belirli sistematik üzerine oturtturulduğu, zaman içerisinde evrenselleşmiş, somutlaşabilmiş belirli standartların baz alındığı, kategoriler, sınıflandırmalar yapılarak bilgi ifade edilmektedir.

Modernitenin siyasi ve ekonomik getirileri üzerindeki eleştiriler belki de, ‘parçacıl’ olarak yapıldığı için, tutarsızlıklar barındırdığı düşünülen eleştiriler arasında, modernitenin özüne dair yapılmış/yapılmakta olan en tutarlı eleştirileri içerir. Bu düşüncenin nedeni ise, ilk olarak, Foucault’un modernitenin özünü oluşturan kavramlara direkt olarak eleştiri getirmesidir. Foucault’a göre [34], [35]; modernite fikriyle oluşan kontrol mekanizmaları ile bireyin ve bilincin özgürleşmesi mümkün değildir. Modernitenin ileri sürdüğü (dayattığı) sistem içerisinde, bilincin özgür olmadığını, olamayacağını, sadece belirli ideolojiler üzerinden, toplumsal güç ilişkilerinin daha rafine ve daha görülmez hale gelerek, –miş gibi olduğunu belirtir. Bunu da eski zamanlarda kölelik sisteminin açık bir tanıma sahip olduğu, ancak günümüzde tanımlanmamış/tanımlanamayan modern köleler olduğuyla örneklendirir. Foucault’un

‘devlet’, (yola getirici) ‘iktidar’, ‘güç’, ‘toplumsal denetim’ kavramları yönünden moderniteye getirdiği bu eleştiriyi, Hegel’in ‘efendi-köle ilişkisi’ felsefesi ve ‘devlet’ kavramındaki bazı tutarsızlıklarla da desteklemek mümkündür. Foucault’nun, modernist kuramların, bilgiyi nesnel ve evrensel bulmaları, nötr bilginin ilerlemenin temeli olduğu iddiası da güç ve tahakküm (hükmetme) ile ilişkilidir. İnsanlığı kontrol edebilmek için yöntemler oluşturulduğunu ileri sürer. Dolayısıyla, modernite ile katedildiği düşünülen ilerlemenin olumsuz yönde bir ilerleme olduğunu iddia eder. Ayrıca, O’na göre; modernitenin bütünsel yapısı gerçekliği yansıtmaz. Parçalı, bütünlüklü olmayan, neden-sonuç ilişkisiyle tanımlanmayan bir bilginin peşinde olunması gereklidir. Çünkü neden-sonuç ilişkisine dayalı olan bilgi, gerçekliği açıklamaz. Foucault’un bu düşüncesi modernite ve kavramın bütünsel yapısı içerisinde bilgi edinim ve üretim sürecinde, bütüne hakim olabilmenin getirdiği güçlükler açısından değerlendirildiğinde olumlu olarak yorumlanabilir ancak, Hegel’in bireyin duyusal yöntemlerle yapacağı araştırmaların tutarsızlıklara yol açacağı ve sadece enformasyon olarak kalacağı düşüncesini de akla getirir. İkinci olarak, 20. yy başında, başlangıcında ‘sosyalist’ ilkeler üzerine kurulmuş olan modernist ütopyanın, giderek kapitalist bir araca dönüşmesidir. Bu dönüşüm, temel bir tutarsızlık olarak değerlendirilebilir. Üçüncü olarak, moderniteyi ‘ilerleme’, ‘değişim’, ‘gelişim’, ‘evrilme’ kavramları üzerine temellendiren Hegel’in, muhafazakâr burjuvazinin statikleşme dönemini düşünce sistemine yerleştirdiği görülür [4] - ki bu ekonomik ve siyasi temele dayandırılabilir. Hegel’in *dinamik* kavramlara rağmen düşünce sistemine son dönemde bu *statikleşme* unsurları da yerleştirmesi, düşüncesinde *dinamik* ve *statik* unsurları beraber barındırması bir ‘tutarsızlık’ olarak yorumlanabilir.

Görülen o ki, yapılan modernite tanımlarında diğer kavramlara yapılan vurgulardakilere nazaran, modernite kavramının siyasi ve ekonomik boyutuyla ilgili birden fazla tutarsızlık sıralamak ve bu tutarsızlıkları da modernitenin özüne dair eleştiriler olarak değerlendirmek daha olasıdır. Ancak, modernitenin bu tutarsızlıklarına getirilen bu karşıt söylemlerin; modernitenin tutarsızlıklarının belirtilmesi, eleştiriler getirilmesi ancak somutlaşarak kendi sistemini oluşturamaması nedeniyle düşündürücüdür. Modernite sistemi ve bu sisteme antitez olarak ortaya çıktığı söylenebilecek bu eleştiriler, nasıl bir ekonomik, siyasi sistem önermektedir, ya da bu eleştiriler nasıl vücut

bulabilmiştir? Sorularının cevabına yönelik olarak modernite düşüncesi ve onu koşullandıran sosyal, ekonomik, teknolojik gelişmelere ve bu doğrultuda belirlenen evrim sürecine bakmak gerekir. Tam bu noktada 'Aydınlanma' olgusu ve bunun doğurduğu toplumsal gelişmelere bakmak da önemlidir. Rönesans, Reform ve bunları takip eden endüstrileşmeye giden tarihsel çizgide yeni üretim biçimlerinin ve bunları belirleyen seri üretim, verimlilik, dolayısıyla nesnellik kavramının arka planında yer alan *'akılcılık'* konusunun gelişimini incelemek faydalı olacaktır.

16. yy sonlarında 17. yy başlarında yeni bir çağda, yeni bir dünya inşa edilmeye başlanmış, Ortaçağ gerçeği yerini; bilinebilir, matematiksel ve keskin bir realiteye bırakmıştır. Modern felsefenin doğuşu ile Aydınlanma Çağı olarak nitelendirilen bu çağın ise Descartes ile başladığı [36], üzerinde uzlaşılmış kanılardan biridir. Bu Çağ ile birlikte, Tanrı'nın evreni yönettiği, iyi ile kötüyü açıkça ayırt edebildiği, doğruyu yanlıştan ayırdığı, her şeye anlamını bahşettiği anlayış, inanç sistemi ve bu inanç sistemini mümkün kılan değerler; insanın aklı sayesinde 'iyiyi', 'doğruyu' ve 'gerçeği' anlamlandırabilecek ve akıl dışında belirleyici hiçbir dışsal otorite ve gücü tanımayacak, akla ve sebep-sonuç arasındaki mantıklı ilişkiye dayanan nesnel bir anlayışla yer değiştirmiştir. Kısaca, 'modern' toplumun davranışı artık geleneksel, duygu temelli ve inanca dayalı değildir. Galileo'nun fiziği, Newton'un matematiği, Descartes'in şüpheciliği ile insanı doğanın efendisi ve sahibi olarak gören bilim-baskın, rasyonel bir akıl anlayışı söz konusudur. Bir başka deyişle Aydınlanma Çağı ile birlikte akıl ve insan merkeze alınarak toplumsal yaşam rasyonalize edilir. Ancak unutulmamalıdır ki Aydınlanma yalnızca bir düşüncedir (rasyonel düşünme sistemi). Bu bağlamda, bu düşünceyi katılaştıran ve yeniden üreten bir taşıyıcıya ihtiyaç olduğunu söylemek de yanlış olmayacaktır. Modernite kavramı ve bu kavramın sınır ve tanımlarının, Aydınlanmanın içinde doğduğu toplumsal yapıları belirlediği düşüncesi, Aydınlanma (rasyonalite) ve modernite arasındaki ilişkiyi ortaya koyar. Giddens; modernite tanımını yaparken, Avrupa'da 17. yy'dan itibaren ortaya çıkan, daha sonrasında etkileri dünya ölçeğinde yaygınlaşan hayat biçimlerine ya da örgütlerine işaret eder [12]. Weber'in modernite teorisi rasyonalite düşüncesine dayanır, tarihsel modernizasyon sürecini, 'progresif' bir rasyonalizasyon süreci olarak yorumlar [37]. Habermas da Weber'in bu düşüncesine benzer şekilde, modernite ve rasyonalite tarihlerinin birbirine paralel olarak

okunabileceği kanısındadır [38] ve moderniteyi, rasyonelliğin kuramsal ve algısal birikimi olarak görür. Aynı zamanda rasyonaliteyi bilginin temellendirilmesi ile değil, kullanımı ile ilişkilendirir [39]. Özetle modernite kavramı, rasyonelliğin klasik mecrasından iletişim ve eylem alanına kayması ile tanımlanabilir. Dolayısıyla, moderniteyi Rasyonalizm'in 'eylem planı' olarak görmek mümkündür. Sonuç olarak, modernitenin Aydınlanma düşüncesinin ihtiyaç duyduğu, katılaştırıcı katalizör ve yeniden üretici bir taşıyıcı rolünü üstlendiği ileri sürülebilir. Bu bağlamda, modernitenin rasyonalite ile doğrudan ve organik bir bağı olduğu kabul edilebilir. Bu nedenledir ki, modernitenin rasyonelliğini somutlayan mantıksal yapıları incelemek bilimin temel sorunlarından biri haline gelmiştir. Dolayısıyla, kültürün en temel mantıksal yapılarından biri olarak dil olgusu ön plana çıkagelmiştir. Bu konuya ileriki bölümlerde değinilmiş ve tezin metodolojik yapısı dil kavramı üzerine odaklanmıştır.

Perez-Gomez [40], mimarlığın modern bilimin içinde sorunlu biçimde yer alışını incelediği eleştirel tarihsel analizinde, mimarlığa ilişkin epistemolojik bilginin rasyonalize edilme çabalarına değinirken yukarıdaki argümanı doğrular. Bu bağlamda, mimarlığın geleneksel bilgi ve yöntemlerinin rasyonalize edilerek mimarlığın bilimsel bilgiye dönüştürülmeye çalışıldığı erken modern dönemi betimlerken şu noktayı vurgular. Mimarlığın temel araç ve yöntemleri değişmemekle birlikte, mantıksal ve sistematik bir yapıya oturtulmaya çalışılmıştır. Bu erken modern dönemde gerek mimari, gerekse kent ölçeğinde mekanı anlama ve tasarlama araçlarının rasyonalize edilmesi söz konusu olduğunda (bir sonraki bölümde de detaylandırılacağı üzere), dilbilim ön plana çıkan yöntemsel bir bilgi alanı olmuştur. Oysa kullanılan tüm araçlar halen geleneksel mimarlığı anlama mecralarıdır. Bu anlamda en çağdaş ve güncel dilbilime dayalı, örneğin sentaktik, yöntemler dahi çok temel, hatta arkaik olarak tanımlanabilecek kartografik araçlarla icra edilmektedir. Bu tez kapsamında da bu yöntemler dilbilimsel analizin temellerini oluşturmaktadır.

Bu tezde, modernitenin ekonomik ve siyasi tutarsızlıklarının ortaya konularak eleştirilerin yoğunlaştığı 1980 sonrası döneme ve bu dönemin alt yapısının oluşturulduğu dönemlere karşılaştırılmalı olarak odaklanmasının başlıca nedenleri arasında, hala evrim süreci devam ettiği düşünülen modernitenin var olan ve tartışılan tutarsızlıklarla, bu süreç içerisinde nasıl somutlaştığı, somutlaşmaya çalıştığı ve

somutlaşacağını araştırma isteği yatmaktadır. Bu somutlaşma sürecinin de, düşünce ve söylemlere yansımalarını incelemek için, modernite metinleri ve bu söylemlerin 80 sonrasında (dolayısıyla bu dönemin sonunu işaret eden Berlin Duvarı'nın yıkımının tarihi olan 1989'u izleyen dönemde) fiziksel çevreye yansımalarını araştırmak için de Berlin kenti laboratuvar olarak seçilmiştir.

2.2 Tutarlılık ve Dil (Dilin Tutarlılığı, Kurallar ve İstisnalar)

Post-strüktüralist düşünce sistemi dil olgusunu kültürel varoluşun temeline oturtur [41], [42], [43], [44], [45], [46], [47], [48]. Modernite özellikle 1960'lardan itibaren dilbilimsel kavram ve olgularla açıklana gelmekle kalmayıp, modern-sonrası düşünce sistemi dahi, kendi dönüşümünü halen dil ve dilin dönüşümü üzerinden tanımlamaktadır. Dilin kendi içindeki sistematik yapısı ve modernite düşüncesinin, aydınlanmacı felsefenin temel itici güçlerinden biri olarak rasyonalite olgusu arasındaki örtüşme, tüm bu linguistik (dilbilimsel) yaklaşımların arka planını oluşturur. Bu nedenledir ki, tez kapsamında da dilbilimsel yaklaşım ve yöntemler kültürün bir diğer bileşeni olan kent formunu açıklamak için sistematik bir araç olarak benimsenmiştir.

Özellikle Stiny & Gips [42] ve Hillier [46], [47], [48] ile Mitchell [49]'in çalışmalarından oluşan mecradaki yaklaşımlarda, dil olgusu ve diğer kültürel fenomenler bir tür 'kural-tabanlı sistemler' bütünü olarak ele alınır. Gramer ve sentaks çalışmalarının özünü kültürel olgularda gizli veya açık biçimde bulunan kurallı ve tekrar eden derin yapılar oluşturur. Bu nedenle, bu çalışmanın yönteminde de kurallar ve istisnalar olarak beliren yapı, bu yaklaşımdan ilham almaktadır. Her ne kadar tüm varlıkları sistematize yapılar olarak görme eğiliminden yola çıkmış olsa da; bu tez kapsamında önerilen ve uygulanan yöntem, günümüz kavrayışını da göz önünde bulundurarak istisnalara yani sistematik yapıdaki düzensizliklere, diğer bir deyişle 'tutarsızlıklara' farklı bir önem atfetmeyi hedeflemektedir. Yukarıda da değinildiği üzere Perez-Gomez [40]'in eleştirel argümanına da uygun olarak geleneksel mecradaki tutarlı ve tutarsız yapıların ortaya konularak anlamlandırılması önerilen yöntemin ana omurgasını oluşturmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda Berlin kent formunun geçirdiği dönüşümleri açıklamak ve dilbilimsel varoluş sistematiğini ortaya koymak için tezin yöntemi; çeşitli kırılmalar üzerinden tariflenen dönemlerde oluşturulmuş yarışma metinleri ve alınan kent

kararlarında tanımlanan kuralların belirlenmesi ve bu kurallar bağlamın da yine aynı dönemlere ait haritaların morfolojik olarak incelenerek, kentin ne kadar kurallı, ne kadar kuralsız (istisnai) fizikselleştiğini ortaya koymaya yönelik olarak şekillenmiştir.

2.3 Dilin Yansımaları

Yukarıda da değinildiği üzere modernitenin tanımlanışında tüm kültürel fenomenler, sistematik bir bütünlüğün 'tutarlı' bileşenleri olarak algılanmaktadır. Bu amaçla bu bölüm, dil olgusunu ön plana çıkararak 'modern' kültürün diğer unsurlarını, dilin birer yansıması olduğu varsayımı üzerinden kurgulandığından bu adı almıştır. Bu nedenle tezin temel odak noktasını oluşturan ***metinler*** (yarışma metinleri) ve ***fiziki çevre*** (yarışma projeleri ile üretilen yapı ve yapı grupları) ortak bir dilbilimsel varoluş sistematiğinin açılımları olarak görülmüş ve benzer bir zeminde karşılaştırılarak tezin öne sürdüğü hipotezin doğruluğu kanıtlanmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla, bu bölüm de metinler ve mimarlık ve kent olmak üzere iki alt başlık altında kurgulanmıştır.

Çetin'e göre [50], kentin mimarisi insanoğlunun 'exosomatik' evriminin içinde kültürel kodlamanın oluştuğu bir ortamdır. Mimari biçimin içsel ve ussal kodları sosyo-kültürel anlamlarla yüklü gramatik bir yapı oluşturur. Bu gramatik yapının sergilediği döngülerin kırılma noktaları sosyolojik dönüşümleri işaret eder.

"Kültürel evrimin temel unsurları; dil ve insanların ürettiği artefaktlardır ki bunlar arasında mimarlık ve mimari ürünleri içinde kent başlıca yer tutar. Dolayısı ile dil ve mimari arasındaki bağlantılar, hem dilbilimciler hem de mimarlar açısından önemli bir araştırma konusudur" [50].

Strüktüralist düşünce sisteminin önemli isimlerinden addedilen Saussure [51], dilin kurallarının, kültürde anlam ve iletişimin de kurallarını koşullandırdığına işaret eder. Dillerin, gramatik yapılarındaki benzerlik göz önüne alındığında, bunların altında yatan 'derin yapıların', bir 'jenerik dil' modeli oluşturduğunu [52] ve dilin kavramlarına dayalı bu modelin mantık, dilbilim ve bilişim alanlarında da sistematik bir yapıya dönüştüğü gözlenebilir. March'a göre [53], kültürel üretimler, söylem, kodların kozmojenik ve metafizik bilgilerin, inşa edilmiş biçime tercüme edilişleridir. Steadman [54], [55], [56] da (mimarlığı ve kenti içeren) kültürel evrim sürecinde miras kalan kümülatif bilginin kodlanarak dil ve artefaktlar aracıyla zaman içinde aktarıldığını ima eder. Simmel'ci bir

yaklaşım olarak 'formun iç rasyoneli' ve 'dışsal atıflar' arasında analitik bağlantılar kurma eğilimi bu çalışma bağlamında önemli yer tutar. Dolayısıyla, kentsel dokunun da insanoğlunun zihninde içkin olarak barındırdığı programlama ve dilbilimsel yetiler ile bağlanmış bir bilgi türü olduğu [50] ve dilbilimsel analiz yöntemleri ile çözümlenebileceği ileri sürülebilir.

2.3.1 Metinler

Bu alt bölümde, tez kapsamında yarışma şartnameleri ve bunlara dayanak teşkil eden planlama kararlarının[1] dönemsel olarak incelenmesi ve dilbilimsel açıdan ele alınması amacıyla, 'yarışma metinleri' olarak adlandırılan ve 3. Bölüm'de detaylandırılan metinlerin çerçevesi belirlenmiştir. Bu metinlerin mimari birer kılavuz olma niteliklerinin ötesinde, kendi içlerindeki ve birbirleri arasındaki sistematik ilişkiler, biçimsel, kurgusal ve yapısal (strüktürel) oluşumlar, karşılaştırmalı olarak değerlendirilerek ve elde edilen çıkarımlarla yapılı ürünler (binalar, bina grupları ve açık mekan sistemleri) üzerindeki yansımalarına ışık tutacak ilkeler belirlenmesi hedeflenmiştir.

Bu çerçevede incelenecek metinler şunlardır;

- 1945 - 1961 dönemi açılan yarışmaların şartnameleri, bu yarışmalar sonrasında yazılan metinler, Berlin Senatosu'nun bu yarışmalar sonrasında izlediği yola dair kararlarını belirten metinler, CIAM ilkeleri, Planlamanın 16 Prensibi,
- 1961 - 1989 dönemi açılan yarışmaların şartnameleri, bu yarışmalar sonrasında yazılan metinler, IBA'87 yaklaşımı ile ilgili metinler ve Berlin Senatosu'nun bu yarışmalar sonrasında izlediği yola dair kararlarını belirten metinler,
- 1989 - 2014 dönemi açılan yarışmaların şartnameleri, bu yarışmalar sonrasında yazılan ilgili metinler ve Berlin Senatosu'nun bu yarışmalar sonrasında izlediği yola dair kararlarını belirten metinler.

Yukarıda belirlenmiş dönemlere ait yarışma metinlerinin incelenme amacı, Berlin

[1] Tez genelinde yarışma şartnameleri, bunlara dayanak teşkil eden planlama kararları ve bu konular üzerinde yazılan metinlerin tamamı 'yarışma metinleri' olarak adlandırılmıştır.

kentinin dönüşümü ve bu dönüşümün dönemsel olarak tutarlılık - tutarsızlık bağlamında (dilbilimsel bağlamda) değerlendirmelerini yapabilmek adına, Doğu-Batı ikiliğinin kent planlamasına yansıyan ortak kurallar ve prensiplerini belirlemek ve yeni bir ilkeler bütününü üretmektir[1].

2.3.2 Mimarlık ve Kent (Fiziki Çevre)

Fiziki çevre kapsamında, gerçekleşmiş yapılar ve bunların mimari özelliklerinin değerlendirilmesi değil, yarışma projeleri ve bu projelerin sergiledikleri ortak morfolojik özelliklerden türetilmiş bir sistematik yapı araştırılması olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda yarışma projelerinin; ölçek dağılım, yoğunluk ve biçimsel özellikleri esas alınarak daha sonra Berlin kent planlaması ilkeleri olarak formüle edilecek dil ile ilişkileri tablolaştırılarak incelenecektir (bkz. Çizelge 3.1). Yarışmalar ise, yarışmaların açıldığı yıl, yarışmanın adı, türü ve yarışmayı kazanan mimarlara göre, tezde kategorize edilen bütün dönemler bazında tablolaştırılacaktır (bkz. Çizelge 4.1, 4.2, 4.3, 4.4). Bu tablolarda yarışmalara verilen numaralar yardımıyla yarışmalar, kent içerisindeki yerlerine referans verildiği üzere 4. Bölümde yer alan haritalarda gözlemlenebilir (bkz. Şekil 4.40, 4.41, 4.42, 4.43, 4.44).

Daha önce metinler içinde ve arasında saptanmaya çalışılan iç sistematiğe benzer şekilde, mimari eserler, bunların mekânsal ve kitlesel kurguları arasında dilbilimsel bir ortak zeminin olup olmadığı sorusunun cevabını aramak amacıyla tezin 4. Bölümünde yer alan çalışmanın çerçevesi belirlenmiştir. Bu sorunun yanıtlarına bağlı olarak (bkz. 4. Bölüm) ise bir önceki alt bölüm olan metinler bölümünün sonuçları ile fiziki çevre sonuçlarında arasında olası bir ilişkilenmenin izleri sürülecektir (bkz. 5. Bölüm).

2.4 Bir Dil Olarak Berlin

Giriş bölümünde modernite ve tutarlılık ilişkisi bağlamında Berlin kentinin tez çalışmasında inceleme konusu olarak seçilmesinin arkasındaki gerekçeler belirtilmişti. Modernite ve rasyonalite ilişkisi bağlamında değerlendirildiğinde ise Berlin'in önemi şu

[1] Bu doğrultuda tezin 3. Bölümünde Doğu-Batı Berlin'de açılmış olan yarışmaların metinleri detaylı olarak analiz edilecek ve arka planındaki akıl sorgulanacak, sonuç olarak ise Doğu Berlin Planlama İlkeleri, Batı Berlin Planlama ilkelerinden, 'Berlin Kent Planlama İlkeleri'ni ortaya koyan bir tablo üretilecektir (bkz. Çizelge 3.1).

şekilde meşrulaştırılabilir;

‘Modernite düşüncesinin doğduğu ve önemli kırılmalarının fiziki ve mekânsal etkilerinin doğrudan yansıdığı ve birinci elden hissedildiği bir kent olan Berlin'in, moderniteyi ve dönüşümünü anlatan, kendi iç sistematiği olan, belli dönemlerde siyasi, ekonomik ve kültürel oluşumlara dair tutarlılıklar sergilerken, diğer dönemlerde de bu boyutlar arasındaki uyumsuzlukları ifade etmek üzere tutarsızlıklar ortaya koyan bir varlık veya bir kültürel yansıma olarak, diğer bir deyişle bir dil olarak görülüp görülemeyeceği’ tezin temel sorunsallarından birini oluşturur.

Kent morfolojisi, mekânsal bir bütünlük olarak (kendini oluşturan yapıların içsel mimari kurguları ve binalar arasında ortaya çıkan açık mekân kurgularını da kapsayacak biçimde) kendi arkasında barındırdığı düşünsel ve mantıksal yapıyı dilbilimsel bir matematik yapı olarak ortaya koyan en üst kültürel üretimdir. Bir kültürün en küçük artefaktından, en büyük yerleşim desenini oluşturan kent biçimine; edebiyatından, sözlü geleneklerine; hatta müziklerine uzanan bir yelpazede bu matematiksel yapıyı görmek olanaklıdır.

Post-strüktürel düşünce de bu matematiksel yapıyı dilbilim incelemeleri sonucunda ifade etmenin yollarını bulmuş ve bilimsel bilgi alanının temellerine oturtmuştur. Berlin pek çok kent gibi arkasında barındırdığı bu yapıyı açıkça yansıtmakla kalmayıp, çok kısa bir zaman dilimi içerisinde önemli değişimler ve dolayısıyla kalıcı kırılımlar sergileyen bu yapıyla birlikte kültürün tüm boyutlarında gözlenen matematiksel tutarsızlıkları da ortaya koyan bir özellik sergiler. Yine pek çok aparteid kentte olduğu gibi bu kırılmanın izlerini fiziki bir duvar ve onun çevresinde değişe gelen mekânsal oluşumlarla bugüne taşır. Ancak, diğer aparteid kentlerden farklı olarak, ekonomik ve siyasal olarak iki farklı varoluş biçimini ortaya koyan sosyo-ekonomik ve politik düzenlerin önce çatışmasını sonra ise uzlaşmasını mekânsal olarak bir palimpseste[1] dönüştüren özgün bir nitelik arz eder. Bu anlamda üst üste yazılmış farklı dillerin bir çakışması olarak incelenmesi gereken özel bir kenttir.

[1] Palimpsest, eski zamanda üzerindeki yazı silinerek yeniden başka yazı yazılmış parşömene verilen isimdir. Tez kapsamında, kentin çok katmanlılığını vurgulamak amacıyla bir metafor olarak kullanılmaktadır.

Bu bağlamda tez kapsamında, dönemsel olarak ayrı ayrı yapılan kartografik çalışmanın ardından, elde edilen haritaların üst üste çakıştırılarak değerlendirmeleri yapılmıştır. Tezin temel kurgusunda yer alan dönemlerde oluşan kent dilinin ve bu dillerin çakışmaların yorumlarına ek olarak ise, hem Berlin kent planlaması, hem de çağdaş kent planlaması anlamında önemli yer tutan 1862 yılında hazırlanmış olan 'Hobrecht Planı' ile günümüz (güncel) Berlin haritası çakıştırılmıştır (bkz. Sonuç ve Değerlendirme). Özetle, kent dili nüvesinin ilk Hobrecht Planı ile oluşturulduğu söylenebilir ve Hobrecht Planı bu çakışmaların (palimpsestin) altlığı olarak görülebilir. Dolayısıyla, bu çakışma yöntemi, Berlin kent dönüşümünün geçirdiği önemli değişimler ve kırılmalar sonucu, kent morfolojisine yansıyan dillerin tutarlılığı bağlamında da değerlendirmeler yapılmasını sağlamaktadır. Hobrecht Planı'nın, tez kapsamında kategorize edilen dönemlerin dışında olmasına rağmen, değerlendirmeler içinde tutulmasının altında bazı sebepler yatmaktadır. Bu sebepler şöyle açıklanabilir;

Aydınlanma ve Fransız Devrimi ile akla dayalı biçimini kazanan modernite, 18. yy sonlarına doğru İngiliz Sanayi Devrimi ile maddi biçimine ulaşmıştır [57]. Berlin, Sanayi Devrimi'nin ürettiği, 'modern' ilişki kalıplarının en tipik biçimlerini, bir yandan tek tek atomik düzeyde, diğer yandan ise o ilişki biçimlerinin karşılıklılığının en üst bağlamını ifade eden bir metropol olmuştur. Öyle ki Simmel de, Berlin metropolünü devasa bir 'organizasyon biçimi' olarak tanımlar [16]. Tam da bu noktada, sanayileşmeyle ortaya çıkan 'piyasa sistemi'nin, ekonomik dönüşümü gerçekleştirdiği gibi [58], Metropol de modernitenin arka planında yatan, inşa edilen düşünsel ve mantıksal teori için; gerek siyasi, ideolojik yaklaşımların ve çözümlemelerin, gerekse ekonomik yapılanmanın ve bu yapılanmanın sonuçlarının yeni bir sistematik içinde somut olarak ortaya atıldığı, kent formunun dönüştüğü en temel mecra olmuştur. Berlin'de Sanayi Devrimi'nden sonra göçün, buna bağlı olarak konut talebinin ve arsa spekülasyonlarının artması gibi dinamiklere karşılık kent formunun evrilmesine yönelik Hobrecht Planı'nın hazırlanmış olması sebebiyle, planın arkasındaki akıl, mantık - diğer deyişle matematik - 'modern' kent dilinin anlaşılması açısından önemlidir. Bu düşüncenin altında, bir gelişim planı olan Hobrecht Planı'nın, Sanayi Devrimi'nden sonra kentsel alanların özelleştirilmesi gelişiminin ilk önemli adımını sunması yatmaktadır [59]. Bir alt yapı projesi olan plan; ortogonal yapı bloğu ilkesi ve kent gelişim alanlarının sokak ağını kurar, ki bu kurgu,

kent topografyasının analiz edilmesi sonucu, kentin genişleme akslarının, kanalizasyon ve ulaşım ağına en uygun olacağı şekilde matematiksel bir düzen üzerine oturur. Planlanan bu alt yapı çalışması (ki alt yapı kentin bir çeşit omurgasının, temel prensiplerinin belirlendiği matematiksel bir sistem önerisi olarak yorumlanabilir), Berlin'in kamusal alanları bağlamında, kent parkları ve meydanlarının da kurgusunun temeli olmuştur. Bu çerçevede Hobrecht Planı, modernitenin kamusal mekan anlayışının matematiğinin kurgulanması bağlamında da referans niteliği taşır. Özetle, 'Modern Şehircilik' (contemporary urbanism) anlayışının temsilinin başlangıcı olarak görülebilecek Hobrecht Planı'nın, özü itibariyle modernitenin düşünsel ve mantıksal yapısının sonucu olarak, kentte dilbilimsel bir matematik yapı üretmesi gerçekliğine dayandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Planlama sonrasında da bu konuyla ilgili yazılan metinlerde, Berlin'in artık barok planimetrenin bitim noktalarını taşımayan (yeni bir dil öne süren), sonsuza açılan bir kent olarak tariflenmesi [60], [61] planın özünün ve kente yansımalarının bir dil meselesi olarak önem taşıdığını doğrular niteliktedir.

Hobrecht Planı'nda, gerek yapı blokları bağlamında avlulu sistemler önerilerek tariflenen, gerekse kentsel park ve meydan tanımlamalarının yapıldığı kamusal alanlara yönelik tanımlanan dil, yerleşim deseni, Nazi iktidarının kent gelişimine dair aldığı kararlarda, iktidara bağlı denetlenebilir olma üst aklı ile, ortadan kaldırılmak istenir [59]. Yıkım sistemi ile, iktidarın kentte değiştirmek istediği ve kendi iktidarının dilini yaratmak istemesi de akla Foucault'un [34], [35] iktidar üzerinden modernite - rasyonalite eleştirilerini getirir. Dolayısıyla, Hobrecht Planı'nın, Berlin'in geçirdiği siyasi kırılmalarda, kent dilinin dönüşümü bağlamında öne sürülen diller arasındaki tutarlılığının test edilmesi adına belirlenen dönemler dışında kalmasına rağmen önemi yadsınamaz. 1990'larda Hans Stimman'ın bu plandan esinlenmesi ve bugün Hobrecht Planı'nın Berlin Senatosu tarafından, arazi kullanım planlarının başlangıcı olarak referans niteliği taşıyor olması [62], Berlin'in bugünkü kent formunun bu plan ile ilişkisini kuvvetlendirmekte, tezin Berlin kent planlama dönüşümün tutarlılığının ortaya konması amacı doğrultusunda, modernitenin başlangıç noktasından bugüne kadar ki kent dönüşüm dilinin tutarlılığını test etmek açısından oldukça önem taşıdığını doğrulamaktadır.

Berlin kentini bu çalışma açısından özgün kılan bir özellik de, kentin oluşumunda rol

oynayan temel unsurlardan birinin mimari ürünler ve onların oluşturduğu konfigürasyonun yanı sıra, bu yapılanmayı koşullandıran ön çalışmalar ve bunların yazılı metinlere dönüşmüş halidir. Bu anlamda Berlin kent dokusu, kent ve dil ilişkisini incelemek için en uygun deney ortamını sunar. Tezin başlangıçta tanımlanan yapısına uygun olarak Berlin kentinin morfolojisi de iki eksende incelenecektir. Bunlardan birincisi kent formunu belirleyen metinler, ikincisi ise bunu fizikselleştiren yapılar sistemidir. Berlin'de gerek yarışmaların, gerekse çağrılı mimarlar tarafından yapı yapmanın gelenek haline gelmesi gerçeği ve yarışma mekanizmasının Berlin'de bir çeşit rasyonelleşme aracı olarak kent formunu oluşturmada en önemli lokomotiflerinden biri olduğu düşüncesiyle, kentin morfolojisini belirleyen yapılar, tez kapsamında, yarışma yoluyla tasarlanan ya da inşa edilen yapılar olarak sınırlandırılmıştır. Bu yaklaşımın altında aynı zamanda, dünyada ilk olarak 1800'lü yıllarda başlayan mimari yarışmalar [63] ile Aydınlanma düşüncesinin temellendiği rasyonel düşünce sistemi ve rasyonalitenin eylem planı olan modernite arasında yakın ilişki olduğu öngörüsü yatmaktadır.

Çağlar [64] da, *"Mimarlık Yarışmaları İyi Şeyler (mi)dir"* başlıklı, 'mimari tasarım yarışmaları üzerinden mimarlık pratiği ve ortamına yönelik kuramsal değerlendirmeler yapılabilir mi' sorusu üzerine kurguladığı makalesinde, bu tezin ana kurgusunun oturtulduğu yarışma mekanizmasının, mimarlık pratiği üzerine çok çeşitli bilgiler verme potansiyeli olduğunu vurgular ve hatta tezin yöntemi olan, haritalandırma (kartografi) yöntemini de bu doğrultuda yapılacak çalışmalar için yöntem olarak önerir.

BÖLÜM 3

YARIŞMA METİNLERİ BAĞLAMINDA BERLİN KENTİNİN DÖNÜŞÜMÜ

Bir üst bölümde tartışıldığı üzere çok özgün bir dilbilimsel ürün, bir palimpsest, olan Berlin kenti, yöntem bölümünde belirtilen şekilde iki kanallı olarak (metinler ve fiziki çevre) bir dilbilimsel incelemeye tabi tutulmuştur. Bu bölümde ise, metinler bağlamında yarışma şartnameleri üzerinden bir analiz yapılması amaçlanmıştır. Bu analize söz konusu olan metinler, dilbilimsel açıdan inceleneceği gibi, dilsel yapılarının arkasında barındırdıkları mantıksal yapı açısı da değerlendirilmektir. Burada temel amaç, tezin başında da belirtildiği üzere yarışma şartname ve ilgili belgelerde, ortak kural ve prensipler üzerinden bir dilin varlığını ve bu dilin kendi iç tutarlılığını incelemektir. Sonuç olarak ise, şartnamelerden, diğer yazılı belgelerden ve burada ortaya konan prensiplerden maddeler halinde bir 'Berlin Kent Dili İlkeleri' oluşturmak hedeflenmektedir (bkz. Çizelge 3.1). Daha sonra, bu ilkelerden oluşan dil, yarışma projeleri üzerinde test edilerek, Berlin kent mimarlığının tutarlılığına dair bir çözümleme yapılacaktır. Buradan yola çıkılarak kentin tarihsel evrimlerini temel kırılma noktalarında ve özellikle de Duvar öncesi ve sonrasında (ki bu ayırım sosyalist ve kapitalist sistem ve onun kültürün çeşitli alanlarındaki yansımalarına karşılık gelir) ortaya çıkan, mantıksal benzerlik/tutarlılık ve farklar/tutarsızlıklar göz önüne serilmeye çalışılacaktır.

Kentin yarışmalar tarihinin incelenmesi ilk adım olarak belirlenmiştir. Bu doğrultuda ise, öncelikle kentin gelişimini belirleyen, özellikle de İkinci Dünya Savaşı ve savaşın bıraktığı büyük yıkım sonrasında kent planlamasına yönelik kararları belirleyen gelişmelerin kökenine inilecektir. Buradan hareketle, ilk olarak günümüze kadar olan gelişmeleri değerlendiren kesintisiz bir ön değerlendirme yapılacak, ardından da belirtilen alt

dönemlere yönelik kronolojik tabanlı kategorik değerlendirmeler yer alacaktır.

Yarışma metinleri tarihçesine girmeden önce, bu metinlere ve onların mekânsal yansımalarına bakış açısında temel yaklaşım noktası olarak şunu vurgulamak gerekir; modernleşme sürecinde Berlin kentinin dönüşümüne bakıldığında sosyalist ve kapitalist ideolojilerin baskısı altında oluşan iki farklı kentsel mekân sistemi olduğu görülür. Bu sistemlerin mekân anlayışlarının genel olarak, Batı Berlin özelinde İkinci Dünya Savaşı ardından 1946 yılında Scharoun tarafından hazırlanan Atina Anlaşmasını temel alan CIAM 'Functional City' prensiplerine dayanan '*Kollektiv Plan*' ve bu planlama ışığında açılan 1947 '*Around the Zoo*' Yarışması, 1957 IBA (International Bauausstellung) '*Hansaviertel* Alanı' Yarışması, 1958 '*Hauptstadt Berlin*' Yarışması [65]; Doğu Berlin özelinde ise modern mimarlığın fonksiyonalist karakterinin komünist şehirlerinin üslubu olarak kabulü [66]; ve GDR (German Democratic Republic)'ın 1950 yılında Şehir Planlamasının 16 Prensibi (*Sixteen Principles of City Planning*) [67] esas alınarak düzenlenen (en önemli strüktürel sonuç olarak dile getirilen [68]) 1951 *Stalinallee*, 1959 Televizyon Kulesi (*TV Tower)* ve 1964 *Alexander Platz* yarışmaları ile temellendiğini söylemek mümkündür. Bu yarışmaların, tez kapsamındaki yeri iki nedenle önemlidir. İlk olarak, Berlin kentinde yarışma geleneğinin tarihi ve yarışmaların simgesel niteliği her ne kadar daha eski tarihlere dayansa da (örneğin 1882 yılında düzenlenen Alman Parlamentosu yarışması), yukarıda bahsi geçen savaş sonrası düzenlenen yarışmaların kentsel dönüşüm tarihi ekseninde, İkinci Dünya Savaşı sonrası kentte oluşan dil açısından öneminin vurgulanabilir olması sebebiyle önemlidir. Öyle ki bu dönemde, yarışmaların yapı ölçeğindeki simgesel değeri artık, kentte hüküm süren iki ayrı siyasetin, kenti toplumsal yaşamın gündelik normlarını etkileyebilecek mecralar olarak görerek bir nevi iktidar dili yaratma alanı haline dönüşmeye başlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından, tahrip olmuş kentin dönüşüme olan ihtiyacı ve bu dönüşüm için mimarlara olan ihtiyacın artması sonucu, yönetimin 'kamu yapılarını' yarışmayla yapma konusunda verilmiş bir bakanlık kararı[1] bulunması da bu söylemi destekler

[1] "...After the Second World War in that the reconstruction of destroyed cities led to on immense building boom, which resulted in an increased need for architects ... At that time there was a ministrial decree that demanded architectural competitions for all state-aided buildings, such as schools, town halls, etc. Inevitably all architects who were interested in the planning of public buildings had to participate in competitions".

niteliktedir [69].

Aslında bu yasal hüküm üzerinde düşünüldüğünde, kararın kamu yapıları üzerinde alınmış olması, yine bina ölçeğinde bir yaklaşımın varlığını akla getirir. Ancak, Almanya'nın o dönemdeki politik duruşu ve yaklaşımı düşünüldüğünde, kararın arkasındaki akılda, kentin dilini (kamu binaları üzerinden) oluşturma çabasının daha baskın olduğu yorumu getirilebilir. Burada, bir alt parantez açarak, bu karar ve şartnamelerde kullanılan yazılı dilin; gerek ifade, gerekse biçimsel açıdan değerlendirilmesinin önemi ileride vurgulanacaktır (bkz. Bölüm 6 Sonuç ve Değerlendirme).

İkinci olarak ise, hem bölünme yıllarına denk gelen yılların (1961 - 1989) kent planlama dili kurgusunun alt yapısını anlamak, hem de yaklaşık 30 yıl sonra yeniden birleşen (1989 - 2014) kentin, savaş sonrası (1945 - 1961) henüz fiziksel olarak ayrılmamışken alınan ana planlama kararlarına ve yarışma metinlerine bakıp, kentsel mekân sistemlerinin kurgu benzerlikleri ve farklılaşmalarını saptamak amacıyla ortak bir dil (diğer bir değişle kurallar sistemi) bulunması tezin yöntemi için önemlidir.

Bu noktada, mimarlık yayınlarında bu yarışmalara ve kararlara dair kullanılan dile bakmada da fayda olacaktır. 1971 yılında kurulan ve yayına başlayan, önemli bir yarışma yayını olan *Wettbewerbe Actuell* dergisi editörü Thomas Hoffmann-Kuhnt da yarışmaları, savaşın ardından nasıl ele alınacağı konusunda çok farklı fikirlerin bulunduğu tarihi yapıların canlandırılması (the 'reanimation' of important historical building) konusu için, çözüm önerilerinin yarışmada belirlenen kurallar (guidelines) dahilinde, işverenin 'en iyi' tasarıma ulaşma fırsatı olarak değerlendirilip bir yöntem olarak kullanıldığından bahseder [70]. Bu söylemde değinilen kurallar (guidelines) aslında bir tür üst kararlar, dolayısıyla kurallar olarak görülebilir. Hoffman-Kuhnt, gerçekleşmiş çeşitli yarışmaların sonuçları arasında (gerçekleşmiş projeler üzerinden) karşılaştırma yaparken de, yarışma şartnamelerinin (metinlerinin) önemini vurgulayarak, yarışmanın çerçevesini belirleyen kurallara dikkat çeker ve şartnamede çizilen çerçevelerin, dolayısıyla belirlenen kuralların, karşılaştırılmasını yöntem olarak kullanır. Bu bağlamda yarışmaların, şartnameler (metinler) aracılığıyla bir tür üst dil öne sürme meselesi olabileceği ve yarışma metinleri üzerinden bir tutarlılık sistemi tanımı yapılabileceği iddiası yanlış olmayacaktır, ki savaş sonrası yarışmalarını da bu

çerçeveden değerlendirmek olasıdır.

Çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde, yarışma metinlerinde belirlenen kurallar üzerinden kentte bir dil tespit edilebilir mi, eğer edilebilirse bu kurallar kentin dönüşüm dilini okumak için bir yöntem olarak kabul edilebilir mi sorularının cevabı aranacaktır. Dolayısıyla, Batı Berlin ve Doğu Berlin özelinde benimsenen şehircilik kurallarının (sisteminin), yarışmalar üzerinden ortaya konması ve birleşmeden sonra kentte süregelen dönüşümün dilinin bu kurallar üzerinden yorumlanması hedeflenmektedir. Bu amaçla;

1. Yarışma metinleri ve ana planlama kararlarının birbiriyle olan ilişkileri, yarışmaların açılma amaçları, yarışmayla elde edilen sonucun şehir planlamasına ne kadarının yansıdığı gibi kriterler taranacak,
2. Yarışma ve planlamada oluşturulan üst dil olup olmadığına bakılarak, varsa bu dilin kuralları belirlenerek tablolaştırılacak,
3. Bugünkü kent dilinin okunmasında, bunun bir yöntem olup olamayacağına bakılacaktır.
4. Bu çalışma üç farklı dönem (1945-61, 1961-89 ve 1989-2014) üzerinden yürütülecektir.

Sonuç olarak ise, kentin dönüşüm tarihinde var olan bu kuralların tablolaştırılmış hali üzerinden, Duvar ve çevresi üzerinde kent dili değerlendirilmesi yapılarak, kentin bugünkü dönüşümünün yeniden okunması için bölgesel bir haritalama çalışması ortaya konulacaktır. Bu tablolaştırılmış kurallar bütünü, yukarıda amaç olarak belirtilen ‘Berlin Kent Dili İlkeleri’ dilinin somutlaşmış biçimi olarak kabul edilecektir.

3.1 1945 - 1961 Dönemi

Bu bölümün girişinde yarışma şartnameleri ve bunlarla ilgili diğer karar metinleri üzerinde yapılan genel ve bütüncül değerlendirmenin ardından, söz konusu metinler daha önce gerekçeleriyle belirtilen alt zaman dilimlerinde kategorik olarak incelenecektir.

Bu dönemlerden ilki, İkinci Dünya Savaşı sonundan (ki kentin neredeyse tamamen

tahrip olup yeniden yapılmak üzere bir *tabula rasa* olarak kabul edilebilir) iki kutuplu dünya düzenin en somut ve sembolik fizikselleşmelerinden biri olarak görülen, Berlin Duvarı'nın inşasına kadar olan dönemdir. Bu dönem, tezin hipotezi açısından bakıldığında, olası bir dilin kuruluş dönemi olması ve dolayısıyla temel ilkelerinin belirlenme niteliği taşıması açısından önemlidir. Aynı zamanda, bu alt-zaman diliminde yapılacak analiz, takip eden dönemlerde kendisiyle tutarlılığı açısından temel teşkil eder.

Bu noktada; Berlin'in savaş sonrası ilk planlama kararları, yarışma ile kentin planlaması ve fiziki olarak biçimlendirilmesinin tarihçesine ve dönemin konjonktürü ile bağlantılı olarak da bu tarihçenin sosyo-politik arka planına bakmak gerekir.

Kapitalist ideolojiler - Amerika Birleşik Devletleri'nin politik, ekonomik anlayışı - ile ilişkilendirilen Batı Berlin şehircilik prensipleri olarak; 1947 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nin sosyalist ülkelere karşı 'onarım' ve 'yeniden yapılanma' amaçlı kurduğu ERP (European Recovery Plan) ekonomik destek programına katılmış [71] ve modern kent planlama ilkelerini ortaya koyan CIAM 'Uluslararası Modern Mimarlar Kongresi'nin toplanarak, 1933 yılında yayınladığı Atina Anlaşması'nı kabul etmiştir. Öyle ki Harvey bu Bildirgeyi, "bunu izleyen yaklaşık otuz yıl boyunca modernist mimarlığın ana çizgilerini tanımlayan belge" olarak tarifler [72]. Bu kabulde, 1945 yılında Berlin İmar Müdürü olarak atanan Hans Scharoun, kentin yeni dilini uluslararası ilkeler doğrultusunda belirlemek isteyen ve belirleyen başlıca aktör olarak karşımıza çıkar. Scharoun, savaşta hasar görmüş kentsel dokuyu ve kentin dilini oluşturan Erken Kapitalist Dönemi yapılarının onarımı yerine, yok edilmesini savunan temsilcilerden biri olmuştur. "1946 yılında hazırladığı *Kollektiv Planı'* nı, hasar gören binaların tümünün yıkılıp, ortaya çıkan alanların geleneksel modern mimarlık ilkelerine uygun olarak yeniden inşa edilmesi üzerine kurgulanmıştır" [59]. Scharoun'un *Kollektiv Plan*ı, henüz Doğu ve Batı bloklarının fiziksel olarak ayrılmadığı dönemde - Berlin Duvarı'nın inşasından önce - hazırlanmış olup, kentin bütününün tek bir konsept altında toplandığı bir plandır. Ancak bu planlama prensipleri doğrultusunda açılan, 1957 Rund um den Zoo/*Around the Zoo,* 1957 *IBA Hansaviertel Alanı ve* 1958 *Hauptstadt Berlin* yarışmalarının bu planlama kabulüne göre açılması, dolayısıyla bu yarışmaların üst dilini (dolayısıyla ana kararlarını) belirliyor olması sebebi ile, (Batı) Berlin kent planlaması ilkeleri açısından önemlidir.

Berlin Senatosu Planlama Departmanı da, Scharoun'un *Kollektiv Plan*'da temel aldığı prensiplerin, Atina konferansındaki ilkelere dayandığını ortaya koyar[1] [73].

Bu bağlamda, şehirlerin içinde bulundukları 'tehlikeli' durumların gözlemlenerek ortaya konduğu ve çözüm önerilerinin getirildiği Atina Anlaşması'nın temel esasları, Scharoun'un savaş sonrası kentte yaratmak istediği dil ile neredeyse birebir örtüşmektedir. Yukarıda da açıklandığı ve tartışıldığı üzere, kominizim korkusu ile tüm sosyalist kent planlama ilkelerine ve dolayısıyla bu çerçevede bir kentsel yaşama karşı tavır ve önlem alma içgüdüsü ile koşullanan Berlin'deki yeni kent planlama ilkeleri, bu ilkeleri uluslararası platformdan gayet pazarlanabilir bir biçimde formüle eden Atina Kartası ve CIAM ilkelerinden çok farklı değildir. Dolayısıyla, bu anlaşmaların ilkelerine bakmak, Scharoun'un kararlarını nasıl aldığını anlamaya ışık tutacaktır. Bunu takiben, söz konusu bu ilkelerden hedeflenen 'Berlin Kent Dili İlkeleri' üretilmeye çalışılacaktır. Anlaşmanın temel prensiplerinden bazıları aşağıdaki gibi özetlenebilir [74]:

- Bütüncül şehircilik yaklaşımı (bütünsellik),
- Kentin konut, rekreasyon, iş ve ulaşımdan oluşan dört işleve ayrılması (zonlama - monofonksiyonellik),
- Yol şebekesi yaratılması (yollar trafik hızlarına ve amaçlarına-konut yolları, gezinti yolları, transit yollar, ana yollar - göre sınıflandırılmalı - yol hiyerarşisi),
- Yaya ve araç yollarının birbirinden ayrılması,
- Yeşil alanların trafik yataklarından kenti ayırmış olması,
- Konaklama bölgelerinin kamusal ve kişisel yarara uygun düzenlenmesi, (nüfus yoğunluğu, topografya koşulları, iklim koşulları, güneş görmeye elverişlilik, yeşil alan-ormanlar ve parklar - ile ilişki, spor alanları, stadyumlar ile ilişki),
- Konut merkezli bir planlama kurgulanması (iş yeri, boş zaman etkinlikleri (dinlenme - eğlenme), sağlık, eğitim, gıda ile ilişkili iskân birimleri halinde),

[1] "Mit den Abrissen von Bausubstanz, die bis zu 70% erhalten war, mit der Planung als autogerechter Stadtlandschaft und der Funktionstrennung stellte sich dieser Plan in die Tradition der zwei städtebaulichen Manifeste der Moderne: des „Plan Voisin" von Le Corbusier für das Pariser Stadtzentrum und der 1942 veröffentlichten „Charta von Athen" des „Congrès Internationaux d'Architecture Moderne"(CIAM)" .

- İş yeri ve konaklama arasındaki uzaklıkların en aza indirilerek, birbirlerine yeşil alanlar ile bağlanması,
- Kent merkezinin en kazançlı alanlar olarak ticari fonksiyonlara, ofis ve yönetim birimlerine ayrılması,
- Kent düzeneği içinde yer alan tüm öğelerin boyutlarının, insan ölçeğine göre ayarlanması,
- Konutların motorlu araçlardan uzaklaştırılması (konutların ulaşım yolları boyunca sıralanmaması),
- Özel mülkiyete ayrılmış küçük parçalar yerine ortak etkinlik alanları,
- Tek tek anıtlar ya da kentsel bütünlüklerin korunması,
- Yalnızca hatıra veya gerçek bir değer teşkil eden kısımlar korunacak, geri kalan bölümlerin yararlı bir şekilde değiştirilmesi.

CIAM'ın temel prensiplerinden yola çıkan Scharoun, kendi planının alt yapısını oluşturmak amacıyla, ulaşım ağlarının yaratılması için Peter Friedrieh ile birlikte çalışır. Kompleks matematik ve geometri değerlendirmeleri üzerine uzmanlaşan Friedrich, Hausman'ın *Radial City*'sini katı geometrisi nedeniyle eleştirir ve *Kollektiv Plan*'ı *Ordungssprinzip* (bkz. Şekil 3.1) olarak adlandırdığı büyüme esnekliği olan, aynı zamanda kenti çok merkezli bir hale de getirebilecek lineer sistemi, *Kollektiv Plan*'ın omurgası haline getirir [75]. Bu bağlamda *Kollektiv Plan*'ın yeni bir dil yaratma meselesi olduğu açıktır, kaldı ki kompleks matematik ve geometri teorisi üzerine çalışan birinin, kent planının alt yapısını hazırlıyor olması, başlı başına durumun dil kavramı ile ilişkisine işaret etmektedir. Tam bu noktada, 2. Bölüm'de tartışılan ve tezin temel argümanını oluşturan 'modern olanın tutarlılığı' ve bu önermenin arkasındaki temel işleyiş mekanizmasını belirleyen, 'modernitenin rasyonelliği' nosyonlarını hatırlamakta fayda vardır. Bu çerçeveden bakıldığında, kent planlamasına matematik gibi bir disiplinin doğrudan dahil edilişi, özellikle yeni bir politik felsefe ile kurulan yeni bir kentte oldukça yerinde, bilinçli ve dolayısıyla 'tutarlı' bir seçimdir. Contursi de, *Kollektiv Plan*'ı değerlendirirken, planı; büyük (radikal) ölçekte, bütünsel ve köktenci bir alt yapı aracı olarak görür. Aşağıdaki şekilde de görüleceği üzere önerilen şemalar euclidyen

geometrilere dayalı matematiksel bir kent gelişme mantığını biçimsel olarak ifade eder.

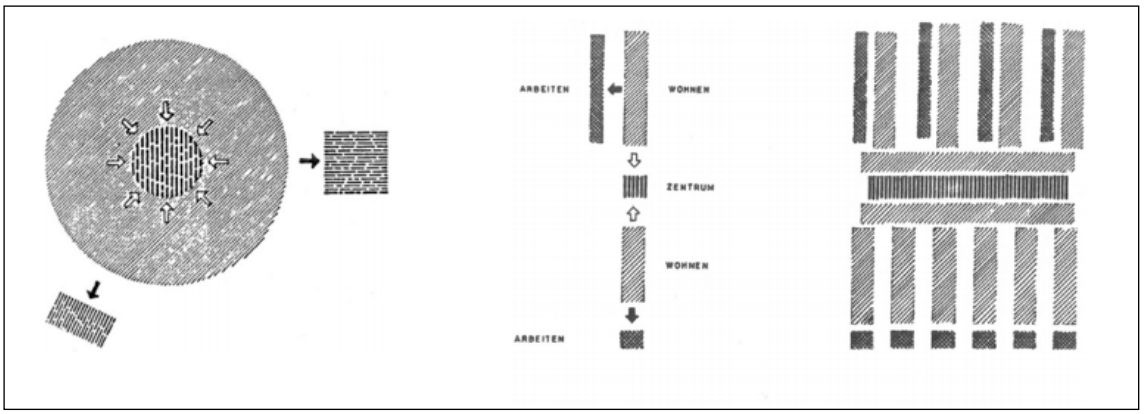

Şekil 3.1 Peter Friedreih's *Radial City* ve *Ordungssprinzip* şemaları [75].

Öyle ki kentin omurgasını (altyapısını) oluşturan ulaşım ağındaki bu temel yaklaşım değişikliği, Ebenezer Howard'ın Bahçe Kent anlayışında yer alan modeli ve bu modelin temel prensiplerinin de reddedildiği gerçeğini ve yerine yeni, lineer düzende, çok merkezli bir kent planlama modelinin (dolayısı ile dilinin) kabulünü beraberinde getirmektedir. Bu konuya ilişkin çıkarım sonuç bölümünde tekrar değerlendirilecektir.

Görülen o ki savaş sonrası Berlin'de yeni bir dil, dolayısıyla tutarlı bir sistem tariflenerek, toplumsal yaşamın gündelik normlarının değiştirilmesi hedeflenmiştir. Scharoun da, "Yeni bir toplum inşa ediyoruz, ancak bu toplum kabuğuna, eski toplumu barındıran binalarına geri dönmemelidir"[1] [76] söylemi ile adeta bunu doğrular.

'Modern' mimarlık anlayışının uygulamaları, savaşın yıkıntısına uğramış kentlerin yeniden yapılandırılması, kentsel bölgelerin yeniden düzenlenmesi bağlamında Fishmann'ın değindiği üzere "kentlerin köktenci bir şekilde yeniden yapılanması fikrinin salt kentsel bunalımı değil, bunun yanı sıra toplumsal bunalımları da çözeceği umudundan esinlenmektedir" [77]. Dolayısıyla, Scharoun'un *Kollektiv Plan*'daki genel yaklaşımı, CIAM'ın ana amaçlarında da yer alan toplumsal sorunlara ilgi prensibi [26] ile de örtüşen bir çizgidedir.

Yukarıda öne sürülen argümana karşı görüşler de ortaya konmuştur, ki bu argümanlar özellikle tez kapsamı dahilinde incelendiğinde, tutarlı bir sistematik oluşturmak

[1] "We are building a new society but this society must not crawl back into same shell, into the buildings that housed the old society".

amacıyla ortaya konan bir dilin, pratikte nasıl tutarsızlıklarla sonuçlanabileceğini göstermesi açısından önemlidir. Daha önce kapitalist ilkelerle kurgulandığını öne sürülen Berlin yeni kent dilinin, farklı bir okuma ile sosyalist ilkelerle örtüşen bir alt-dil barındırabildiğini tartışan bilimsel görüşler mevcuttur ve bu görüşler oldukça da dikkat çekicidir. Örneğin, 2012 yılında Berlin Teknik Ünversitesi ve '*Forum Stadt und Regional Plannung*' birlikte yayınladığı '*45+Savaş Sonrası Avrupa'da Modern Mimarlık*' başlıklı kitabında Contursi'nin, Scharoun'un *Kollektiv Planı*'nı değerlendirdiği makalesinde; *Kollektiv Plan*'ın elemanlarının özü itibariyle sosyalizmi desteklediği söylemi[1] bulunur [78]. Bu söylem aslında, Scharoun planlama ilkeleriyle şekillenen Batı Berlin'in kapitalist ideolojilerle ilişkilendirildiği düşünüldüğünde, modernitenin içinde barındırdığı tutarsızlıklara referans verir niteliktedir. 2. Bölüm'de de tartışıldığı gibi, özellikle modern sonrası literatür; dilin, sadece bir tutarlılıklar dizgesi olmayıp, özellikle de kurallar sistemi içerisindeki istisnalar göz önüne alındığında, oldukça tutarsız bir yapı sergileyebildiğini vurgular. Bu bağlamda, Berlin kentinin kuruluş dilinin de, tutarsızlıklar da barındırarak kurulmuş olduğu görüşü öne sürülebilir. Bu konuya sonuç bölümünde tekrar dönülerek nihai bir değerlendirme yapılacaktır.

1947 yılında Scharoun Planı ışığında açılan ilk yarışma '*Around the Zoo / Rund um den Zoo*' Yarışması'dır. Batı Berlin'in merkezi hayvanat bahçesi çevresi ve *Breitscheidplatz* çevresinin ulaşım ağının ve bu yolla (Batı) Berlin'in yeni merkezinin tasarımı amacıyla açılan yarışma sonucunda kazanan proje, 1954 yılında 'Belediye Kılavuzları' (the Council Guidelines) olarak kabul edilmiştir[2] [79]. Bu gelişme bir yarışma şartnamesi ve

[1] "The members of the Plannungskollektiv advocated socialism also because they saw the necessary condition they realize their vision of efficient and egalitarian urban infrastructure in the communitarin management of the urban soils. Therefore they tried to collaborate with the political leadership of the Soviet zone (later GDR) but Eastern German politicians-who considered urbanism in first instance a mean of propaganda-rejected instead of the cool and rational schemes of CIAM modernist city and adopted in it's place the social realism, which implied the use of traditional stylistic features, easily understood by the masses."

[2] "In response to the City Zoning concept, the southern tangent was drawn towards the Zoo district forming its southern boundary. The format of the new conceptual plan of a modern „down town" area characterized by urban highways was revealed in the competition „Around the Zoo". Breitscheidplatz disappeared in a giant orbital road system in the Luckhardt Brothers prize winning scheme. These roads generated a wave form of development between the Wittenbergplatz and Uhlandstrasse of alternating single blocks and terraced buildings. The 1954 Council guidelines „Around the Zoo" were translated into an approved plan for a city dominated by car use; and with the commencement of demolition to make way for the Lietzenburgerstrasse, the first phase of the south tangent was realized."

raporunun kılavuz haline gelerek, 1950-65 yılları arasında hazırlanan [80], Batı Berlin arazi kullanım planında belirleyici bir metin olması açısından önemli olduğu gibi, 1961 ve sonrası kent biçimlenmesini belirleyecek dilin, altyapısını oluşturan bir ön metin olması açısından da hayati önem taşır.

Söz konusu bu yarışma şartnamesi, yayın yılı ve Scharoun'un planlama prensipleri üzerine kurgulanması sebebiyle, doğu ve batı bloklarının fiziksel ayrımı gözetilmeksizin hazırlanmıştır. Bu bağlamda sonuç projenin 'belediye kılavuzları' (couincil guidelines) olarak kabulü ve yarışmayla elde edilmiş bir planın, 1950-65 yılları arasında hazırlanan arazi kullanım planına yansıması, fiziksel bölünme öncesi-sonrası olmak üzere iki ayrı döneme de tekabül etmesi nedeniyle özünde ikilikler barındırır. Bu ikilikler, tezin bakış açısından, içkin bazı tutarsızlıklar olarak da değerlendirilebilir. Bu geçiş döneminde, yarışmanın sonuç ürünü bazında, bu ikiliğin nasıl çözümlenip, arazi kullanım planına ne kadarının, nasıl yansıdığına, bir başka deyişle, planın geçirdiği revizyonlara bakılması gerekir. Ancak kentin bugünkü hali ve bölünme dönemine ait araştırmalar gösteriyor ki, Doğu Berlin özelinde kentin büyüme ve dönüşme stratejileri ile Batı Berlin'deki kentin büyüme ve dönüşme stratejileri birbirinden tamamen farklıdır (bkz. Şekil 3.3). Bunun da, tezin tutarlılık argümanı üzerinden bakıldığında, sözü edilen dönemin metinleri ve fiziki yapıları arasında bir tutarsızlık noktasına işaret ettiği ileri sürülebilir.

Around the Zoo Yarışması'ndan sonra Batı Berlin özelinde kent planlaması ile ilgili temel yaklaşımı belirleyen diğer bir organizasyon IBA'nın (Yine 1961 ve sonrasının fiziki şekillenmesini belirleyecek olan), 1957 yılında Scharoun planına göre, konut zonu olarak ayrılmış *Hansaviertel* alanında yaptığı proje çağrısıdır. IBA bu proje çağrısını, (Internationale Bauausstelung) *'ınterbau'* (yapı sergisi) ana başlığında, Senato'nun Batı özgünlüğü ve özgürlüğünü temsil edecek, sosyalizm ve gelenekselcilik odaklı anlayışı reddederek, 'yeni modern Almanya' sloganıyla, 'Yarının Kenti'ni oluşturma [81] beklentisine cevaben açmış ve bu çağrının sonucu olarak da çok ses getiren bir sergi düzenlenmiştir[1]. Bu proje çağrısı, metinlerde Doğu Berlin Stalinalle (günümüzde *Karl-*

[1] Burada bir parantez açarak, tezin 4. Bölümünde alt başlık haline getirilen Çağrılı (Star) Mimarlar bölümünde bu yarışmaya çağrı yapılan mimarlar, isim, hazırladıkları projeler ile daha detaylı bir şekilde tablolaştırılacaktır (bkz. Çizelge 4.5 ve Şekil 4.45).

Marx Alle) projesine cevaben karşıt[1] [82] bir propaganda [83] olarak yorumlanır ve Doğu-Batı Berlin şehircilik anlayışlarının farklarının ortaya konması adına[2] karakteristik özellikler taşır [84].

Birçok ünlü mimar (örneğin; Bruno Taut, Oscar Niemeyer, Alvar Aalto, Walter Gropious) yapı(t)larıyla, Batı Berlin'in yeni kimliğini oluşturmak için bu proje çağrısına cevaben yapı sergisine katılır. IBA'nın misyonu ise, tipik Alman konutunu, Amerika Birleşik Devletleri bakış açısıyla değiştirmektir, ki zaten IBA'nın bu projesi aynı zamanda Marshall Planı'nın da başarısı olarak da gösterilir [71]. Yeni bir kimlik oluşturma, (bu tezin argümanıyla bağlantılı bir terminoloji ile ifade etmek gerekirse; yeni bir dil oluşturma) yarının kentini inşa etme, sosyalizm ve gelenekselcilikten uzaklaşma, Amerika Birleşik Devletleri (tabanlı) bakış açısı vb. amaçların güdümü, özünde meselenin dil kavramıyla ilişkisini kuvvetlendirmektedir. Üst karar olarak, *parkın içinde şehir* konsepti [71][3] ve batı özgürlük, bireyselcilik, demokrasisin kentsel metafor olarak kullanıldığı bu yarışma üzerinde; gerek kent ölçeğinde, gerekse proje katılımcılarının CIAM toplantılarındaki aktif rolü göz önüne alınarak bina ölçeğinde Atina Kartası'nın tüm kuralları ile örtüşen bir sonuç ortaya çıkar. Bu anlamda yeni kent dilinin oluşum dönemi olarak tartışılan, 1945-61 dönemi metin dili ile tutarlı bir duruş sergiler.

[1] "…a lucid declaration of the architecture of the western world. It should demonstrate what we understand to be modern urbanism and proper housing, in contrast to the false ostentation of the „Stalinallee‟."

[2] "Die Auseinandersetzungen um Stalinalle und Hansaviertel waren ein klares Indiz für die sich auch in der Stadtebau-und Wohnungs politik immer deutlicher abzeihnende system konkurenz."

[3] "The expense of recasting Berlin‟s Hansaviertel as a stadtlandschaft, or "city-in-the-park", guaranteed that what was intended as a model project for inner-city reconstruction ended up a one-time performance."

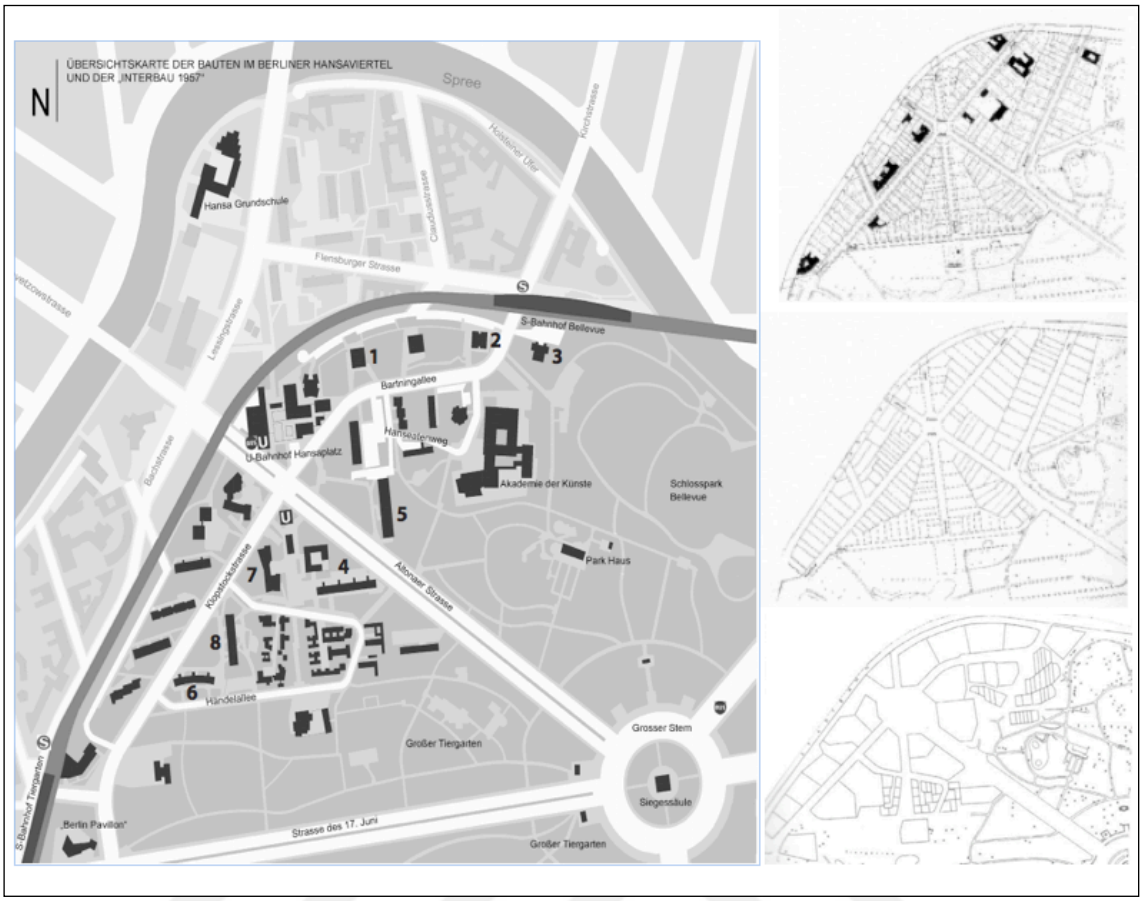

Şekil 3.2 IBA 1957 ve arazi kullanım planlarındaki değişiklikler [85]

IBA *Hansaviertel* Alanı özelinde şartnamede, her ne kadar bina ölçeğinde kurallar bulunmasa da, arazi kullanım planları üzerinde yapılan değişiklik (parselasyon düzeni), belirtilen yoğunluk düşünüldüğünde aslında çok temelde; kadastral doku, sokak-blok strüktür kurgusu, dolayısıyla kamusal alan kullanım ağı, hiyerarşisi gibi unsurlardan oluşan morfolojik olarak yeni bir kent dili tanımlaması yapıldığı yorumu getirilebilir. Öyle ki artık kent, bina bloklarının sokakları tanımladığı bir doku anlayışından, boşlukların içindeki nesne-binalara dönüşmüştür. Bu aynı zamanda yeni ve farklı bir anıtsallık (monumentality) anlayışını beraberinde getirir. Tüm bunlara ek olarak, bu yarışma yoluyla, kentsel planlama kararları doğrultusunda bina ölçeğinin de devreye girerek, kentte yaratılmak istenilen dilin kentin bir bölgesinde temsili olarak gerçekleştirildiği söylenebilir. Batı Berlin kent planlaması dili çerçevesinde kurgulanan bu yarışma metni ve sonuç ürünlerinin (proje ve bu projelerden açılmış olan sergi) çok ses getirmesi üzerine, bu alanda öne sürülen yeni anlayışın Berlin kent bütününe yayılması amacıyla, 1958 yılında *Hauptstadt Berlin* Yarışması açılmıştır. Ancak 1961 yılında Berlin Duvarı'nın inşası ile, kentin bir bütün olarak ele alınması mümkün

olmadığından bu yarışma, sonucu itibariyle hayata geç(e)memiş proje olarak kalmıştır. Ancak bu proje, her ne kadar hayata geç(e)memiş olsa da, Doğu Berlin bölgesini de kapsayan *Hauptstadt Berlin* Yarışması'nın, aslında *Hansaviertel Alanı* Yarışması alanındaki temel planlama prensiplerinin tüm şehirde uygulanmasını ön gören bir yarışma olması sebebiyle, kapitalist şehircilik anlayışının (Batı Berlin şehircilik anlayışının (modelinin) bütüncül alternatiflerinin) ortaya konmuş olması açısından önemlidir. Bu düşünce, *Hauptstadt Berlin* Yarışması şartnamesinin önsözünde, Konrad Adenauer'in, Yarışma'dan "Almanya'nın modern metropolü Berlin'in yeni kent imajının, uluslararası işbirliği ve demokratik fikirler üzerinden kurgulanarak, spritüal ve entelektüel rolünün dışa vurumunun amaçlandığı bir yapısal ve kentsel dönüşüm projesi" olarak bahsetmesi nedeniyle de, Batı Berlin planlama prensiplerine paralel söylemlere sahip olduğu sonucunu akla getirir [86]. Dolayısıyla, kapitalist kent planlama ilkelerinin (Amerika Birleşik Devletleri bazlı kent planlama yaklaşımının), kentin bütününde kamusal alanın kullanım ağı (hiyerarşileri), sokak-blok strüktürü, parselasyon ve buna ilişkin kadastral düzen üzerinden kentin bütününün dilini oluşturma niyetinin de, bu yıllarda henüz gerçekleş(e)memiş olduğu ileri sürülebilir.

Yukarıda daha önce değinildiği gibi, Uluslararası Stil ve CIAM prensiplerinin uygulandığı IBA'57 Hansaviertel Yarışması'na karşılık olarak [83], [87] ve sosyalist şehri oluşturmak amacıyla, GDR (German Democratic Republic)'ın 1950 yılında Şehir planlamasının 16 Prensibi (*Sixteen Principles of City Planning)* olarak kurallar tanımlarlar ve 1951 yılında, bu kuralları temel alan, Stalinalle (Karl Marxalle) Yarışması'nı açar. Anlaşmanın temel prensiplerinden bazıları aşağıdaki gibi özetlenebilir [67];

- Kentin altyapısının (strüktürünün) ve mimari biçimlerinin, şehirde yaşayanların politik yaşamlarını ve kimliğini ifade etmesi,
- Kent planlamasının kentin çalışma, yaşama, kültürel ve rekreasyon alanlarının ekonomik, sosyal altyapı refahı gözeterek geliştirilmesi,
- Kentin endüstri odaklı var oluşu ve temelini/merkezinin endüstri, yönetim organları ve kültürel enstitüler oluşturacak şekilde kurgulanması,
- Kentin büyümesinin kent kurulurken belirlenen limitler içinde kalması,

- Kent planlamasının organik, kent strüktürünün tarihi koruyan, sahip çıkan prensipler üzerine kurulması,
- Kent merkezinin politik merkez olarak kabul edilmesi; merkezde politik, yönetimsel ve kültürel alanların dolayısı ile politik eylem alanları, geçit törenlerinin ve anıtsal yapıların bulunması,
- Nehir kenarında kurulmuş kentlerde, nehir ve rıhtımın kentin en önemli arterlerinden biri olarak görülmesi,
- Hızlı trafiğin, yük trafiğinin (tren, su) kent merkezlerinden uzaklaştırılması, ana ulaşım arterlerinin konut alanları ile ilişkisinin düzenlenmesi,
- Kent görünümü, formu ve kompozisyonların ana caddeler, ticari ve merkezdeki büyük ölçekteki binalar ile belirlenmesi,
- Konut bölgelerinin sosyal, kültürel, ticari aktivitelerle desteklenmesi (konut komplekslerinin bahçe, okul, kreş, servis birimleri gibi gündelik yaşam gerekliliklerini sağlayacak şekilde düzenlenmesi ve kentten kopuk, izole olmaması),
- Yoğunluk, konumlandırma, trafik ile ilişki, ışık, hava vb. sağlık koşulları gözetilerek düzenlemeler yapılması,
- Yeşil alanlara kent yaşamı da gözetilerek yeterli düzeyde yer verilmesi,
- Çok katlı yapılaşmanın kentin büyüme ve karakterinde 1-2 katlı yapılarak göre ekonomik olduğu anlayışı,
- Kent planlaması ve mimari biçimlenişinin kentin kendine özgün demokratik ve ulusal formda şekillenmesi,
- Kent planlaması ve mimari biçimlerin soyut kavramlar yerine kararlı, kati temeller üzerine oturması,
- Plazalar, ana caddeler gibi kentin planlanmış ve hayata geçirilmiş kısımları ve yaşama alanları arasında uyumlu bir planlama yaklaşımı.

Yarışmanın açıldığı merkezi aksın seçiminden, yarışma sonucu gelen projelerde, Stalinist tarihselcilik ve Batı enternasyonalizminin projelere yansımasına kadar her aşamada, ‘Planlamanın 16 Prensibi’ni okumak mümkündür [88].

Yarışma sonucu gelen projeler üzerinden daha detaylı değerlendirme yapılacak olursa; kazanan projede de açıkça görülen, ana caddenin, bina kütle ve yükseklikleriyle kapitalist sistemin tekil binaları yerine, ardı ardına sıralanarak bütün oluşturacak şekilde kent görünümünü oluştur(ul)ması [89] sosyalist yaklaşımın özünde var olan komünal anlayış ile ilişkilendirilebilir niteliktedir. Herman Hanselman, Richard Pualich, Egon Hartmann, Kurt W. Leuch, Hanss Hopp ve Karl Sourandny tarafından kazanılan projenin [90], endüstriyi odak olarak kabul ederek, yapı rasyonalizasyonu ve ekonomik açıdan kullandığı yapım yöntemini, Frank Werner [91] ekonomi planı - tasarım arasındaki ilişki olarak yorumlar. Bu durum, doğrudan kentte hüküm süren siyaset ve ekonomi politikalarının, kente mimarlık aracılığıyla nasıl yansıdığının göstergesidir. Dolayısıyla, bu yarışma özelinde; hem yarışma şartnamesi yazımı – siyaset, hem de şartnamenin alt metninde belirlenen kurallar ve bunların kente yansıma gerçekliği üzerinden tutarlılıktan bahsetmek mümkündür.

1959 yılında, Hauptstadt East Berlin kapsamında açılan ve literatürde yer alan TV Kulesi Yarışması'nın amacı, Stalin'in hayali olan sosyalist siyasetin bir güç gösterisi, bir başka deyişle kapitalist temelli siyaset ve bu siyasetin kenti araçsallaştırma biçimlerine meydan okuma olarak, kendi anıtsallık anlayışlarıyla [92], en yüksek yapıyı yapma isteğidir [93], [94], [95]. Stalin'in, Berlin'in Doğu-Batı blokları arasındaki siyaseti arasındaki çekişmeyi ve bununla ilişkili olarak Berlin'i daha önce Moskova'da gerçekleştirmek istediği, ancak gerçekleş(e)memiş en yüksek yapı yapma hayalini [96] gerçekleştirecek bir fırsat olarak görmesi, bu yarışmanın alt metnini, diğer bir deyişle temel yaklaşım kuralını, oluşturmaktadır. Yarışmanın sonucunda Herman Hanselmann'ın (ki GDR için birçok projede de çalışmış bir mimar) tasarımı ile ilgili; 'Planlamanın 16 Prensibi'ne uygun, 1955 yılında Gerhard Kosel'in Marx-Engels-Forum tasarımını gözeten [97] ve Stalin'in yüksek yapı yapma arzusuna cevap verecek şekilde, bir tutarlık tablosu çizilebilir. Ancak, yarışmanın açılma amacı haline gelen en yüksek yapıyı yaparak iktidarın güç gösterme hali, aslında sosyalist sistem ile işleyen doğu bloku toplumlarının düşünce temelini oluşturan anonimlik kavramı ile çelişmekte ve öze dair çok temel bir tutarsızlığı tariflemektedir.

3.2 1961 - 1989 Dönemi

Bu alt bölümde ise, 2. alt-zaman kesiti olan ve Berlin kentinin ortasında varlığını sürdüren Berlin Duvarı'nın varoluş dönemleri, dolayısıyla kentin bölünmüş biçimi ve iki karşıt düşünsel, siyasi, ekonomik ve sosyal yapı arasındaki kutuplaşmayı ifade eden bir zaman aralığındaki, kentin biçimlenişini belirleyen planlama kararları ve yarışma şartnamelerinin dilsel yapıları, ifadeleri ve bunların arasındaki mantıksal yapı incelenecektir. Bu doğrultuda ilk olarak, bir önceki dönemde belirleyici olduğunun ileri sürüldüğü Scharoun Planı'nı referans olarak kabul eden ve kent diline bu dönem içerisinde yansıdığı görülen 1961 hemen öncesindeki yarışma girişimleri de bu dönemle bağlantısı kurulması adına ele alınacaktır.

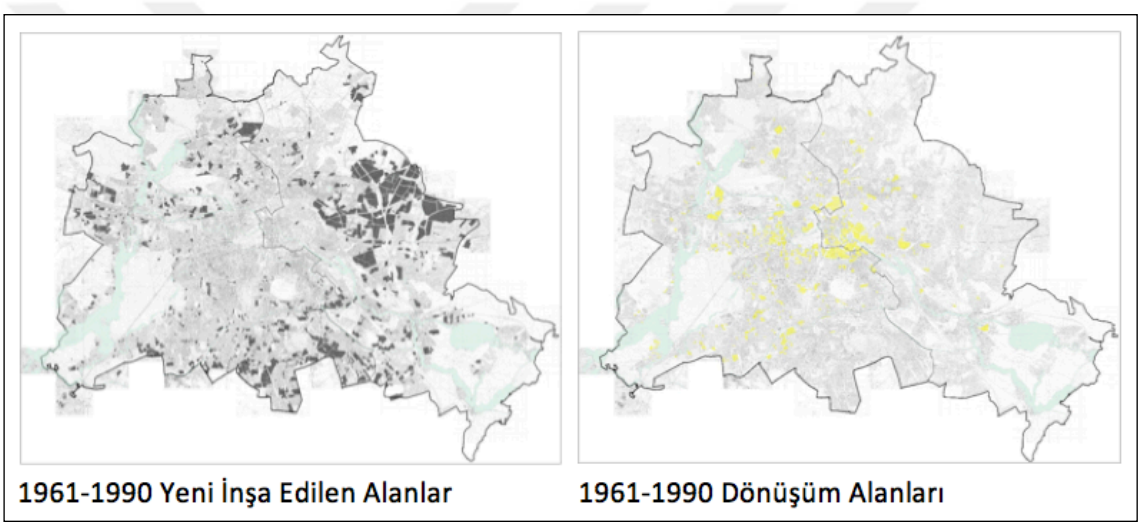

Şekil 3.3 1961 - 1990 Dönemi Batı Berlin yeni inşa edilen ve dönüşen alanların karşılaştırılması [98]

Batı Berlin'in kentin büyümesi ile ilintili sınırlar konusunda, Doğu Berlin kadar katı limitleri yokken [99], kent merkezlerinin en çok rant getiren alanlar olarak ticari fonksiyonlara (özel sektöre) ayrılması, konut bölgelerinin banliyölere doğru yerleşmesi ve merkezlere ulaşım ağı ile bağlanması (otomobil odaklı ulaşım) gibi CIAM Atina anlaşmasında yer alan kabullerle, kent sınırlarını genişletmeyen, dönüşüm odaklı bir planlama sistemi üzerine kurgulandığı görülmektedir. Bu kurguda *Around the Zoo* Yarışması'nın rolü, otomobil odaklı ulaşım ağının belirlenerek, konut bazında banliyöleşme ve kentin merkezinde ise dönüşüm odaklı planlanmanın, kısaca kentin temel zonlama planının alt yapısını oluşturmasıdır. Carlow'un [98] 1961-90 dönemi haritalama çalışmasında, Batı Berlin'de yeni inşa edilen alanların banliyölerde

yoğunlaşırken, kent merkezinde dönüşüm odaklı alanların yoğunlaştığı görülür. Dolayısıyla, *Around the Zoo* Yarışması'ndaki kuralların Batı Berlin'in kent planlama diline yansıdığını söylemek yanlış olmayacaktır. Üstelik, daha önce de değinildiği üzere, dönemsel olarak zaten var olan siyasi, ekonomik ikiliğin bu yarışma özelinde şartnamede yapılan tanımlamalar nedeni ile henüz Berlin Duvarı inşa edilmeden önce fiziksel olarak somutlaşmaya başladığı yorumu da getirilebilir.

Berlin Duvarı'nın inşası ve yıkımına kadar bir zaman dilimini kapsayan bu dönemde, hatta yıkımının ardından, gerçekleşen proje yarışmaları ve bu yarışmalar öncesi ve sonrası yapılan çalışmalar ile kent dilinin yaratılması meselesinin kente yansımalarının açıkça fiziksel olarak görüldüğü organizasyon, Batı Berlin özelinde gerçekleşen IBA'84-87 projesidir. Doğu Berlin özelinde, sadece Alexander Platz Yarışması'nın açılması 3.1 No'lu alt bölümde de değinildiği gibi 'anonimlik' üzerinden söz söyleyen sosyalist siyasetin, kurallarını 1945-61 döneminde aldığı ilkeler doğrultusunda devam ettirdiğinin göstergesidir. Tam da bu noktada, Doğu Berlin kent planlamasında hem dönemler arası (1945-61/1961-89) bir tutarlılıktan, hem de kenti inşa eden siyaset ve yaklaşımları arasındaki tutarlılıktan bahsedilebilir. Dolayısıyla, Berlin kent dönüşümünün bu ikinci döneminde, ağırlıklı olarak Batı Berlin odaklı IBA projeleri ve bu projelerin arka planında yer alan siyasi, ekonomik, kültürel olgular incelemeye tabi tutulmuştur.

Kentin bugünkü haline gelmesinde kentsel dönüşüm ve gelişim projeleri bağlamında büyük bir rol üstlenen IBA'87'nin, 1945-61 döneminde IBA'57 kapsamında olduğu gibi yadsınamaz bir yeri vardır. Bugün Berlin kentinde sınır boyunca (Berlin Duvarı) Duvar'ın izinin takibi esnasında, parçacıllaşan, değişik biçimlerde fiziksellеşmiş duvarla ilişki kurma biçimleri dışında (bu konu 4. Bölüm'de detaylandırılacaktır), hat boyunca bölgeler bazında da kentsel tasarım farklılıklarının hissedildiği söylenebilir. Bunun en açık örneği ise Kreuzberg ve Neukölln bölgeleri arasındaki kentsel çevre ve dolaylı olarak dil farklılıklarının ortaya konmasının mümkün olmasıdır, ki geneli itibarıyla IBA projeleri bu semtleri kapsamaktadır. Kentte fiziksel olarak dil farklılıklarının hissedilebilir olmasının arkasında ise, IBA kapsamında IBA Altbau ve Neubau olarak amaçları, yöntemleri ve sonuçları birbirinden farklı iki ayrı yaklaşım ve bu yaklaşımların arkasındaki akıl ve çalışmaların farklılıklarının yattığı söylenebilir. Esra Akcan [100] bu iki yaklaşım arkasındaki aklı, "Eski Yapı (Altbau) kısmında çalışan çağrılı mimarların,

mahallede yaşayanların karar vericiler ve dolaylı tasarımcılar olarak görüldüğü, birim birim ve hiç kimseyi yerinden etmeden uygulanan radikal katılımcı yaklaşımı" ve "Yeni Yapı (Neubau) kısımı için tasarlayan mimarların ise, disiplinin bütünlüğü adına, birey ve insanlık durumu için daha üst düzeyde bir sorumluluk alma olarak gördükleri radikal otonomi yaklaşımı" benimsemeleri ile tanımlar. IBA hakkında yazılan hemen hemen tüm metinlerde [101], [102], bu iki ayrı yaklaşım ve sonuçları ayrı olarak değerlendirilmekte ve hatta karşılaştırılmaktadır. Bu karşılaştırma, tezin metodoloji çerçevesinde bir başka açıdan yeniden ele alınacaktır (bkz. Bölüm 4). Burada sözü edilen farklar, dil kavramı üzerinden tutarlı ve tutarsız yapılar/sistemler aracılığıyla incelenerek, bu savın doğruluğu değerlendirilecektir. IBA organizasyonunun özünde yer alan bu ikilik, aslında yeni kent imajını oluşturmak üzere kentin bir laboratuvar olarak kullanıldığını da düşündürür, ki IBA'87 değerlendirilmeleri yapılırken geçen "...tüm kent bir gösteri nesnesi haline gelir" söylemi de bunu destekler niteliktedir [103].

Çalışmalarına *"yaşanabilir kent merkezi"* [104] mottosuyla yola çıkmış IBA kapsamında yapılan çalışmalar ardından ortaya çıkan durumu, karşılaşılan problemler ve bugün kente dair yapılacak çözüm süreçlerini iyileştirmek[1] adına [105], 'Deutschen Insitut für Stadtbaukunst', "*25 Jahre Internationale Baustellung Berlin 1987; Ein Wendepunkt des europaischen Stadtebaus"* isimli bir değerlendirme kitabı derlemiştir. Aradan geçen 25 yıl ardından, IBA'87 çalışmalarının; gerek arka planında yer alan kabul ve kurallar, sorunlar ve istisnalar, gerekse kente yansımalarının değerlendirilmesi adına bu kitapta yer alan metinler bu dönemin yarışmalarının, günümüzle kurduğu ilişki ve kentin laboratuvar olarak kullanılmasının fiziksel etkilerinin değerlendirilmesi bağlamında, tezin bu bölümünün en güçlü referansı olarak görülmektedir.

IBA'87'nin mottosu olan 'yaşanabilir kent merkezi' ve 'hassas onarım, 'eleştirel rekonstrüksüyon' [106] olarak kurgu, alt metni ve kuralları oluşturulan bu organizasyonun, tutarlılık - tutarsızlık bağlamında değerlendirilebilecek bazı çelişkiler barındırdığını söylemek de yanlış olmayacaktır. Bunlardan ilki, IBA'87'nin çalışmalarına

[1] "Dies sind zum anderen Entwurserfahrungen,die bei der Arbeit an grundlegenden städtebaulichen Problemen gewonnen wurden und die vom Deutschen Institut für Stadtbaukunst in Form von Mustersammlungen präsentiert werden. Auch hier sollen erprobte und erfolgreiche Lösungen die heutige Städtebaupraxis bereichern und verbessern"

başlandığı zamanlarda henüz Duvar'ın yıkılacağına dair herhangi bir gösterge yokken ve projelerin genel olarak yapıldığı bölgelere bakıldığında da Batı Berlin'in kent merkezini kapsayan bölgelerde olmadığı, hatta kent kenarı (perifer) olarak tariflenecek Duvar kıyısındaki bölgelerde olması ve yaşanabilir kent merkezi mottosu arasında bulunan ikircikli durum ile ilişkilidir. Kent merkezi ve kent kenarı kavramları arasındaki zıtlık düşünüldüğünde, Batı Berlin özelinde yürütülen bu organizasyonun mottosu, yani özü ve projelerin kentte konumlanışı akılda bazı soru işaretleri bırakmaktadır. Akcan [107], [108], [109], [110]; Duvar'ın kentteki varlığı varsayılarak, Duvar kenarında bir mahalle olması düşüncesiyle IBA'nın sosyal konut olarak yapılmış olduğunu, ancak Duvar'ın yıkımı sonrası mahallenin kent merkezinde kalması ile, birleşmiş Berlin için yapılan önerilerin bugün, eski Doğu Berlin mahallelerinde, özellikle IBA Altbau'nun renovasyon modelinden ilham alarak, aynı modelin yine S.T.E.R.N adı altında uygulandığına dikkat çeker. Bu durum, her ne kadar IBA'nın yaşanabilir kent merkezi mottosunun, yukarıda değinilen soru işaretlerine ve çelişkilere tam olarak cevap vermese de, IBA'87'nin uyguladığı Duvar öncesi ve sonrasındaki uyuma (entegrasyona) fırsat veren bir alt yapıda olması, kurgusunda yer alan süreklilik sağlamaya olanak verme esnekliği kentte bir dil oluşumu anlamında tutarlılık olarak görülebilir. Tam da bu noktada bu durum; Hansaviertel Yarışması'nın ardından, Haupthstadt Berlin Yarışması ile Batı Berlin Planlama prensiplerinin tüm Berlin kenti geneline yayılması isteğinin, gerçekleş(e)memiş hayalinin, Batı Berlin IBA Altbau kapsamında belirlenen alt metinlerle gerçekleştirildiğini düşündürür. Bir başka deyişle, IBA Altbau yönteminin farklı gerçekliklerde (Duvar fiziksel olarak kentte var iken ve yok iken) kullanılabiliyor olma esnekliğine sahip olması sebebiyle, IBA'87'yi parçacıl/tekil bina projeleriyle aslında bütüne dair söz söylenen bir etap olarak görmek ve kentin morfolojik olarak biçimlenişinde bir üst akıl/kararlar bütünü olarak tariflemek mümkündür. Wallis Miller [111] da, "IBA Models for a City; Housing and the image of Cold War Berlin" makalesinde, IBA'87 organizasyonunu Hauptstadt Berlin Yarışması ile karşılaştırır ve bu yarışmada olduğu gibi, bütün Berlin için bir teorik planın varsayılmadığını, fakat yine de kentin o günkü hali (Duvar'ın var olması gerçekliği) üzerinden değil, 'ideal şehir' kavramı üzerinden (olası birleşme üzerinden) tasarımların yapıldığını iddia eder. Dolayısıyla, Miller'in bu söylemi, her ne kadar Duvar o dönemde fiziksel olarak kentte

var olsa ve projeler duvar gerçekliğinin yarattığı sınırlarda yapılsa da, aslında Duvar'ın yıkımından sonra kent merkezi haline dönüşen bölgenin IBA'87'nin 'yaşanabilir kent merkezi' mottosu ile yola çıkışını meşru kılmakta ve kendi iç tutarlılığını kanıtlamaktadır. Willer'in 'ideal şehir' arayışı olarak tariflediği yaklaşım, aslında daha IBA'87'nin 1977 yılında, Wolf Jobst Siedler ve Josef Paul Kleihues'un [112], Berlin'in 'eşsiz kentsel imajı'nın ('unique urban image') bozulduğu düşüncesiyle mimarlara yaptığı çağrıda da, üst aklın IBA'yı kentin imajını oluşturma meselesi olarak görmesiyle kendini hissettirmektedir. Bu düşüncenin altında ise, kent imajı oluşturulması ve bütünsellik kavramı arasında yakın ilişki olduğu düşüncesi yatmaktadır. Bir başka deyişle, yeni kimlik oluşturma - bu tezin argümanıyla bağlantılı bir terminoloji ile ifade etmek gerekirse; yeni bir dil oluşturma - meselesinden IBA'87 özelinde de bahsetmek olasıdır. Bu yarışma (çağrılı mimarlar tarafından yapılan yapılar) sonrasında, kentin morfolojik yapısında yaşanan dönüşüm, 4. Bölüm'deki analitik çalışmalarda kartografik yöntemlerle görselleştirilerek, yapılacak dönemsel karşılaştırmalarda açıklığa kavuşturulacaktır.

IBA'87'nin Berlin kent imajını yaratma amacının, yukarıda da bahsedildiği üzere iki farklı yaklaşım ile, iki kanalda devam ettiği görülür. Bunlardan ilki IBA Neubau, Josef Paul Kleihues yönetiminde yeni binalara odaklanır, ikincisi IBA Altbau, Hardt-Warther Hamer yönetimindeki mevcut binalar, mevcut sokaklara entegrasyon, fonksiyonel zayıflıkların modernizasyonu, şehrin tamir, onarım ve değişikliği (renovasyon) modeli üzerine odaklanır. Dolayısıyla, yukarıda bahsi geçen kentte fiziksel olarak da hissedilen bölgesel farklılıkların, en temelde kabul edilen yaklaşımın sonucu olduklarından bir nevi kurallar tarifi ve bu kuralların yansımaları olduğu söylenebilir. Bu bağlamda, fiziksel çevredeki farklılaşmaların, alınan üst kararlar arasındaki farklılıklar sonucu ortaya çıkması bir tutarlılık göstergesi olarak yorumlanabilir.

İki farklı dönemde açılan ve birbirinin devamı olarak algılanan, karıştırılan IBA Neubau ile IBA'57 yarışmalarının arasında ise, her ikisinin de alt metninde yeni bir dil yaratma meselesi olmasına rağmen, en temelde yaklaşım farkı bulunmaktadır. Bu farklılığın ise, üst çerçevede çok net olarak belirmemiş olduğu söylenebilir. IBA 57-87 arasındaki bu

temel farkın, tekil binaların kentsel doku ile ilişkisi olarak ortaya koymak mümkündür[1] [113]. Ancak diğer bir taraftan, dönemin Peter Eisenman, Zaha Hadid, Aldo Rossi, Alvora Siza, Rem Koolhas gibi 'star' mimarları[2] tarafından modern yaşamın ihtiyaçları doğrultusunda yeni bir mimarlık, kent imajı yaratmaları beklentisi [113], akla 1957 Interbau özelinde Bölüm 3.1'de değinildiği üzere, kentin bina bloklarının sokakları tanımladığı bir doku anlayışından, nesne-binalara dönüşen dilinin, bu sefer kentle entegrasyonu da gözetilerek, kent dokusu içindeki star mimar yapılarının; hem nesne olarak varoluşu, hem de bir araya gelmesi ile bir dil yaratarak, kent dokusunda, bir bütün olarak yeni anıtsallık tarifinin yapılmak istenmesini getirmektedir. Bu noktada, projelerin, kentte fiziksel olarak oluşturduğu desen ve CIAM ilkelerinin (kurallarının) bu projelere nasıl yansıdığı tezin 4. Bölümü'nde yer alan haritalar ve yorumlarında detaylı olarak yer verilecektir.

Mimarların kimliklerinin, (özellikle IBA Neubau kısımında) ön plana çıkması da (bkz. Şekil 4.46 - haritada numaralandırılmış noktalar, açılan yarışmaların çizelgelerinde mimarlarıyla belirtilmiştir) aslında kentin yeni kimliği ve dolayısıyla dilini yaratılmasında 'star' mimarların bir araç olarak görülmesi ile ilişkilidir. IBA Neubau kısımında yarışmaların, ki bu yarışmalar geneli itibariyle çağrılı (davetli) yarışmalardır, yöntem olarak bu konuyu desteklediği aşikardır. IBA Altbau'nun arka planına bakıldığında ise; ekonomik planlama odaklı, kullanabilecek metotların her türlü aşamasının planlandığı, programlarının oluşturulduğu, tablolaştırıldığı [114], bina özelinde tek tek, ve hatta katılımcı etkin bir yöntem kullanarak kurallarını oluşturan sistem söz konusudur [115]. IBA Altbau bölgesinde 'star' mimarların karşımıza daha az çıkması bu durumla ilişkilendirilebilir.

IBA'87 özelinde tutarsızlık olarak tariflenebilecek bir diğer durum, Senato ve IBA yönetimi arasındaki ilişkiler bağlamında karşımıza çıkar. 1977 yılında mimarlara yapılan çağrının arka planında dönemde kent imajını tam anlamıyla kenti şekillendiren siyasi (yönetimsel) ve ekonomik (yatırımcı) kurallarına bırakılmaması düşüncesi olmasına

[1] "There must be no repitition of the IBA'57 Interbau insisting IBA'87 buildings be integrated into urban fabric".

[2] " It should be noted that IBA'87 was a much larger exhibition than Interbau, and that it is roster of participating architects was larger and more international than the 1957 exhibition".

rağmen, IBA'nın yatırımcı ve yönetimin daha önceden oluşturulmuş ve katılaşmış olan bazı yönetmeliklere bağlı ve projelerin bu yönetmeliklerin kontrolü altında tutması, bazı fikirlerin sekteye uğramasına ve yeni kent kimliğinin, diğer deyişle kent imajının, yaratılması doğrultusunda özgürlük alanının kısıtlayıcı olmasına neden olmuştur [112]. Aslında bu yönetmeliklerin varlığı ve dolayısıyla yarattığı çelişkiler, ki bu tez kapsamında kurallar olarak görülmektedir, her ne kadar IBA amacı ile tutarsızlık olarak görülebilecek olsa da, kentte yaratılacak olan yeni dilin kontrol mekanizması ve bir üst aklın varlığı olarak görülüp, bu durum üzerinden bir tutarlılık okuması da yapılabilir. Sonuç olarak, IBA - Senato arasındaki bu çelişkiler, süreçte bazı aksaklıklara neden olsalar da, bu aksaklık olarak tariflenen durumun, aslında kurallılık prensibi, dolayısıyla tutarlılık kavramı, ile ilişkili olduğu görülür. Kaldı ki, daha sonraki dönemlerde bazı kısıtlamaların kaldırıldığı söylenir, ki aslında bu da Senato'nun (üst aklın) özde kurallılık (tutarlılık) arayışının olduğunu kanıtlar niteliktedir [116].

Sonuç olarak, IBA projelerinde bir fiil görev almış Horald Bodenschatz, Vittorio Magnago Lampugnani, Wolfgang Sonne'nin *25 yıl ardından IBA'87* kitabının önsözünde belirttiği gibi [117], IBA sürecinde birçok sorunla karşılaşılmış ve süreç boyunca amaç doğrultusunda çeşitli ve hatta bazen çelişkili taktikler geliştirilerek bu sorunlara çözümler aranmıştır. Dolayısıyla, bu dönemin yarışmalarının kurallarının ortaya konmasında, arka plandaki aklın geçirdiği dönüşümü anlamak adına, yukarıda bahsedilen çelişkiler bir hayli önemli yere sahiptir.

3.3 1989 - 2014 Dönemi

Sosyalist rejimin yıkılması ve politik birleşme sonucu; ekonomik, siyasi ve sosyolojik bağlamda var olan birbirinden tamamen farklı iki sistemin ürünü, iki ayrı karakterdeki Berlin kentinin fiziksel olarak da birleşmesinin sağlanması söz konusu olmuştur. Bu durum karşısında da yarışma geleneği geçerliliğini korumuş, hatta gerek açılan yarışma sayıları açısından, gerekse çeşitliliği yönünden kent planlama sistemini destekleyen bir yöntem olarak karşımıza çıkmaya devam etmiştir. Ancak, Doğu-Batı bloklarının birleşmesi sonucu kentte politik, sosyolojik olarak gerçekleşen dramatik değişim ve Avrupa Birliği Anlaşması, dolayısıyla var olan Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun yeni sorumluluk ve görevleri, yarışmaların içeriğinin de değişmesiyle sonuçlanmıştır [69].

Yıkımın ardından 1994 yılına kadar herhangi bir Arazi Kullanım Planı (Land Use Plan), 2004 yılına kadar ise Kentsel Geliştirme Planı (Urban Development Plan) hazırlanmamıştır [118]. Bu süreç zarfında ise, Doğu Berlin ve Batı Berlin arasında kalan tampon bölgenin (buffer zone) pastada pay edinebilmek amacıyla, hızlı ve plansız dönüşümünden söz edilebilir [119]. Bu durumun sebebi, yıkımın ardından Doğu-Batı blokları arasında 1945-61 döneminde tampon bölge olarak var olan alanın; hem kentte tüm mekanizmalardan iki tane olması gibi kent kararlarının verildiği mekanizmanın da ikiliği [120], dolayısıyla yasal statüsüne henüz kavuşamamış belirsiz alanların kimin yönetiminde olacağının muğlaklığı, hem de kentte bu denli zıt tabanlı ekonomik, sosyolojik, siyasi dillere sahip iki kutubun birleşmesine dair yapılacak arazi kullanım ve gelişim planlarının hazırlanmasının, üst akılın belirlenmesinin, süreç gerektirmesi ve bu sürecin kuralsızlık, istisnalara açık olma durumunu beraberinde getirmesi olarak görülebilir. Dolayısıyla, bu dönemde kentte gerçekleşen, hızlı ve plansız dönüşüme neden olan 1989-94 arasındaki bu planlama karar süreci, kentin morfolojik yapısında bir tutarsızlık olarak görülebileceği gibi, bir tür tutarlılık arayışı süreci olarak da görülebilir.

1994 yılına kadar geçen süreçte, Berlin yarışma tarihi göz önünde bulundurularak değerlendirme yapılacak olursa, açılan yarışmaların azlığı dikkat çekicidir (bkz. Çizelge 4.3). Bu durum, yarışmaların şartnameleri, dolayısıyla kuralları hazırlanırken, Senato'nun hazırladığı üst kararların, dilin hazır olmaması ile ilişkilendirilebilir. Daha önceki dönemlerde belirtildiği üzere (bkz. Bölüm 3.1 1945-61 Dönemi; Around the Zoo Yarışması), yarışmaların kurallarının, Senato'nun planlamalarında kurallar olarak kabul edildiği durumlar söz konusu olmuştur. 1994 dönemine kadar yıkımın ardından geçen bu dönemde de, açılan yarışmaların herhangi bir üst karar olmadan açılarak, yarışma çerçevesince belirlenmiş kuralların uygulandığı ve bu kuralların planlama kararlarını oluşturduğu görülür. Bu durum, 1945-61 dönemindeki diğer yarışmaların üst aklının belirlenerek açılan yarışmalardan en temelde fark ortaya koyar. Bu farklılıklar, Senato kararları ve planlamaları ile yarışma mekanizması arasındaki ilişkide, karşılıklı ve dönüşümlü bir ilişki olduğunu gözler önüne serer. Birbiriyle çeşitli durumlarda senkronize davranan bu iki mekanizma da, bir tutarlılık göstergesi olarak yorumlanabilir.

1994 yılına kadar yapılan yarışmalara göz atıldığında, 1991 yılında açılan (ki bu yarışma, bu dönemde açılan ilk yarışmadır) Postdamer Platz Yarışması'nın (bkz. Çizelge 4.3);

Duvar yıkımından sonra, kente dair temel dilbilimsel yaklaşımı, kurallar bütününü belirleyici role sahip olması ve arazi kullanım planına yansıyacak olan, Senato'nun temel yaklaşımına dair ipucu vermesi sebebiyle, metinsel bağlamda önemi yadsınamaz bir yerdedir.

Tez kapsamında incelenen üçüncü alt dönem olan Duvar yıkımı sonrası dönemde, kural ve prensiplerinin, kentin morfolojik yapısına dair belirleyici olduğu bir diğer temel yaklaşım kararı ise, Duvar yıkımının 15 yıl ardından (2003-2004 yıllarında) çalışmalarına başlanan Berlin Duvarı Hatırasına dair yapılan çalışmalar sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bağlamda, Duvar ve çevresinin koruma alanı olarak kabulünün, ana kent kararlarına dönüşmesi resmi hale ancak 2006 yılında hazırlanan master plan (Berlin Wall Commemoration Master Plan) ile gelmiştir [121], [122]. Berlin Duvarı'nın, kent dokusunda ve kentsel projelerde temel öğelerinden biri olarak görülmeye başlaması ile ilgili alınan bu kararın, özellikle bu karardan sonra yapılan projelerin temel yaklaşımlarında önemli bir fark tarifleyeceği ve bu yaklaşım farklarının da fiziksel olarak kent morfolojisine yansıyabileceği düşüncesi ile, tez kapsamında bu alt dönemin de kendi içinde 1989 - 2006 ve 2006 - 2014 olmak üzere iki ayrı dönemde incelenmesine karar verilmiştir. Senato'nun Berlin Duvarı ve izlerinin korunması konusunda, kırılma noktası olarak görülebilecek yaklaşım değişimi, aslında bir tutarsızlık olarak görülebilir. Bu konu, 4. Bölüm'de yapılacak kartografik çalışmalar sonucunda daha detaylı olarak değerlendirilecektir.

3.3.1 1989 - 2006 Dönemi

Tezin 1989 - 2014 alt döneminin de, alt dönemi olarak kategorize edilerek incelenecek bu dönem, Berlin Duvarı'nın yıkılması ile kentte var olan iki ayrı dilin bir araya gelmesi ve Doğu-Batı blokları arasında kalan statüsü belirsiz alanın, nasıl 'yeni' bir dil tanımlayacağı ile ilgili kural ve prensiplerin belirlenmesi bağlamında bir hayli kritik yere sahiptir. Bu nedenle bu bölümde, özellikle Duvar ve çevresinde tampon bölge olarak nitelendirilen bu alanda açılan yarışmalar ve bu yarışmaların metinleri üzerinde yoğunlaşılacaktır. Ancak, yarışma metinlerinin incelenmesine başlamadan önce, yukarıda değinilen ve Duvar yıkımı sonrasının da alt dönemlere ayırılarak incelenmesine neden olan, Senato'nun Duvar'ın yıkımından sonraki tutumu ve 2006

yılında alınan Berlin Duvarı koruma kararının arkasında yatan olgular tartışılacaktır. Bu durum, kent dilinin oluşumunda önemli bir nüve olarak kabul edilebilecek bu kararın, arka plandaki akılın anlaşılması açısından önemsenmektedir.

Berlin Duvarı'nın yıkımından sonra, geride kalan izlere dair neredeyse en kapsamlı çalışma, 2004 yılında yayınlanan, Axel Klausmeier ve Leo Schmidt'in *"Wall Remnants-Wall Traces"* [123] isimli kitabında görülmektedir. Çalışmada Doğu-Batı blokları arasında, Berlin Senatosu'nun *'Tarihi ve kültürel peyzaj bağlamında bir sınır peyzajı olarak Berlin Duvarı'* [124] olarak tanımladıkları - bu tanıma benzer tanımlamalar çeşitli kaynaklarda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır [125]- Berlin Duvarı ve çevresindeki alana ait kalıntıların izleri bölge bölge detaylı olarak haritalandırılarak, arkeolojik nitelikte bir çalışma ile ortaya konmuştur. Bu kitapta, çalışma devam ederken dahi izlerin ortadan kalktığına dair anlatımlar söz konusudur ki, bu durum yazarların kitabın önsözünde yer verdikleri Jörg Haspel (Chief Conservator of Berlin)'in yazısında geçen bazı Senato kararlarıyla ilişkilendirilebilir. Chief Haspel kitabın önsözünde, 1995 yılında Berlin Senato'sunun kentsel gelişim ve koruma sorumlularından Dr. Volker Hassemer'in (The Senator responsible for urban development and for historical conservation), *"The German National Committee for Conservation"* konferansında, *"Bu noktalar (Berlin Duvarı ve çevresinde izleri barındıran bölgeler) kentimizin depresif noktalarıdır...Neden şehrimiz bu depresifliği gelecekte de taşımak zorunda olsunlar ki?..."* [124] sözleriyle, Senato'nun Duvar'ın yıkımından sonraki yaklaşımına ve bu doğrultuda var olan Duvar ile ilgili kalıntıların korunma mantığına dair oluşan düşüncelerini ortaya koymaktadır. Duvar'ın yıkımından yaklaşık 15 yıl sonra 2002 - 2003 yıllarında Senato'nun (the Senate Department for Urban Development) kalan kalıntılara dair çalışma yapılması kararına kadar - ki bu zaman da yaklaşık 10-15 yıl öncesi gibi yakın bir tarihe tekabül etmektedir- Berlin Duvarı'nın, 'Utanç Duvarı' [123] olarak kabul edilmesi nedeniyle, kent belleğinden silineceği düşünülerek korunmasına dair herhangi bir karar alınmadığı gibi, adeta izlerin ortadan kalkmasına/kaldırılmasına terk edilmiştir (Sadece kent içinde kendiliğinden ortadan kaybolması değil, aynı zamanda Duvar parçalarının, önemli noktalarda bulunan sembolik birimlerin ülke dışına çıkarılması da söz konusudur). Kalıntılar ve kentin bütünleşmesi konusunda Senato'nun Duvar'ın kalan izlerinin ortaya konması yönünde aldığı bu yeni koruma yaklaşımında ise, Berlin yönetimi ile çalışan

Richard Rogers [123] kent dokusunun önemli bir parçasını meydana getiren Berlin Duvarı'nın korunması ve kent planlamasının önemli unsuru olarak hatta "kentsel konsept" (urban concept) olarak ele alınmasını savunan aktör olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ancak 2002 - 2003 yıllarında Berlin Senatosu'nun talebi üzerine yapılan bu arkeolojik çalışma ardından dahi, daha önce de bahsedildiği üzere, Duvar ve çevresinin koruma alanı olarak kabulünün ana kent planlama kararlarına dönüşmesi resmi hale ancak 2006 yılında getirilmiştir [121], [122]. Bu kararın alınmasında Senato'yu etkileyen faktörleri Schlusche [121] üç madde ile açıklamaktadır (bkz. Ek-C);

1. 1990'ların başında her ne kadar Duvar'a ait izlerin korunmasını ve bu bölgenin yeşil bant olarak kalmasını isteyen bir kısım olsa da bunun tamamen göz ardı edildiği, ancak zamanla beraber halkın düşünce ve tutumlarının etkisiyle Senato üzerinde baskı oluşması (Berlin Senat react on rising public pressure),
2. Duvar mağdurları (Wall Victims) anısı ve kentte bunun uygun şekilde ortaya konması tartışmaları,
3. Turizm.

Berlin kent planlama esasları bağlamında yukarıda bahsedilen, gerek Berlin Duvarı'nın yıkımından sonra 2002 - 2006 yıllarına kadar olan Berlin Duvarı koruma yaklaşımındaki ikilik, gerek bu bölgeye özel bir imar (koruma) yönetmeliğinin bulunmaması, gerekse de kentsel gelişim planlamalarında uygulanan sistemin istisnalara açık olması, bugün kentte Duvar izlerinin kent dokusu içinde fiziksel olarak ortaya çıkış biçimlerinde ve bu bölgede yapılan kentsel projelerdeki hissedilebilirliğinde önemli bir role sahiptir. Bu konu ile ilgili daha detaylı değerlendirme 4. Bölümde kartografik çalışmaların ardından yeniden ele alınacaktır.

Bu dönemde açılan yarışmalara bakılacak olursa (bkz. Şekil 4.42), yarışmaların Berlin'in ekonomi merkezi olan Postdamer Platz, siyasi ve yönetim merkezi olan Parisier Platz ve kültürel merkezi olan Müzeler Adası çevresinde yoğunlaştığı görülür. Bu tezin ana kurgusunun bina ölçeği bazında yapılan dilbilimsel araştırmanın ötesinde, kentsel dilin dönüşümü üzerine kurgulanması sebebiyle, Duvar ve çevresindeki tampon bölgede kentsel ölçekteki yarışmalara odaklanılmaktadır. Dolayısıyla bu yarışmalar, 1991 yılı Postdamer Platz Yarışması, 1998 Kültür Forum Yarışması, 1994/1997 Holokost / Avrupa

Yahudi Soykırımı Anıt Mezarlığı (Memorial to Murdered Jews of Europe) Yarışmaları olarak belirlenmiştir. Bu yarışmalarla ilişkili olarak, konu ve alan ile ilişkili Sony Center Yarışması gibi yarışmalara ise periferik olarak, yorumlamalarda yer verilecektir.

Postdamer Platz Yarışması, daha önce de bahsedildiği üzere, hem yıkımın ardından açılan ilk yarışma olması, hem kentsel dönüşüm sürecinde izlenen politikaların detaylarını görmek, hem de kent dönüşüm dilinin belirleyici kurallarını saptamak açısından önemlidir. Günter Schlusche de, Postdamer & Leipzieger Platz planlamasını 'iyi' bir örnek olarak karşımıza çıktığını dile getirir [121]. Bu bağlamda Postdamer Platz & Leipzieger Platz Yarışması arka planı incelenecek ve yorumlanacak olursa;

1991 yılında düzenlenen Postdamer Platz & Lipziger Platz kentsel planlama Yarışması'nın birincisi Christhopher Sattler ile 2003 yılında yapılan bir söyleşide Sattler [126], "Berlin kentsel gelişimi için izlenen yöntem açısından Berlin'de son 10 yılda izlenen kentsel politikalar ve sonuçlarının pozitif ve negatif yönleriyle incelenmesi gerektiğini" söylemektedir. Bu söyleminin altında ise, "Berlin'de birleşme sonrasında izlenen, kamusal alanların özelleştirmesini temel alan, kentsel gelişim politikaları sonucu olarak hızla kendisini gösteren 'Amerikanlaşma' sürecinin önüne geçilemediği" gerçeği yatmaktadır [127]. Helmut Jahn'ın projesi olan Sony Center'ın ve etrafındaki yüksek katlı yapıların yarattıkları master plandaki kent imajı önerilerine uymadığını dile getiren Sattler, uluslararası yatırımcıların güçlerini inşa ettikleri gerekçesiyle, ortaya çıkan durumun kaçınılmaz bir sonuç olduğunu belirtmiştir. Özelleştirilen kent içi kamusal alanlarda, yatırımcıların elinde gelişen projelerin sonucunda yaratılan kentsel kimlik, kamusal alanların niteliği, özel-kamusal alan ilişkisi ise, tartışmaya oldukça müsait bir konu olmakla birlikte, bu durumun aynı zamanda bu yarışma özelinde hazırlanan master planın, Sony Center Yarışma projesi ile uygulanan proje arasında uyumsuzluğa işaret etmesi bir tutarsızlık olarak görülebilir.

Aslında Berlin kent dönüşümünde izlenen yaklaşım, günümüz kentsel dönüşüm politikalarının oluşma mantığıyla bir hayli paralellikler göstermektedir. 'Kentsel dönüşüm' kavramının tarihine bakıldığında, 20. yy sonlarında tüm Batı ekonomilerinin değişmesi ve ekonomik yapılanmadaki bu değişimler sonucunda tüm metropolitan kent merkezlerinin dönüşümü ile sonuçlandığı söylenebilir. Postdamer Platz ve Leipziger Platz özelinde dönüşüm tarihine bakıldığında ise, 20. yy başlarında kentin en canlı

bölgelerinden biri olduğu, İkinci Dünya Savaşı sonucu harap olduğu, Berlin Duvarı'nın inşası ile birlikte tamamen yok olduğu, Duvar'ın yıkımının ardından ise birleşme sonucu ekonomik sistemin tamamen değişmesiyle, kent yüz yüze gelince yeni bir ekonomi merkezi yaratılması da ön görülerek ve bu amaçla yeni bir kentsel kimlik yaratılması gündeme gelerek, tarihinde sahip olduğu kent merkezi niteliğini yeniden kazandığı gözlenir. Bu bağlamda, daha önce bu dönemde herhangi bir planlama kararının olmadığı gerekçesiyle, açılan bu yarışmanın kural ve prensiplerinin yeni planlama kararlarını belirlemesi yanında, bu yarışmaya konu olan alanın yeni bir kimlik yaratılması için araç olarak görülmesi de, meselenin (yarışmanın) dil kavramı ile bağlantılarını kuvvetlendirmektedir.

Yukarıda bahsi geçen meydanın tarihsel niteliğin yeniden kazanılması yolunda, 1990 yıllarında yatırımcıları yeniden yapılandırma çalışmalarını finanse etmelerini sağlayabilmek adına, araziler parsellenerek sermaye sahiplerine satılmıştır. Üstelik yatırımcıları buraya çekebilmek adına güçlü sermaye sahiplerine bu parsellerin düşük ücretlerle de verilmiştir [128]. Parsellerin satılması ardından 1991 yılında, Senato'nun Postdamer Platz ve Leipziger Platz Kentsel Planlama Yarışması açılmıştır. Bu durum, Senato'nun, üst aklın, kentin yeni dönüşüm modeline dair oldukça önemli bir gösterge olarak kabul edilebilir. Bu zaman diliminde Berlin Senatosu'nun yukarıda bahsedildiği üzere Duvar izlerinin korunmasına dair herhangi bir kararı bulunmamaktadır. Bu durum, Senato'nun bu bölgedeki hedefinin Berlin'in savaş öncesi sahip olduğu (endüstriyel) gücünü tarihin kentte bıraktığı olumsuz izler hiç olmamışcasına silerek yeniden inşa etmek, Almanya'nın ve Avrupa birliğinin politik ve kültürel başkentini yeniden inşa etmek amacını gütmesi ile ilişkilendirilebilir [129]. Davey de [130], Postdamer Platz'daki 21. yy dönüşüm modelini, tarihine meydan okuyan bir şehircilik modeli olarak tanımlar. Yarışma sonucunda, Hilmer ve Sattler'in master plan önerisi seçilmiş, ancak bu planların 'yeterince canlı bir ticari yaşam önermemeleri' nedeniyle, yatırımcılar kendi planlarını geliştirmek üzere Richard Rogers'a yeni bir master plan hazırlatmışlardır. Her ne kadar bu öneri gerçekleşmemiş olsa da, sermaye sahiplerinin kentin yeni imajının oluşumundaki etkileri ve sahip oldukları gücü göstermesi açısından bu aşama önem taşımaktadır. Daha sonrasında ise, alandaki en büyük yatırımcılardan olan Daimler Benz ve Sony, kendi alanlarını geliştirecek iki ayrı yarışma daha düzenlemiştir. Daimler Benz

Yarışması'nda, Renzo Piano'nun Himmler ve Sattler'in master planını geliştirmiş ve detaylandırılmış önerisi birinci olmuş, aynı zaman da Arato İsozaki, Rafel Monea, Richard Rogers'ın parsel bazında projeler geliştirilmesi uygun görülmüştür. Sonuç olarak bu bölgede, yatırımcıların da direkt olarak sürecin içinde yer aldığı, farklı yaklaşımlar ile farklı projelerin eş zamanlı üretildiği bir master plan uygulaması modeli görülmektedir. Bu modelleri üretirken, star mimarların kent imajını (kentin yeni dilini) belirlemekteki rolü gözlerden kaçmamalıdır.

Senato'nun bu yarışma özelindeki aklı, kente kazandırmak istediği gücü sağlayabilmek adına savaş, soykırım, sınıf mücadeleleri barındıran bir dönemin üstünü örtercesine, görkemli imajlar yaratarak kent belleğini soylulaştıran bir ideoloji izlemesi olduğu iddia edilebilir. Bu ideoloji ile birlikte de; hem kamusallığı çelişkili bir duruma düşürdüğü, hem de tarih ve gelecek arasında gerilim yaratan bir dönüşüm modeli benimsediği söylenebilir. Buna ek olarak, yukarıda bahsi geçen parsel bazında gerçekleştirilen özelleştirmeler sonucu Senato'nun, alandaki özel mülk sahiplerinin varlığı ile bölgenin koruma alanı olarak ele alındığı 2006 sonrası dönemde, karşılaşacağı en büyük problemi, bu dönemde kendi kendine ürettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla, bölgenin dönüşümünü gerçekleştirmek adına bir yöntem olarak, alanın parsellerini özel mülk sahiplerine satması, özünde Senato'nun kendiyle çelişen temel bir tutarsızlık barındırdığı söylenebilir. Senato'nun (bugün) alanın dönüşümünde karşılaştığı problemler olarak sınırın tümünü finanse edememesi faktörü de bu düşünceyi doğrular niteliktedir [121].

Kentin dönüşümü hususunda izlenilen bu politika, yerel siyasetin bugün kendini üretemez hale gelmiş ya da başa çıkamadığı kentleşme tarzına bir müdahale olarak imar planlamalarını, kamu kaynaklarını - özellikle de arsa ve altyapı bağlamında- yerleşmelerin altyapı ve meşruiyet kazanması için araç olarak kullanması olarak da değerlendirilebilir. Böylelikle, çeşitli mekanizmalarla kentsel rant doğuran, paylaştıran, yoğunlaştıran bir politika sergileyerek kentselleşmenin finansmanını sağladığı yorumu getirilebilir.

Sait Kozacıoğlu [131], Ankara Mimarlar Odası'nın Kentsel Dönüşüm Tartışmaları adı altında yayınladığı bültende *Mimarığın Yeni Ortamı* adlı makalesinde, dönüşümde izlenen buna benzer politikaları şöyle yorumlar; " ... Kentleşme üzerinden yapılan bu

popülizmin siyasi gerekçesi, oligarşinin iktidar tabanını oluşturmaktı. Esas olarak soğuk savaş politikası idi, Sosyalizme karşı örülen bir duvar... Kentlileşen kitleleri kentlerde küçük mülk sahibi yapan ve sosyal mobilite vaat eden gecekondulaşma kaynak kaybı olarak görülmeye başlandı. Konut üretiminde asıl kaynak olan kamu arazileri toplu konut idaresi ve mali sermayenin finanse ettiği 'site' inşaatlarına tahsis edilmeye, gecekondulaşma engellenmeye başlandı". Kozacıoğlu'nun bu düşüncesi ve Sattler'in bölgenin tasarlanan proje haricinde gelişmesi üzerine ortaya koyduğu düşünceler doğrultusunda, tarihinde sosyalist ve kapitalist düzenin birbirinden ayrılması için tampon bölge olan bu bölgenin, birleşimin ardından şekillenişinde izlenen politika ve kentsel dönüşüm mantığı ile oluşan kent dilinin ana karakterini de ortaya koyar niteliktedir. Bir başka deyişle, kapitalizm mekânı kendi dilinde fizikselleşen örüntüler halinde ortaya koyarak, küresel bağlamda 'başarı' elde etmektedir.

Postdamer Platz Yarışması üst aklı olarak görülebilecek kent dili yaratımı için izlenen politikalar, her ne kadar Senato'nun kente kazandırmak istediği gücü sağlayabilmek adına savaş, soykırım, sınıf mücadeleleri barındıran bir dönemin üstünü örtercesine, görkemli imajlar yaratarak kent belleğini soylulaştıran bir ideoloji izlediği ve bu durum da özünde kentin dönüşümünde bir tutarsızlık olarak tariflenebilecek olsa da, bu bölgede yapılan yapıların ve genel yaklaşım planlamalarının, biçimsel olarak ortaya çıkışlarında Berlin'in modernist ve 19. yy geleneklerine referanslar veriyor olması da [132], [133] morfolojik açıdan tutarlılık olarak tariflenebilir.

Aynı zamanda, Postdamer Platz Yarışması'nın şartnamesine bakıldığında [134], yarışmanın üst metninde yeni kent imajını tarihin izlerini silmek ve yepyeni bir kent dili yaratmak olsa da, alanın tarihi kentsel dönüşümüne dair tüm harita ve verileri kapsadığı görülmektedir. IBA kapsamında 1981 yılında *Tiergartenviertel* bölgesinde hazırlanan haritalardaki planlamanın [135] projelerde esas alınması, Berlin yeni kent dilini yaratması da, dönemler arasında kent morfolojisinde tutarlılık unsuru olarak yorumlanabilir. Daha önceki bölümde bahsedilen IBA Neubau yaklaşımı (bkz. Bölüm 3.3.1) ile Postdamer Platz Yarışması yaklaşımı arasındaki bu ilişki ve yeni kent imajının yaratımı konusundaki benzerlikler, bu bölümün sonunda hedeflenen Berlin kent planlama dili prensiplerinin yaratılması konusunda, bu dönemde yazılı kuralların (üst aklın) henüz belirlenmemiş olması ve bir yaklaşım sürekliliği de olduğu göz önünde

bulundurularak, CIAM prensipleri çerçevesinde değerlendirilebileceği iddiasını beraberinde getirmektedir.

Postdamer Platz ve Leipzieger Platz Yarışması dışında bu dönemde, kentin morfolojik dilinin sürekliliği bağlamında değerlendirilecek, diğer yarışma Kültür Forum Yarışması'dır. Postdamer Platz Yarışması'nın morfolojik olarak sağladığı (yukarıda ortaya konulan) kentsel sürekliliğe ek olarak Kültür Forum özelinde; bina ölçeğinde de, alanın Modernizm'in yapı taşlarından olan binaları içermesi ve bu yapıların koşullarının iyileştirilmesiyle süreklilik sağlandığı söylenebilir. Öyle ki, Kültür Forum şartnamesinde [136], IBA haritalarının yanında, Hans Scharoun'un yaptığı kentsel ölçekteki, bina ölçeğindeki planlamalar ve Postdamer Platz Yarışması'na ilişkin esasların da dikkate alındığı görülmektedir. Dolayısıyla, Kültür Forum Yarışması, bu dönemin esaslarının CIAM prensipleri çerçevesinde değerlendirilebileceğini doğrular niteliktedir.

Bu yarışmalar haricinde tez kapsamında incelenmesi için seçilen Duvar ve çevresinde açılan yarışmaların; kentin morfolojik dönüşümüne dair bir dönüşüm dili tanımlamaktan öte, büyük ölçekte yarışmalar bile olsalar, daha çok bina ölçeğinde kent imajına dair söz söyleyen ölçekte kaldıkları görülür. Aslında, bu durum bütüncül bir planlama anlayışının, giderek parçacıllaşan tasarım anlayışına doğru evrildiğinin göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu (bölgesel bazda parçacıl olarak açılan) yarışma projelerinin fizikselleşmeleri sonucu, kentte nasıl bir dil oluşturdukları ise, tezin 4. Bölümü'ndeki kartografik çalışmalar sonrasında değerlendirilecektir. Ancak yine de, Berlin kentinin tarihinde var olmuş, daha önceki bölümlerde palimpsest olarak adlandırılan izlerin, bina planlamaları özelinde dikkate alınıyor olmasının, (ki bu binaların yarışma şartnamelerine bakıldığında bölgenin tarihsel gelişimine dair verilerin bütünüyle yarışmacılara verildiği görülür), kentin bütünündeki morfolojik dilin sürekliliğinin korunmasını, yani tutarlılığını sağladığı söylenebilir.

Kent imajı yaratımı meselesinin, bina ölçeğinde yoruma açık olması sebebiyle olsa gerek, bu dönemde açılan ve yukarıda bu bölüm altında inceleneceği vaat edilen bazı yarışmaların, tekrar ettiği ya da revize edilmelerinin istendiği durumlar söz konusu olmuştur. Bu yarışmalara örnek olarak, (Reichtag) Alman Parlamento Binası Yarışması [137], Topography des Terrors Binası Yarışması ve Holokost / Avrupa Yahudi Soykırımı Anıt Mezarlığı (Memorial to the Murdered Jews of Europe) (bkz. Çizelge 4.3) yarışmaları

verilebilir. Bu durum ise tezin; yarışmaların, Berlin özelinde bir rasyonelleşme aracı olarak, kentsel programın gelişimine, 'en iyiyi', 'en doğruyu' bulma bağlamında, fikirsel olarak katkı sağlamak amacıyla kullanıldıkları savını doğrular niteliktedir.

Bunlara ek olarak, yukarıda bahsi geçen (bina ölçeğinde kaldığı söylenen) yarışmaların; gerek metinlerinde, gerekse fiziki çevreye yansımış hallerinde görüldüğü üzere, kent imajının yaratımı meselesini, "demokrasi" üzerinden söz söyledikleri bir mecra olarak kullanmaları gibi bir ortak özellikleri bulunmaktadır. Bu durum da, IBA kapsamında Batı Berlin'de daha önceki dönemlerde açılan yarışmaların, alt metnini oluşturan demokrasinin metafor olarak kullanıldığı yarışmaları akla getirmektedir.

Görülen o ki, bu dönemde, Duvar'ın yıkımıyla sağlanan birleşmenin ardından yapılan yarışmaların metinlerinden görüleceği üzere, Batı Berlin'in planlama anlayışının, dolayısıyla kurallarının benimsendiği bir durum söz konusudur.

3.3.2 2006 - 2014 Dönemi

Duvar'ın yıkımından sonraki birleşme döneminin, Duvar'ın koruma planının çıkarılmasından günümüze uzanan perspektifte inceleneceği bu alt bölümde, her ne kadar açılan yarışmaların genelinin Doğu Berlin bölgesinin Müzeler Adası ve Alexander Platz ve çevresinde yoğunlaştığı görülse de (bkz. Şekil 4.43), bir önceki dönemde nedenleri açıklandığı üzere Duvar ve çevresindeki tampon bölgede açılan ve kentsel ölçekteki yarışmalar üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Kaldı ki, Çizelge 4.4 incelendiğinde de fark edilebileceği gibi, bu dönemde açılan yarışmaların bina ölçeğinde olduğu ve daha çok aynı dönemdeki ada - yapı tipolojine dolgu (infill) ağırlıklı projeler olduğu gözlemlenmiştir (bkz. Şekil 4.28). Bu amaç doğrultusunda, kentin morfolojik dönüşümüne dair belirleyici olan yarışmalar, Duvar Hatırasına dair 2007 yılında açılan 'Gedenkstatte Bernauer Strasse Berlin' Yarışması ve ilki 2008 yılında açılan 'Europacity' Yarışmaları olarak belirlenmiştir. Bu dönemin günümüze en yakın zaman dilimini içermesi ve açılan yarışmaların bir kısmının, ki Europacity Yarışması'nın da, Bernauer Strasse ve çevresinde de yapılan planlamanın da devam ettiği göz önünde bulundurularak, yarışma metinlerine ek olarak, Berlin Duvarı Hatırası Proje Yöneticisi Günter Schulschle (daha önceki dönemlerde Berlin Senatosu'nda çalışmış ve IBA

projelerinde etkin bir rol almıştır) ve Berlin Senatosu Planlama Departmanı çalışanları ile yapılan röportajlar da bu dönemin metinleri bağlamında değerlendirmeye alınmıştır.

2006 yılında kabul edilen Berlin Duvarı koruma planına ve üst aklın korumacı yaklaşımına rağmen, Berlin Kent Geliştirme Enstitüsü (Berlin Standtenentwicklung) çalışanlarından şehir plancı (Plannungsrechtliche Grundsatzangelegenheiten) Dietmar Kerkow ile yapılan görüşmeler sonucunda [138], Duvar ve çevresine 'özel olarak' düzenlenmiş kurallar, plan kararları/notları, imar planlarının olmadığı bilgisi edinilmiştir. Proje kararlarının, Berlin kent genelini kapsayan imar kuralları, hazırlanmış zonlama haritaları ve master planlar üzerinden, bölgesel bazda imar planlarının üzerinde (Local Development Plans üzerinde) çalışılarak belirlenmesi söz konusudur. Bu durum, aslında yapılması planlanan projelerde ve yarışmaya açılan alanlardaki iki temel planlama aşamasının da istisnalara açık bir sistem yapısının olabileceğine işaret etmektedir. Bu nedenle bu aşamalarda; Berlin Senato'su kararlarının, yani ana karar mekanizmasının, kentsel projelerdeki etkisi ve yetisi, dolayısıyla karar alma mekanizmasında izlediği politika ve kent planlama ve geliştirme ofisinin bu kararlar doğrultusundaki işleyen sistemi bir hayli önem kazanmaktadır. Yarışma mekanizmasının bu dönemde de, tıpkı bir önceki dönemde Postdamer Platz Yarışması özelinde olduğu gibi, Senato'nun kalkınma ve geliştirme planlarında önemli bir lokomotif olduğu ve bölgesel olarak yarışmalara açılan alanların, her yarışmanın kendi kuralları üzerinden, Senato ile yapılan çalışmalar sonucu kent dilini oluşturan kurallar bütününü belirlediği sistem haline dönüştüğü görülmektedir. Açılan yarışmaların sayılarına bakıldığında da (bkz. Çizelge 4.4), yarışma mekanizmasının tam anlamıyla oturmuş bir planlama sistemi haline geldiği sonucuna varılabilir. Senato'nun planlama ve yarışma mekanizmasında hemen hemen Postdamer Platz yarışmasındaki aynı yaklaşımı izlemesi de, Schlusche'nin de değindiği üzere [121], burada ileri sunulan yöntemden olumlu sonuç alarak, bu yöntemi devam ettirdiklerini göstermektedir. Dolayısıyla, Postdamer Platz Yarışması kuralları özelinde üst dil olarak görülebilecek kuralların, bu dönemin yarışmalarının da, üst dilini belirleyip, kuralları haline dönüştüğünü söylemek yanlış olmayacaktır. Bu nedenledir ki, bu dönemde esas olarak koruma planı hazırlanan duvar olgusu ile yarışmalarda bu bağlamda belirlenen kurallara bakmak gerekmektedir.

Berlin Senatosu ve kent planlama biriminin 2006 yılında aldığı temel karar (Berlin

Duvarı ve izlerinin koruma kararı) sonrasında, kentin bugün ve gelecekteki dilinin oluş(turul)masında, bazı sorunlar ile karşılaştığı ve aslında bu nedenle tampon bölgenin parçacıl olarak projelendirilmesi söz konusu olduğu Senato Planlama Departmanı çalışanları ve Schlusche tarafından dile getirilmiştir [121], [138]. Bu sorunların nasıl çözümlendiği perspektiften konuyu ele almak, durumun özünü anlayabilmek açısından faydalıdır.

Berlin Senato ve planlama biriminin Duvar ve çevresindeki alanda karşılaştığı en önemli problem, özel mülk sahiplerinin alandaki varlığı ve bu alandaki arazi sahiplerinin tanımlanamamasıdır [121]. Bölge itibariyle genel belediye kararlarının alın(a)maması, kent içinde Duvar ile kurulan ilişkilerdeki çeşitlilik ve parçacıl olarak izlerin ortaya çıkışı da bu durum ile ilişkilendirilebilir ki, Senato parçacıl olarak bugün Duvar'ın izini kent içinde hissedebildiğimiz noktalarda dahi, özel mülk sahipleriyle yoğun pazarlıklar sonucu bu bölgelerdeki projeleri gerçekleştirebilmişlerdir. Aslında bu durumun, Duvar'ın yıkımı ardından statüsü belirli olmayan alanların hızlı ve çarpık kentleşmesi [139] ile ilişkisi olduğu kadar, diğer bölümde de değinildiği gibi Senato'nun bu alanları koruma kararı yokken özelleştirerek, yapı yapma kararı ile de ilişkisi vardır. Dolayısıyla, 1989 - 2006 dönemindeki Senato yaklaşımı ile 2006 sonrasındaki dönemdeki yaklaşımı arasında tutarsızlık tanımı yapmak mümkündür.

Sonuç olarak, bölgede, hem özel mülk sahiplerinin olması, hem Berlin Senatosu'nun sınır boyunca tüm alandaki özel mülk sahiplerinin isteklerini finanse edememeleri, hem de parçacıl olarak da olsa bölgede yapılan projelerin sonuçlarının alınmaya başlamasıyla beraber, bölgenin yatırımcı/sermayecilerin dikkatini çeken bir bölge haline gelmesi, bugün Duvar ve çevresindeki bölgenin dilinin oluşmasında Postdamer Platz Yarışması modelinin yöntem olarak kullanılmasına etki eden önemli faktörler olmuştur.

Senato'nun, hem bu dönemdeki duvar olgusu karşısında değişen yaklaşımının ortaya çıkmasına neden olan, hem de bu yaklaşım ile kentin morfolojik dönüşümüne dair çok önemli odak haline gelen, duvar mağdurları anısına, 'sembolik' olarak da önemli bir noktada olan, Bernauer Strasse de 2007 yılında yarışma açılmıştır. Bu yarışma, her ne kadar Senato'nun 2006'da aldığı kararın sonuç ürünü olarak 2007 yılında açılsa da, aslında arka planında yıkımın ardından tarihçilerin (Peter Mobius, Helmut Trotnow, vb.), halkın çalışma grupları oluşturarak bu bölgede yaptığı çalışmalar (ki bu çalışmalara Barış

Şapeli'nin inşa sürecinde gönüllülük üzerinden sürdürdükleri çalışmalar somut örnek olarak verilebilir) ve sonrasında Senato'ya yaptığı baskılar düşünülürse, yıkımın ardından 2007 yılına kadar olan uzun bir sürecin ürünü olduğu görülür [140]. Ancak, Yarışma'nın bölgede parçacıl olarak devam eden çalışmaların, bütüncül bir ele alış biçimine dönüşmesine hizmet ettiği de aşikardır [141]. Klausmeier [142], bu bölgenin sadece Almanya'nın değil, Avrupa'nın demokrasi meselesi bağlamında sembolik değerine dikkat çeker ve Berlin'in turizm odakları olan Checkpoint Charlie, East Side Gallery, Branderburger Tor vb. turistik noktaları gibi bir odak olma potansiyeli olması sebebiyle bölgenin ele alınmasının önemli olduğunu vurgular. Yarışma şartnamesine bakıldığında da [143], şartnamedeki teknik veriler dışında, bu sürecin de yer aldığı görülmekte, bu yarışma ile elde edilecek projenin, bölgenin Berlin'in turizm odağı haline dönüşmesini hedeflediği açıkça belirtilmektedir. Schlusche ile yapılan röportajda, proje yöneticisi olarak, bölgeye gelen turist sayılarındaki artışın yıllara göre takip edildiği, tablolar halinde istatistikler yapıldığı görülmüştür. Dolayısıyla, bu yarışma ile elde edilen proje sonucunda hedeflenen turizm odağı olma meselesinin 'başarı' ile sonuçlandığı, yapılan bu istatistiki çalışmalarla, hem Berlin Duvarı Hatırası yönetimi, hem de Senato tarafından onaylanmaktadır. Kaldı ki, turizm odağı haline gelen bu bölgede rantın artması [121], bölgenin köklü ofislerinin merkez binalarını konumlandırdıkları bir bölge haline gelmesi yarışma sonucu elde edilen projenin, kentte morfolojik olarak bir dönüşüm modeline hizmet ettiğini doğrulamaktadır.

Schneider ve Schurbert [144], Berlin'de Duvar'ın yıkımı ardından kente kazandırılmak istenen bütüncül kentsel kimliğin, 'semboliklik' kavramı üzerinden kent imajları yaratılarak, yani sembolikliğin bir planlama stratejisi olarak kullanılarak, gerçekleşti(rildi)ğini ve bu şekilde turistlerin kente çekildiğini dile getirmiştir. Bu bağlamda, kentin en önemli kırılmalarına işaret eden duvar olgusu ve Duvar'ın hatırasına dair yapılan bu kamusal merkezin, 2006 yılında alından koruma yasasıyla birlikte en önemli noktalarından biri olduğu yorumu yapılabilir. Yarışma şartnamesinde görüleceği üzere [143], [145], 2002 - 2004 yıllarında yapılan arkeolojik çalışmanın yürütücülerinden Leo Schmit'in yarışma kurulunda bulunması, yarışmacılara sağlanan teknik verilerde Berlin Duvarı kalıntılarına dair tüm parametrelerin ölçüleriyle, detaylarıyla verilmesi ve yarışma raporunda görülebileceği üzere [145] proje

değerlendirme sürecinde sembolik öğelerin temsilinin belirleyici olması sebebiyle, yarışmanın kuralları ve Schneider - Schurbert [144]'in söylemi ile tutarlıdır. Dolayısıyla, bu yarışmanın üst dilini belirleyen kavramların semboliklik ve turizm olduğu söylenebilir. Tam da bu noktada, kazanan ve hayata geçen projenin [146] anıtsallık anlayışı dönemin planlama dilini anlamak adına irdelenecek olursa; sınır olgusu (sınır tanımlama) üzerinden sembolik değerlerin aranması sebebiyle, özellikle projenin genişleme kısmını içeren bölgedeki konut bloklarının duvar izini tanımlaması, parkın çeşitli sembolik öğelerle (soyut olarak) Duvar'ın canlandırmasını önermesi ile Doğu Berlin planlama ilkelerini akla getirse de, yarışma kapsamında alanda mevcut yapılar ve yani eklenecek birimlerin proje alanındaki yerleşim kurgusuna bakıldığında, Batı Berlin planlama prensipleriyle ilişkisinin daha kuvvetli olduğu yorumu yapılabilir. Bu ikircikli durum, alanın tampon bölgede (doğu-batı bloklarının ara kesitinde) yer alıyor oluşu ve konunun bu durumu sembolize ettiği düşünüldüğünde, kendi içinde tutarlı yaklaşım olarak değerlendirilebilir.

Bu alt dönemde, döneminin kent dilinin ve dönüşüm modelinin belirlenmesinde en önemli yarışmalarından olan Bernauer Strasse Yarışması'nın metinlerinin incelenmesi ardından, Berlin'in yeni kent dilinin, belirli kavramlar üzerinden, parçacıl olarak tanımlandığı ve sonrasında alanın, çevresinin morfolojik dönüşümünü tetikleyen bir mekanizmaya dönüştüğü sonucu çıkarılabilir. Bu bağlamda bu alt dönem, Berlin Duvarı'nın yıkılması ardından global kent statüsünü kazandığı düşünülen Berlin'in [147], [148], bir önceki dönemin (1989 - 2006), kurallar ve kararlar sisteminin oturtulduğu, dönüşüm modellerinin belirlendiği bir yapılanma süreci olduğu düşünülürse, yeni yeni bu statüyü kazandığı dönem olarak nitelendirilebilir.

Bu alt dönemin (hatta projelerin tamamlanma tarihi göz önünde bulundurulursa gelecekteki) Berlin kent dilini belirleyecek önemli yarışmalarından tez kapsamında incelenecek diğer yarışma, Europacity Yarışması'dır. Europacity Yarışması, öncelikle master planının 2008 yılında uluslararası yarışma yoluyla elde edilmesiyle başlayan, zonlama ve etaplama prensiplerinin üst akıl olarak, Senato tarafından genel kalkınma planı hazırlaması amacıyla, belirlendiği, devamında da davetli bir dizi yarışmayı (belirlenen etap ve zonlamalar üzerinden) beraberinde getiren bir örnektir. %58 ofis, %34 konut, %3 kültür, % 5 ticari fonksiyonların bulunacağı, yani ağırlıklı olarak ofis

yapısı tipolojisinin bölgenin dilini tanımlayacağı kentsel gelişim alanıdır [149]. Yarışma mekanizmasının bu örnekte, Senato'nun kalkınma planının hazırlanmasında yöntem olarak kullanıldığı görülmektedir. Senato'nun Postdamer Platz Yarışması ile başlayan, sonrasında bir yöntem haline getirdiği yarışmalar, aslında Berlin planlamasında esnek yaklaşım modeli [150] olarak değerlendirilebilir. Ancak Europacity Yarışması örneği, yarışmanın ölçeği itibariyle de büyüklüğü göz önünde bulundurulduğunda, Senato'nun Bernauer Strasse Yarışması özelinde olduğu gibi alanın çevresini dönüştürdüğü bir model yaklaşımının ötesinde, planlama sürecine dair kurallar ve bu kuralların yönetimi, denetimi için yaptığı çalışmalardan oluşan bir modeldir.

Yarışma şartnameleri [149], [151] ve yarışma sonucunda elde edilen projeler üzerinden (kısa bir zaman dilimi olması nedeniyle bu süreçte proje ile ilgili yazılmış çok sınırlı kaynak bulunmaktadır) yapılan çalışmalara [152] bakıldığında ise, daha önce de belirtildiği üzere kavramlar üzerinden belirlenen üst aklın, bu yarışmalar özelinde "sürdürülebilirlik" kavramı ve "enerji kimliği" üzerinden söz söylediği görülmektedir. Bu durum akla, global çağın gündemine oturan 'moda' kavramlardan olan bu kavramların, Berlin kent dilinin belirlenmesinde rol oynamaya başladığını getirmektedir. Bu kavramların dışında, şartname yazımında ve Senato'nun süreç içerisinde yaptığı çalışmalarda tipoloji, zonlama, etaplama kavramlarını kullanıyor olması ile ilişkili olarak [149], [151], Batı Berlin planlama prensiplerinde yer alan maddelerle ve anlayışla paralellikler kurulabilir.

Sonuç olarak bu alt dönem, Senato'nun planlama kararlarında, yarışmalar yoluyla kurallarını alanlar üzerinden (parçacıl olarak) ve belirli kavramları da üst akıl olarak belirleyerek, dönüşüm modellerinin oluşturduğu bir dönemin başladığını göstermektedir. Bu nedenledir ki, Berlin kentinin morfolojik dönüşümünün tanımlanmasında, bu dönemden sonraki dönemleri kapsayan morfolojik çalışmalarda, her yarışma özelinde belirlenen kural ve prensiplerin, öneminin arttığı söylenebilir. Dolayısıyla, açılan yarışmaların metinlerinin bilimsel çalışmalarda kaynak olma potansiyelinin arttığını ve teker teker araştırılması gerektiğini söylemek de yanlış olmayacaktır.

3.4 Kent Dili İlkelerinin Belirlenmesi

Yukarıdaki analizlerde de görüldüğü üzere, Berlin kentinin oluşumunu yönlendiren metinler, kendilerini koşullandıran ve 1946'da Scharoun tarafından hazırlanan 'Kollektiv Plan' adı verilen 'metin' tarafından belirlenmekle birlikte, çeşitli alt dönemlerde bazı farklılıklar sergiler. Bu farklar, dönemin sosyo-ekonomik ve sosyo-politik bağlamıyla ilişkilendirildiğinde, 'Berlin Dili' içerisindeki küçük sapmalar olarak nitelendirilebilir. Bu çerçevede, mekânsal açıdan bakıldığında, 'tutarsız' yapılar sergilerler. Kuşkusuz bu metinler arasındaki tutarlılıklar çok daha baskın görünürler. Sözü edilen tutarsızlıkların önem derecesi ise bir sonraki bölümde, fiziki çevreyi biçimlendiren yarışma projelerinin sergilediği tutarlılık - tutarsızlık deseni ile örtüşmelerinde ortaya çıkan sonuçlarla kıyaslandığında anlam kazanacaktır.

Bu üç alt dönemdeki yarışma metinlerinin dil yapısı açısından karşılaştırılmalı bir değerlendirmesi yapılacak olursa şunlar ifade edilebilir; ilk iki dönem küçük farklılıklar barındırmakla birlikte genel olarak tutarlı bir yapı sergilerken, Duvar sonrası ortaya çıkan yarışma metinleri görünüşte önemli farklar sergilemekle birlikte, dikkatli bakıldığında arka plandaki mantıkta yine ortak ‘derin yapılar’ (kurallı) gözlenir. 2006 önemli bir kırılma sergiler ve bu noktadan sonraki koşullanmanın, ilk dönemde kurulan modernist dile yakın bir sistematiği yeniden gündeme getirdiği yargısına varılabilir.

Batı Berlin kent planlama dilinin temellerinin, yarışma metinlerindeki kurallarının, üst başlıkta kamusal alan kullanım ağını/hiyerarşisini değiştirmek üzerinde kurgulanması yoluyla oluşturulması akla, Doğu Berlin özelinde de aynı kurgunun olup olmadığını ve böyle bir kurgu varsa nasıl ilkeler (kurallar) dahilinde, nasıl yaklaşımlarla kent dilinin kurulduğu sorusunu getirmektedir. Bu sorunun yanıtının aranması ve planlama ilkeleri sonucunda ortaya çıkan farklılaşmaları ortaya koymak, dil kavramı bağlamında iki farklı sistemin matematiğini (kurallarını) ortaya koymak anlamında önemlidir. Dolayısıyla, Doğu Berlin özelinde düzenlenen yarışma metinlerine bu çerçeveden bakılarak karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılmıştır.

Sosyalist ideolojiler - Moskova'nın politik, ekonomik anlayışı - ile ilişkilendirilen Doğu Berlin şehircilik prensipleri olarak, dolayısıyla bu dönemde açılmış yarışma metinleri, 1950 yılında GDR tarafından “Şehir Planlamasının 16 prensibi” başlığında belirlenmiş

kurallar üzerine kurgulanır [153]. Bu kuralları Batı Berlin şehircilik anlayışıyla temelde farklılaştığı noktalar üzerinden ortaya koymak gerekirse;

- Kentin planlamasında çok temelde bir zonlama prensibi olmasına rağmen Doğu Berlin'de, Batı Berlin'de olduğu gibi konut odaklı bir planlama yerine endüstri odaklı bir planlama biçimi öne sürülmüştür. Dolayısıyla, konut bölgeleri endüstri bölgeleri ile ilişkili bir şekilde kentte konumlanmıştır ve banliyöleşme reddedilmektedir.

Bu durumun öne sürüldüğü ve sözü edilen prensipler metninin 3. maddesi[1], Batı Berlin'de benimsenen Modernizm'in gelenekten koparak öne sürdüğü köktenci değişikliği de eleştirir [67].

- Doğu Berlin'in banliyöleşmeyi reddetmesinin sebepleri arasında, Batı Berlin araba odaklı ulaşım ağının aksine toplu taşımaya dayanan bir ulaşım ağı üzerine kompakt bir kent kurulması yatar.
- Kent hayatını önemseyen ve kompakt bir şehircilik anlayışı olan Doğu Berlin'de kent yoğunluğu kent merkezlerinde arttırılarak, özellikle merkezde yüksek katlı konutların yer alması söz konusudur. Şehirlerin yeşil alanlara ihtiyacı olduğunu, ancak kentin bahçe içindeki şehirlere dönüşümünün, kent yaşamı ve kentleşme için uygun olmadığı anlayışı söz konusudur [154]. Dolayısıyla, Batı Berlin'de tariflenen *"park içinde şehir"* kavramı sosyalist şehircilik anlayışıyla uyuşmaz. Öyle ki, kentin karakterinin (dilinin) sokaklar üzerinden kurgulanması söz konusudur ve parselasyon düzeninde de, yapı-sokak strüktürü bağlamında sokağı tarifleyen, sokak köşelerini tutan bir düzen görülür. Bu düzen aynı zamanda merkezdeki yoğunluk artışını destekler.

Bu ilke kent dilinin oluşmasında ve Batı Berlin kent modeli ile ayrışmasının okunabilirliği açısından çok temel bir farklılaşma tarifler.

- Doğu Berlin kent merkezini, Batı Berlin'de merkezinden ayıran iki temel özellik

[1] "Cities in and of themselves neither "come to existence" nor "exist" as such, Cities are built at a spesific scale by industry, administrative organs, and cultural institutions. In the capital city, the significance of industry as a determinant of urban form retreats"

bulunmaktadır; 1. Meydan kullanımı: Meydanların festival, gösteri (demonstration), tören alanı yani en temel kamusal alan olarak görülmesi [155], 2. Merkezdeki Fonksiyon: Doğu Berlin'de kentin siluetini oluşturan önemli binalar (yönetim binaları ve kültürel nitelikteki binalar) kent merkezinde yer alır. Oysa ki Batı Berlin' de Ofis Binaları, *Headquarter*lar ve ticari fonksiyonlar merkezi oluşturur.

Bu durum da özünde, kamusal mekan kullanımları açısından iki ayrı oluşum meydana getirir.

Özetle, en temelde Doğu Berlin ve Batı Berlin arasındaki kentin planlama dilindeki fark, kamusal alan hiyerarşisi ve kullanımı ilişkisi üzerinden konulabilir. Batı Berlin'de 'park içinde şehir' kavramı, konut bölgelerinin parklarla olan ilişkisi üzerinden bir kamusal alan kullanımı tanımlanıp (ki bu konu CIAM prensiplerinde insan ölçeği ile ilişkilendirilmiş), çok merkezli bir sistem görülürken; Doğu Berlin özelinde, her ne kadar avlulu yapılar ile yeşil alanlar ve yarı kamusal, özel bahçeler tasarlansa da, kentin kamusal mekânı meydanlar ve binaların sınırlarını belirlediği ana caddelerden oluşan bir sistem görülmektedir. Kamusal alan hiyerarşisi açısından kamusal, yarı kamusal, özel mekânlar arasındaki geçişlerin keskin olduğu söylenebilir. Bu farklılaşmanın kentte fiziksel olarak karşılaşıldığı ilk örnek ise, 1951 yılında açılan *Stalinalle* Yarışması (bkz. Şekil 3.4) olmuştur. *Stalinalle* Yarışma metninde, Doğu Berlin kent planlamasının 16 prensibi (bkz. Ek-A ve Ek-B) temel alınmakla beraber, buna ek olarak bina ölçeğinde dil tanımı adına ekonomik çözümler, endüstriyel yapım tekniklerine dair bir beklenti de ileri sürülmüştür.

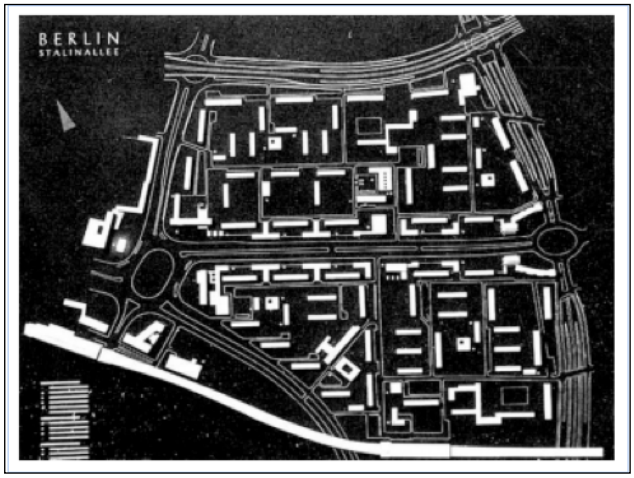

Şekil 3.4 1958 *Stalinalle* Planı [156]

Bu bölümün başında hedeflenen ‘Berlin Kent Dili İlkeleri’ üretilmesi konusuna dönülecek olursa, yukarıda incelenen CIAM ilkeleri ve 1951 tarihli Doğu Berlin Belediye yönetimince konulan 16 maddelik ‘Doğu Berlin Planlama İlkeleri’ birlikte değerlendirilerek, yeni bir ilkeler bütünü üretilmiştir (bkz. Çizelge 3.1). Dolayısıyla, ‘Berlin Kent Dili İlkeleri’nin beş (5) madde halinde şu prensiplerden oluştuğu sonucuna varılmıştır; Yol şebekesi hiyerarşisi, Ada-yapı ilişkisi ve Parsel kullanımı, Yeşil (açık) alan dağılımı, Mevcut doku - yeni yapı müdahaleleri ilişkisi, Tarihi unsurların (Berlin Duvarı) sürekliliği. Bu prensiplerin 4. Bölüm’de yapılacak kartografik çalışmalarda ne şekilde ele alınacağı aşağıda alt başlıklar halinde açıklanacaktır. Ancak daha öncesinde, bu prensiplerinin nasıl tablolaştırıldığı ve tablonun okunmasına yönelik bilgi vermek gerekirse; sol kolonda Batı Berlin planlama ilkeleri, sağ kolonda ise Doğu Berlin planlama ilkeleri ele alınmıştır. Bu tabloda ortadaki kolon, ‘Berlin Kent Dili İlkeleri’dir. Kolonlar arasındaki bağlantıları ifade eden çizgiler ise, sağ ve soldaki kolonda verilen ilkelerden ortadaki kolonun nasıl üretildiğine dair süreci ifade etmektedir. Bir başka deyişle, bunların kesişim alanları olan üst kavramlar, her iki kolonla ayrı ayrı çakıştırılarak, orta kolondaki kent planlama ilkelerini oluşturan kavramlar elde edilmeye çalışılmıştır. Bu kavramların gerek CIAM, gerek Doğu Berlin için önerilen 16 ilke ile eşleşmesi esas alınarak kurallar dizisi üretilmeye çalışılmıştır. Daha ileride kartografik çalışmaların değerlendirmesine esas olarak da bu kavramlar benimsenmiştir.

Çizelge 3. 1 CIAM, Planlamanın 16 Prensibi ve Berlin kent dili prensipleri çakıştırma

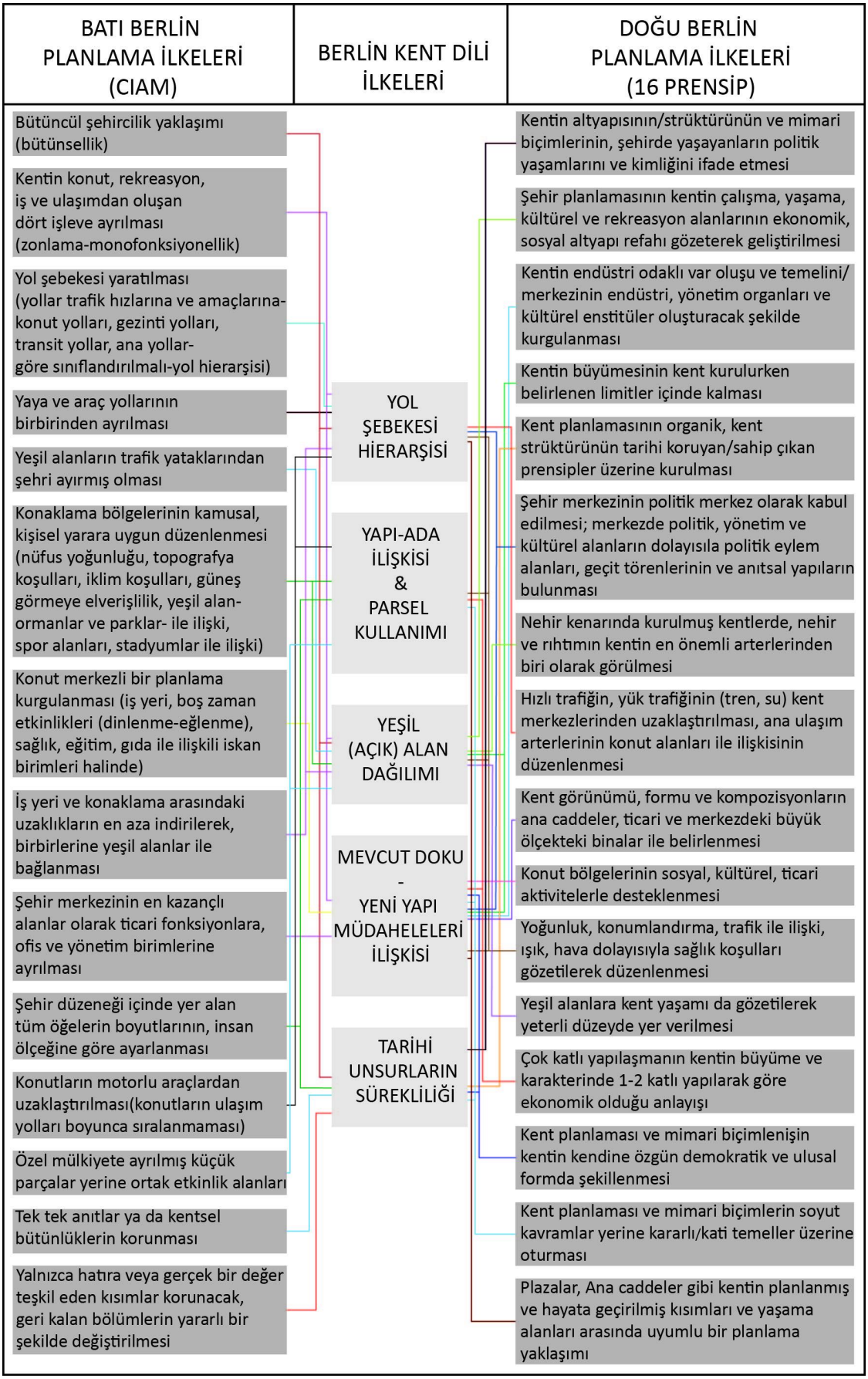

3.4.1 Yol Şebekesi Hiyerarşisi

Yol şebekesi hiyerarşisi, kentte kurgulanan alt yapı sisteminin ve kentin morfolojik dilinin farklılıklarını ortaya koyan en temel analiz verisini oluşturur. Doğu-Batı planlama ilkeleri bağlamında da, yaya-araç trafiğine dair prensiplerin bulunması nedeniyle, 4. Bölüm'de yapılacak kartografik çalışmalarda, hem dönemlerin yol şebekesinin ortaya konulacak, hem de dönemler arasında yol genişlikleri, değişimleri ve birbirleriyle süreklilikleri incelenerek, bir hiyerarşi tanımı yapılıp yapılmadığına bakılacaktır.

3.4.2 Ada - Yapı İlişkisi, Parsel Kullanımı

Doğu-Batı Berlin planlama ilkelerinin kentte yarattıkları dilin; sokakların yapılarla, yapıların adalarla ilişkileriyle tariflendiği ve parsel kullanımı bağlamında biçimsel yaklaşım farklılıklarının olduğu sonucuna, yukarıda bahsedildiği üzere, varılmıştır. Bu çerçevede, ada-yapı ilişkisi; yapı adası ve mevcut yapı-yeni yapılar üzerinden adaların içinde kalan yapıların ada çeperi ile geometrik ilişkilerine bakılarak; parsel kullanımı da, tanımlı yapı adaları ve yüzen yapı adaları olmak üzere kategorize edilerek kent dilinin Doğu-Batı ilkeleri doğrultusunda nasıl dönüştüğü incelenerek 4. Bölüm'deki kartografik çalışmalara yansıyacaktır.

3.4.3 Yeşil (Açık) Alan Dağılımı

Doğu-Batı planlama ilkelerinin birbirinden farklılaştığı en temel ayırımlardan birinin kamusal alan kullanımlarının, dolayısıyla yeşil alan, açık alan kullanımları olduğu sonucu daha önceki bölümlerde çıkarılmıştı. Bu bağlamda, 4. Bölüm'de yapılacak kartografik çalışmalarda da, yeşil alanların sürekliliği ve yeşil lekelerin geometrik yapısı üzerinden değerlendirmeler yapılacaktır.

3.4.4 Mevcut Doku - Yeni Yapı Müdahaleleri İlişkisi

Sözü edilen dönemde eklenmiş yani yapılar ayrı bir gösterim ile, yine o dönemdeki mevcut yapı stoğundan farklılıklarıyla incelenecektir. Bu bağlamda, mevcut dokuya dönemsel olarak eklenen yapıların kent dokusunu dönüştürüp dönüştürmediği irdelenecektir.

3.4.5 Tarihi Unsurların (Berlin Duvarı) Sürekliliği

Doğu Berlin ve Batı Berlin planlama prensiplerinde yer alan tarihi unsurların sürekliliği meselesinin tezin kapsamı dahilinde, kentin morfolojik değişiminde önemli kırılma noktasına işaret eden Berlin Duvarı özelinde kalması konusunda bir sınırlandırma getirilmiştir. Bu nedenle kentte var olan tarihi yapıların korunup korunmadığı konusu bu tezin kapsamı dışında bırakılmıştır.

Bu ilkeler, bir sonraki bölümde yarışma ile metinler fiziki kent dokusunun tutarlılığını test etmek üzere kullanılacaktır.

Berlin kentinin dönüşümünün dönemsel olarak yarışma metinleri özelinde incelendiği bu bölümün sonucu olarak, Doğu Batı Berlin arasındaki dil farkının tezin yönteminde ikinci alt-zaman kesiti olan 1961-1989 arası dönemde ve bunu koşullandıran 1951, 54, 57, 58 tarihli yarışma metinlerinde ortaya çıkmaya başladığı söylenebilir. Ancak 1989 - 2014 döneme ve bu dönemdeki yarışma metinlerine bakıldığında, bu üç (3) dönemin birbirini oldukça iyi tamamlayarak kuruluş dönemi metinleriyle oldukça tutarlı bir yapı oluşturulmasına çaba harcandığı ileri sürülebilir. Ortaya çıkan tutarsızlık olarak değerlendirilebilecek farklılaşmaların, kent dilinin oluşturulmasında önemli rol oynayan yarışma mekanizmasının modellerinin denendiği ve geliştirildiği düşünülerek bir tür tutarlılık arayışı olarak da değerlendirmek mümkündür.

BÖLÜM 4

YARIŞMA PROJELERİ BAĞLAMINDA BERLİN KENTİNİN DÖNÜŞÜMÜ (AKTÖRLER VE KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJELERİ)

Bu bölümde, yukarıda fiziki yapısının ön koşulunu belirleyen metinleri arasındaki tutarlılık - tutarsızlık dengesi incelenen Berlin kentinin, bu kez de fiziki ve mekânsal kurgusunun aynı dilbilimsel bakış açısıyla sergilediği tutarlılıklar ve tutarsızlıklar irdelenmektedir.

Yine aynı yöntemsel dizgenin bir uzantısı olarak üç alt-zaman dilimine dair kesitler üzerinden yapılacak incelemede mekân kurguları arasındaki tutarlılık sistematiği, 2000 yılı Venedik Mimarlık Bienali için Berlin Senatosu ve Kent Planlama Departmanı tarafından hazırlanan haritalar ve bu haritalara yine Kent Planlama Departmanı'nın 2014 yılında son döneminin de eklenerek güncellediği haritalar ile Berlin kentinin tarihsel dönüşümünü gösteren Bien & Giersch'in yayınladığı haritalar üzerinden araştırılmaktadır [157], [158], [159], [160], [161], [162], [163], [164]. Bu haritalarda gözlenen mekânsal değişimler üzerinde yeni bir katman olarak 3. Bölüm'de görülen ve tablolaştırılan, 'Berlin Kent Dili İlkeleri' olarak tanımlanan beş (5) maddelik kriterler ve onların sözü edilen üç alt-zamanın kentteki dönüşümü, (beş (5) maddelik kriterler özeti) farklı dönemlerdeki haritalarda işlenmek suretiyle, tez kapsamında modernite metinleri olarak görülen yarışma metinlerinin etkileri, görselleştirilerek dönemsel olarak karşılaştırılmıştır. Bu katman, bina ve mekân kurgusundaki dilbilimsel yapıda gözlenebilen kurallar ve istisnaları sergilemek üzere oluşturulmuş bir katmandır. Bu kural ve istisnalar, diğer bir deyişle tutarlılık ve tutarsızlıklar farklı, alt zaman dilimlerindeki değişim ve benzerlikleri işaret eden göstergeler olarak ele alınarak, bir sonraki bölümde genel bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

Berlin kent dönüşümü, dünya insanlık tarihinin, dolayısıyla kent belleğinin çok önemli bir parçası olmuş Berlin Duvarı'ndan bağımsız düşünülemez. Üstelik birbirinden tamamen farklı iki sistemin Duvar'ın yıkılmasıyla bir araya gelişinin ardından geçen 25 yıllık yakın bir tarihten bahsediyorken, Duvar'ın kent dilinin tutarlılığını değerlendirirken kilit rol oynadığı şüphe götürmez niteliktedir. Berlin kentinin bugünkü 'inşaat kaosu' da göz önünde bulundurulduğunda geçen bu süreç, çıkarımlar yapmak için her ne kadar çok yakın bir tarih olarak görülebilecek olsa da, kent üzerinde iki farklı sistemin bir araya gelişlerinin fiziksel yansımalarının analizi ve sürecin işleyişini değerlendirmek açısından kayda değer bir süreç olarak görmek mümkündür.

Çalışmanın bu bölümünde, özü itibariyle 'ikilik' barındıran duvar olgusunun (bugün) kent içinde hissedilebilirliği, sürekliliği ve bu ikiliğin varlığı morfolojik olarak irdelenmiştir. Bu amaç doğrultusunda çalışma, ilk olarak, Duvar ve çevresinde 'tampon bölge' olarak nitelendirilen bölgedeki uygulamalara ilişkin yer alan kararlar, uygulanan kurallar ve istisnaların değerlendirilmesi; ikinci olarak, bunların kente yansımalarının (kentte fiziksel olarak ortaya çıkışlarının); tamamlanmış projeler, bölgenin şu anki hali, yapılması planlanan projeler üzerinden ele alınması ve değerlendirilmesi olarak iki ana eksende kurgulanmıştır. Yöntem olarak ise, kentin Duvar yıkımından hemen önceki ve yıkımdan sonra günümüze kadar uzanan zaman dilimlerinde gerçekleştirilen projelerin kente diline yansımalarının ortaya konduğu kartografik olarak değerlendirmeye ek olarak; Duvarın izi boyunca -farklı zamanlarda yapılmış - noktasal olarak kent mekanları deneyimleri ve kesintisiz olarak izin sürülmesi ile edinilen deneyimler üzerinden karşılaştırmalar, Berlin Duvarı Anıtı (Berlin Mauer Memorial) Proje Menajeri olarak görev yapan kent bilimci, Mimar Dr. Ing. Günster Schlusche ile yapılan röportaj ve Berlin Kent Geliştirme Enstitüsü (Berlin Standtenentwicklung) çalışanlarından Dietmar Kerkow ve Werner Schloemer ile yapılan görüşmeler ve bu görüşmeler sonucu edinilen bilgiler, belgeler üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

Burada sözü edilen, çalışmalar daha önce belirlenen üç alt-zaman kenti üzerinden yürütülmüştür. Tezin asıl yöntemini oluşturan kartografik analizler her alt-dönemde, tartışılan konuları tezin 3. Bölüm'ü sonucu olarak ortaya konan ve 'Berlin Kent Dili İlkeleri' olarak tanımlanan beş (5) maddelik analizler ile, kent haritaları üzerinde görselleştirilmiştir.

Bu bölümdeki analitik çalışmaya esas olan yöntem tez çalışmasının giriş ve 3. Bölüm'de tanımlanmıştır. Özellikle CIAM kriterleri ve Berlin kent planlama ilkeleri ile çakıştırılarak üretilen kriterler belirlenmiş ve bunlar Berlin kentinin modern dilinin tutarlılığını belirleyen ilkeler olarak saptanmıştır. Bu tanım bağlamında, Berlin kent haritaları üzerinde, yarışma projeleri ve uygulamalarının sözü edilen yöntem kapsamında 3.4 Bölüm'de de belirtilen şu kriterler üzerinden incelenecektir;

- Yol şebekesi hiyerarşisi
- Yapı - ada ilişkileri, parsel kullanımı
- Yeşil (açık) alan dağılımı
- Mevcut doku - yeni yapı müdahaleleri ilişkileri
- Tarihi unsurların (Berlin Duvarı) sürekliliği

Bu kapsamda, tez kapsamında kritik kırılma dönemlerine karşılık gelen Berlin kent haritaları esas alınarak (1953, 1984, 2005 ve 2010 haritaları {ki bu haritalar sırasıyla 1945 - 1961 [Duvar öncesi], 1961 - 1989 [Duvar süreci], 1989 - 2014 [Duvar sonrası] dönemlerine karşılık gelmekte ve son dönemin de yukarıda açıklandığı üzere 1989 - 2006 ve 2006 - 2014 şeklindeki iki alt döneme ayrılabileceğinden hareketle bu dönemleri temsil eden 2005 ve 2010 yılları haritaları temel alınmıştır}) bu beş (5) kriterin söz konusu haritalarda nasıl değiştiği ve bu değişimin nasıl bir 'dil' ifade ettiği analiz edilmektedir. Bu analiz sonucunda ise, gözlenen dilin 'Berlin kenti modern dilinin tutarlılığı' olgusuna nasıl olumlu ve olumsuz katkılarda bulunduğunun tartışılması hedeflenmiştir. Dolayısıyla, aşağıda incelenecek her alt dönemde beş (5) kriterin haritalar üzerinde ifadesi yer alacaktır. Bir sonraki bölümde ise bu beş (5) kriterin seçilen 3 zaman dilimindeki (diğer deyişle 4 alt-dönemdeki) dönüşümleri çakıştırılmış haritalar (1945 - 2014 çakışma haritaları) üzerinden değerlendirilecektir.

4.1 1945 - 1961 Dönemi

Bu dönem, çalışma kapsamında ele alınan ilk dönem olup, İkinci Dünya Savaşı sonrası ile Berlin Duvarı'nın inşasına kadar geçen süreci kapsamaktadır. Bu bölümde, dönemdeki morfolojik oluşumlar yukarıda belirlenen beş (5) kriter kapsamında kurallar ve istisnalar olarak oluşturulan haritalar üzerinden incelenmiştir.

Şekil 4.1 1953 Berlin kent haritası [165]

4.1.1 Kurallar

Yol Şebekesi Hiyerarşisi

Her ne kadar bu dönemde, savaş sonrası yıkımın etkileri sürdüğünden dolayı yolların izleri çok belirgin olmasa da, stabilize yollar ve asfalt yollar ayırımı çok net izlenemese ve ayrıca yol hiyerarşisini sezmek güç olsa da, bu dönemdeki yol ağına bakıldığında; ana yollar arasındaki adalardan oluşan bir düzen sezilmekte ve en belirleyici unsur olarak tarihi kent merkezi çeperlerinin izlerini işaret eden, en geniş yol olan dairesel yol ögesi ön plana çıkmaktadır. Kentin merkezine radyal ikincil bağlantılar olduğu gözlenmektedir. Bu radyal segmentlerin ise, kimi zaman organik kimi zaman gridal ağlarla örülerek radyal linkleri birbirine bağladığı gözlenmektedir. Henüz Berlin Duvarı'nın inşa edilmediği bir dönem olduğu göz önüne alındığında, Doğu ve Batı Berlin

ayırımına karşılık gelecek netlikte bir ayırım çok açık gözlenmese de, kentin merkezine karşılık gelen (Berlin Mitte'nin nehrin güneyinde kalan bölgesi) ve dairesel yolun kuzey bölümüne bitişik kısımlarda kısmi ızgara planlı dokunun hakim olduğu görülür.

1945 - 1961 DÖNEMİ
YOL ŞEBEKESİ

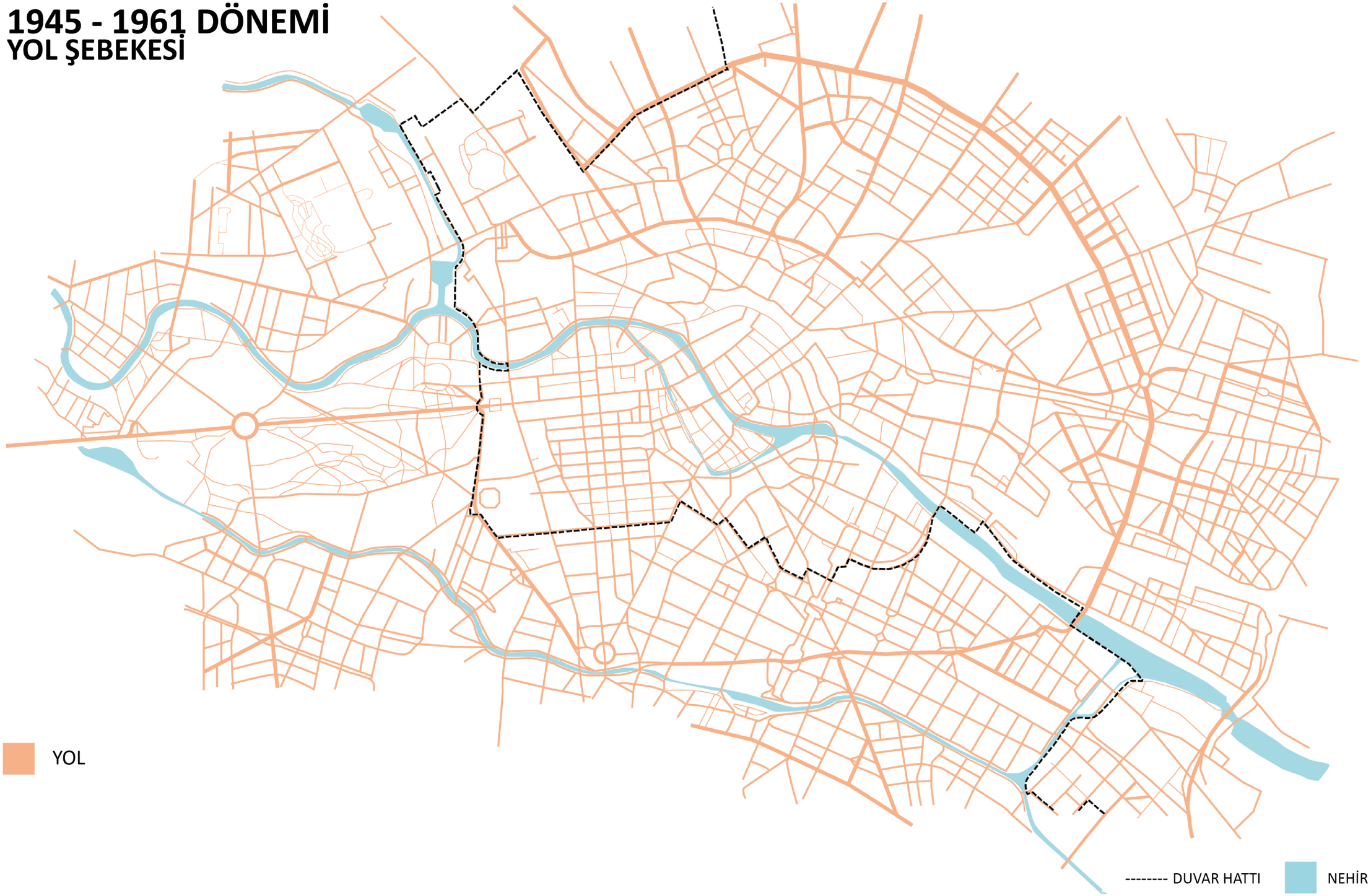

Şekil 4.2 1945 - 1961 dönemi yol şebekesi analitik haritası

Ada - Yapı ilişkileri, Parsel Kullanımı

Savaş sonrası dönemde, savaşın yarattığı yıkım ve tahribattan ötürü, daha önce perifer bloklarla çeperleri tanımlanan ve avlular etrafında yapılaşan 'tanımlı adalar' yerine, serbest ada sınırları içinde bağımsız yapılardan oluşan ve tez kapsamında 'yüzen adalar' olarak tanımlanan adaların yoğunlukta olduğu kolaylıkla gözlenebilir. Özellikle de bu dönemdeki yarışma projelerinde, bu 'tanımlı ada' – 'yüzen ada' ayırımı çok net görülür ve yeni yarışmalarda 'yüzen ada' oluşturan tipolojilere yönelik yarışma öneri ve çözümlerinin ön plana çıktığı, yarışma metinlerinde de bunun açık bir şekilde tanımlandığı algılanabilir.

Mevcut yapı ve yeni yapı müdahaleleri ilişkileri de bu kapsamda incelenebilir. Bu konudaki analitik haritalama çalışmalarına bakıldığında şunlar gözlenir;

Özellikle bu dönemdeki savaş sonrası çöküntü ekonomisinin olumsuz etkileri ve planlama sürecinin gerektirdiği hazırlık, bekleme ve olgunlaşma sürecinin beraberinde getirdiği zamandan ötürü, bu dönemde yeni yapı müdahalesi yok denecek kadar azdır. Bunun (tek) istisnaları, bu dönemde açılan büyük ölçekli yarışma projeleri bünyesinde yer alan yeni yapılardır.

1945 - 1961 DÖNEMİ
ADA - YAPI İLİŞKİSİ

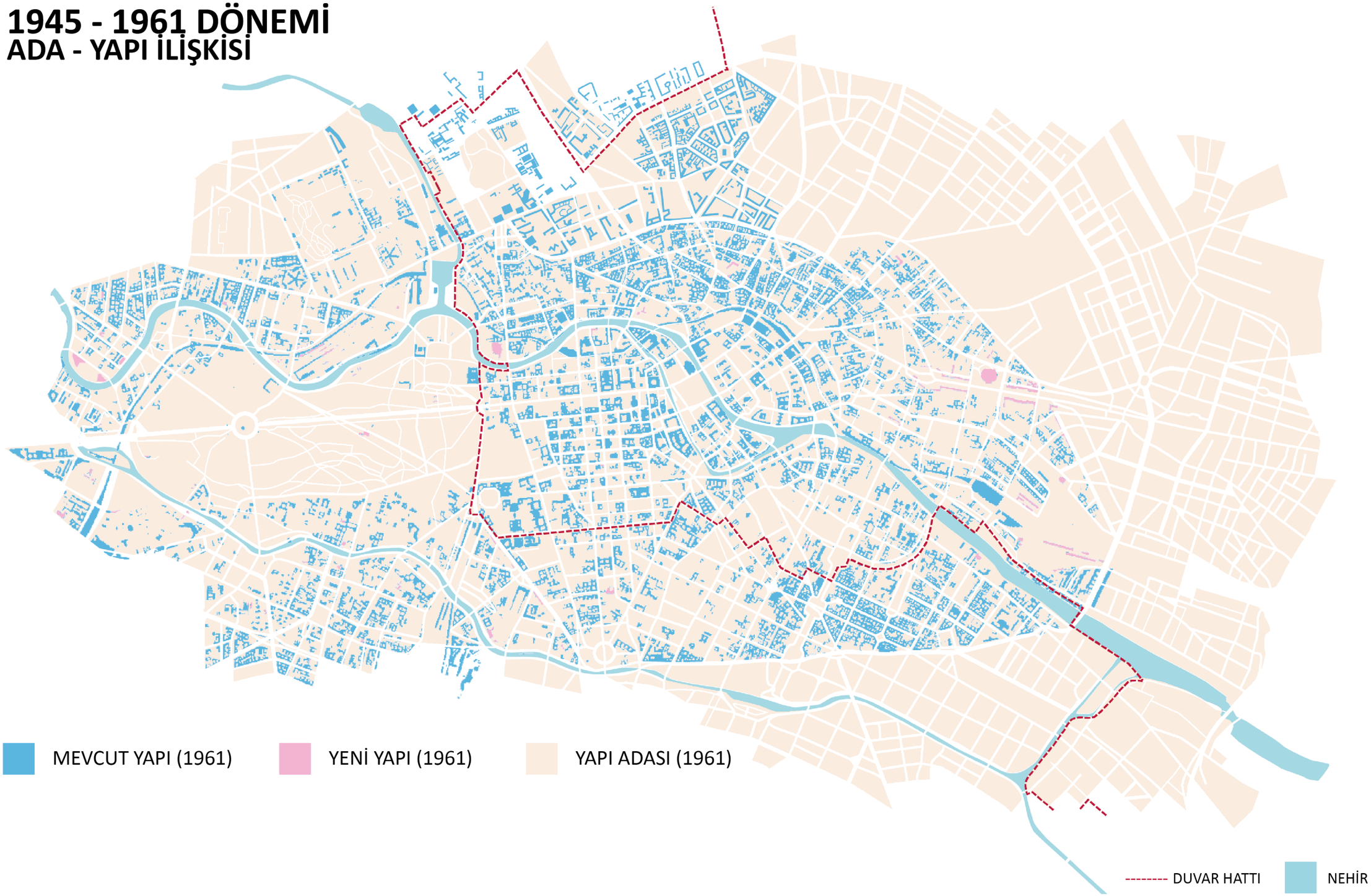

Şekil 4.3 1945 - 1961 dönemi ada - yapı ilişkisi analitik haritası

1945 - 1961 DÖNEMİ
PARSEL KULLANIMI

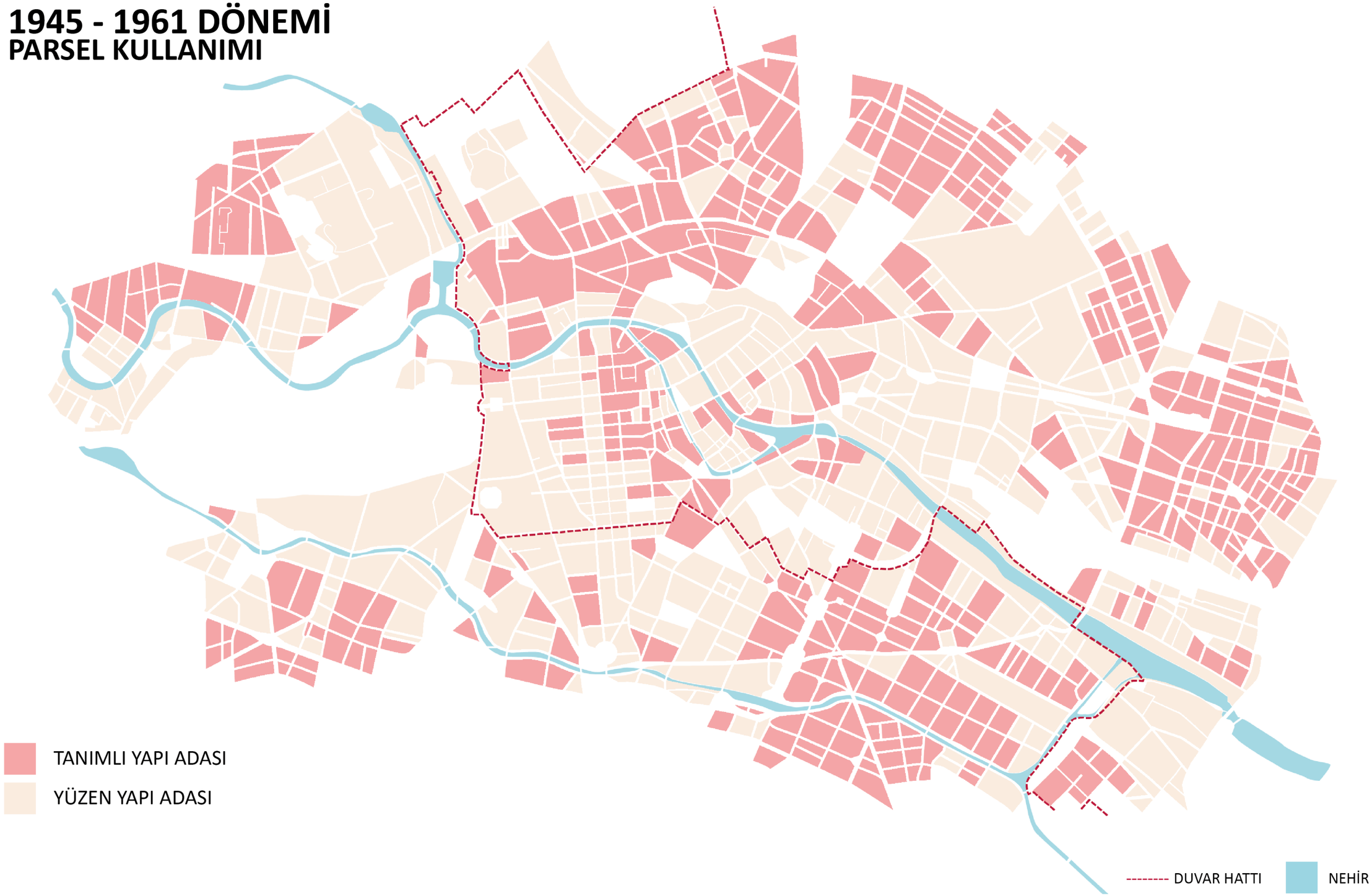

Şekil 4.4 1945 - 1961 dönemi parsel kullanımı analitik haritası

Yeşil (Açık) Alan Dağılımı

Bu döneme ait yeşil alanlara dair lekelere bakıldığında, kent merkezindeki yeşil dokunun çok parçacıklı ve perifer blok (tanımlı yapı adalarını tanımlayan yapı) tipolojilerinin avlularında (ki bu yeşiller genellikle tanımlı euclidyen geometrik biçimlerden oluşan desenler sergiler) ve çevrelerinde bırakılmış olan yeşil alanlar (ki bunlar organik kent adaları ile tanımlı binalar arasında kalan düzensiz ve amorf biçimlenmeye sahiptirler) ile kentin batı, kuzey-doğu ve güney-doğusundaki büyük park alanlarından oluştuğu gözlenir. Savaş sonrası kentin ana park alanları genel olarak korunmuş olmasına rağmen, savaş dolayısıyla büyük ölçüde yıkım ve yangına maruz kaldığından kent yeşillerinin yoğun olmadığı ve parçacıklı bir sentaks sergilediği kabul edilebilir. İlginç bir biçimde daha sonra Duvar çizgisinin yerleşeceği alanda odaklanan bu küçük parçacıklı yeşil alanlar, oldukça yoğun ancak bağlantısız, dolayısıyla süreksiz bir dil sergilerler. Büyük park alanlarını işaret eden geniş yeşil lekeler içlerinden geçen yol ağları ile bölünmüş de olsalar, bir bütünlük ve dolayısıyla süreklilik arz ederler. Nehir kıyılarının yeşil lekelenmelerden oldukça yoksun olduğu, dolayısıyla su ve yeşil sürekliliğin bulunmadığı bir dönem olduğu sonucu çıkarılabilir. Nehrin güney kolu olan *Landwehrkanal*'nın kıyısında bu durumun istisnaları gözlenebilir (bu bölüm istisnalar bölümünde detaylıca incelenecektir).

1945 - 1961 DÖNEMİ
YEŞİL DOKU

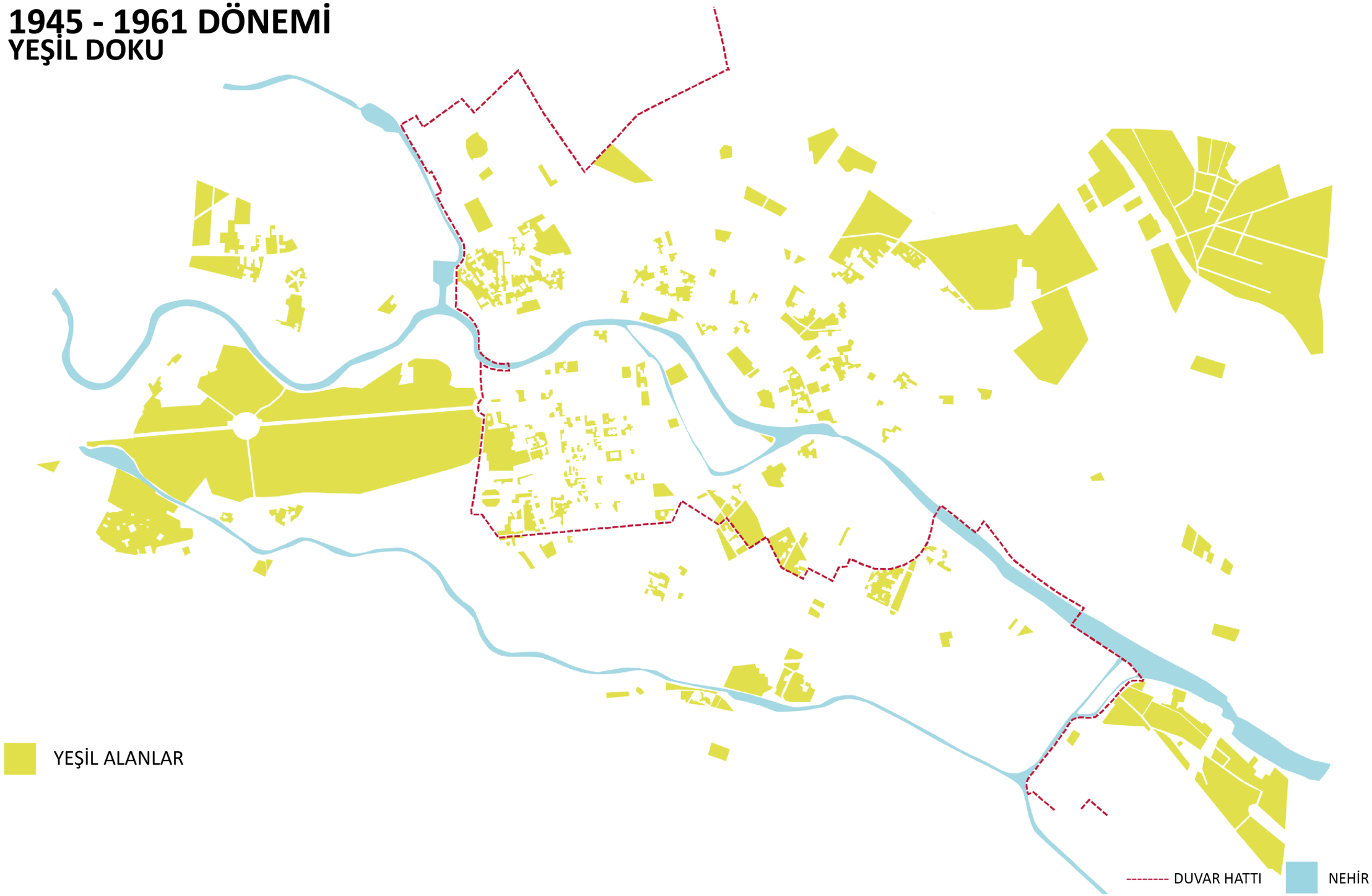

Şekil 4.5 1945 - 1961 dönemi yeşil doku analitik haritası

Mevcut doku - Yeni yapı Müdahaleleri İlişkileri

Bu başlıkla ilgili haritada da görüleceği üzere, savaş sonrasında yıkımlarını onarmakla meşgul olan Berlin kentinde yeni yapı sayısı oldukça azdır. Bunun sebeplerinin başında önemli bir rekonstrüksiyon faaliyetinin yürümesi gelmekle birlikte, Doğu Berlin olarak ileriki dönemde ayrılacak kesimin Stalinalle (Karl Marx Alle) bölgesinde iddialı bir yeni yapılaşma dikkati çeker. Bu siyasi ayrışmanın önemli göstergelerinden biri olarak okunabilir. Ayrıca yine bu kesimde Berlin Mitte bölgesinin Nordhafen yakınlarında da yeni yapılaşma gözlenir. Batı Berlin olarak ayrılacak kesimde ise, yeni yapı sürekliliğinin istisnasını Chorlettenburg bölgesindeki yapı grupları oluşturur. Bu modernist dönemin sembol yapı tipolojilerinin kentin bazı bölgelerinde belirmeye başladığı şeklinde yorumlanabilir (Örneğin, Charlottenburg, Friedrichchain vs.). Bu az sayıdaki yeni yapılaşmanın mevcut dokudan morfolojik ve tipolojik açılardan farkları, daha önce incelenen ada-yapı ilişkisi haritasında bariz biçimde algılanmaktadır. 'Tanımlı ada' ve 'yüzen ada' olarak ifade edilen, farklı ada-yapı ilişkilerinin de ilk nüvelerini bu yeni yapılaşma alanlarında görmek olanaklıdır. Burada geleneksel kent dokusu içerisinde yeni ve modernist bir dilin tohumlarının atılmakta olduğu sezilebilir.

Bu döneme ait mevcut yapı - yeni bina haritaları ile yapı adaları - bina ilişkileri haritalarına paralel olarak bakılacak olursa, İkinci Dünya Savaşı öncesinde Berlin'in fiziki tanımı ve perifer bloklardan oluşan katı yapı adaları planlamalarının, Duvar'ın inşasına kadar geçen bu dönemde de, Albert Speer'in, özellikle de yönetim yapılarının ve Nazi dönemi siyasi simge yapılarının bulunduğu ızgara planlı bölgedeki katı planlamaya taşındığı ve yansıtıldığı ileri sürülebilir.

1945 - 1961 DÖNEMİ
YENİ YAPILAR

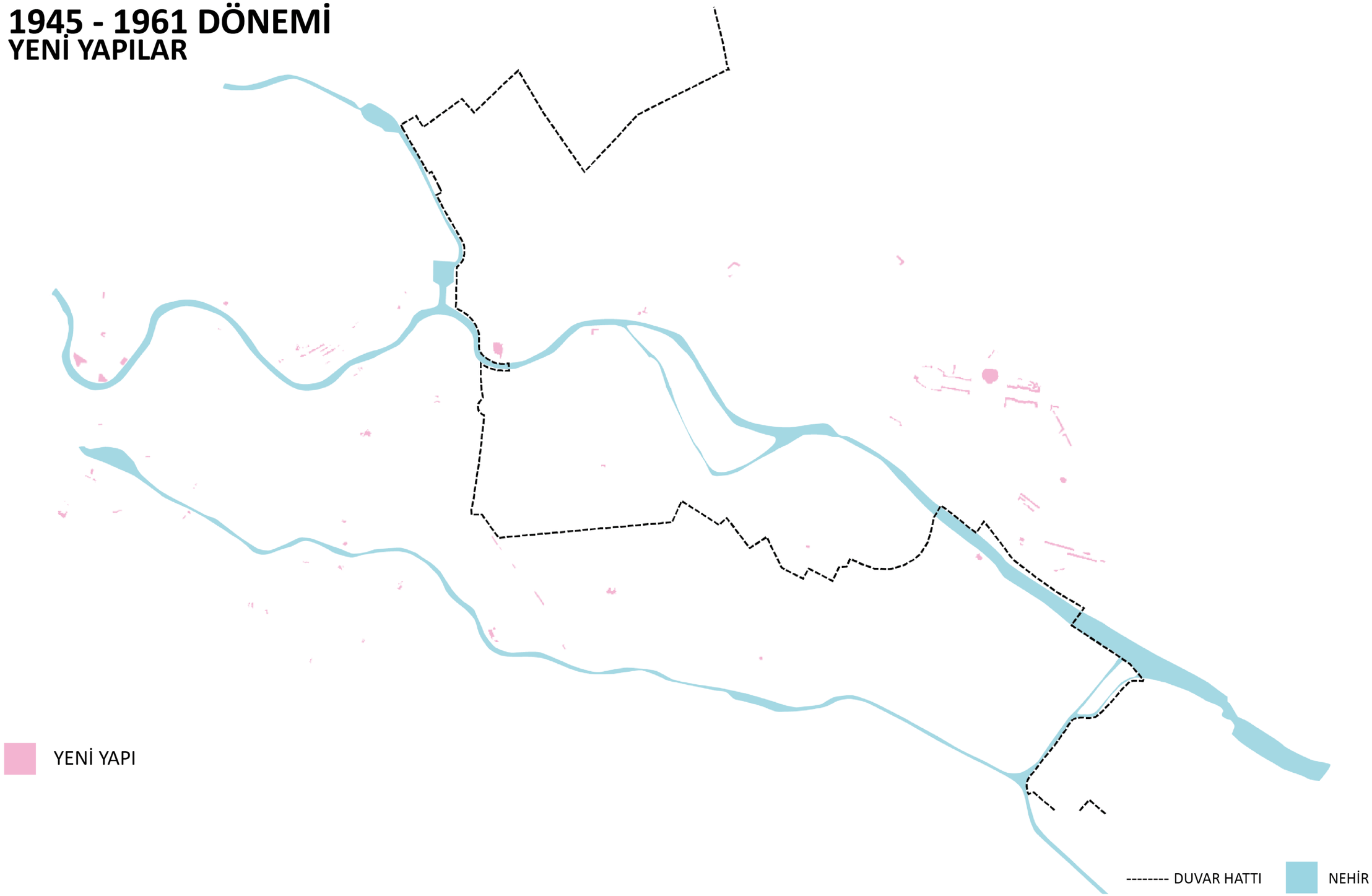

Şekil 4.6 1945 - 1961 dönemi yeni yapılaşma analitik haritası

Tarihi Unsurların (Berlin Duvarı) Sürekliliği

Duvar'ın inşa tarihi 1961 olduğundan bu dönemdeki haritalarda Duvar'ın varlığı görülmez. Bu nedenle, aşağıdaki haritada yalnızca bir sonraki dönemde Berlin Duvarı'nın yerine geleceği izler belirtilmiştir. Dolayısıyla, bu başlık altında herhangi bir kurallı yapıdan söz edilemez.

1945 - 1961 DÖNEMİ
BERLİN DUVARI

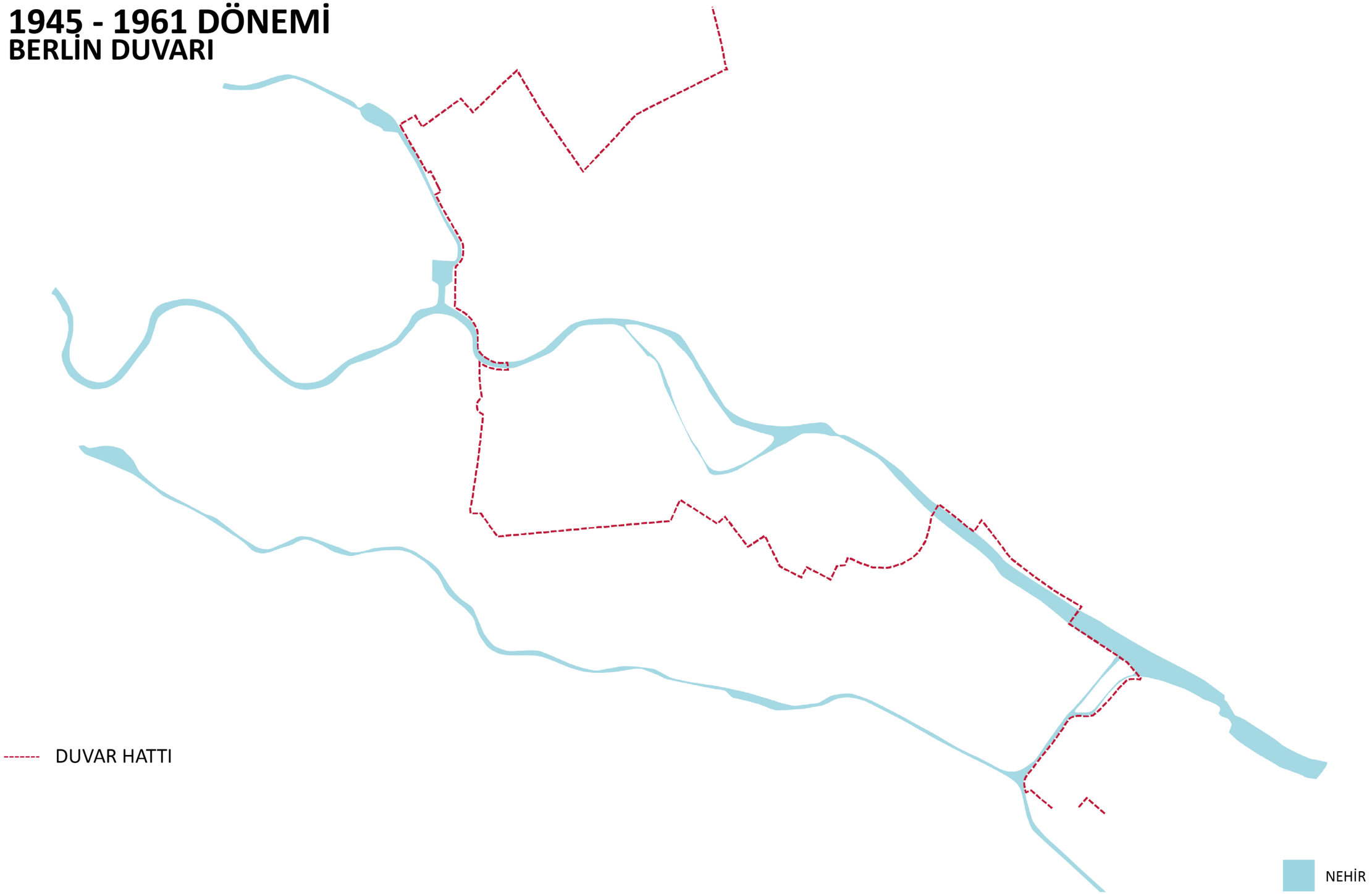

Şekil 4.7 1945 - 1961 dönemi tarihi unsurlar analitik haritası

4.1.2 İstisnalar

Yol Şebekesi Hiyerarşisi

Bu dönemde geleneksel, organik kent ve sokak dokusuna aykırı gridal bir yapı sergileyegelen Berlin Mitte'nin nehrin güneyinde kalan bölge, Schöneberg, Kreuzberg bölgeleri birer istisna gibi görünseler de, bu bölgeler; 18. ve 19. yüzyıllarda ve (bir kısmı ise) 20. yy başında oluştuğundan, aynı zamanda daha sonraki dönemlerde de tüm morfolojik kurallar bu şebeke üzerinden devam ettiğinden, istisna olarak adlandırmak (çok) doğru değildir (bkz. Şekil 4.2).

Ada - Yapı İlişkileri, Parsel Kullanımı

Bu dönem savaş ve dolayısıyla yıkım sonrası bir dönem olduğundan, yukarıda tanımlanan 'yüzen ada' ve 'tanımlı ada' ayırımına dair net bir kural sezilemez. Çünkü, tez kapsamında pek çok ada, morfolojik değerlendirme açısından, içlerindeki yapıların çoğu yıkıldığından dolayı 'yüzen ada' statüsünde kabul edilmiştir. Bu nedenle istisnalardan söz etmek olanaklı değildir (bkz. Şekil 4.3, Şekil 4.4).

Yeşil (Açık) Alan Dağılımı

Yine savaş sonrası olması ve yıkılmış boşlukların çok olması nedeniyle yeşil alanların düzensizliğine dair net bir istisna saptamak sağlıklı bulunmamıştır (bkz. Şekil 4.5).

Mevcut doku - Yeni yapı Müdahaleleri İlişkileri

Perifer bloklardan oluşan ve neo-klasik bir kent dokusunun izlerini taşıyan mevcut yapılara, bu dönemde eklenen yapılara haritada bakıldığında, biçim ve ölçek olarak farklılaştığı ve bu anlamda istisnai bir durum sergilediği gözlenebilir (bkz. Şekil 4.6).

Tarihi Unsurların (Berlin Duvarı) Sürekliliği

Bu tarihte Duvar var olmadığından bu konuda bir kuraldan bahsedilemediği gibi bir istisnadan da söz edilemez (bkz. Şekil 4.7).

4.2 1961 - 1989 Dönemi

Berlin kent dönüşümünün bu ikinci döneminde ise, ağırlıklı olarak IBA projeleri incelemeye tabi tutulmuştur. Bu projelerde, yukarıda tanımlanan beş (5) maddelik

‘Berlin Kent Dili İlkeleri’ her madde için, farklı haritalarla ifade edilmiş ve bu haritalarda gözlenen kurallı yapılar ile istisnai durumlar görselleştirilmiştir.

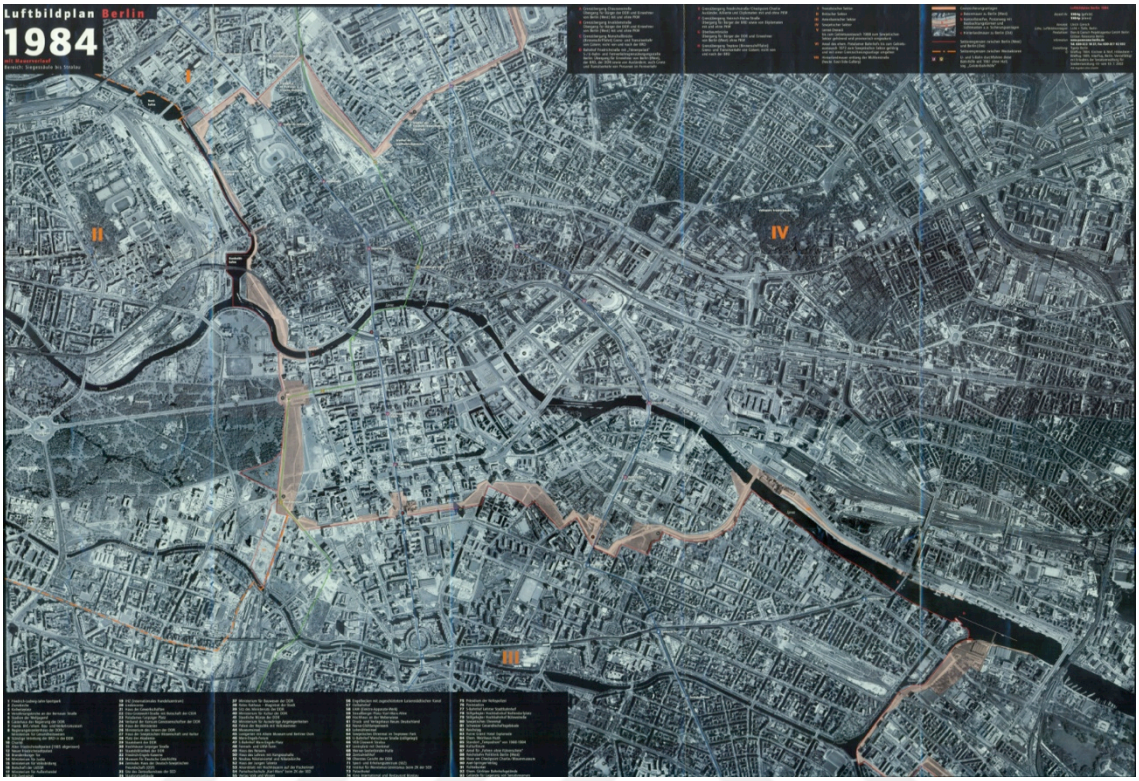

Şekil 4.8 1984 Berlin kent haritası [166]

4.2.1 Kurallar

Yol Şebekesi Hiyerarşisi

Bu dönemdeki yol ağına bakıldığında, daha önceki dönemde de en belirleyici unsur olan dairesel yol ögesinin ağırlığını koruduğu dikkati çekmektedir. Radyal bağlantıları sağlayan Prenzlauer Alle, Greifswalder Strasse, Landsberger Alle, Schönhauser Alle ve Frankfurter Alle caddelerinin genişletildiği gözlenmektedir. Bu radyal yolların birleşmesi ile, özellikle kent merkezinde nehri dik kesen bir ana arterin oluştuğu (Leipzieger Caddesi) kolaylıkla algılanmaktadır. Bu yol genişlemeleri ile oluşan yeni dilin, bu dönemde ortaya çıkan ve kenti ikiye bölen Berlin Duvarı ile ilişkisine bakıldığında, yukarıda sözü edilen genişlemelerin kentin doğu kesiminde yoğunlaştığını ve yeni bir planlı, dolayısıyla düzenli, kent dokusunun alt yapısını oluşturmayı hedeflediği ileri sürülebilir. Kentin batı kesiminde ise, temelde büyük bir değişiklik olmasa da *Tiergarten Siegessaule* meydanında kesişen Altonaer Strasse, Spreeweg, Hofjageralle, Str. Des 17.

Juni caddelerindeki genişleme dikkati çeker. Bu dönemde ayrıca, Berlin Duvarı'nın doğu tarafında boşluk alanların belirdiği haritalarda da açıkça görülmektedir. Dolayısıyla yol ağı ile Duvar arasında kesintiler oluşturulmuştur. Bu yolların bir sonraki dönemde tekrar birleştirildiğine bir sonraki alt bölümde değinilecektir.

1961 - 1989 DÖNEMİ
YOL ŞEBEKESİ

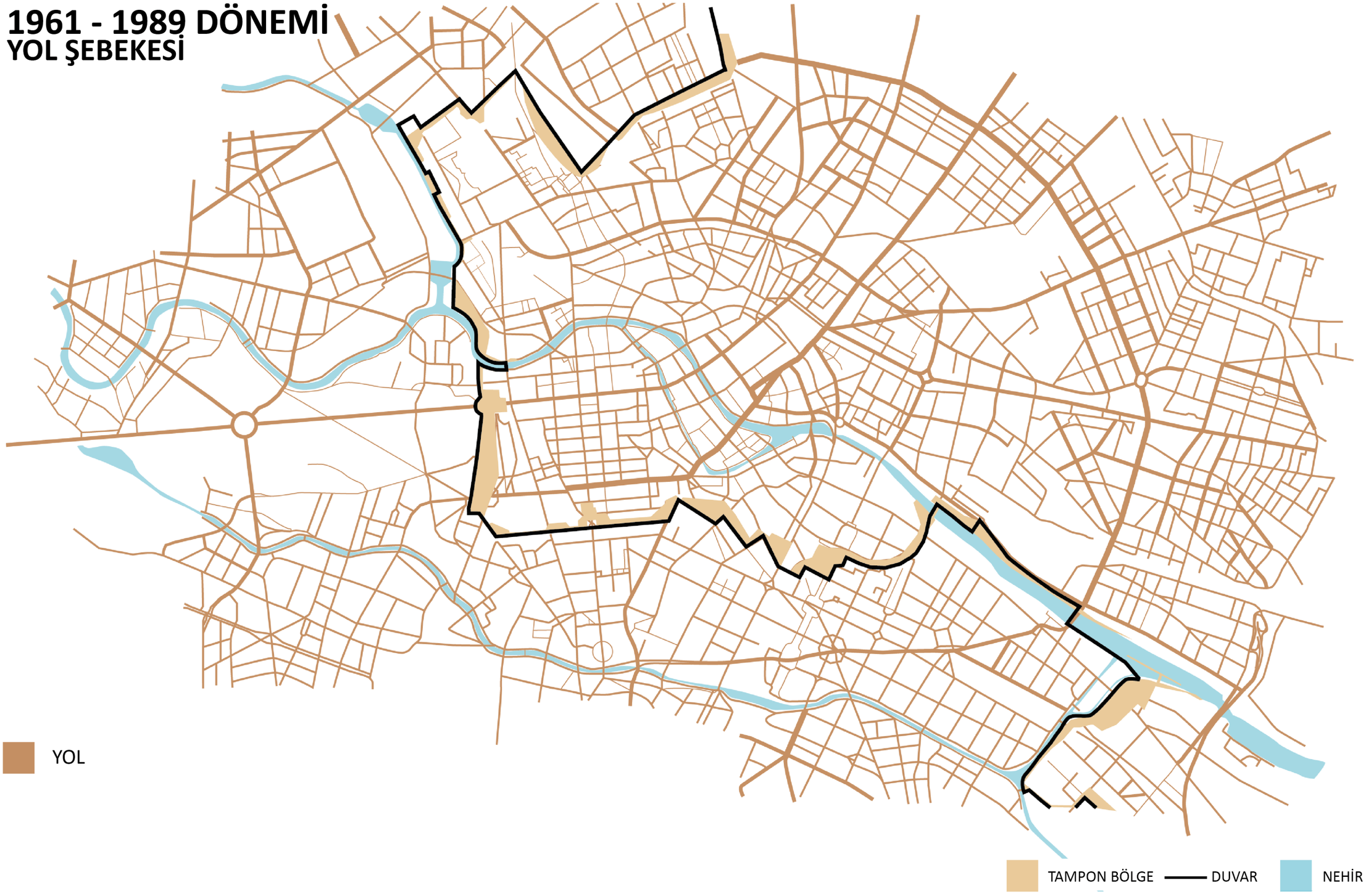

Şekil 4.9 1961 - 1989 dönemi yol şebekesi analitik haritası

Ada - Yapı İlişkileri, Parsel Kullanımı

Bu dönemde, bir önceki dönemin ilgili bölümünde tanımlanan ‘yüzen adaların’, Doğu Berlin kesiminde de, Batı Berlin kesiminde de yoğun olduğu görülür. Bu biçimsel benzerliğe rağmen, oluşum sebeplerine bakıldığında, farklı dinamikler doğrultusunda bu tesadüfi benzerliğin ortaya çıktığı anlaşılır. Doğu Berlin, savaşın yıkımlarını kolayca ve çabuk tamamlayamadığından ötürü yıkık yapılarla meydana gelen ‘yüzen ada’ desenine ve bundan oluşan bir yapı-ada ilişkisi kentsel morfoloji diline sahipken, Batı Berlin, 3. Bölüm’de ve 3.1 no’lu tabloda belirtilen yapılaşma ilkeleri doğrultusunda, bilinçli ve kasıtlı olarak benimsediği, ancak bu kez yeni ve planlı yapılardan oluşturulan ‘yüzen ada’ kentsel tipolojisine sahip olmuştur.

Mevcut yapı ve yeni yapı müdahaleleri ilişkileri de, yapı - ada ilişkileri bağlamında incelenmiş olup, bu konudaki analitik haritalama çalışmalarına bakıldığında şunlar gözlenir;

Bir önceki dönemdeki yeni yapı azlığına rağmen, kentin doğu ve batı kesimleri, kendi siyaset ve sosyal yapılanma anlayışları ve bunların kutuplaşması doğrultusunda, kendi güçlerini, kendi tavırlarını ve tarzlarını göstermek, diğerine göre avantajlarını vurgulamak ve yaygınlaştırmak üzere, yapılaşma ve kentleşme aracılığıyla bir yarışa girmiş görülürler. Bu yarış, kent dokusuna doğrudan yansır ve kent morfolojisini doğrudan etkiler. Kent biçimi artık, felsefi, politik ve kültürel olarak ayrışmanın somutlaşmasını bu morfolojik farklılaşma ile ifade edecek ve kentsel mekânda yansıtacaktır.

Bu dönem, yeni yapıların en çok inşa edildiği dönem olarak ön plana çıkmaktadır. Yeni yapılaşma biçimlerinde ise, yeni yapılaşma ilkelerinin doğrudan okunması hedeflenmiştir.

1961 - 1989 DÖNEMİ
ADA - YAPI İLİŞKİSİ

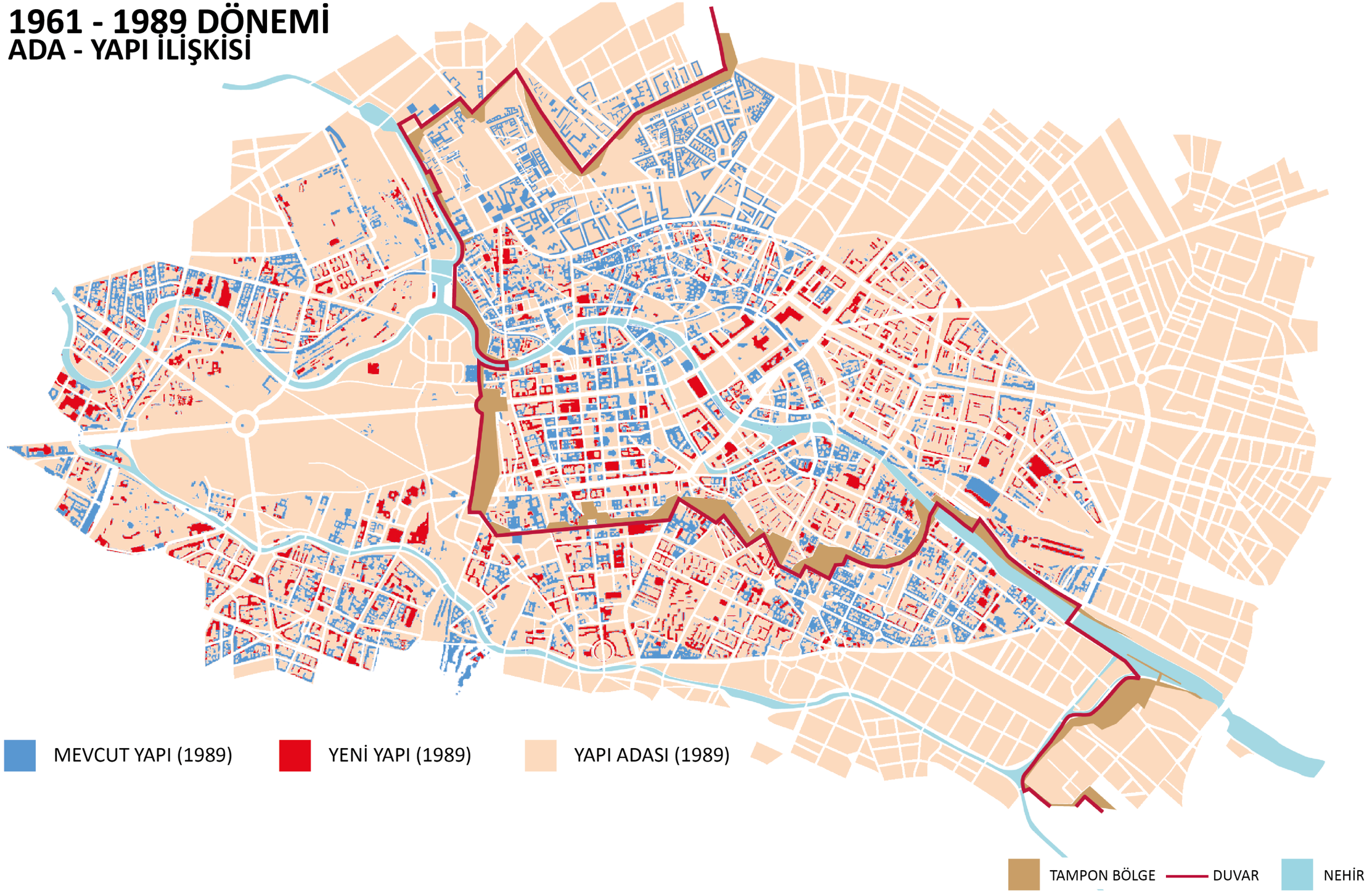

Şekil 4.10 1961 - 1989 dönemi ada - yapı ilişkisi analitik haritası

1961 - 1989 DÖNEMİ
PARSEL KULLANIMI

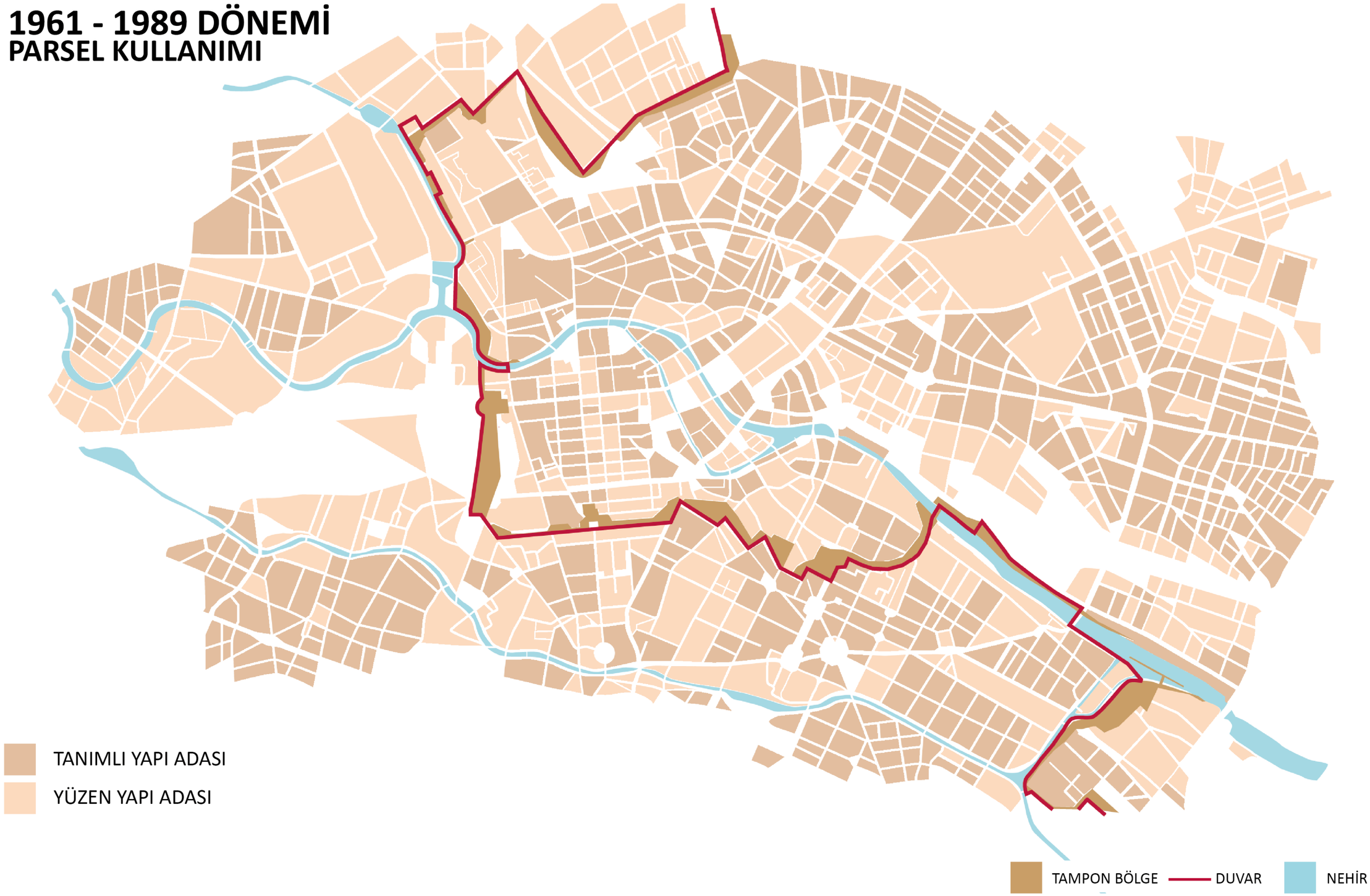

Şekil 4.11 1961 - 1989 dönemi parsel kullanımı analitik haritası

Yeşil (Açık) Alan Dağılımı

Bu döneme ait yeşil alanlara dair lekeler incelendiğinde, kent merkezindeki parçacıklı yeşil dokunun giderek seyreldiği ve sadece bazı perifer blokların içindeki düzenli avlulardan ibaret kaldığı gözlemlenir. Bu gelişmenin, Duvar ile bölünen kentin doğu kesiminde kaldığını belirtmekte fayda vardır. Park alanlarını oluşturan büyük lekelerin etrafında ise, yeni parçacıklı geometrik saçaklanmaların ortaya çıkışı dikkati çeker. Bu durumun da, Duvar ile bölünen kentin doğu kesiminde daha yoğun olduğu iddia edilebilir. Bu noktada, Planlamanın 16 Prensibi'nde de yeşil alanlarla ilgili yer alan maddede, yeşil alanların 'kent yaşamı gerçekliğini göz önünde bulundurarak', 'yeterli' düzeyde yer verilmesi söylemi, dolayısıyla belirlenen üst kurallar ile kentin yeşil dokusunda oluşan ve/veya dönüşen dilin tutarlılığından bahsedilebilir. Kent merkezinin güneyinde ve dolayısıyla Batı Berlin olarak adlandırılan kısımda kalan nehrin, *Landwehrkanal* adı verilen kolunun kıyılarında yeşil alanların bu dönemde arttığı, bunların nehrin iki kıyısını bağlayan, dolayısıyla süreklilik sağlayan geometrik biçimler oluşturduğu ve insan akışını sağladığı açıktır. Bu durum ile ilgili de, yine planlamanın 16 Prensibi'nde yer alan 'nehir kenarında kurulmuş kentlerde, nehir ve rıhtımın önemli arterlerden biri olarak görülmesi' ilkesi ile tutarlı bir dönüşüm tariflediği söylenebilir. Ayrıca, yeni oluşan yeşil alanlarda, yine organize ada çeperleri ile geometrik bina konturları arasında kalan amorf geometrilere sahip düzensiz yeşillerden oluşan bir dilin hakim olmaya başladığını gözlemek olasıdır. Bu durumun Batı kesiminde daha yoğun olduğu gözlenir.

Yukarıda da değinildiği gibi bu dönemde, özellikle de Batı Berlin kesiminde ada-bina ilişkisini belirleyen en temel ilkenin yeşil alanlarda serbest dağılan yapı blokları olduğu göz önüne alındığında, yeşil lekelerin üzerlerinde yüzen binalardan arta kalan alanlardan ibaret olduğu gözlenir. Bu açıdan bakıldığında bir önceki dönemle kıyaslandığında, yeşil yoğunluğu açısından Batı kesiminde bir artış karşımıza çıkar. Öte yandan Doğu Berlin tarafında ise avlulardan oluşan kısmi bir yeşil desen dikkat çeker ve bu durum bölünme sürecinde yeşil dilini iki bölge arasında morfolojik olarak oldukça farklılaştırır. Yine bu yeşil alanların yoğunlaştığı kısımların kentin özellikle IBA'87 projelerinin yapıldığı Friedrichchain ve Kreuzberg bölgeleri ile paralelliği dikkat çekicidir.

1961 - 1989 DÖNEMİ
YEŞİL DOKU

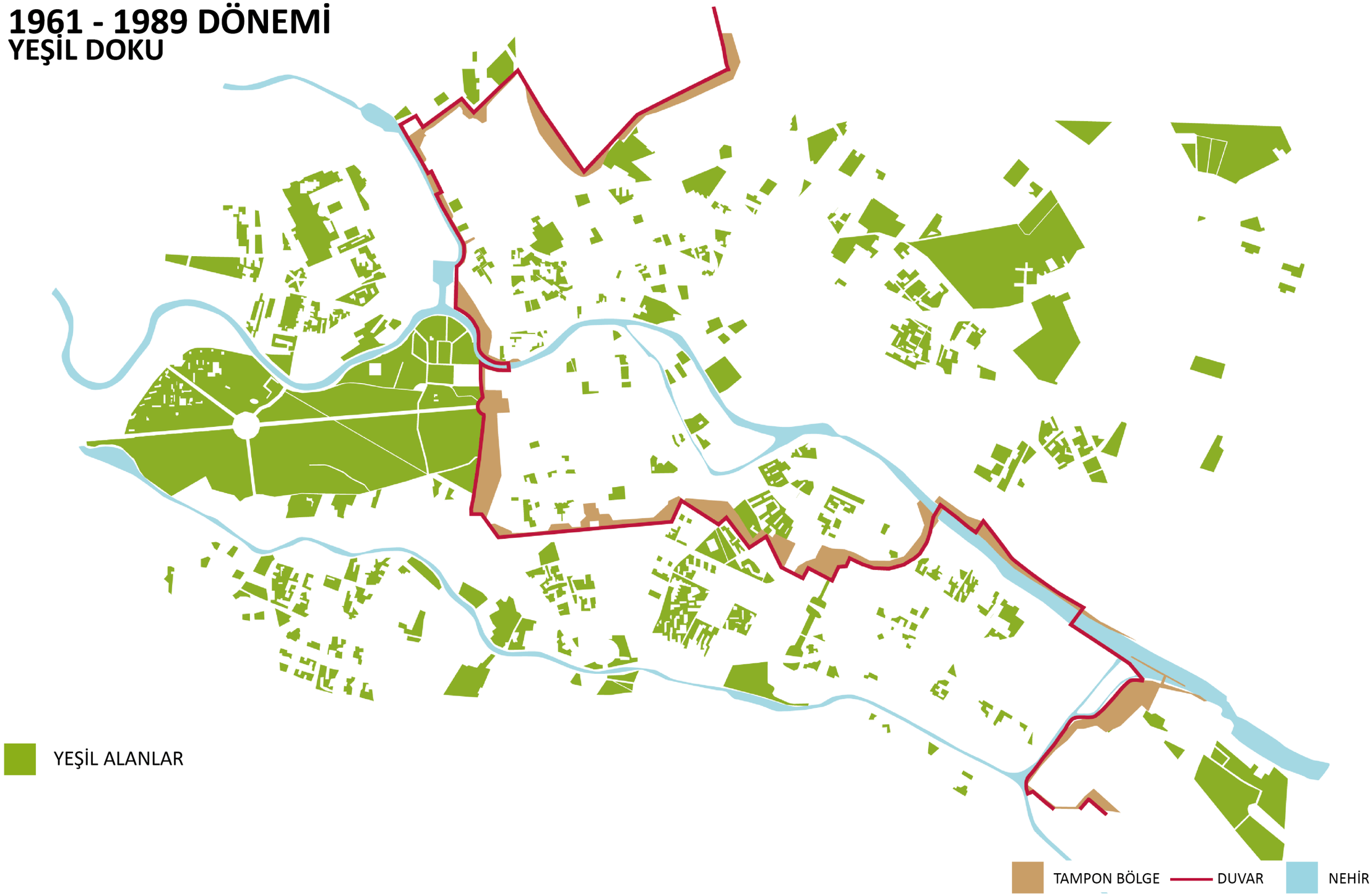

Şekil 4.12 1961 - 1989 dönemi yeşil doku analitik haritası

Mevcut doku - Yeni yapı Müdahaleleri İlişkileri

Berlin Duvarı'nın inşasını takip eden bu dönemde, yeni yapıların olağanüstü düzeyde artış gösterdiğini ve bu durumun Duvar'ın her iki tarafında da olduğunu aşağıdaki harita açıkça gösterir. Duvar'ın her iki tarafında da, ulusal kimliklerini inşa etmeye çalışan siyasi sistemlerin mimariyi araçsallaştırması kaçınılmazdır. Dolayısı ile, bu artış hiç şaşırtıcı değildir. Bu haritada yeni yapıların mevcut binalarla ilişkilerine bakıldığında genellikle ada düzenlerini tamamlamaya yönelik bir 'Gestalt prensibi' ile hareket edildiği kolaylıkla gözlemlenebilir. Bu eğilimin istisnalarına Batı Berlin'de ve Duvar'ın hemen güney batı kesimindeki Kültür Forum bölgesi özelindeki yeni yapılaşmada rastlanır. Doğu Berlin'deki istisnalar ise, Friedrichchain-East Side Gallery bölgesinin kuzeyi ve Berlin Mitte Nordhafen bölgelerindedir. Bunlar istisnalar bölümünde detaylandırılacaktır.

1961 - 1989 DÖNEMİ
YENİ YAPILAR

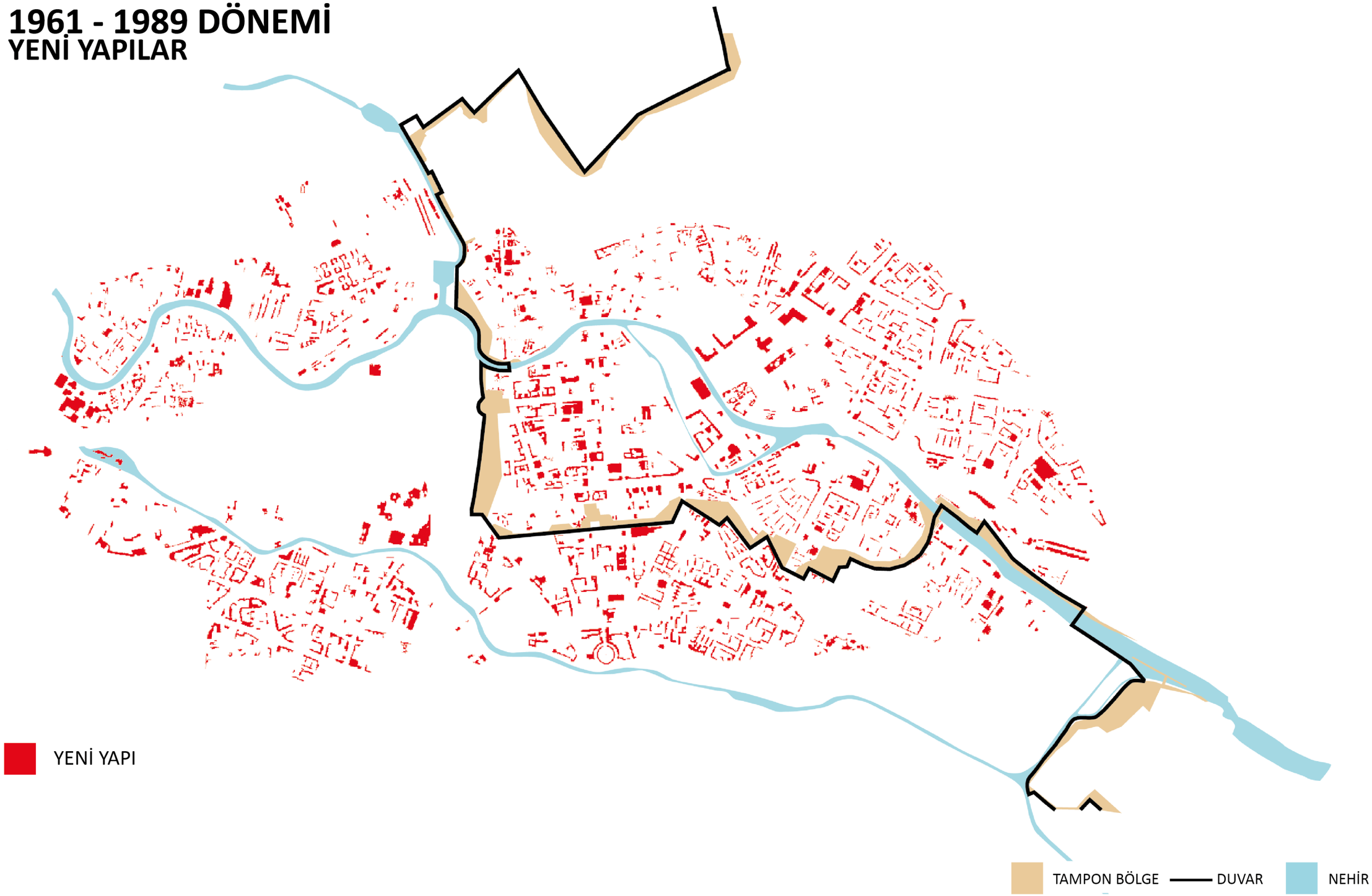

Şekil 4.13 1961 - 1989 dönemi yeni yapılaşma analitik haritası

Tarihi Unsurların (Berlin Duvarı) Sürekliliği

1989 yılında iki farklı ekonomik ve siyasi sistemin kutuplaşmasının ve ayrışmasının somutlaşması olarak tanımladığımız Berlin Duvarı'nın inşası ile Berlin kenti doğu ve batı Berlin olarak ikiye bölünmüştür. Haritada görüldüğü üzere, belirtilen hattan geçen Duvar doğu kesiminde tampon bölge olarak da görev yapan bir dizi sürekli boşluk ve onların çeşitli genişleme alanlarından ibarettir. Genellikle euclidyen geometriye sahip (ki bu biçimlenme mevcut yapı adaları ve yol ağları tarafından koşullandırılmıştır), nehirle ilişkilerinde, kimi zaman ona dik, çoğu zaman da ona paralel ve hemen kıyısında yer alan bir dil oluşturduğu görülür.

1961 - 1989 DÖNEMİ
BERLİN DUVARI

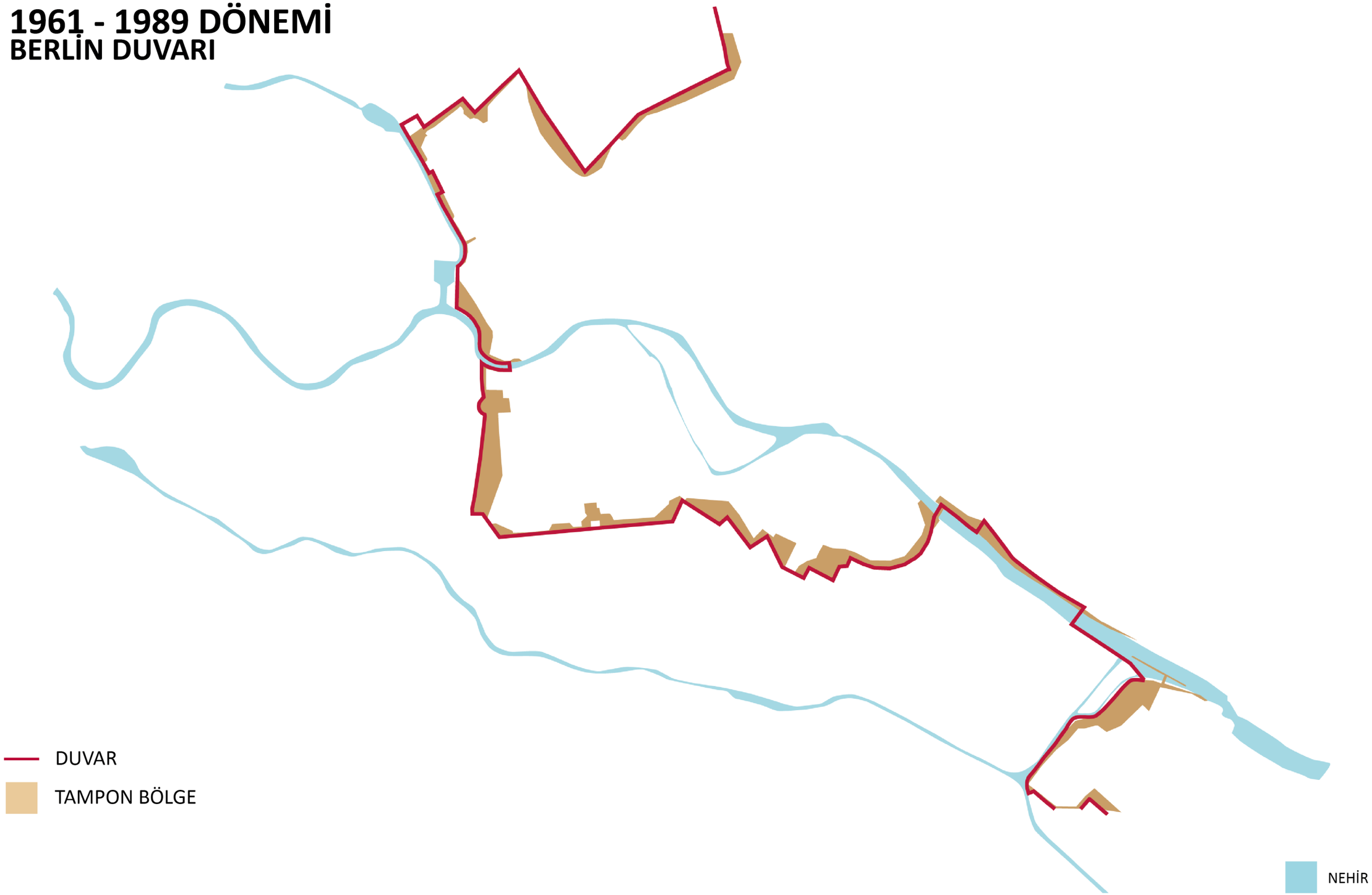

Şekil 4.14 1961 - 1989 dönemi tarihi unsurlar analitik haritası

4.2.2 İstisnalar

Yol Şebekesi Hiyerarşisi

Bu dönemde, tarihi kent sınırlarının izlerini taşıyan dairesel yol dışında kalan yollarda (örneğin, Kynaststrasse) gözlenen genişlemelerin istisnai nitelik taşıdığı ileri sürülebilir (bkz. Şekil 4.9).

Ada - Yapı İlişkileri, Parsel Kullanımı

Bu dönemde Duvar boyunca tampon bölgede meydana gelen boşlukların oluşumu bir istisnai yapı sergiler (bkz. Şekil 4.10, 4.11).

Yeşil (Açık) Alan Dağılımı

Bu dönemde gözlenen amorf ada çeperi ve geometrik yapı konturu arasında kalan düzensiz yeşillerin ortaya çıkışı bir istisna gibi görülebilir. Ancak, bu sentaksın bir sonraki dönemde neredeyse kural haline geleceği (bkz. Şekil 4.20) göz önüne alındığında bu istisna da önemini yitirmektedir (bkz. Şekil 4.12).

Mevcut doku - Yeni yapı Müdahaleleri İlişkileri

Daha önce de belirtildiği üzere, bu haritada yeni yapıların mevcut binalarla ilişkilerinde genellikle ada düzenlerini tamamlamaya dair bir tür Gestalt prensibi ile hareket edildiği görülür. Bu eğilimin istisnalarına Batı Berlin'de ve Duvar'ın hemen güneybatı kesimindeki Kültür Forum bölgesindeki yeni yapılaşmada rastlanır. Doğu Berlin'deki istisnalar ise Friedrichchain-EastSide Gallery kuzey kesimi ve Berlin Mitte-Nordhafen doğu kesimi bölgelerindedir. Bu istisnalar, dönemin Modernizm ve Postmodernizm tartışmaları ve karşıtlıkları ile geçen bir dönem olduğu da göz önüne alındığında şaşırtıcı bulunmamalıdır. Tezin argümanları arasında da sayıldığı gibi, özellikle bu dönem iki farklı siyasi, ekonomik, kültürel ve felsefi görüşün bir kesişim ve geçiş dilimine karşılık gelir ve bu anlamda istisnaların bir sonraki dönem kurallarına geçişte üstlendiği rolün bütüncül bir tutarlılığı sağlama yönünde stratejik adımlar olduğu gözlenir (bkz. Şekil 4.10, Şekil 4.13).

Tarihi Unsurların (Berlin Duvarı) Sürekliliği

Bu dönem Duvar'ın sürekli ve kesintisiz olarak var olduğu bir dönem olduğundan istisnadan söz edilemez (bkz. Şekil 4.14).

4.3 1989 - 2014 Dönemi

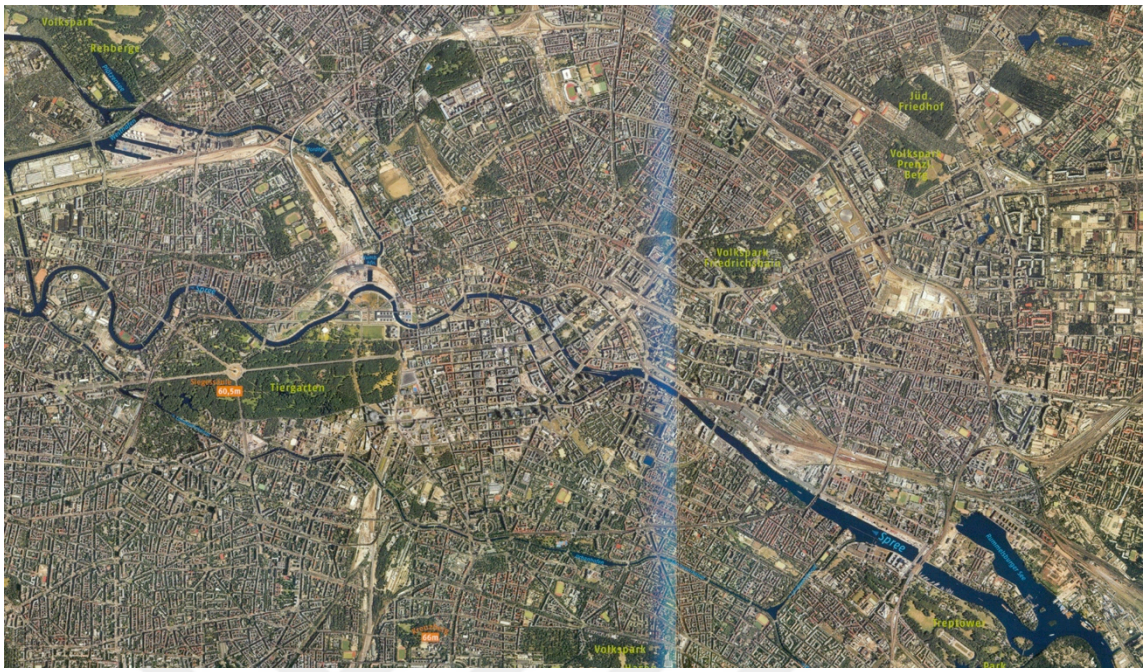

Şekil 4.15 2005 Berlin kent haritası [167]

Şekil 4.16 2010 Berlin kent haritası [168]

Berlin kent dönüşümünün incelendiği bu üçüncü dönem, daha önceki bölümlerde nedenleri ile açıklandığı üzere, 1989 - 2006 ve 2006 - 2014 olmak üzere iki alt dönemde incelenmiştir. Her iki alt dönem için de ayrı ayrı, yukarıda tanımlanan beş (5) maddelik

‘Berlin Kent Dili İlkeleri’, her madde için farklı haritalarda ifade edilmiş ve bu haritalarda gözlenen kurallı yapılar ile istisnai durumlar görselleştirilmiştir. Bu doğrultuda, 2006’da temel kırılma olarak belirlenen Berlin Senatosu’nun Duvar ile ilgili koruma kararının hemen öncesindeki 2005 yılına ait harita (bkz. Şekil 4.15) ve Berlin Kent Planlama Departmanı’nın hazırladığı güncel 2010 haritası (bkz. Şekil 4.16) kullanılmıştır.

4.3.1 1989 - 2006 Dönemi

Berlin Duvarı’nın yıkılması ve Berlin Duvarı’nın kent dokusu içerisinde ve kentsel projelerdeki temel öğelerden biri olarak görülmeye başlaması ile ilgili Senato’nun aldığı karar arasında kalan bu dönem; hem duvar olgusunun kentte yarattığı ikilik, hem de Senato’nun koruma kararı ile ilgili yaklaşımındaki ikiliği kapsaması nedeniyle, kentte belirlenen kural ve prensiplerin kent morfolojisine yansıması bağlamında özünde tutarsızlıklar barındıran bir geçiş dönemidir.

Bu ikilikler kent deneyimleri sırasında kent gelişim stratejilerine dair dört (4) temel konunun kente fiziksel olarak yansımasıyla karşımıza çıkmaktadır;

1. Duvar izinin kentin içinde ortaya çıkış, hissediliş biçimlerindeki farklılıklar (bkz. Şekil 4.17),
2. Bu bölgede iz ile ya da Duvar’ın sembolik olarak ortaya çıktığı noktalarda Duvar ile kurulan ilişkilerdeki çeşitlilik (East Side Galery-Yüksek Katlı Konut Projesi, Türk’ün Duvar üzerine yaptığı gecekondu gibi),
3. Duvar’ın izinin Doğu ve Batı bloklarını ayıran sınırın tamamında hissedilmediği gibi merkez dışında takibinde, o bölgede yaşıyan halkın duvar olgusunun bilincinde dahi olmaması, genellikle planlamayı bekleyen parklar, otopark alanları haline dönüşmesi (özellikle Innenstadt olarak adlandırılan kent merkezinde, Platz des 9. November 1989, Mauer Park (Friedrich-Ludwig Sportpark) ile East Side Galery arasında kalan bölgeye odaklı kentsel planlama çalışmaları yapılması – kent planlamasının Duvar’ın iziyle ilişki kurması - ki bu bölgede dahi izin takibinin bir hayli zorlaştığı, kesintisiz olarak takibin güç olduğu söylenebilir),
4. Kent merkezinde dahi yapılan master planlar ve gerçekleştirilen projelerin noktasallığı (parçacıllığı) (3. Maddede belirtilen durumla da ilişkili olarak sembolikleşmiş bölgelerde özel bir sergileme mantığı olduğu yorumu yapılabilir).

Şekil 4.17 Duvar izinin kentte ortaya çıkış şekilleri ve çevresindeki binalarla ilişkisine dair örnekler[1]

[1] Yukarıda görülen resimler yazar tarafından 2013 - 2014 yılları süresince çekilmiştir.

Kent deneyiminde fiziksel olarak karşımıza çıkan bu farklılaşmaların (ki parçacıl olmaları nedeniyle bu ilişkilerin bina ölçeğinde olduğu söylenebilir), kent morfolojisine, kent diline, yansıyıp yansımadığını (ne derece yansıdığını) görmek için kurallar ve istisnalar bağlamında analiz edilmesi faydalıdır. 2005 yılına ait harita üzerinden görselleştirilen aşağıdaki haritalara bakıldığında bu dönemde beş (5) maddelik 'Berlin Kent Dili İlkeleri'nin, şu şekilde bir yapı sergilediği ifade edilebilir;

4.3.1.1 Kurallar

Yol Şebekesi Hiyerarşisi

Bu dönemde, özellikle Duvar'ın ortadan kalkmasıyla birlikte yol ağlarıyla doğu-batı sürekliliğinin yeniden kurulduğunu gözlemek mümkündür. Ayrıca, bir önceki dönemde kentin doğu kesiminin ana arteri haline geldiği belirtilen Frankfurter Alle Caddesi'nin yanı sıra, artık birleşik kentin yeni merkezini oluşturan Berlin Mitte bölgesinden geçen Liepzieger Caddesi'nin de yeni bir arter olarak genişlediğini ve Friedrich Strasse Caddesi ile de bir önceki artere bağlandığını gözlemek olasıdır. Bu yeni arter doğu-batı doğrultusunda iki noktadan genişletilmiş iki cadde ile eski artere bağlanmış görünür. Bunlar kuzeyde 'Invaliden Strasse' Caddesi ve güneyde 'Leipzieger Strasse' Caddesi'dir. Buna ek olarak, Duvar'a bitişik boşlukların da biçimsel değişikliklere uğradığı ve kent merkezinde, Duvar'ın doğusunda kalan büyük boşluğun küçük parçalara bölündüğü, Duvar'ın kuzey bölümünün güneyinde yer alan boşluğun aynen korunduğu, diğer boşlukların ise yeni yapı adalarına dönüştüğü (ki bu adaların durumu yapı adaları kriteri altında daha detaylı incelenecektir) dikkati çeker. Diğer bir tanımla, ada ve büyük parsellerin, ana yollardan bağımsız olarak açılan yeni iç ve ikincil yollar aracılığıyla kendi içlerinde bölümlenerek yol ağının yoğunlaştığı ifade edilebilir. Buna karşın kentin kuzeybatısında, bugün Europacity Projesi'nin devam ettiği kesimde, bu kez Duvar'ın batısında kalan yapı adalarının bir boşluğa dönüştüğü, aynı şekilde kent merkezinin güney-doğusundaki Friedrichchain (Eastside Gallery ve çevresi) bölgesindeki tanımsız boşluğun da bir tür yeni boşluğa dönüştüğü gözlenebilir.

Yukarıda değinilen genişleyen ana arterlerin kentin idari, kültürel ve konut merkezlerini bağladığı gözlenmektedir. Bu bağlamda Parisierplatz, Postdamer ve Leipzieger Platz, Mehring Platz meydanlarına bağlanan yollardaki genişleme sentaksının, bu bölümün

başında değinilen ve Günter Schlusche ile yapılan röportajla aktarılan ‘turizme yönelik tedbirli yenileme ve dönüşüm’ politikasıyla tutarlı bir araçsallık sergilediği ileri sürülebilir.

1989 - 2006 DÖNEMİ
YOL ŞEBEKESİ

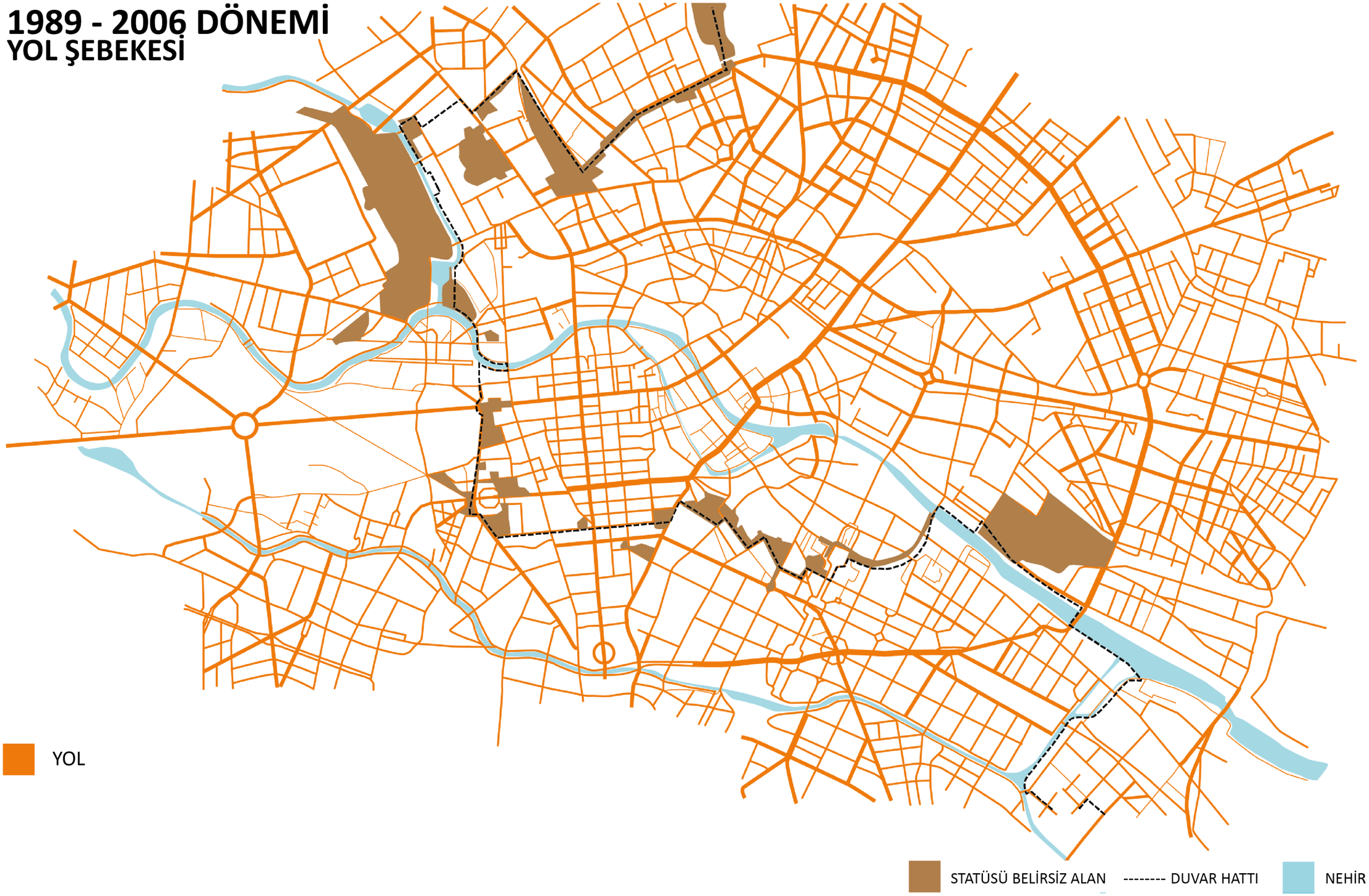

Şekil 4.18 1989 - 2006 dönemi yol şebekesi analitik haritası

Ada - Yapı İlişkileri, Parsel Kullanımı

Bu özel dönemde ise, ‘tanımlı ada’ olarak tanımlaya gelinen yapı adalarının giderek azaldığı dikkati çeker. Her ne kadar Berlin Duvarı bu dönemde ortadan kalkmış ve artık izleri çok somut ve katı şekilde fiziki mekân tanımlamasında ve kentsel mekân konfigürasyonunda algılanmasa da, Doğu ve Batı kesimlerinin kentsel yenileme prensiplerinin belirgin biçimde ayrıştığı (bkz. Ek-C, [121]) tescillenmiştir. Diğer taraftan ise, özellikle Friederichshain bölgesinde, yeni yapılaşma ile birlikte ‘yüzen ada’ çözümlerinin arttığı gözlenebilir. Bunun Batı Berlin kesiminde ve ortaya çıkan yeni kapitalist kent modeli ile bilinçli olarak vurgulandığı öne sürülebilir (bkz. Şekil 4.20).

Mevcut yapı ve yeni yapı müdahaleleri ilişkileri konusundaki analitik haritalama çalışmalarına bakıldığında şunlar gözlenir;

Berlin Duvarı’nın yıkımını takip eden bu hızlı yapılaşma döneminde, Duvar ve çevresinin henüz kime, hangi düşünce sistemine ve onun kültürel yansımalarına ait olduğuna dair belirsizliğin hakim olduğu da göz önüne alındığında, Berlin Duvarı’ndan kalan alan ve çevresinde ağırlıklı olarak yeni yapılaşmaların gerçekleştiği gözlenir. Ayrıca aynı zamanda, eskiden Berlin Duvarı’nın tampon bölgelerinin yerini alan yeni yapılaşma alanlarında yoğun inşaat alanları oluştuğu da gözlemlenir (bkz. Şekil 4.19).

1989 - 2006 DÖNEMİ
ADA - YAPI İLİŞKİSİ

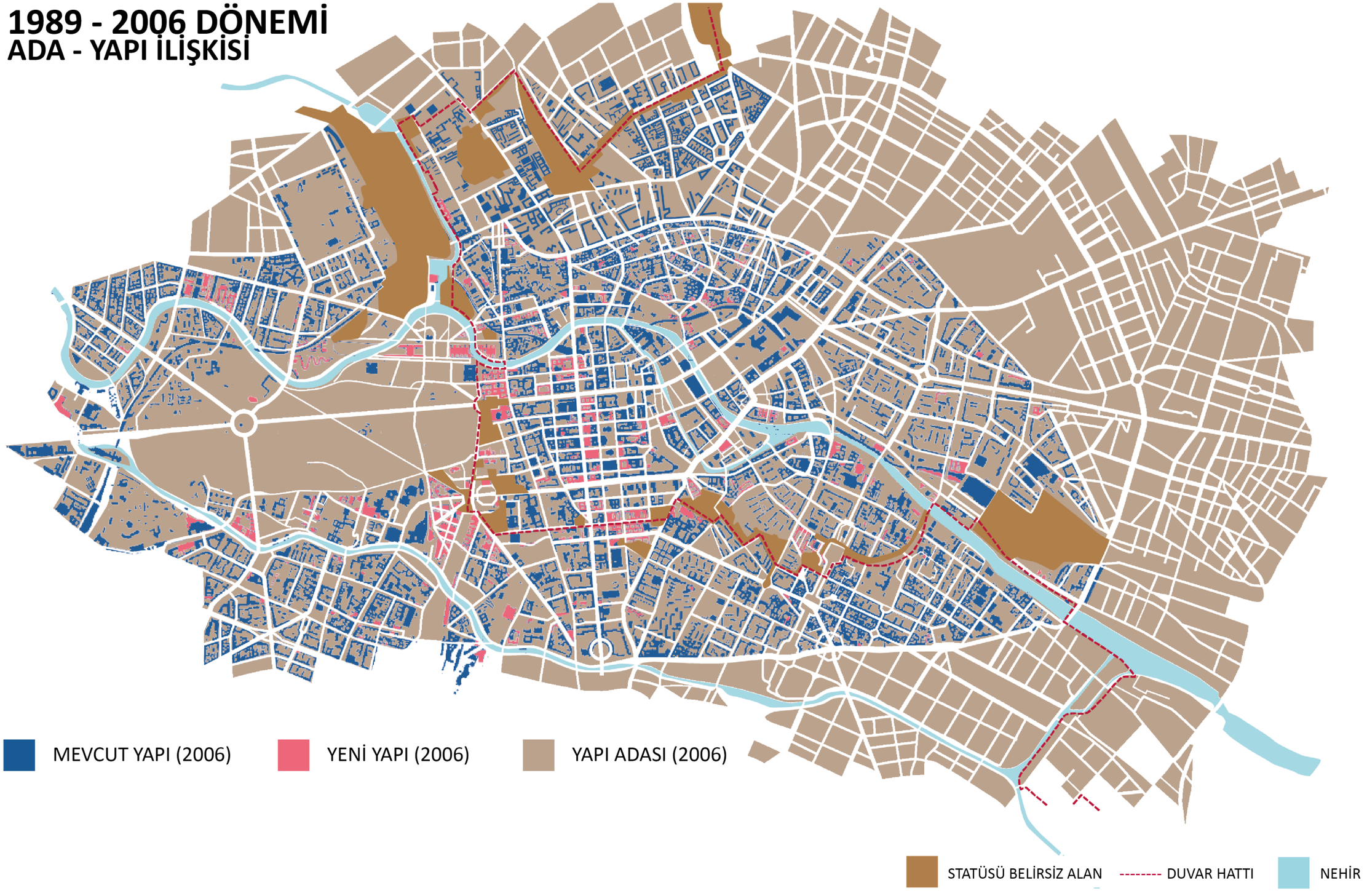

Şekil 4.19 1989 - 2006 dönemi ada - yapı ilişkisi analitik haritası

1989 - 2006 DÖNEMİ
PARSEL KULLANIMI

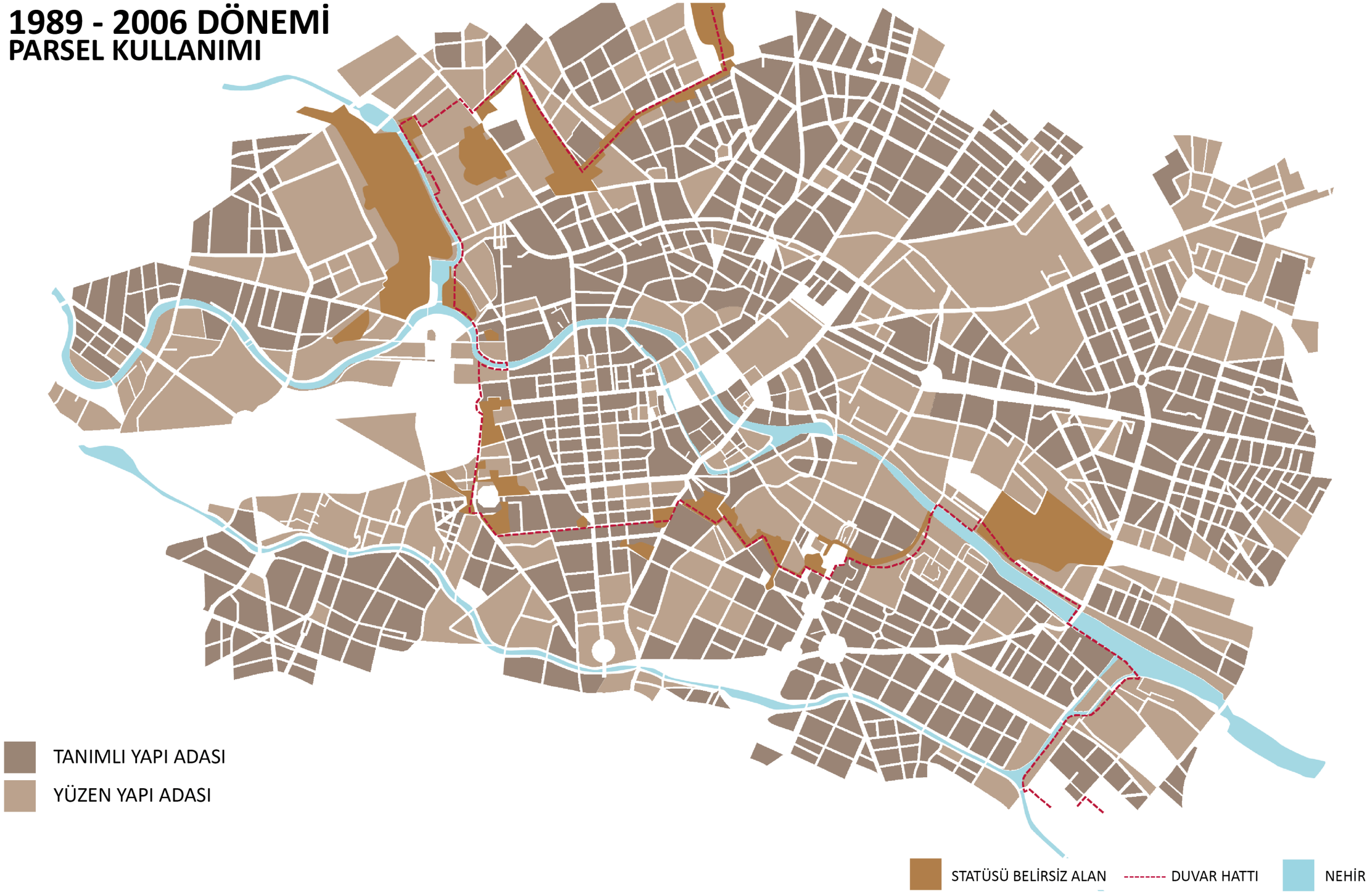

Şekil 4.20 1989 - 2006 dönemi parsel kullanımı analitik haritası

Yeşil (Açık) Alan Dağılımı

Bu dönemde ise, yeşil alanların miktarında olağanüstü bir artış, aşağıdaki haritada da görüldüğü gibi, dikkati çeker. Duvar'ın kalkmasını takip eden bu özel dönemde kent merkezindeki yeşil seyrekliği sürmesine rağmen, özellikle Duvar'ın güneyinde kalan (bir önceki dönemde Batı Berlin sınırları içinde kalan) bölümde ortaya çıkan yeşil dokunun amorf bir geometriye sahip, bütüncül bir fraktal yapı sergilediği ileri sürülebilir. Bu yeşil fraktal doku; gerek biçimsel, gerek görsel, gerek insan akışları bağlamında olağanüstü bir süreklilik sunar. Şekil-zemin ilişkilerine bakıldığında tam bir pozitif-negatif ilişkisi kuran ve bu anlamda Rowe & Koetter [169]'in geleneksel kentine referans veren bir yapı sergiler. Bir önceki dönemde Doğu Berlin sınırında kalan ve Friedrichchain Volkspark park alanının hemen güney batısında beliren yeşil doku da benzer bir yapı sergiler (ki yarışma projelerinin dağılımını gösteren haritalarda bu oluşumun sebepleri görülecek ve detaylıca tartışılacaktır).

Bu dönemdeki görece kuralsız ve hızlı yapılaşma süreci ve bu sürecin kentteki yeşil desen diline etkileri bağlamında, 1989 öncesindeki Batı Berlin planlama ilkelerine göre yapılanma yaklaşımlarında yeşil alanların rolü ile ilişkilendirilebilir. Bu dönemdeki yeşil dokuya benzemekle kalmayıp, önemli oranda da yoğunlaştığı dikkati çeker. Bu benzeşme durumunun özellikle de Berlin Duvarı ve yakın çevresinde oldukça yoğun olarak gözlendiğini vurgulamak gerekir (bkz. Şekil 4.21).

1989 - 2006 DÖNEMİ
YEŞİL DOKU

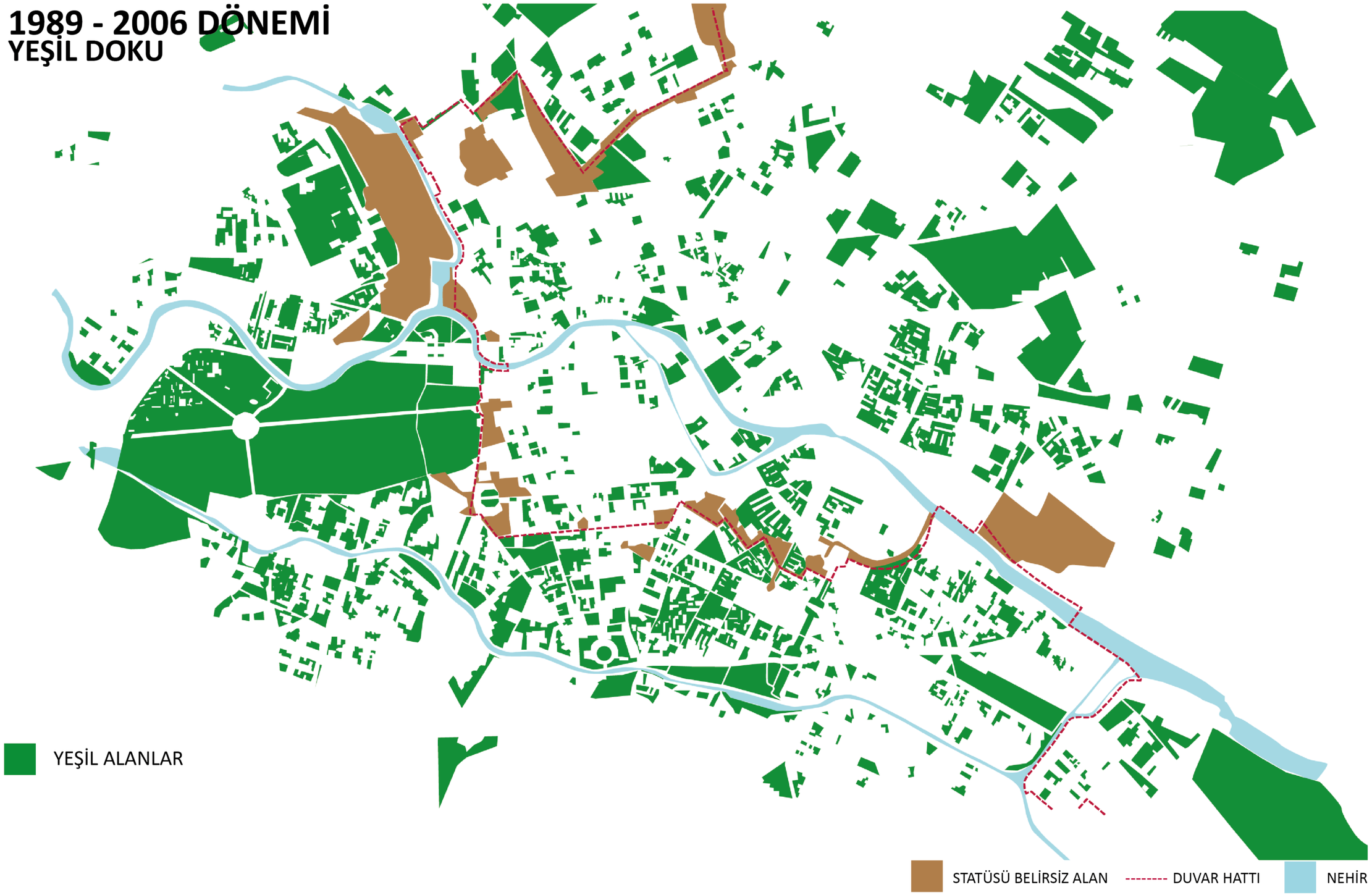

Şekil 4.21 1989 - 2006 dönemi yeşil doku analitik haritası

Mevcut doku - Yeni yapı Müdahaleleri İlişkileri

Duvar'ın yıkılışının ardından, yeni yapılaşmanın duvar bölgesinde (özellikle Pariserplatz, Postdamerplatz, Wilhelmstrasse ve Checkpoint Charlie bölgesinde) kaçınılmaz olarak yoğunlaştığı gözlenir. Bu bölgelerde bir önceki dönemden gelen mevcut bir yapılaşma olmamasına rağmen, ilginç bir biçimde kentin yüzyıl başındaki adalaşma desenine uygun bir diğer Gestalt tamamlama ilkesinin belirleyici hale gelmeye başladığı gözlenir ki bunu da bir kurallılık veya tutarlılık olarak değerlendirmek mümkündür. Bu yeni yapılaşmaların, duvar haritasında tarif edilen ve boşlukların sürekliliğini kaybettiği alanları bir tür 'teyelleme' ve dolayısıyla sürekliliği yeniden inşa etme araçları halinde kullanıldığı, dolayısıyla da bütüncül yaklaşımı yeniden inşa etmeye yönelik kurallı stratejilerin ürünü olduğu ileri sürülebilir. Bu da tezde geliştirilen tutarlılık argümanını önemli ölçüde destekler niteliktedir (bkz. Şekil 4.19, Şekil 4. 22).

1989 - 2006 DÖNEMİ
YENİ YAPILAR

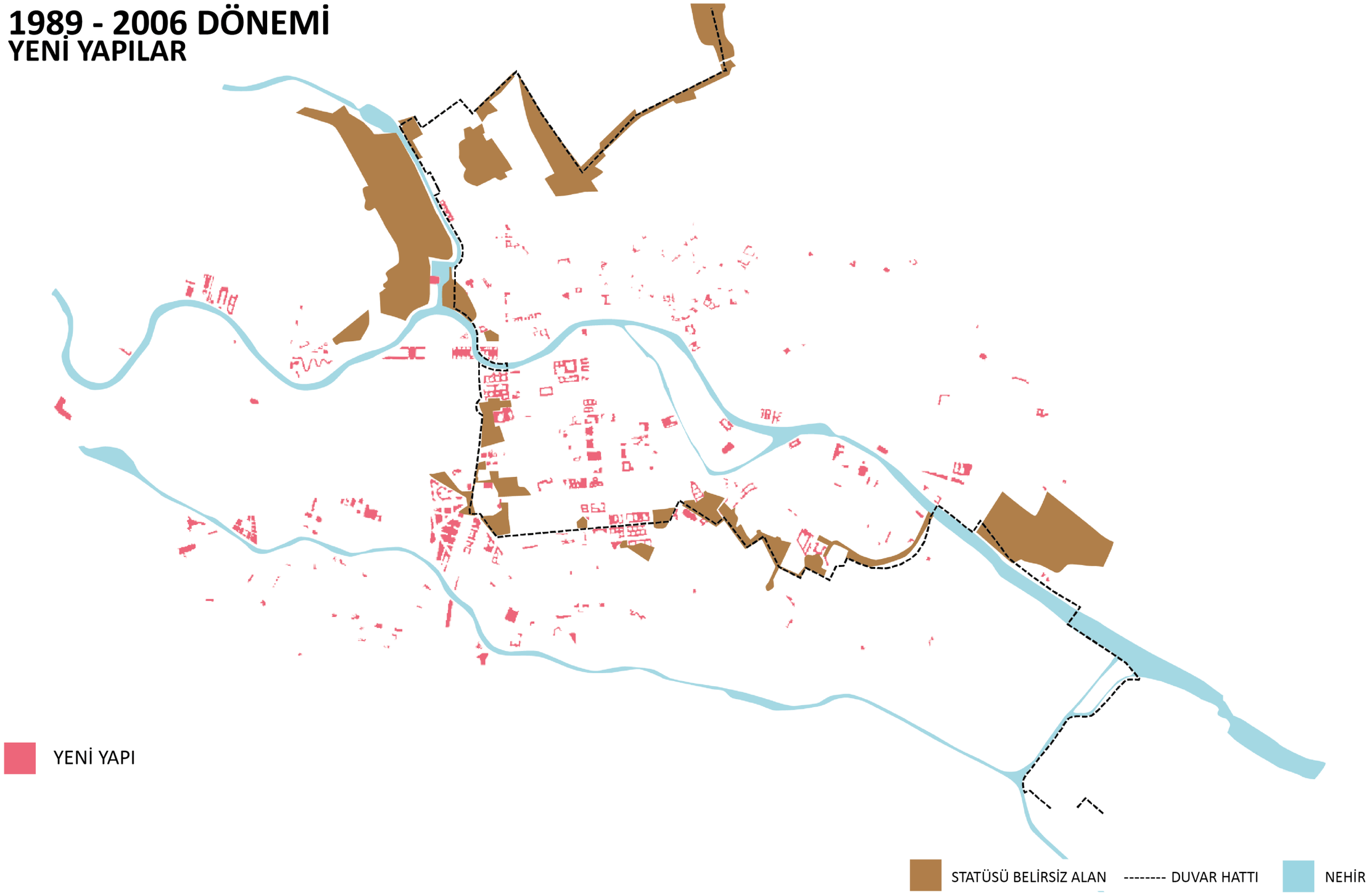

Şekil 4.22 1989 - 2006 dönemi yeni yapılaşma analitik haritası

Tarihi Unsurların (Berlin Duvarı) Sürekliliği

1989 yılında dünya siyasetinde ortaya çıkan değişikliklerin bir sonucu olarak yıkılan (ve dolayısıyla bölünmüş (apartheid) kentin iki bölgesini tekrar birleştirmeyi hedefleyen) Duvar'ın izleri haritada görülmektedir. Bu haritada dikkat çeken en önemli unsur, bir önceki dönemde tampon bölge olarak ayrılan boşlukların büyük ölçüde durmasına rağmen, sürekliliğini sağlayan bazı boşlukların koparılmış olmasıdır. Dolayısıyla, burada da bir tür fraktal parçalanmadan söz edilebilir. Buna karşın, bir önceki dönemde duvarın var olduğu kesimin batısında yeni boşlukların belirmiş olması da dikkat çekmektedir (bkz. Şekil 4.23).

1989 - 2006 DÖNEMİ
BERLİN DUVARI

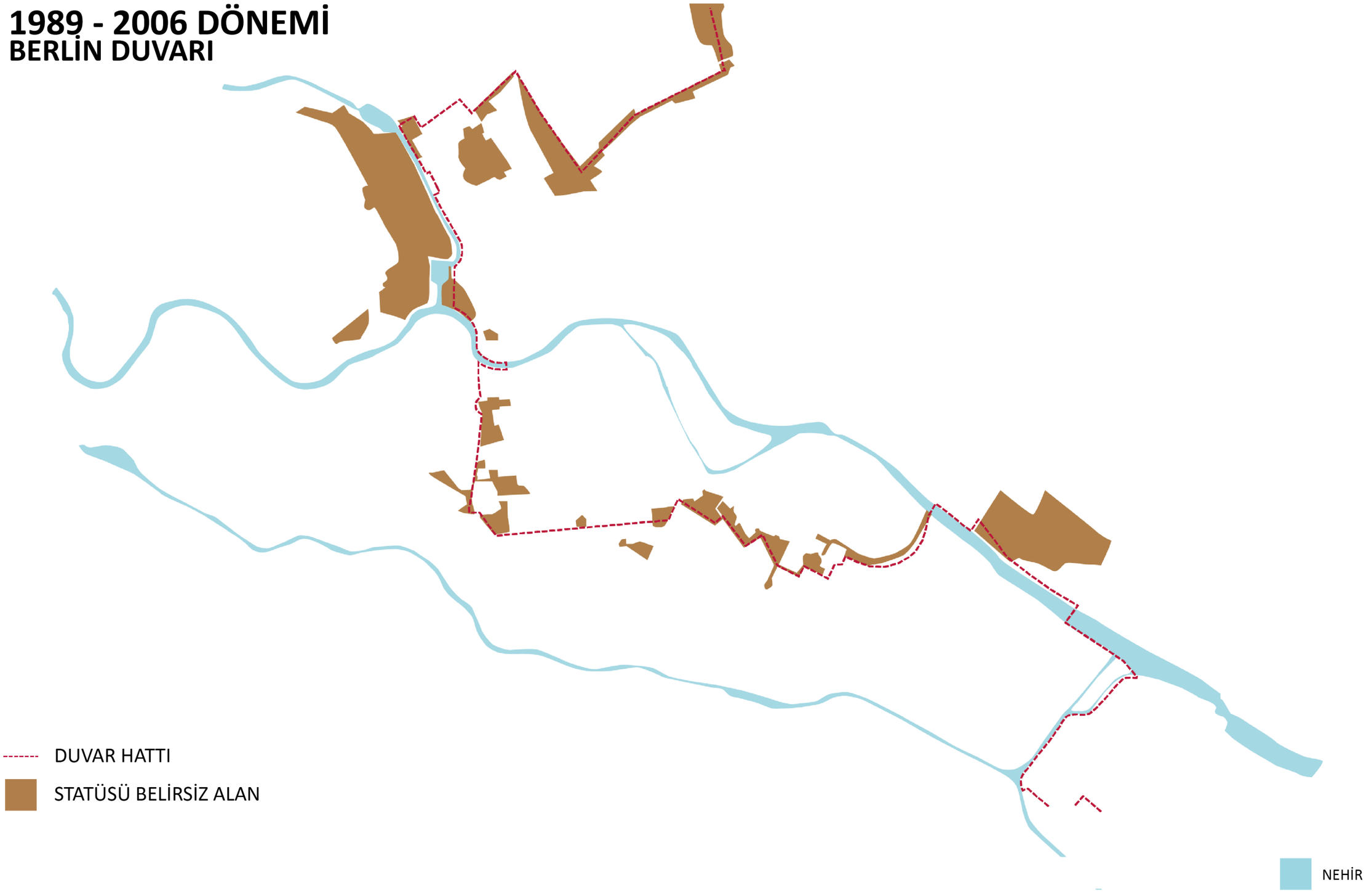

Şekil 4.23 1989 - 2006 dönemi tarihi unsurlar analitik haritası

4.3.1.2 İstisnalar

Yol Şebekesi Hiyerarşisi

Haritada da görüleceği üzere, bu dönemde yol şebekesi oluşumunda istisnai bir durum dikkati çekmez (bkz. Şekil 4.18).

Ada - Yapı İlişkileri, Parsel Kullanımı

Bu dönemde, Duvar çeperinde sürekli olan boşlukların parçalanarak adalara, özellikle de büyük ölçüde yüzen adalara dönüşmesi dikkat çekicidir ve istisnai olarak değerlendirilebilir. Ancak, aynı dönemin yeşil doku ve yeni yapı müdahalelerini içeren haritalarına bakıldığında, bu yeni yüzen adalarla, yeşil dağılımının ve modernist yapı bloklarının oldukça tutarlı olduğu görülür. Bu nedenle bu kapsamdaki istisnaların dille tutarsızlık içeren nitelikte olduğu söylenemez (bkz. Şekil 4.19, Şekil 4.20).

Yeşil (Açık) Alan Dağılımı

Bu dönemde yeşil doku yapılanmasına dair önemli bir istisna bulunmamıştır (bkz. Şekil 4.21).

Mevcut doku - Yeni yapı Müdahaleleri İlişkileri

Bu dönemdeki yeni yapılaşmaların ölçek farkı bir istisna olarak görülebilir. Özellikle Postdamer Platz, Platz der Republic/Bundestag ve çevresi bunun örnekleri arasında sayılabilir. Ancak, yine bu dönemin önemli özelliklerinden biri yapı ölçeklerinin, özellikle de kamu binalarında artmakta olması, bu istisnai özelliği olağan kılmaya başlar (bkz. Şekil 4.22).

Tarihi Unsurların (Berlin Duvarı) Sürekliliği

Duvar'ın yıkımı sonrasındaki bu dönemde tampon bölgelerden arta kalan boşluklar, kent dokusu içinde istisnai ögeler haline gelmişlerdir (bkz. Şekil 4.23).

4.3.2 2006 - 2014 Dönemi

Bu alt bölümde ise aynı ilkeler (Berlin Kent Dili İlkeleri) 2010 haritası üzerinden değerlendirilecektir. Bu analize geçmeden önce ise, bu dönemin yarışma projeleri ve kent diline etki eden projelerinin kentliye ve basına yansımalarına dair kısa bir değerlendirmeye gerek duyulmaktadır.

Yakın bir tarihte (2013 Mart) dünya basınına yansımış [170], [171], [172], [173] birleşimin hemen ardından, 1990 yılında 21 ülkeden 118 artist tarafından yıkımı kutlama adına Berlin Duvarı'nın sanat duvarı haline de dönüşerek karşımıza, kent içerisinde belirgin olarak ortaya çıktığı East Side Galery bölgesinde yapılacak yüksek katlı konut ve otel binasına dair yapılan protestolar, Duvar ve çevresindeki bölgedeki koruma kararı dahilinde 'istisna' olarak kabul edilebilecek niteliktedir. Görülen o ki, halkın Duvar kalıntılarının ve izlerinin korunmasında Senato'nun genel yaklaşımını etkileyen baskısı, özel mülk sahipleri ve yatırımcılar ile Senato arasındaki ilişkiler üzerinde de baskı kurmaya devam etmektedir. Basına yansıdığı kadarıyla, inşaat esnasında malzeme taşınması ve şantiye alanına erişimin kolaylaştırılması adına Duvar'ın bir kısmı kaldırılmıştır. Kalıntılara yapılan bu direk müdahale sonucu, bölgede yapılan kompleks protesto edilmeye başlanmıştır. Aslında, Duvar kalıntılarına direk olarak yapılan bu müdahale ardından başlayan protestolardan öte, irdelenmesi gereken temel sorun, 'Berlin kent merkezinin gelecekteki kentsel dilinin özel mülk alan sahipleri, değerlenen bu bölgede yer alan yatırımcılar ve bu sermaye sahiplerinin projelerinin belirleyecek olması' meselesidir. Bu düşüncenin altında ise; Berlin Senatosu'nun, daha önce bahsedildiği üzere özel mülk sahipleri ile başetme sorunu, ve yatırımcıların bu bölgedeki varlığının kentin kalkınması açısından avantaj olarak da görmesi (bu durumu Schlusche Almanya'nın diğer kentleriyle karşılaştırıldığında Berlin kentinin ekonomik olarak güçlü durumda olmaması ve bu nedenle Senato'nun yatırımcıları desteklediği ile açıklamaktadır) [121] yatmaktadır. Dolayısıyla, Berlin kenti özelinde bugün kentin yeniden yapılanması için, kent içindeki arazilerin özel yatırımcılara devredilerek, kamusal ve özel organların bir arada çalıştığı bir kentsel planlama politikasının hakim olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Halkın tıpkı Berlin Senatosu'nu yıkımdan 2006 yılına kadar kentin tarihinin korunması yönündeki bilinci ve Duvar çevresindeki bölgede temel koruma kararını alınmasına dair yaptığı baskı, yatırımcılar ve Senato arasındaki anlaşmalara ne derece etki edebileceği/edebildiği ise Berlin kentinin geleceği için planlanan projelerde görülecektir.

Şekil 4.24 East Side Gallery protestosu esnasında halkın verdiği mesaj[1] [174]

Şekil 4.25 East Side Gallery ve protestolara neden olan yüksek katlı yapı[2]

[1] Almanca dilinde 'Denkmal' kelimesi 'Anıt' anlamını taşımaktadır. 'denken' fiili düşünmek anlamına gelip, 'mal' kere, kez, defa anlamına gelmektedir. Emir cümlelerinde ise 'Denk mal!' bir kere daha düşün anlamındadır. Dolayısıyla, bu noktada afişte ikili bir anlam olduğu söylenebilir.

[2] Aksi belirtilmedikçe, çekilen fotoğraflar yazara aittir.

Çalışma kapsamında belirlenen tampon bölgede yer almayan, ancak kapsam dahilinde bu bölgeden bağımsız, periferik olarak değerlendirmeye alınabilecek, konu ile yakından ilişkili örnek verilebilecek bir başka proje ise, şuan festival ve çeşitli aktiviteler için kullanılmakta olan Tempelhof Hava Alanı arazisinde yapılmak istenilen konut, ofis, alışveriş birimleri vb. barındıran çok fonksiyonlu yapı kompleksleridir. 25 Mayıs 2014 tarihinde, Avrupa genelinde yapılan seçimlerde genel seçimlere ek olarak, Berlin kenti özelinde halk bu bölgede projelendirme yapılıp yapılmamasına dair de oy kullanmıştır. Seçim sonuçlarına göre, Albert Speer tarafından soğuk savaş döneminde inşa edilen, kentin tarihi belleğinde önemli yere sahip olan hava alanı ve çevresinde yapılması planlanan bu projeyi halkın desteklemediği sonucu çıkmıştır [175], [176], [177], [178], [179]. Bu alanın planlanan kentsel dönüşümüne dair yakın tarihine bakıldığında Berlin Senatosu 2010 yılında, farklı sosyal çevreleri barındıran Nord-Neukölln, Kreuzberg ve Tempelhof Schöneberg semtlerinin kesişiminde yeni bir kentsel çevre (Urban Quarter) oluşturmak üzere bölgeyi uluslararası yarışmaya açtığı görülmektedir [180].

Açılan yarışma sonucu Max Gross ve Buro Happold partnerliğinde Chora Architecture & Urbanism'in kazandığı proje (bkz. Şekil 4.26) ile 2016 - 2017 yıllarında tamamlanması planlanan, tarihi niteliğe sahip önemli bir nokta ('Node') olması nedeniyle de yatırımcıların dikkatini çeken niteliktedir. Bir başka yeni kentsel bölge oluşturulacak olmasına halk tepki göstermiş ve projenin devamı durdurulmuştur. Sonuç olarak görülen o ki, Senato kentin dönüşümüne dair karşılaştığı zorlukları yatırımcıları da bu sürece katarak, halkın tepkisini fazla çekmeyecek şekilde dahil etmek istemektedir. Bu bağlamda, Postdamer Platz ve Leipziger Platz Planlaması ve yapı kompleksleri örneği, hem bölgenin dönüşümün sermaye sahipleri tarafından dönüşmesine, hem de halkın yapılan projeleri kabullenmesine dair durumun hayata geçmiş 'iyi' bir örneği olarak yorumlanabilir, ki Schlusche da, bu bölgenin dönüşümünün tarihin izlerinin korunması ve yatırımcıların alandaki varlığının kullanılması adına gerçekleşen, oluşması istenen dile olumlu örnek olarak bu bölgenin planlamasını referans göstermiştir [121].

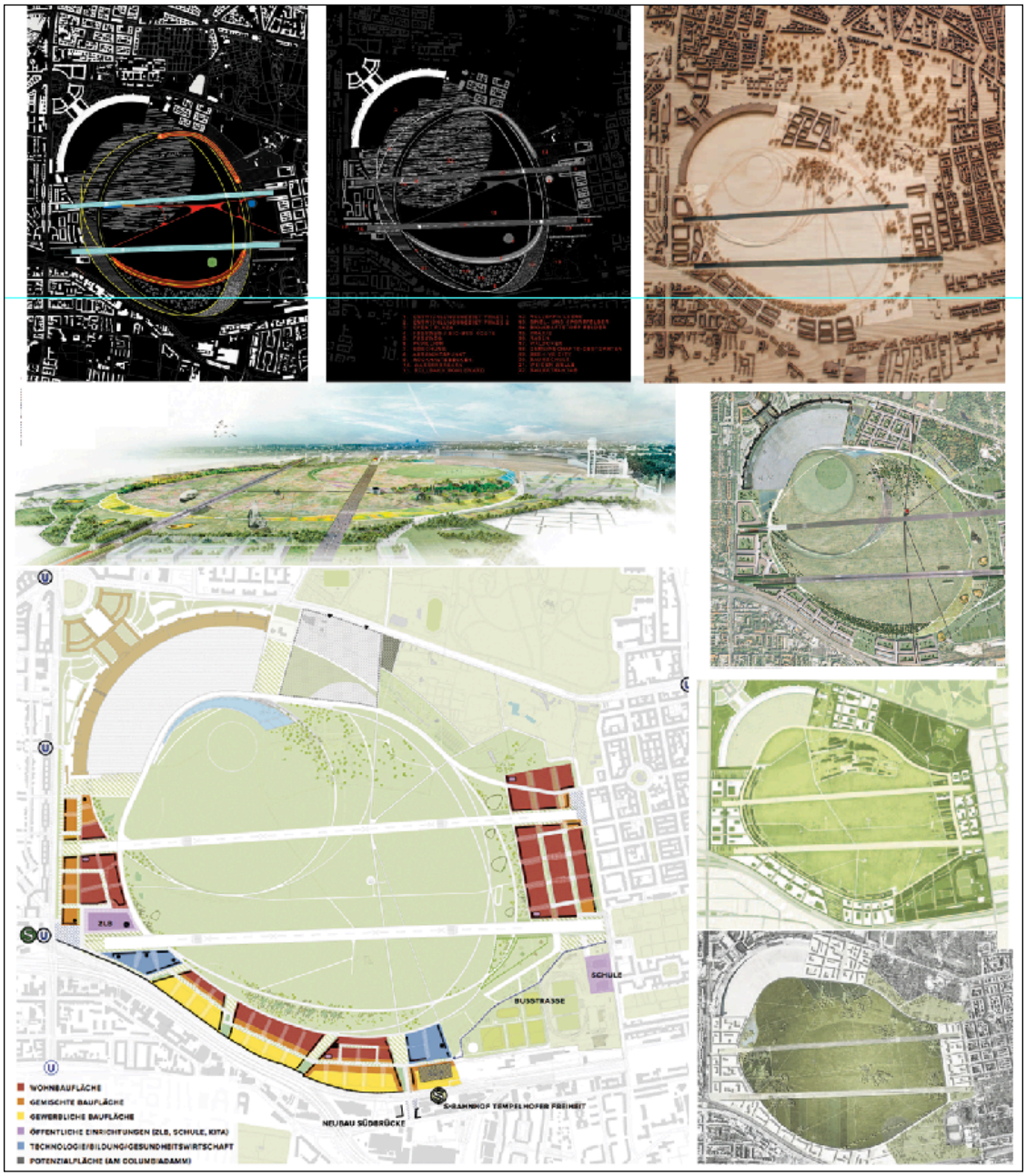

Şekil 4.26 Chora Architecture & Urbanism'in kazandığı halk oylamasına sunulan Tempelhof Projesi [181]

Daha önce değinildiği üzere, 1989 - 2014 dönemi içerisinde önemli bir ayrışma dikkati çeker. Bu ayrışma, 2006 yılına karşılık gelir ve 2005 - 2010 haritaları arasındaki farktan görülmektedir. Bu farklar, kurallar ve istisnalar olarak aşağıda ifade edilecektir. 2010 yılı haritası üzerinden görselleştirilen kartografik çalışmalara bakıldığında, bu dönemde beş (5) maddelik 'Berlin Kent Dili İlkeleri'nin, şu şekilde bir yapı sergilediği ifade edilebilir;

4.3.2.1 Kurallar

Yol Şebekesi Hiyerarşisi

Bu son dönemdeki yol ağına bakıldığında, genel olarak tüm yol ağlarında çeşitli ölçülerde genişlemelerin göze çarptığı ifade edilebilir. Berlin Duvarı'na bitişik alanların artık, yol ağı içerisinde erimiş yeni yapı adalarına dönüştüğü (bu adaların nitelikleri ada - yapı ilişkileri kriteri altında detaylıca incelenmektedir) ve büyük yapı adalarının da, içlerinden geçirilen ikincil genişlikteki gridal yollarla bölünerek daha küçük yapı adaları ürettiği gözlenir. Bir biçimsel dil olarak bakıldığında, bunun euclidyen bir bölünme süreci olduğu ve düzenli bir fraktal mantık izlediği, ancak bu fraktal yapının kentin bütününe değil, parçacıl olarak bazı bölgelerinde odaklandığı ileri sürülebilir. Yol şebekesindeki tüm bu genişleme ve iç yoğunlaşma desenine karşın, Berlin kentinin Ortaçağ kuruluş izlerini yansıtan yol çeperinin, hala en belirgin öge olarak bu ağ içinde dikkat çekmeye devam ettiği ileri sürülebilir (bkz. Şekil 4.27).

2006 - 2014 DÖNEMİ
YOL ŞEBEKESİ

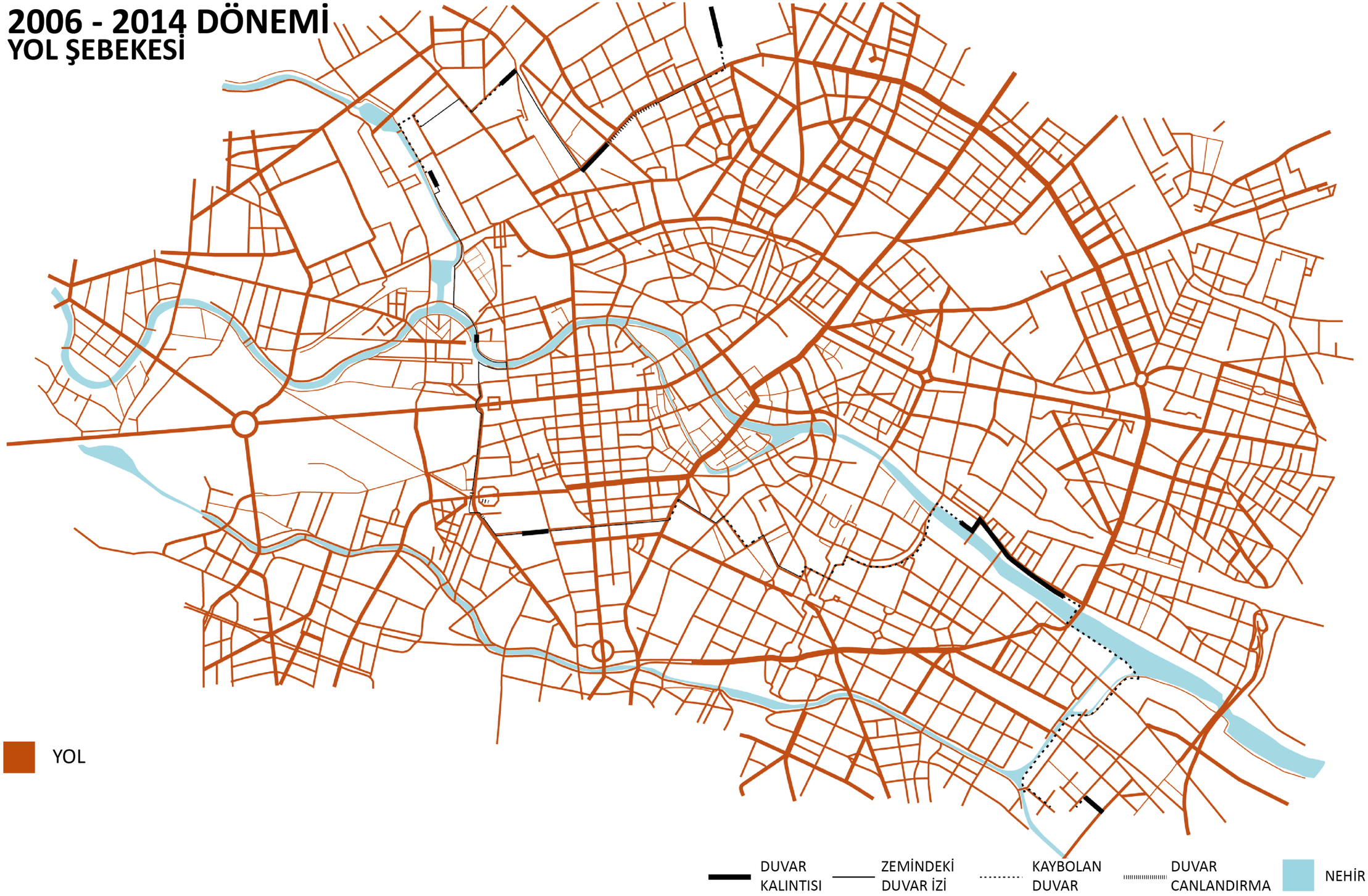

Şekil 4.27 2006 - 2014 dönemi yol şebekesi analitik haritası

Ada - Yapı İlişkileri, Parsel Kullanımı

Yol ağları haritalarında da görüldüğü üzere, kentin ada yapısındaki değişiklik bazı adaların kendi içlerinde yollara bölünmesiyle gerçekleşmiş olup, 'Parsel Kullanımı' haritalarında da görüldüğü gibi, daha çok yapıların ada içindeki dağılım değişikliği ile ortaya çıkan farklılaşmalar dikkati çeker. Bu dönemde, daha önce tanımlanmış olan 'tanımlı ada' ve 'yüzen ada' farklılaşmasına bakıldığında, 'yüzen ada' tipolojisinin arttığı ve bu artışların dağılımının ise, tezde belirlenen çalışma alanının çeperlerinde yer almakla birlikte, ağırlık merkezinin duvarın yıkımından sonraki dönemde Duvar etrafında yer almış olan boşluklar olarak beliren bölgelere odaklandığı görülür (bkz. Şekil 4.29).

Mevcut yapı ve yeni yapı müdahaleleri ilişkilerine dair analitik haritalama çalışmalarına bakıldığında şunlar gözlenir (bkz. Şekil 4.28);

Bir önceki dönemde geniş boşluklarda oluşan yeni yapılaşma alanları ve buralarda ortaya çıkan yeni ve serbest bina tipolojilerinin aksine, bu kez, daha çok dolgu projeler (infill projects) gibi parçacıl ve dolayısıyla mevcut 'tanımlı ada' tipolojisini körükleyecek müdahalelerin artmaya başladığı gözlenir.

2006 - 2014 DÖNEMİ
ADA - YAPI İLİŞKİSİ

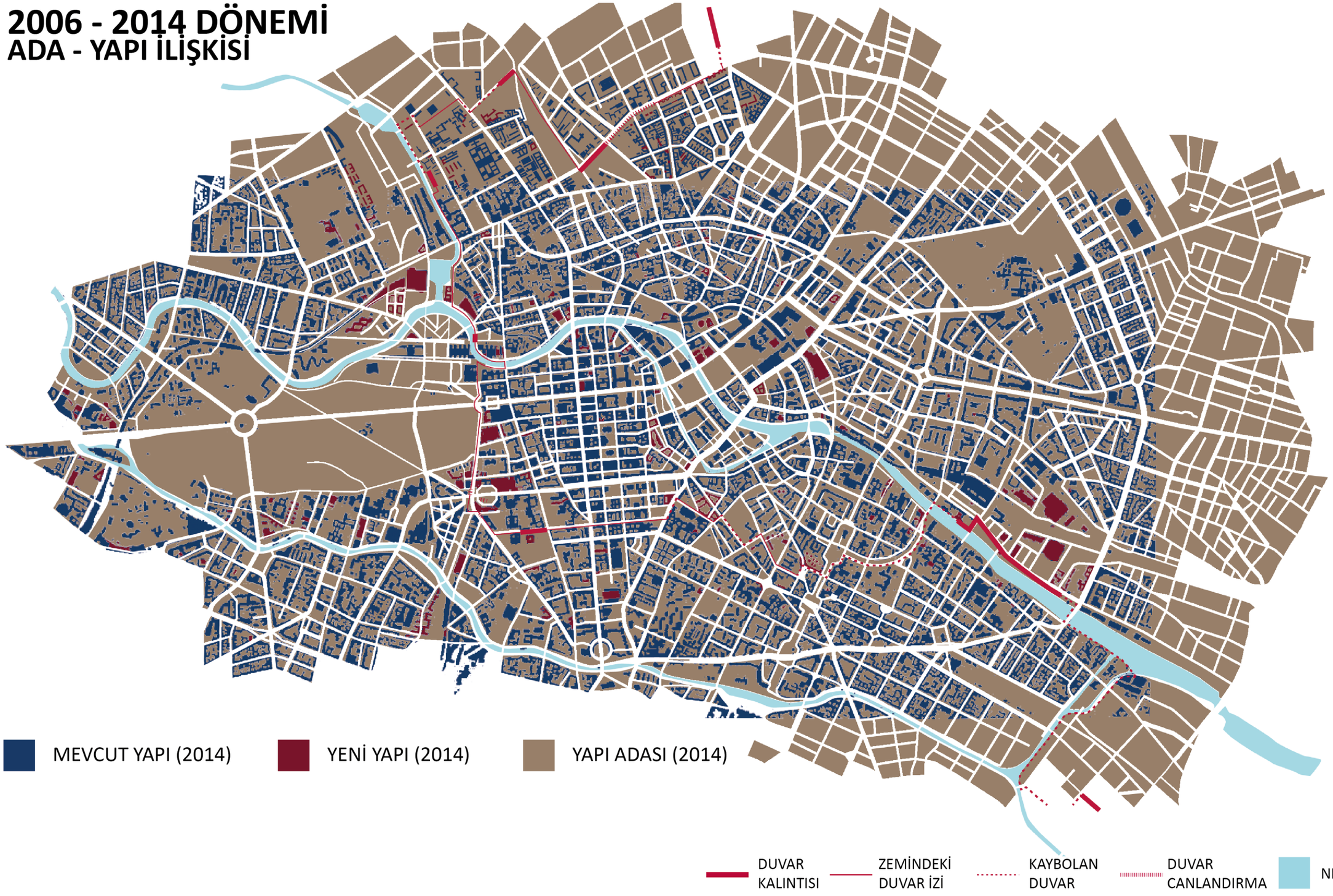

Şekil 4.28 2006 - 2014 dönemi ada - yapı ilişkisi analitik haritası

2006 - 2014 DÖNEMİ
PARSEL KULLANIMI

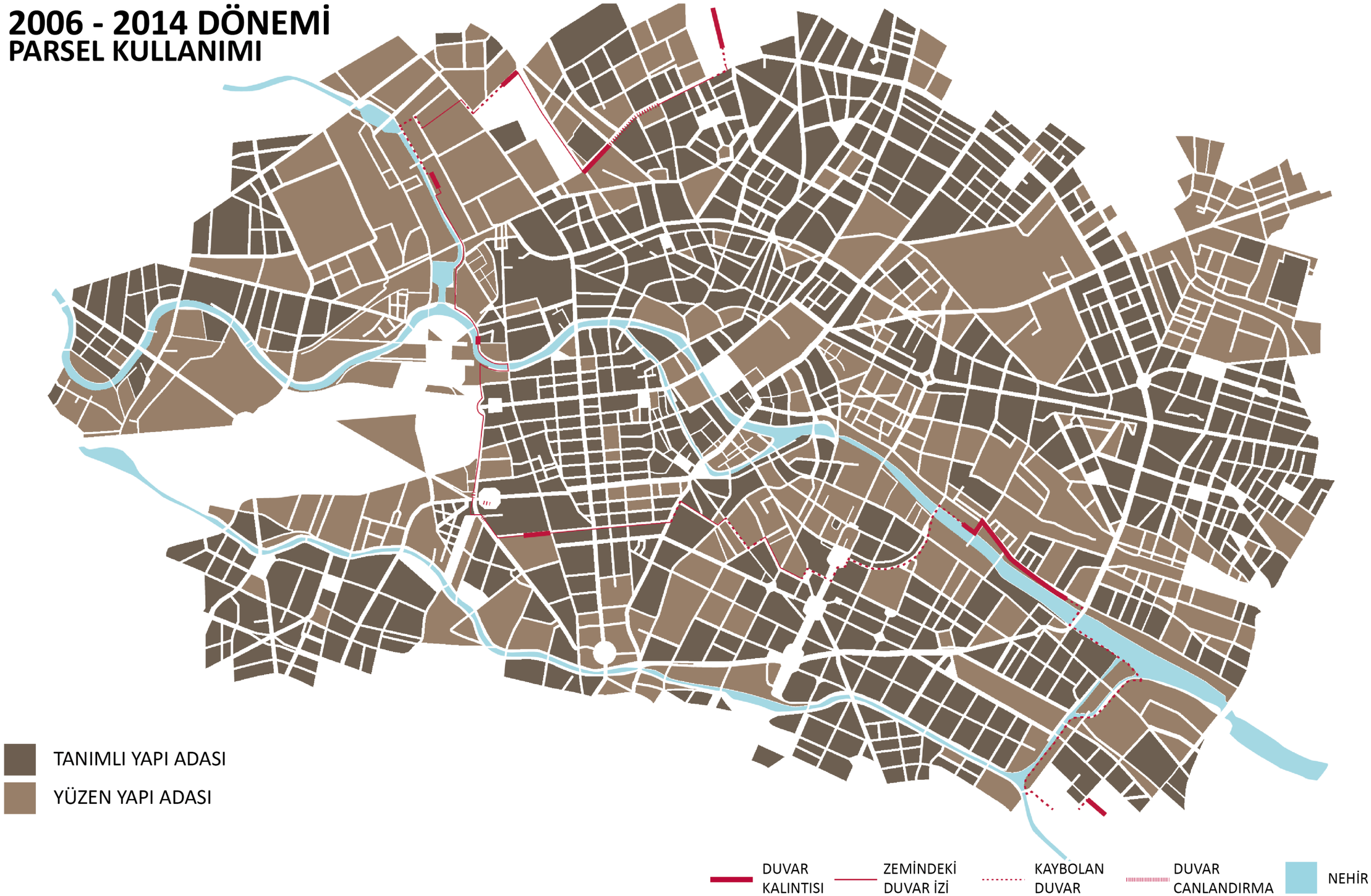

Şekil 4.29 2006 - 2014 dönemi parsel kullanımı analitik haritası

Yeşil (Açık) Alan Dağılımı

Bu son döneme ait yeşil alanlara bakıldığında, bir önceki dönemdeki sayılı boşlukları tamamlayan yeni küçük yeşil lekelerin kimi zaman amorf kimi zaman tanımlı geometrik biçimlerle yer aldığını görmek olasıdır. Bir sonraki bölümde tüm yeşil alanların çakıştığı haritada da görüleceği üzere, artık yeşil sürekliliğinin her anlamda tamamlanmıştır. Bu dönemin en ilgi çekici yeşil lekeleri ise, ana arterleri tanımlayan lineer yeşil bantlardır. Sözü edilen sürekliliğin kurulmasında önemli rol oynayan ögelerdir. Dolayısıyla, tutarlı bir dil kurulmasında başlıca aktörler oldukları ileri sürülebilir. Berlin Senatosu'nun 2006 yılında Duvar ve çevresi bölgesine dair aldığı temel yaklaşım kararlarına paralel bir şekilde, 2006 yılında konsept çalışmalarına başladığı ve 2012 yılında planlamasını tamamladığı 'Grünes Band Berlin/Mauergrünzug' planına bakıldığında da, kentin yeni merkezini belirleyen, bir başka deyişle ana arterlerinden biri haline dönüşen, Berlin Duvarı ve çevresindeki tampon bölgenin yeşil bir bant olarak projelendirme çalışması da, bu haritada görülen lineer yeşil bantların varlığı ile tutarlı bir yaklaşım ortaya koyar [182].

Günümüze dek uzanan bu son dönemde, daha kontrollü ve dolayısıyla planlı bir yeşil deseni ortaya konduğu göze çarpar. Bugün Berlin Senatosu'nun yeşil alanları birbirine bağlama ve bu süreklilik içinde bisiklet ve yürüyüş parkurları planlaması da, ilk bakışta tutarlı bir yaklaşım gibi görünse de, bu dönem ve bir önceki dönem yeşil desen haritaları karşılaştırıldığında, tam bu dönemdeki bariz ölçüdeki yeşil azalması, sözü edilen Senato kararları ile bir tutarsızlık gibi de algılanabilir. Öte yandan, aynı dönemdeki yapılaşma artışı ve dolgu projelerin (infill projects) dağılım deseni göz önüne alındığında, sadece yeşil alan azalmasına bakarak bu tutarsızlık kararını vermenin sağlıklı olamayacağı görüşü hakim olabilir. Ayrıca, bu görüşü desteklemek üzere devam eden yeşillendirme projelerinin bu sürekliliği ve etaplamayı tamamlayacağı varsayılarak tutarlılık - tutarsızlık olgusunun sadece bir dönem içinde veya iki dönem karşılaştırmasıyla değil, tüm zaman dilimlerindeki akümülasyon ile değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılabilir (bkz. Şekil 4.30).

2006 - 2014 DÖNEMİ
YEŞİL DOKU

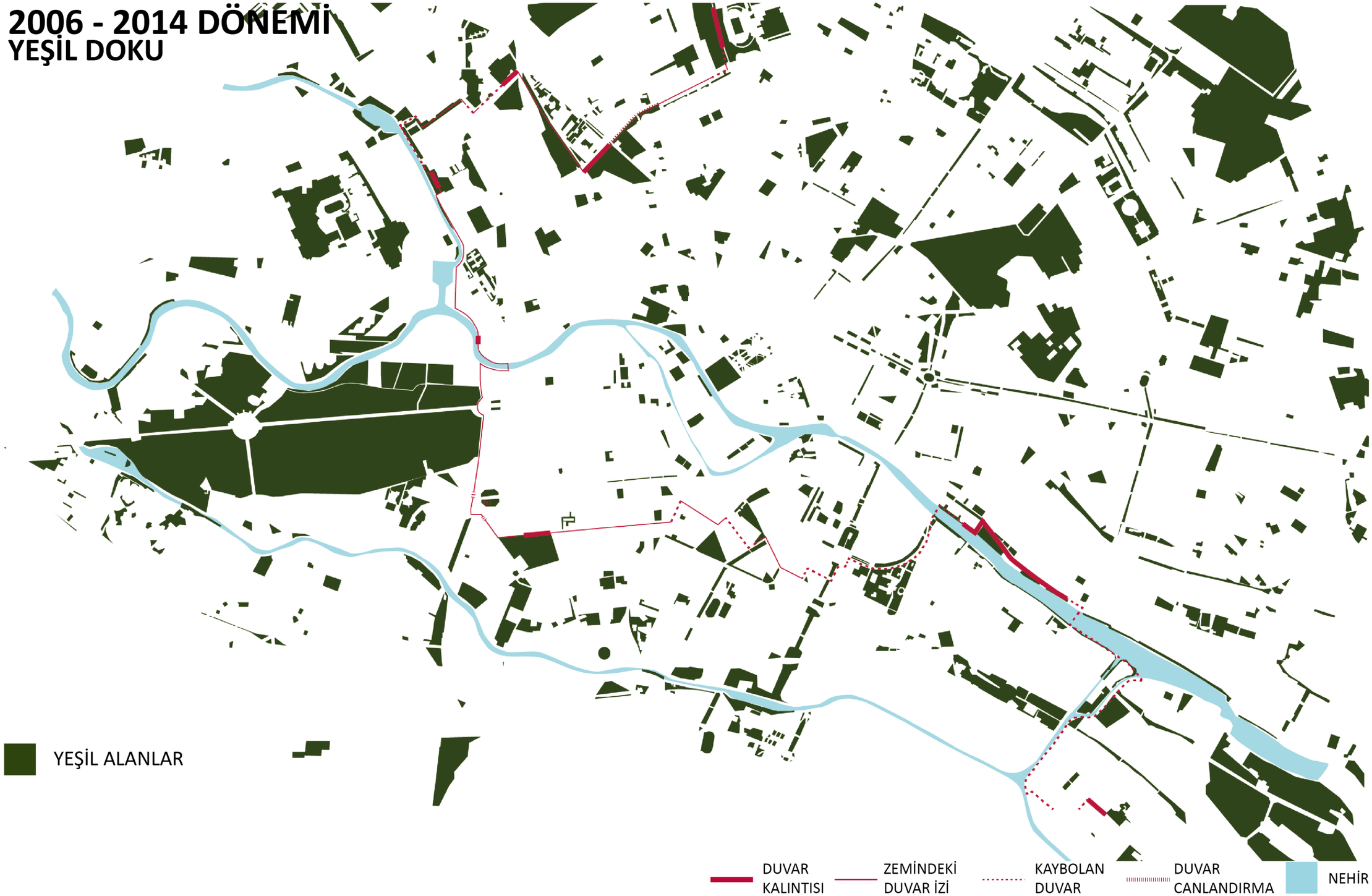

Şekil 4.30 2006 - 2014 dönemi yeşil doku analitik haritası

Mevcut doku - Yeni yapı Müdahaleleri İlişkileri

Aşağıdaki haritada da görüldüğü üzere, bu dönemdeki yapıların dağılım deseni duvar bölgesinin yanı sıra çeperlere doğru genişlemiş ve özellikle Nordhafen bölgesi, Eastside Gallery kuzey bölgesi, Parisierplatz, Leipziegerplatz gibi bölgelerde ölçekleri oldukça büyümüştür. Bu dönemdeki dağılımın, yine fraktal bir nitelik sergilediği söylenebilir ki bu da döneme dair bir tür tutarlılığın işaretidir. Özellikle büyük ölçekli müdahalelere bakıldığında, ada düzenlerinin tamamlanmasının ötesine geçen görece daha serbest bir yaklaşımın temsilcisi oldukları ileri sürülebilir. Dolayısıyla, mevcut yapı dokusu ile karşılaştırıldıklarında biçimsel farklılıklar gözlenebilir ve bunlar istisnalar olarak okunabilir. Ancak, sayılan bölgeler dışında mevcut dokuyu tamamlayarak geliştirmeye yönelik bir tutarlılığın daha baskın olduğu izlenimi edinilebilir (bkz. Şekil 4.31, Şekil 4.28).

2006 - 2014 DÖNEMİ
YENİ YAPILAR

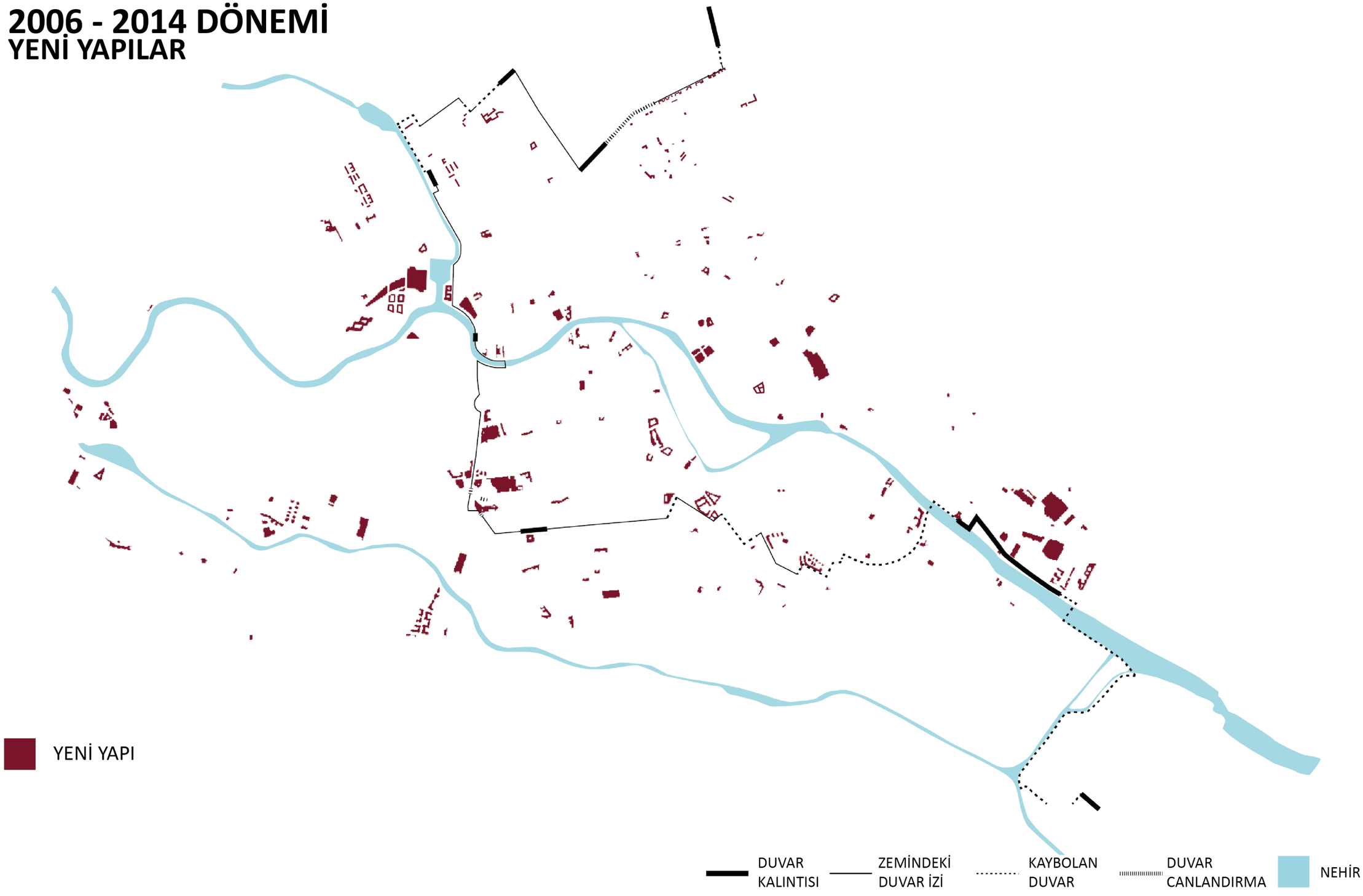

Şekil 4.31 2006 - 2014 dönemi yeni yapılaşma analitik haritası

Tarihi Unsurların (Berlin Duvarı) Sürekliliği

Bu dönemde ise, Duvar'ın yıkımını takiben bazı kalıntılarının değerlendirilmeye başladığı ve kent sürekliliği, dolayısıyla kent bütününe dair dilin tutarlılığını sağlamak doğrultusunda araçsallaştırıldığı dikkati çeker. Haritada bu izler sınıflandırılmış; kalıntılar, kaybolan kısım, kısmi izler (zeminde) ve duvarın rekonstrüksiyonu (canlandırma) yapılan kısımlar olarak ayrılmıştır (bkz. Şekil 4.32). Burada da, ortaya çıkan bir süreksizliğin giderilmesine yönelik bir çaba dikkati çekmekte, özellikle izlerin vurgulandığı ve canlandırmaların yapıldığı kısımların kentin diğer süreklilik araçlarıyla (yol ağları, yeşil lekeler vs.) örtüştüğü dikkati çekmektedir. Bu anlamda Modernite ilkelerinin tutarlığı açısından bakıldığında bu duvar tamamlamalarının çok hayati bir rol oynadığı ileri sürülebilir.

2006 - 2014 DÖNEMİ
BERLİN DUVARI

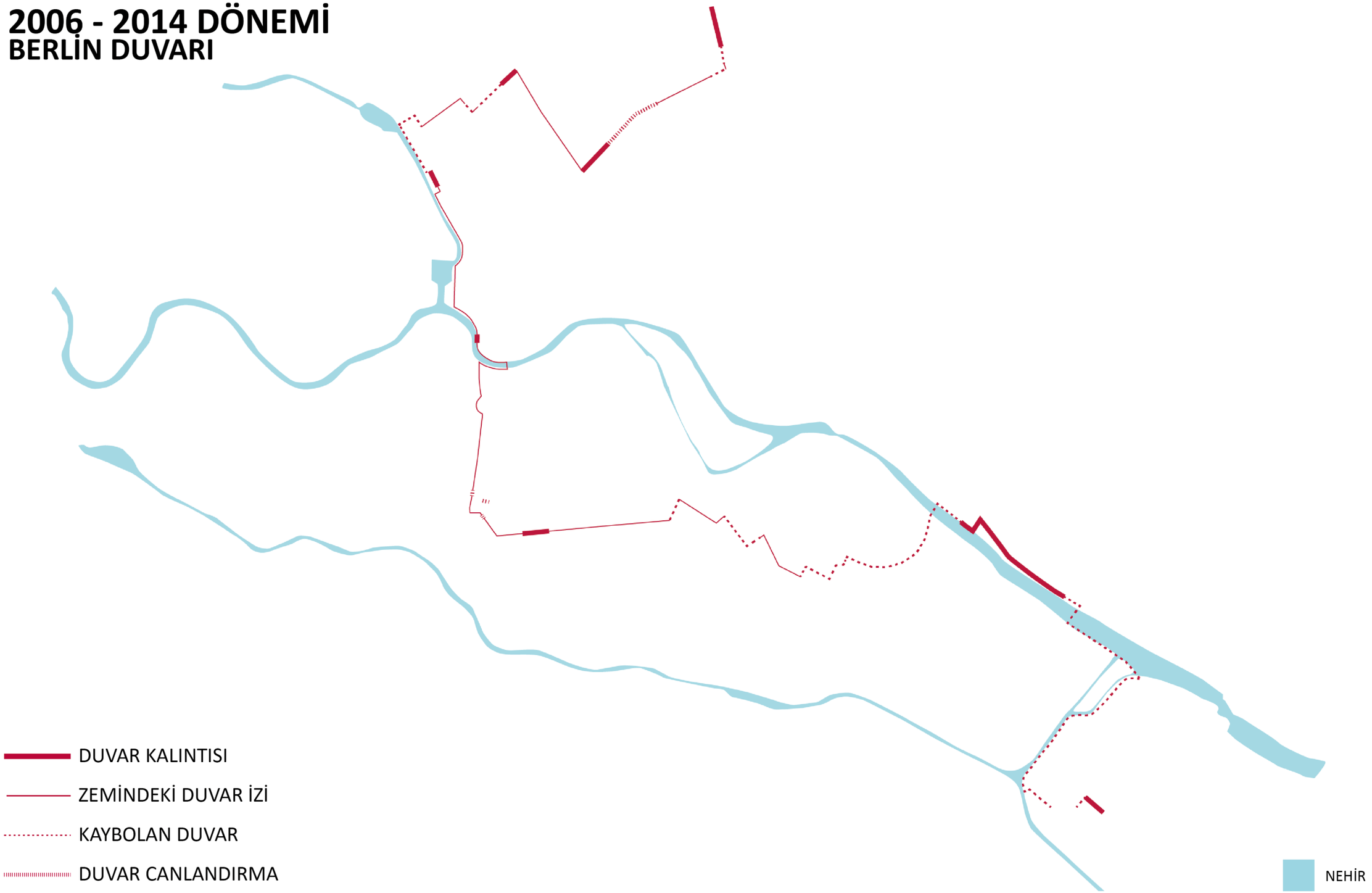

Şekil 4.32 2006 - 2014 dönemi tarihi unsurlar analitik haritası

4.3.2.2 İstisnalar

Yol Şebekesi Hiyerarşisi

Bu dönemde bir istisna saptanabilmiş değildir (bkz. Şekil 4.27).

Ada - Yapı İlişkileri, Parsel Kullanımı

Bu dönemde bir istisna saptanabilmiş değildir (bkz. Şekil 4.28, 4.29).

Yeşil (Açık) Alan Dağılımı

Bu dönemde, yol kenarı lineer yeşil bant müdahaleleri istisnai örnekler gibi algılanabilir ama yukarıda da tartışıldığı üzere, bunların bütünü bağlayıcı işlevleri, söz konusu bu istisnaların tutarlılığa hizmet eder nitelikte olduğunu gösterir (bkz. Şekil 4.30).

Mevcut doku - Yeni yapı Müdahaleleri İlişkileri

İlgili haritada (bkz. Şekil 4.31) görüldüğü üzere yeni yapılar, mevcut yapı dokusu ile karşılaştırıldıklarında biçimsel farklılıklar dikkat çeker ve bunlar istisnalar olarak değerlendirilebilir. Ancak, kent bütününde mevcut dokuyu tamamlayarak geliştirmeye yönelik bir tutarlılığın daha etkin olduğu söylenebilir (bkz. Şekil 4.28).

Tarihi Unsurların (Berlin Duvarı) Sürekliliği

Bu dönemdeki rekonstrüksiyonlar birer istisna gibi görülebilse de, özellikle ada - yapı ilişkileri ve yeşil dokularda meydana gelen hareketlerle görülen örtüşme ve ayrıca bu rekonstrüksiyonların bir önceki bölümde değinilen turizm odaklı hassas restorasyon ve kent yenilemesi politikalarıyla paralellikleri bu istisnaları da ikincil kılar (bkz. Şekil 4.32).

4.4 Değerlendirme

Bir önceki bölümün sonunda yapılan değerlendirmede, yarışma metinlerinin üç alt-zaman dilimindeki değişimleri yorumlanmış ve ana eksendeki dilbilimsel tutarlılığa rağmen, Duvar öncesi ve sonrasında gözlenen bazı minör tutarsızlıklara değinilmişti. Bu ara değerlendirme bölümünde ise, daha önce de vaat edildiği üzere fiziki çevre bağlamında bu üç alt-zaman dilimi arasında gözlenen tutarlılık ve tutarsızlık dengesi üzerine bir değerlendirme sunulacaktır.

4.3.2 alt bölümünde daha önce değinilen, Berlin kent merkezinin gelecekteki dilinin

özel mülk alan sahipleri, değerlenen bölgede yer alan yatırımcılar ve sermaye sahiplerinin projelerinin belirleyecek olması meselesinin; East Side Gallery bölgesindeki yüksek katlı yapı ve bu yapım sürecinin protestolar ile sonuçlanması ve Tempelhof bölgesinde yarışma yoluyla yapılmak istenilen projenin halk oylamasına sunularak olumsuz sonuçla sonuçlanması gibi gerçekliklere karşılık, Günter Schlusche'nin söylemi ve Senato'nun yaklaşımı üzerine, Postdamer ve Leipzieger Platz planlamasının 'iyi' bir örnek olarak karşımıza çıktığı durumlarla da sonuçlandığı görülür. Bu durum özünde, yatırımcı ve sermaye sahiplerinin kentsel dönüşümün parçası haline gelerek, kent dilinin bugünkü ve gelecekteki halinin şekillenmesinde karşımıza çıkması nedeniyle önemli olduğu kadar, bölgenin istisnalara açık olması meselesini beraberinde getirmesi nedeniyle de önemlidir.

Kentte fiziksel olarak karşımıza çıkan ve bu istisnai durumlara açık olma meselesine örnek gösterilebilecek diğer tip yapı, Thomas Kilisesi (Kreuzberg) yakınındaki Türk'ün sınır bölgesinde yaptığı gecekondudur (bkz. Şekil 4.33). Bu yapının, günümüz kentsel planlama stratejilerinden farklı bir zaman dilimine referans verdiği, hatta kent özelinde Duvar'ın yıkılmasının ardından var olan Senato'nun farklı planlama yaklaşımlarını ortaya koyduğu söylenebilir. Duvar'ın yıkımının hemen ardından Duvar ve çevresi bölgesinde yapılaşma mantığı, 2002 - 2004 yıllarında Senato'nun bölge ile ilgili koruma kararını alma aşamasına kadar, Duvar'ın arkasında bıraktığı alanı mümkün olduğunca hızlı bir şekilde inşa etme yaklaşımı söz konusu idi [121]. Kime ait olduğu belli olmayan, tarihinde güvenlik - kontrol bölgesi olarak ayrılmış tampon bölgenin Kreuzberg Thomas Kilisesi yakınında yapılan bu gecekondu, planlanma konusunda konumu itibariyle Postdamer Platz kadar tarihte önemli bir nokta ("Node") haline gel(e)memiş ve dolayısıyla da, Senato'nun ve yatırımcıların dikkatini çek(e)meyen kısmında yer almıştır. Bu zaman diliminde planlama esasları açısından da henüz birleşmenin ardından oturmayan/öngörülemeyen, açıkları bulunan sistem sonucu arazi sahiplenilip, bu yapı inşa edilmiştir [139]. Geneli itibariyle Senato'nun aldığı karar ve beraberinde yatırımcıların dikkatini çeken bölge haline dönüşen Duvar ve çevresi bölgesinde günümüz kentsel dönüşüm mekanizması, belki de tam da Senato'nun bu kentleşme biçimini kaynak kaybı olarak görmeye başlamasının bir sonucudur, ki artık yavaş yavaş bu bölgenin de değer kazanması (sıranın bu bölgeye gelmesi) yaşayan halkı dönüşüm

gerçekleriyle yüz yüze kalmasıyla sonuçlanmıştır.

Şekil 4.33 Kreuzberg Thomas Klisesi tampon bölgede inşa edilen gecekondu

Her ne kadar kent kararlarının ve dolayısıyla bunların şehre yansımalarının özünde ikilik ve tutarsızlıklardan bahsedilebilecek olsa da, belirli bir sistematik içinde mekanizmanın işlediği de bir gerçektir. Yapılan çalışmaların uzun vadeli olarak planlanması ve planlama öncesindeki süreçte yapılan ön çalışmaların, kentsel projeler üzerinde tartışma platformlarının oluşturulmasının, profesyonellerin görüşlerinin alınması amacıyla düzenlenen seminer ve konferansların, (public participation) katılımcının sürece katma atılımlarının, sistemin işleyişindeki yeri çok büyüktür. Düzenlenen yarışma şartnamelerindeki araştırma altyapısı ve detay seviyesi ile bu durum açıkça gözüktüğü gibi, kartografik çalışmalar sonucu bu kuralların kente yansımalarında da tutarlı bir yapı olduğunu görmek mümkündür. Bu bölümde 1945 - 2014 yılları arasında, dönem dönem ve bu dönemlerin çakıştırılması sonucu elde edilen bütünlük içerisindeki değerlendirmeler de, şartnamelerde belirlenen soyut olarak nitelendirilebilecek kurallar sisteminin, kentte fiziksel olarak somutlaştığını söylemek yanlış olmayacaktır. Dolayısıyla, bugün var olan Berlin kent geliştirme sisteminde yarışmaları alışılmış bir sistem olarak görmek, hatta yarışmaların gelenek haline geldiği bir kent planlama düzeninden bahsetmek mümkündür. Bir başka deyişle, içinde bulunduğumuz çağ ile de

ilişkili olarak, Berlin özelinde de değişen düzen, planlama stratejileri ve kentsel dönüşüm yöntemleri söz konusu olsa da, kent gelişiminde gelenek haline gelmiş yarışmalar, halkoyu vb. sistemler geçerliliğini (öneminin giderek arttığı bir ivmeyle) korumakta ve gerçekleşen projelerle de oluşturulan sistem, kentte somut olarak görülmektedir. Bu durum kentsel planlamanın iki eksende devam eden bir sistem tanımına neden olur, ki aslında bu bile özünde çelişkiler barındırmaktadır. Bu çelişkiler, Berlin yarışmalar sisteminin giderek parçacıllaşan kent dönüşüm modelinde, davetli yarışma modellini kent imajı yaratılması konusunda araçsallaştırmasıyla ilişkili olarak ortaya çıkar. Kentin dönüşümünün davetli yarışmalar üzerinden 'star' mimarlara/ünlü aktörlere devredilmesi ile adeta kentin, çağdaş mimarlık literatüründe ikonikleşen yapılarının, kentte açık hava mimarlık müzesi niteliği kazanarak sergilenmesiyle sonuçlanmıştır. Yukarıda çelişki olarak tariflenen söylemin arkasında, kent morfolojisinin sürekliliği ve bina ölçeğinde ikonikleşen modeller arasındaki ilişkide, parça – bütün bağlamında kavram olarak çelişkili bir durum olduğu düşüncesi yatmaktadır. Özetle, Berlin kentinde izlenen tüm bu politikaların da sonucu olarak, mimarlık pratiği kentin kendini, kendi dinamikleriyle (kendiliğinden) ürettiği bir sistem olmaktan çok, 'bilinçli' olarak üret(il)en örnekler olarak karşımıza çıktığı yorumu getirilebilir.

Sonuç olarak, Berlin Duvarı ve çevresi özelinde, değişen yaklaşım biçimleri, politikalar ve 'parçacıl' olarak nitelendirilebilecek proje geliştirme biçimleri, beraberinde farklı gözlüklerle yapılacak kent deneyimlerinin, farklı izlenimler ile sonuçlanması gerçeğini de beraberinde getirmektedir. Bir başka deyişle, duvar olgusuyla tarihinde 'ikilik' barındıran kent, Duvar'ın yıkımından sonra da, değişen bakış açılarıyla birlikte gerisinde sorgulanabilecek bazı 'ikilik' ve 'tutarsızlık' ile kenti yüz yüze bırakmıştır denilebilir. Dolayısıyla, yukarıda bahsedilen nedenler göz önünde bulundurularak, kentin bugünkü dilinin okunması için, yıkım ardından gerçekleşen projeler ve yapılması planlanan projelerde, tüm bu genel politikaların yanı sıra, bölgesel bazda alınan kararlar ile gerçekleşen uygulamalar ve bu uygulamaların sonuçlarını da irdelemek gereklidir.

Yukarıda incelenen beş (5) kriterli yenileme dilinin 4 dönemdeki değişimlerini gösteren çakışma haritaları incelenecek olursa, şu aşamada bakıldığında, metinler arası ve yapılı çevre arasındaki tutarlılık ve tutarsızlıkların nasıl bir korelasyon sergilediğine ilişkin

şunlar söylenebilir;

Bu bölümün başından buraya kadar yer alan ve daha önceki bölümde belirlenen beş (5) kent dili kriteri üzerinden yapılan analitik çalışma sonucunda, bazı minör kuraldışı istisnalara ve dolayısıyla sınırlı tutarsızlıklara rastlansa da, kent morfolojisinin dilini oluşturan kurallı yapıların, belirlenen 4 alt-zaman dilimlerinde büyük bir çoğunlukla tutarlı bir şekilde sürdüğü gözlenmektedir. Kentin morfolojik evrilme süreci içerisinde, 1961'de Berlin Duvarı'nın inşasıyla birlikte ortaya çıkan ilk kırılma ve 1989'da yıkılması ile birlikte meydana gelen ikinci kırılma noktalarının dikkat çekici olduğu vurgulanmalıdır. Bu kırılmalar kutuplaşmış siyasi, ekonomik ve kültürel değişimleri ifade eder. Bu nedenledir ki, özellikle bu iki kırılma noktası arasındaki dönem, bu farklı sistemler arasında bir kesişim ve bir geçiş dönemi olarak algılandığında, buradaki morfolojik kurallarda beklenen kaotik durumun yerine, Berlin gibi bir kentte bu sürecin kent aktörlerince oldukça planlı, sistematik ve rasyonel biçimde yürütülmeye çalışıldığı; gerek önceki bölümde incelenen metinlerden ve gerekse bu bölümde analizi yapılan morfolojik dil kriterlerinin verdiği ve haritalarda gözlenen sonuçlardan açıkça anlaşılır. Bu süreçte kent planlama ilkelerinin rasyonelleşme aracı olarak yarışma projelerini ve bu yarışmalarda, hatta bazı diğer harici projelerde rol oynayan 'star' mimarların yapıtlarını araçsallaştırdığı gözlenir. Bu nedenle analizin bu bölümünde bu iki konuya dair (yarışmalar ve çağrılı (star) mimar ürünleri) bir analizin de, aynı dönemler bazında incelenerek, bu iki unsurun da dönemler bazında nasıl tutarlılıklar ve tutarsızlıklar barındırdığını incelemek faydalı olacaktır.

1945 - 2014 DÖNEMİ
YOL ŞEBEKESİ

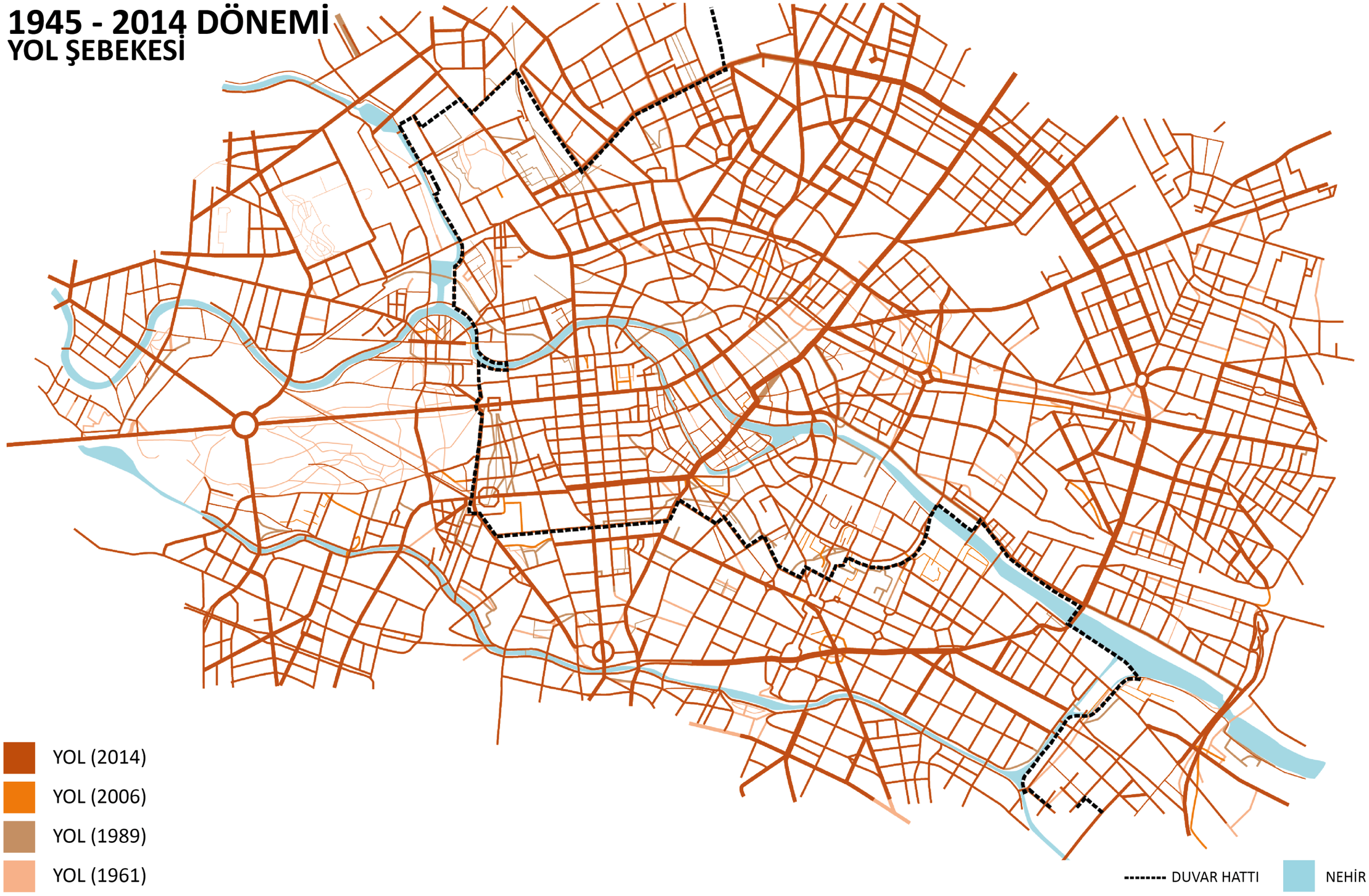

Şekil 4.34 1945 - 2014 dönemi yol şebekesi analitik haritası

1945 - 2014 DÖNEMİ
ADA - YAPI İLİŞKİSİ

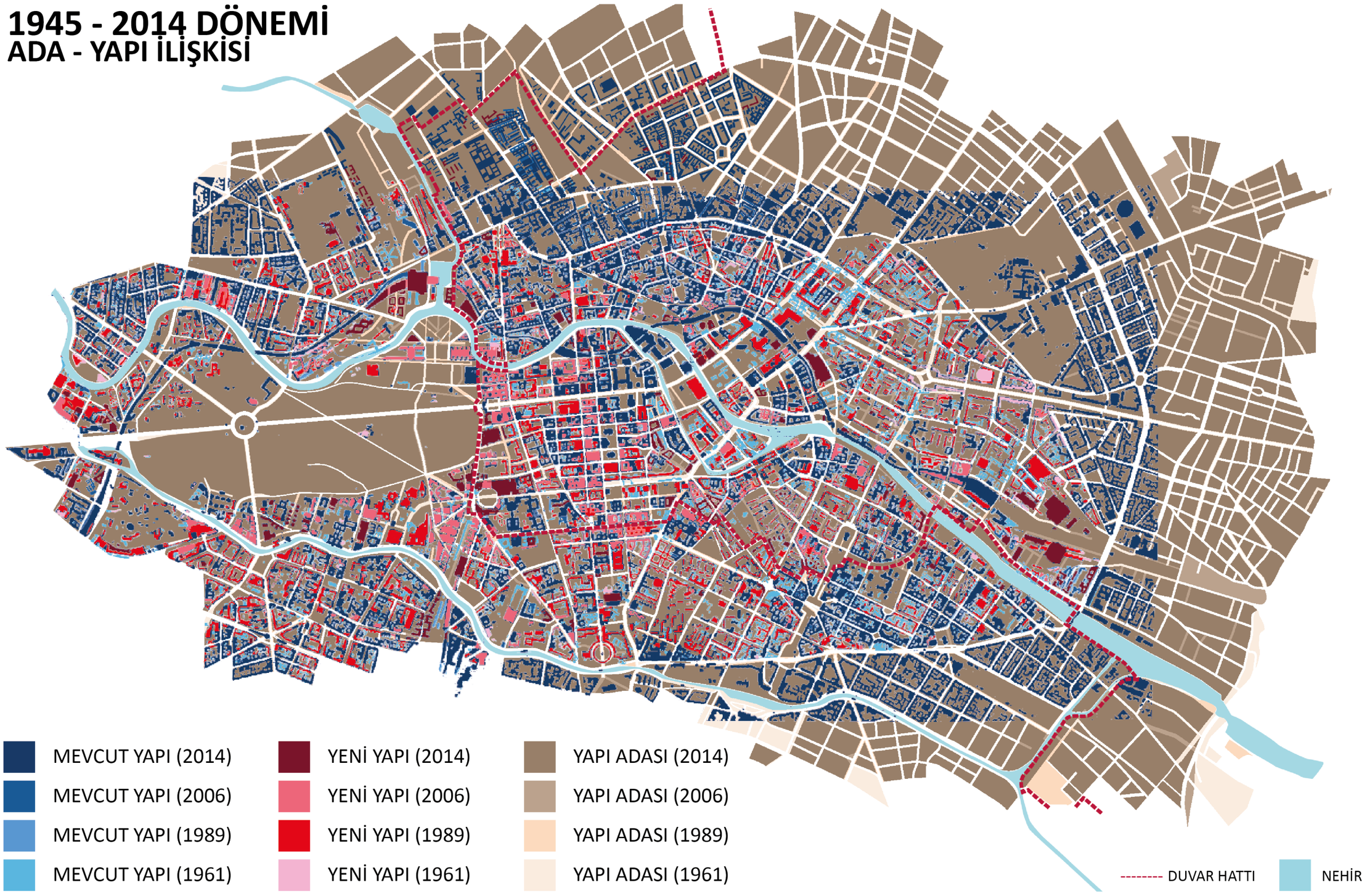

Şekil 4.35 1945 - 2014 dönemi ada - yapı ilişkisi analitik haritası

1945 - 2014 DÖNEMİ
TANIMLI YAPI ADALARININ DÖNEMSEL DÖNÜŞÜMÜ

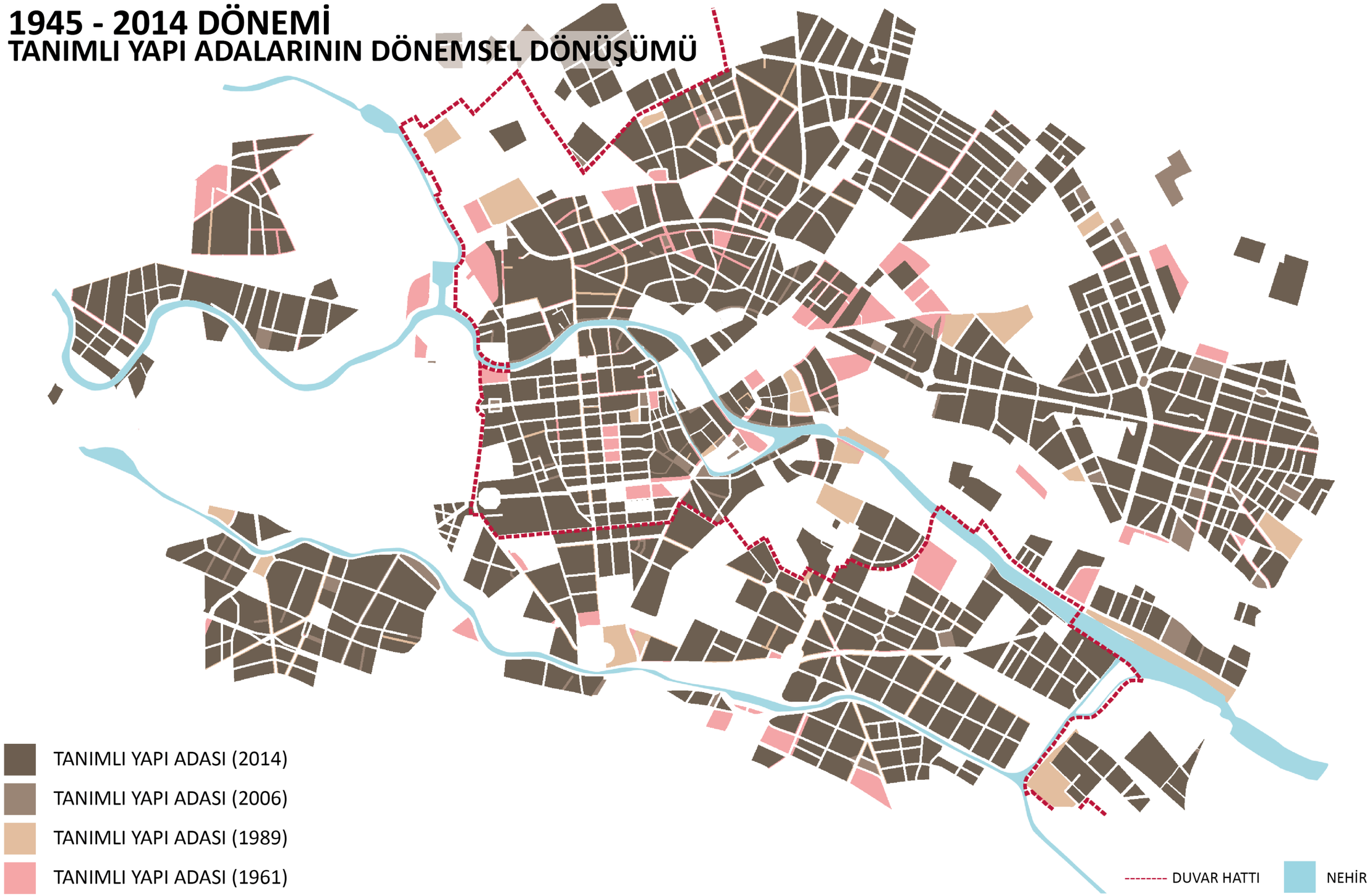

Şekil 4.36 1945 - 2014 dönemi parsel kullanımı analitik haritası (tanımlı yapı adalarının dönüşümü)

1945 - 2014 DÖNEMİ
YÜZEN YAPI ADALARININ DÖNEMSEL DÖNÜŞÜMÜ

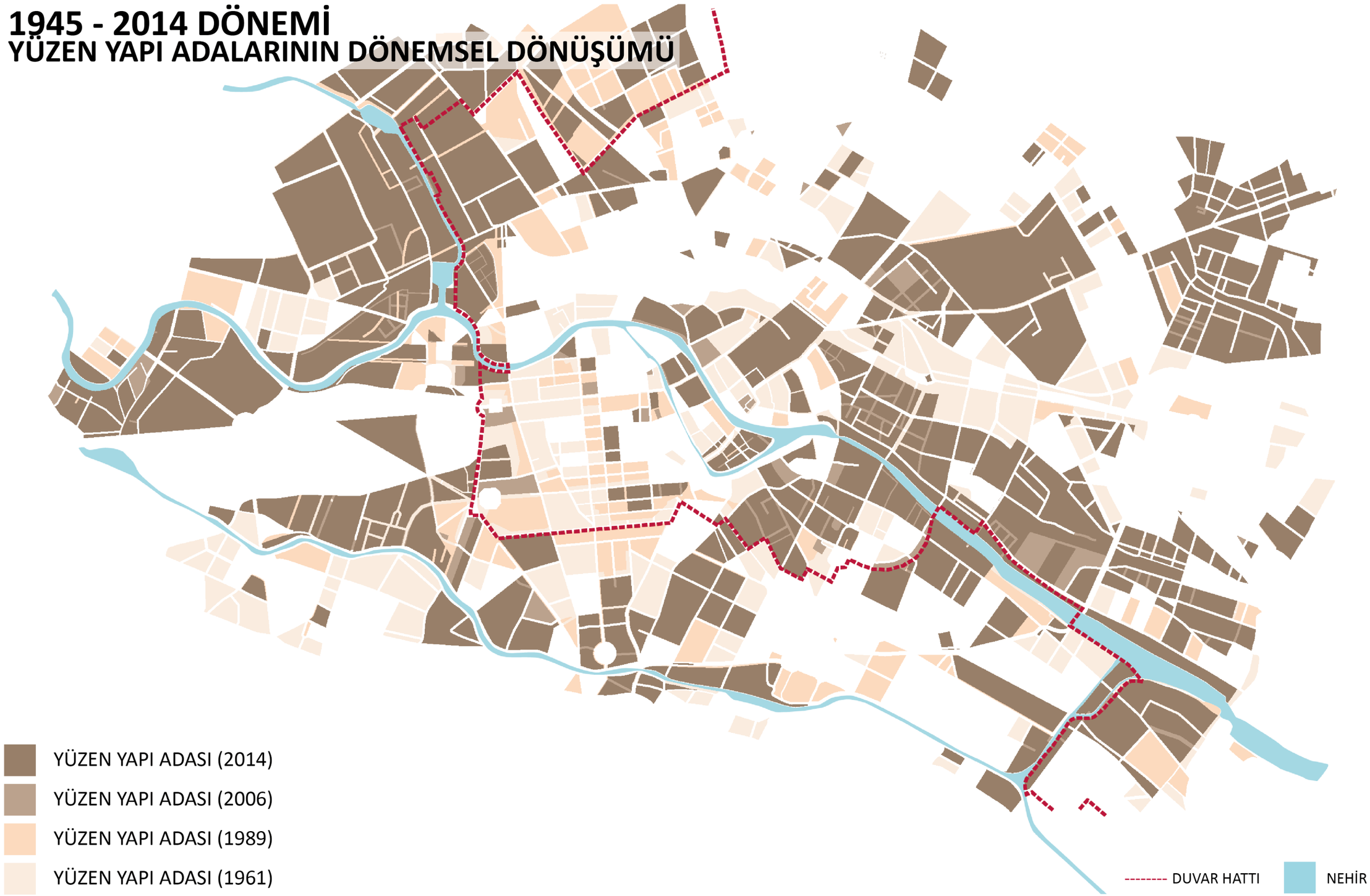

Şekil 4.37 1945 - 2014 dönemi parsel kullanımı analitik haritası (yüzen yapı adalarının dönüşümü)

1945 - 2014 DÖNEMİ
YEŞİL DOKU

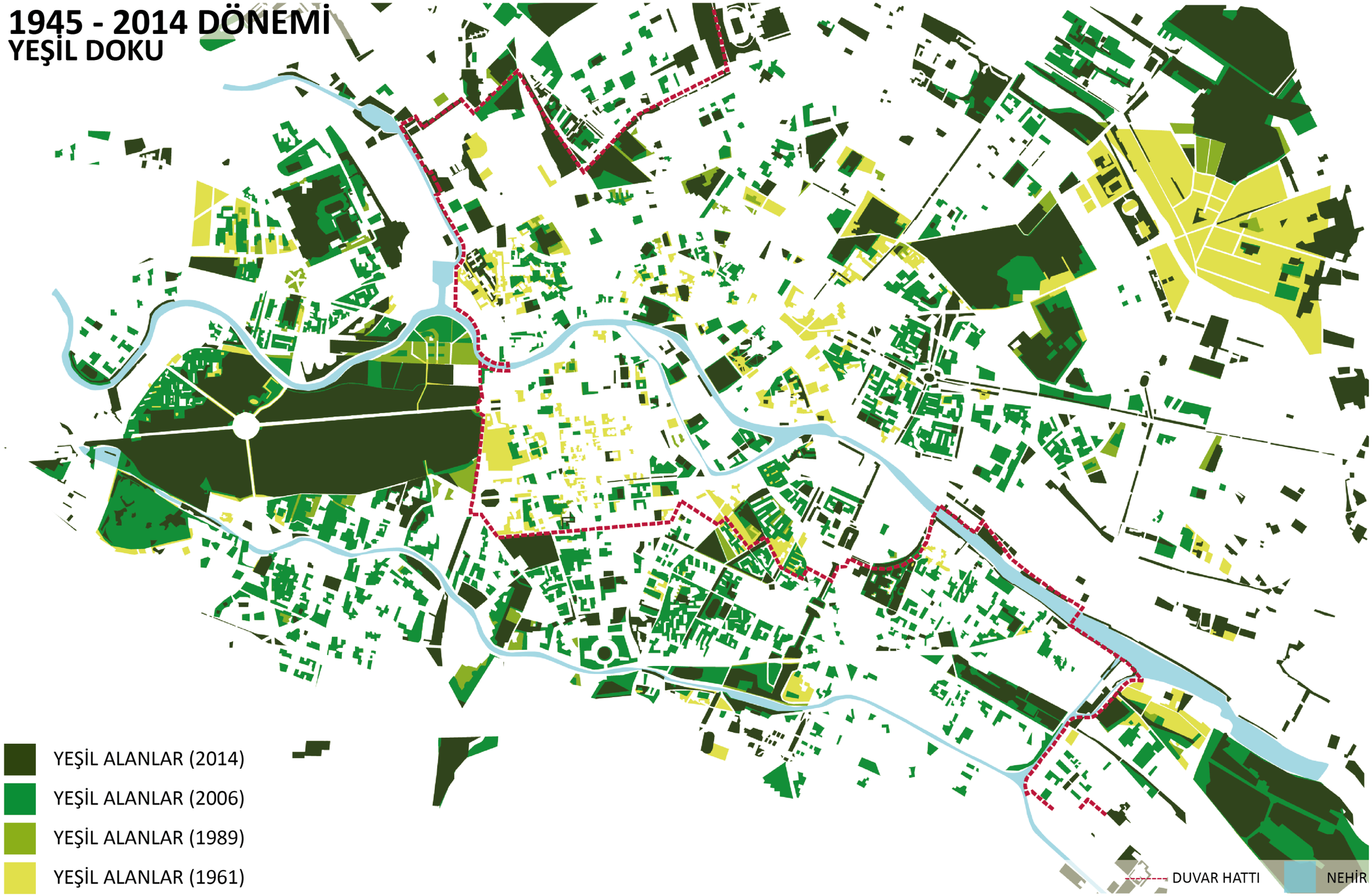

Şekil 4.38 1945 - 2014 dönemi yeşil doku analitik haritası

1945 - 2014 DÖNEMİ
YENİ YAPILAR

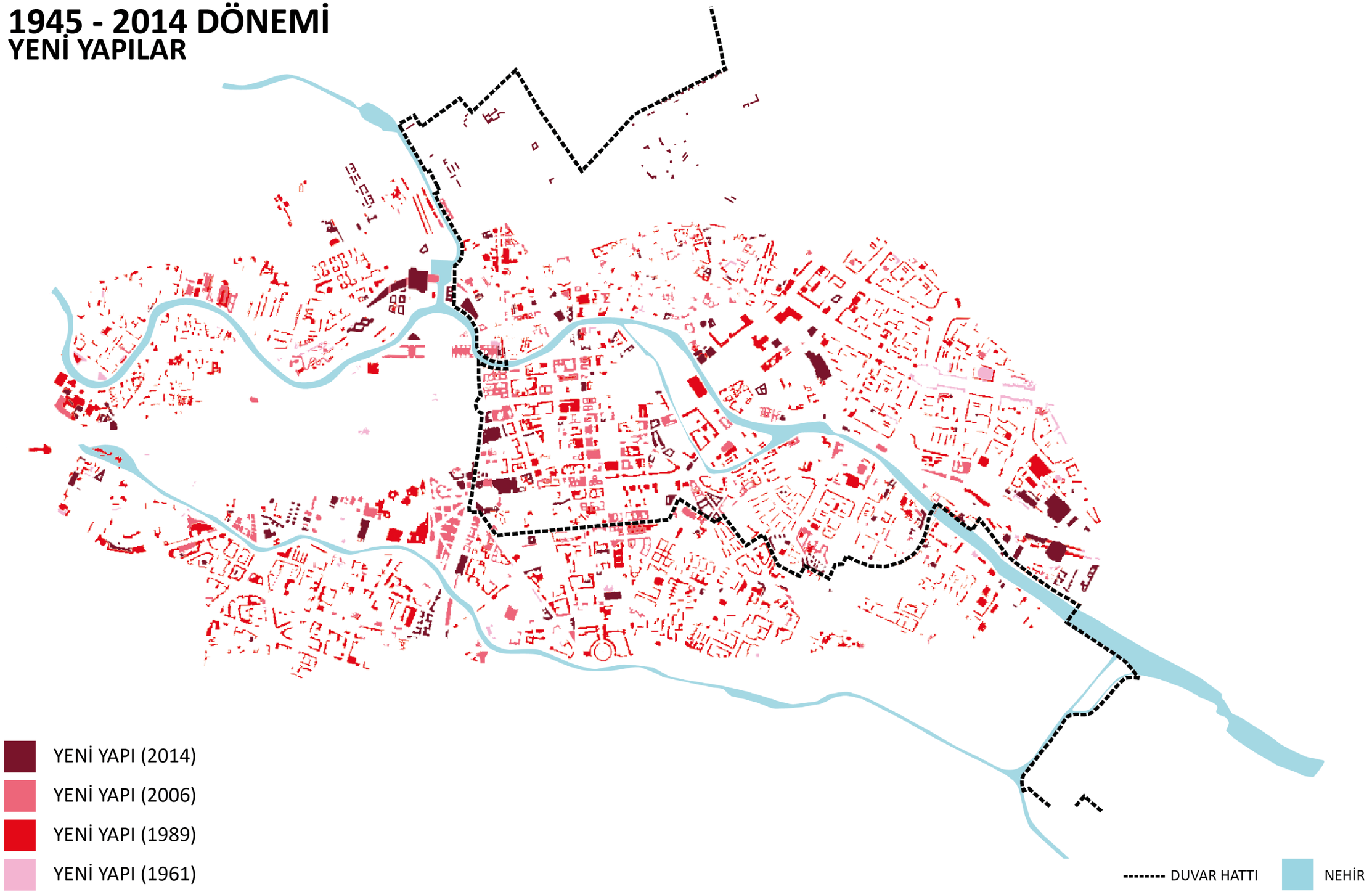

Şekil 4.39 1945 - 2014 dönemi yeni yapılaşma analitik haritası

4.5 Yarışmalar

Yukarıda beş (5) alt başlık ve dört (4) alt dönemde incelenen kent dönüşüm dili, kendi içlerinde ve birbirleriyle ilişkileri bağlamında rasyonellik çerçevesinde tutarlı bir yapı ortaya koymuştur. Bu tez çalışmasında öne sürülen, 'yarışmaların bir rasyonelleştirme aracı olduğu' savından hareketle, yukarıda incelenerek önemli ölçüde tutarlılıklar bulunan dilde, yarışma projelerinin rolünün sorgulanması amacıyla aynı yöntemle paralel bir analize gerek duyulmaktadır. Bu aşamada tezin temel argümanlarından birinin, asal bileşenlerinden birini oluşturan yarışma projelerinin dağılımı ve niteliklerinin de aynı dönemler doğrultusunda incelenerek yukarıdaki beş (5) alt başlıkta ele alınan farklılaşmalarla ilişkilendirilmesi tezin ana argümanı açısından önem taşır. Yarışmaların bu beş (5) maddede incelenen ilkelerin hayata geçirilmesindeki rolünün bir tür rasyonelleştirme aracı olageldiği argümanı üzerinden bakıldığında, yarışma projelerinin bu dönemlerdeki dağılımı ve nitelikleri, yarışmaların gerek metinsel gerek somut ürünleri üzerinden Berlin kentinin tutarlılığında oynadığı rolü ortaya serecektir. Diğer bir deyişle, yapı adası-bina ilişkileri, yeşil alanlar deseni, yol şebekesi, duvar izleri ve mevcut-yeni yapı ilişkileri açılarından bakıldığında ortaya çıkan kurallar ve istisnalar bütününün aynı dönemlerdeki yarışmalarla (gerek şartname ve ilgili metinleri, gerekse bina ürünleri bakımından) paralellikleri bir tür tutarlılık kanıtı olarak alınabileceği gibi, bu paralelliklerin zaman içindeki (4 alt-zaman dilimindeki) dönüşümündeki korelasyon da bize Berlin kent planlamasının Modernist ilkeler bakımından tutarlılığına dair göstergeler sunabilecektir.

Bu incelemede temel kriterler; yarışma alanları dağılımlarının ölçekleri, kent içinde odaklanma noktaları, bunlar arasındaki geometrik ve morfolojik ilişkiler olacaktır. Bir sonraki değerlendirme alt bölümünde ise bunların daha önce incelenen beş (5) ilke ile örtüşme derecelerine göre bir yargıya varılacaktır. Bu bağlamda her alt dönemdeki yarışma projeleri sırasıyla incelenecektir;

4.5.1 1945 - 1961 Dönemi Yarışmaları

Bu savaş sonrası dönemde, açılan yarışmaların kentsel ölçekli büyük yarışmalar olduğu dikkat çekicidir. Henüz Duvar ile bölünmemiş olan Berlin kentini doğu-batı ekseni doğrultusunda ele alan yarışmaların, bütüncül yaklaşımlar sergilediği gözlenir. Bu

yarışma alanları bütününde amorf bir biçimsellik sunsa da, özellikle 1958 tarihli Hauptstadt Berlin Yarışması'nın yapı adaları yol şebekesi ile uyumlu euclidyen bir alt bölümlenme ve dolayısıyla yukarıda incelenen kriterler ile bir tür tutarlılık içerdiği gözlenir. Bu yarışmalardan ilki olan Around the Zoo / Rund um den Zoo ile yeşil alan dönüşümündeki parallelik önemli olmakla birlikte, en dikkat çekici yarışmalardan birinin Stalinalle / Karl Marx Alle Yarışması ve bunun eksenel geometrisi ile ön plana çıkmasıdır. Siyasi olarak önemli bir farklılaşmayı ifade eden bu yarışma alanı ve içeriğinin yansıması olarak ayrışan morfolojik özellikler bu dönemin kendi içinde bir tutarsızlık sergilese de takip eden dönemlerdeki, bu bölgede gözlenen ve özellikle yol ağı ve ada düzenlerindeki katı biçimsellikle paralelliklerin kentin dönüşüm dilindeki iç tutarlılık bağlamında bütüncül bir dengeye işaret ettiği ileri sürülebilir (bkz. Şekil 4.40, Çizelge 4.1).

1945 - 1961 DÖNEMİ
AÇILAN YARIŞMALAR

■ YARIŞMA ALANI

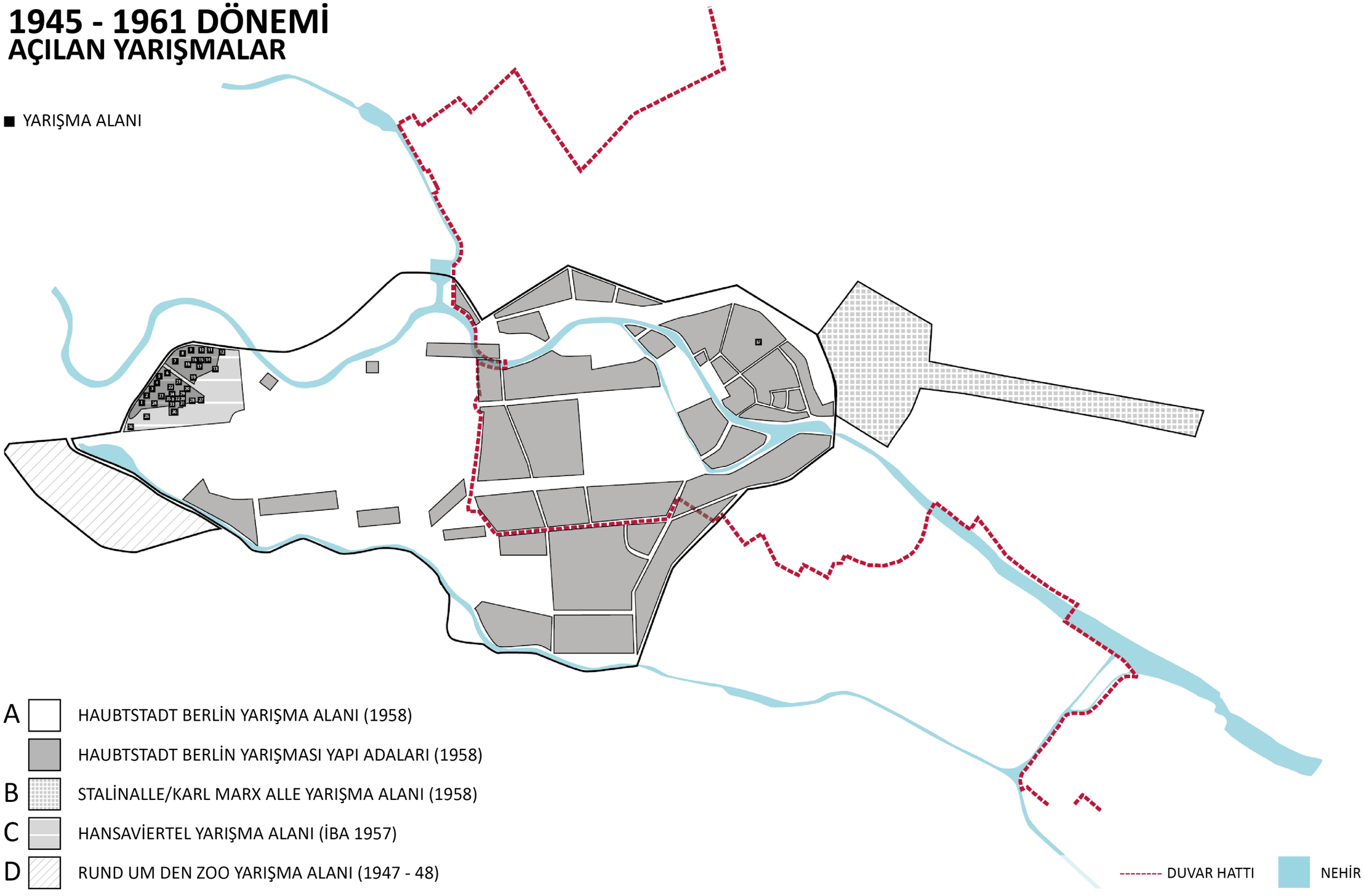

A HAUBTSTADT BERLİN YARIŞMA ALANI (1958)

HAUBTSTADT BERLİN YARIŞMASI YAPI ADALARI (1958)

B STALİNALLE/KARL MARX ALLE YARIŞMA ALANI (1958)

C HANSAVİERTEL YARIŞMA ALANI (İBA 1957)

D RUND UM DEN ZOO YARIŞMA ALANI (1947 - 48)

-------- DUVAR HATTI

NEHİR

Şekil 4.40 1945 - 1961 dönemi yarışma projeleri dağılım analitik haritası

Çizelge 4. 1 1945 - 1961 dönemi açılan yarışmalar

NO	YIL	YARIŞMA ADI (ING/ALMANCA)	TÜRÜ	MİMAR
A	1958	Hauptstadt Berlin Yarışması	Kentsel Ölçekli Yarışma	Spengelin&Egge fing und Pemfelfor æLe Corbusier Alison&Peter Smithson Hans Scharoun
B	1958	Stalinalle/Karl Marx Alle Yarışması	Kentsel Ölçekli Yarışma	Egon Hartmann
C	1957	IBA'57 Hansaviertel Yarışması	Kentsel Ölçekli Yarışma	
1	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Müller
2	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Gottwald
3	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Luchardt v. Hoffmann
4	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Scheider-Esleben
5	IBA'57	Hansaviertel Yarışması Bezirksamt Tiergarten von Berlin - kinderlagestatte	Eğitim Yapısı Yönetim Binası (Kreş)	
6	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Kath. Kilisesi	Kreuer
7	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Kültür Yapısı (Sinema)	Zinsser V Plarne
8	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Baldessari

Çizelge 4. 1 1945 - 1961 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

9	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Von den Brock U. Bakema
10	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Hassenpflug
11	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Lopez U. Beaudouin
12	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Schippert
13	IBA'57	Hansaviertel Yarışması Akademie der Künste	Kültür Yapısı	
14	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Senn
15	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Fisker
16	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Bruno Taut
17	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Schuster
18	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Eiermann
19	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Oscar Niemeyer
20	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Jaenecke v. Samuelson
21	IBA'57	Hansaviertel Yarışması		Düttmann
22	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Alvar Aalto
23	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Vago
24	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Walter Gropious
25	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Müller Rehm u. Siegmann
26	IBA'57	Hansaviertel Yarışması		Lemmer
27	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Baumgarten
28	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Ludwig

Çizelge 4. 1 1945 - 1961 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

29	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Jacobsen
30	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Weber
31	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	G. v. Möckler
32	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Krahn
33	IBA'57	Hansaviertel Yarışması	Konut	Ruegenberg
34	IBA'57	Hansaviertel Yarışması		Ruf
35	IBA'57	Hansaviertel Yarışması		Hönöw
36	IBA'57	Hansaviertel Yarışması		Grimmek
D	1947/48	Rund um den Zoo Yarışması	Kentsel Ölçekli Yarışma	

4.5.2 1961 - 1989 Dönemi Yarışmaları

Duvar'ın inşası ile başlayan bu döneme ise, IBA yarışmaları damgasını vurmuştur. Bu dönemde Doğu Berlin bölgesinde bir tek 1964 yılında açılan Alexander Platz Yarışması tekil bir yarışma olarak dikkat çekerken, IBA'87 yarışmalarının Batı Berlin'de ortaya çıktığı ve neredeyse tüm Batı Berlin'in yeniden biçimlenmesinde, dolayısıyla da kente dair dilin tekrar (üst üste) yazılmasında oldukça etkin olduğu, aşağıdaki haritada da görüleceği üzere aşikardır. Bu yarışma alanlarının kentin kuzey bölgesine dair kısımları kentsel bir ölçek ve açık alan düzenlemeleri içerirken, her iki alt IBA alanında da doğu - batı doğrultusunda uzanan orta bölgede tekil bina projelerine odaklanıldığı görülür ki bunun bir önceki dönemde yarışma dağılım eğilimleriyle örtüşerek bir tutarlılık sergilediği ifade edilebilir. Bu kapsamda IBA'87 Friedrichstadt&Tiergarten bölgesindeki tekil bina yarışmalarının dağılımının daha amorf bir dağılım göstermesine karşın, IBA'87 Luisenstadt bölgesindeki tekil bina yarışmalarının daha euclidyen bir düzen sergilediği ve bu anlamda birbirlerinden farklılaştıkları iddia edilebilecek iken, her iki bölgenin, özellikle aynı dönemdeki yol şebekesi dağılımlarına ve özellikle de mevcut yapı-yeni bina müdahalelerindeki dolgu (infill) proje dağılımlarına bakıldığında, her iki bölgenin benzer zaman dilimleri içinde fark edilir bir tutarlılık sergiledikleri dikkat çeker.

1961 - 1989 DÖNEMİ
AÇILAN YARIŞMALAR

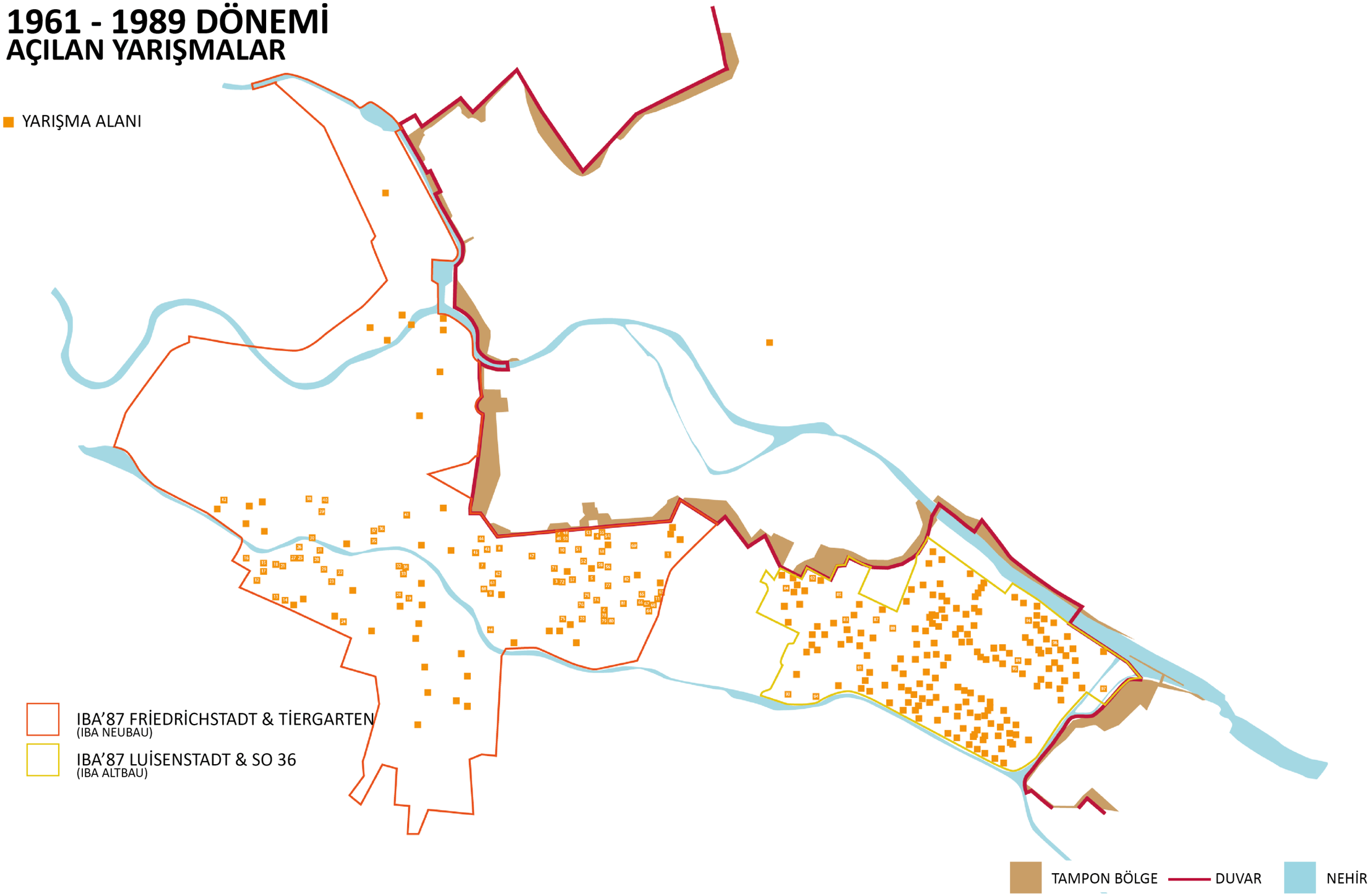

Şekil 4.41 1961 - 1989 dönemi yarışma projeleri dağılım analitik haritası

Çizelge 4. 2 1961-1989 dönemi açılan yarışmalar [21] [183], [184], [185], [186]

NO	YIL	YARIŞMA ADI(ING/ALMANCA)	TÜRÜ	MİMAR
1	1986/89	IBA Neubau Wohnanlage Ritterstrasse- Nord Block 28 und 31	Konut	Rob Krier Axel Schultes
2	1988/91	IBA Neubau Wohn und Gewerbehof Block 4	Konut	Martarell Bohigas Mackay
3	1987/88	IBA Neubau Selbstbauterrassen und Wohnturn Block 9	Konut	Pietro Derossi Turin Klaus Kahmann Dietrich van Beilwitz Jasper Holfmann Zillich
4	1985/86	IBA Neubau Wohn und Geschaftshaus Block 5	Konut	Peter Eisenman
5	1986/88	IBA Neubau Wohnbebaung mit Atelierturm Block 11	Konut, Atölye	John Hedjuk Moritz Müller
6	1988/91	IBA Neubau Grund und Sonderschule für Sprachbehinderte Block 606	Eğitim Yapısı	Gino Valle Mario Broggi Michael Burck
7	1988/89	IBA Neubau Wohngebaude Block 1	Konut	Oswald M. Ungers Cornelia Müller Jahn Wehberg Elmar Knippschild

[21] Bu dönemin yarışmalarının bir araya getirilerek derlenmesinde (tablolaştırılmasında), Wettbewerbe Aktuel dergilerinin tüm sayıları, Senato Kent Planlama Arşivinde yer alan yarışmalar ve şartnamelerinin taranması, IBA Projesine dair tüm dokumanların taranması haricinde; kent deneyimi sırasında tespit edilen yapılar ve o yapılar ile ilgili akademik niteliği olmayan broşürler de dahil olmak üzere tüm belgeler değerlendirilerek liste yapılmıştır. Tez kapsamında referans olarak verilen kaynaklar, bu listenin hazırlanmasında ağırlıklı olarak rol oynayan temel kaynaklardır.

Çizelge 4. 2 1961 - 1989 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

8	1990/91	IBA Neubau Wohnhof Block 2	Konut	Peter Blake Washington Zaha Hadid Christine Jachmann
9	1987/90	IBA Neubau Wohnanlage am Mendelssohn-Bartholdy Park	Konut	Josef Paul Kleihues
10	1987	IBA Neubau Wohnbebaung Bloch 10	Konut	Aldo Rossi
11	1984/86	IBA Neubau Wohnpark am Berlin Museum block 33		Hans Kollhoff Arthur Ovaska Arata Isozaki
12	1985/86	Hotel Berlin Lützowplatz/Einemstrasse Kürfürstren Strasse	Hotel	Klaus Theo Brenner Benedict Tonon
13	1982	Urban Villa Kürfürsten Strasse 60	Konut	Ante Jasip von Kostelac Seeheim Malchen
14	1982	Urban Villa Kürfürsten Strasse 59	Konut	Hanz Hilmer Christoph Sattler
15	1981	International Competition Residential Park by Lützowplatz	Park	Adalberto Del Bo Giorgio Grassi Edoardo Guazzoni Agostino Renna
16	1979/81	Residential Complex on Lützowplatz Wichmann Strasse/Lützowplatz Lützow Embankment Planning	Konut Kompleksi	Karl-Lothar Dietzch Georg Hagemann Buckard Meyer Barbara Taha Bernd Wippler

Çizelge 4. 2 1961 - 1989 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

17	1985/86	Residential Park by Lützowplatz, Lützowstrasse 64B	Konut	Siegfried Gergs
18	1985	Residential Park by Lützowplatz Apartment House	Konut	Mario Botta
19	1985	Residential and Commercial Premises Lützowplatz 5	Konut & Ticaret	Dietrich Bangert Bernt Jansen Stephan Scholz Axel Schultes
20	1985	Residential Park by Lützowplatz, Apartmen House 3	Konut	Peter Cook Christine Hawley
21	1985	Residential Park by Lützowplatz, Lützow Strasse 60	Konut	Jean Francois Limet
22	1984/85	Residential and Commercial Premises Corner of Lützow Strasse and Kluck Strasse	Konut & Ticaret	Antonie Grumbach Didler Gallard Pierre Caillot
23	1981	Restricted International Competition Magdeburger Platz	Meydan Düzenlemesi Park	Henry Nielebock Johannes Grützke
24	1985	Apartment House Pohlstrasse 77	Konut	Hans–Busso von Busse
25	1981/85	Peripherak Block Development Lützowstrasse 46-51	Konut	Gregotti Associati Augusto Cagnardi Pierluigi Cerri Vittorio Gregotti Hiromichi Matsui
26	1984/85	Patio House Lützowstrasse 43-47	Konut	Gregotti Associati Augusto Cagnardi Pierluigi Cerri Vittorio Gregotti

Çizelge 4. 2 1961 - 1989 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

27	1981	Restricted International Competition Lützowstrasse	Kentsel Ölçekli Yarışma	27.1 OMA Rem Koolhaas Elia Zenghelis Ron Steiner 27.2 Alison and Peter Smithson
28	1983	Survey for Youth Reacreation Centre and Cultural Facilities Conversion ofOld Pumping Station VII Lützowstrasse	Kültür Yapısı	Coop Himmelblau Wolf D. Prix Helmut Swiczinsky
29	1983/84	Kindergarten Lützowstrasse Planning	Eğitim Yapısı	29.1 Jasper Halfmann Klaus Zillich 29.2 Aldo van Eyck
30	1985/86	Footbridge over Landwehr Canal in place of former “Graf Spee Bridge” Planning	Köprü	Klaus Theo Brenner Benedict Tonnon
31	1982	Survey “Am Karlsbad”	Konut	Richard Mier Gunter Standke
32	1983/84	Residential Project “Am Karlsbad” corner of Postdamer Strasse and Am Karlsbad House 3-6	Konut	Jürgen Sawade Axel Schulz Knut Niederstadt Bernth Zachariae
33	1983/84	Residential Project “Am Karlsbad” corner of Postdamer Strasse and Bissingzeile House 7-9	Konut	Georg Heinrichs Lutz Linneweber
34	1983/84	Residential Project “Am Karlsbad” 2 House 1-2	Konut	Heinz Hilmer Christoph Sattler
35	1979/80	Planning Survey for Science Centre Berlin	Eğitim/Kültür Yapısı	35.1 Mario Botta 35.2 James Stirling Michael Wilford

Çizelge 4. 2 1961 - 1989 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

36	1981	Restricted International Competition “Extension to National Gallery and Residential Project in Cultural Forum”	Kültür Kompleksi	Peter C. Von Siedlein
37	1982/84	Residential Project in Cultural Forum Hitzigallee 17-21, Sigismundstrasse 5-9	Konut	Kurt Ackermann Peter Jaeger
38	1983	German-Japanese Centre Berlin in former Hapanese Embassy Tiergartenstrasse 24-27, Graf-Spee Strasse 2-4	Yönetim Yapısı	Kisko Kurokawa
39	1983	Reconfiguration of Greek Embassy, Apartment House Graf-Spee-Strasse 17	Yönetim Yapısı	Stephan Braunfels
40	1982	Project for Restoration and Convension of former Italian Embassy Berlin	Yönetim Yapısı	Paolo Portoghesi
41	1983	International Survey Cultural Forum Berlin	Kültür Kompleksi	Hans Hollein
42	1980	International Competition Rauchstrasse	Konut	Rob Krier
43	1982	Southern Friedrichstadt Survey for Block I	Konut	Oswald Mathias Ungers Hans C. Müller Bernd G. Faskel
44	1984/85	Residential Development Köthener Strasse 39-43 Block I	Konut	Hans Christian Müller
45	1984/86	Residential Development Köthener Strasse 35-37 corner of Bernburger Strasse 16-18	Konut	Oswald Mathias Ungers
46	1986	Extension to Federal Railway Administration Building on Halle Embankment, on top of an air-raid shelter, Block 14	Yönetim Yapısı	Christoph Mackler

Çizelge 4. 2 1961 - 1989 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

47	1984	Open Compeittion to articulate site of former Prince Albrecht Palace	Kültür Yapısı	47.1 Elvira Elisabeth Lux Martin Wiedemann 47.2 Giorgio Grassi 47.3 Jose Rafael Moneo 47.4 Raimund Abraham 47.5 John Hedjuk
48	1981	Restricted International Competition Living and Working in Southern Friedrichstadt Kochstrasse/Friedrichstrasse Block 4	Konut/Ofis Yapısı	Oriol Bohigas David Mackay Josep Martorell
49	1985	Residential and Commercial Premises Kochstrasse 65, Zimmerstrasse 19 Block 4	Konut & Ticaret	Josep Martorell Orial Bohigas David Mackay
50	1985	Residential and Commercial Premises Kochstrasse 67-72, Block 4	Konut & Ticaret	Josep Martorell Orial Bohigas David Mackay
51	1981	International Competition Living and Working in Southern Friedrichstadt Kochstrasse/Friedrichstrasse	Kentsel Ölçekli Yarışma	OMA Rem Koolhaas Stefano de Martino
52		Apartment House Friedrichstrasse 207/208	Konut	OMA Elia Zenghelis Rem Koolhas Mathias Sauerbruch

Çizelge 4. 2 1961 - 1989 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

53	1984/85	Former Braque House near Checkpoint Charlie corner of Friedrichstrasse and Zimmerstrasse Research and Planning		Christian Koch
54	1982/84	Apartment House Corner of Kochstrasse and Charlottenstrasse Block 5	Konut	Hans Kammerer Walter Belz Klaus Kucher
55	1981	Restiricted International Competition Living and Working in Southern Friedrichstadt Kochstrasse/Friedrichstrasse Block 5	Kentsel Ölçekli Yarışma	Peter Eisenman Jaqualin Robertson
56	1981	Restiricted International Competition Living and Working in Southern Friedrichstadt Kochstrasse/Friedrichstrasse Block 10	Kentsel Ölçekli Yarışma	Aldo Rossi Gianni Braghieri
57	1983/84	Residential Development Koch/Wilhelm/Puttkamer strasse Block 10	Konut	Aldo Rossi Gianni Braghieri
58	1986	Competitive Planning Survey Friedrichstrasse 38/39, Charlottenstrasse 87-89 Block II	Konut	Klaus Theo Brenner Benedict Tonnon
59	1983/86	Residential and Commercial Premises Friedrichstrasse 32-33 Block 2	Konut & Ticaret	Raimund Abraham
60	1984/86	Apartment House Schöneberger Strasse 8, Dessauer Strasse 22, Dessaıer Strasse 26 Block 7	Konut	Johanne Nalbach Gernot Nalbach

Çizelge 4. 2 1961 - 1989 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

61	1985	Residential Development Schöneberger Strasse 10-12,Dessauer Strasse 23 Block 7	Konut	Haus-Rucker Günter Zamp Kelp Laurids Ortner Manfred Ortner
62	1985/86	House by the Fire Wall Schöneberger Strasse 5 Block 7 House 7	Konut	Josef Paul Kleihues
63	1980	International Competition for Ideas in Urbanism " Living in Friedrichstadt" Block 33	Konut	Hans Kollhoff
64	1981	Garden by the Berlin Museum Block 33	Park (Açık Alan) Düzenlemesi	Hans Kollhoff Arthur Ovaska
65	1982/84	"Living near the Berlin Museum" House J Block 33	Konut	Diether Frowein Gerhard Spangenberg
66	1982/84	"Living near the Berlin Museum" House A Block 33	Konut	Werner Kreis Ulrich Schaad Peter Schaad
67	1982/84	"Living near the Berlin Museum" House G Block 33	Konut	Arata Isozaki Eisaku Ushida Hans Karil
68	1982/84	"Living near the Berlin Museum" House E Block 33	Konut	Stavoprojekt Liberec John Eisler Emil Prikyl Jiri Suchomel
69	1982/84	Residential Court by Jerusalem and New Church, Corner of Lindenstrasse and Markgrafenstrasse Block 30	Konut	Herman Hertzberger

Çizelge 4. 2 1961 - 1989 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

70	1981	Restricted International Competition Wilhelmstrasse Block 9	Konut	Salvador Tarrago Cid Juan Carlos Theilacker-Pons Antonio Armesto Aira Yago Bonet Correa Juan Francisco Chico Contijoch Antonio Ferrer Vega Carlos Marti Aris Santiago Padres Creixell Santiago Vela Pares
71	1982	Apartment House Corner of Wilhelmstrasse and Anhalter Strasse Block 9	Konut	Salvador Tarrago Cid Juan Carlos Theilacker-Pons Helga Ruoff Rainer Döring
72	1986	Highrise Apartments Wilhelmstrasse 119 Block 9	Konut	Pietro Derossi
73	1981	Restricted International Competition Wilhelmstrasse Block 19, 20	Konut	John Hedjuk
74	1982	Clock House (Gate House) Friedrichstrasse 234, Block 20	Konut	John Hedjuk
75	1981	Restricted International Competition Wilhelmstrasse Block 20	Konut	Hanjürrg Zeitler Helmut Bier Hans Korn

Çizelge 4. 2 1961 - 1989 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

76	1985	Gatehouse Court Wilhelmstrasse 13-14 Block 20	Konut	Hanjürrg Zeitler Helmut Bier Hans Korn
77	1983	Restricted International Competiton Design for Elementary and Special School in Urbanistic Contect with wholesale flower market and planned Bessel Park	Eğitim Kompleksi & Park	Gino Valle Mario Broggi Michael Burckhardt
78	1983	Elementary and Special School in Urbanistic Context with wholesale flower market and planned Bessel Park, Friedrichstrasse 13 Block 606	Eğitim Yapısı	Gino Valle Mario Broggi Michael Burckhardt
79	1984	Centre for the Deaf Friedrichstrasse 10 Block 606	Eğitim Yapısı	Douglas Clelland
80	1984	Residential and Commercial Premises with Facilities of Cultural and Recreational Centre for the Deaf Friedrichstrasse II Block 606	Kültür Yapısı & Rekreasyon Alanı	Mario Maedebach Werner Redeleit
81	1985	Restricted Landscaping Competition Block 20 and Block 6006 “Bessel Park”	Peyzaj Düzenlemesi	Jasper Halfmann Klauss Zillich
82	1984	Bessel Park Kindergarten Block 606	Eğitim Yapısı	Christoph Langhof Thomas Hanni HerbertMeerstein
83	1981	IBA’84 “Blue Plan” Action Concept Retention of existing buildings- Stadternerung Luisenstadt(Sanierungsgebiet Kreuzberg/Kottbuser Tor)	IBA’84 Kreuzberg-Kottbuser Tor Bölgesi	
84	1986	Survey to Create an Urban Environment for the area North and South of Oranienstrasse	Kentsel Ölçekli Yarışma	Kaufmann & Partner

Çizelge 4. 2 1961 - 1989 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

85	1985	"Bullenwinkel" Proposal for Funktion and Layout of Urban Square in Nauynstrasse	Meydan Düzenlemesi	Peter Jürgen Haug
86	1983	Conversion of Empty Factory into Kindergarten rear building Oranienstrasse 4	Eğitim Yapısı	Sedina Buddensieg
87	1985	Establishment of Kindergarten in former factory premises and modernization of prewar dwellings Naunystrasse 69	Eğitim Yapısı	Axel Volkmann
88	1986	Design for Courtyard and Conversion of Outbuildings Block 79	Avlu & Eski Yapı Dönüşümü	Axel Volkmann
89	1983	Renovation with Occupant Participation Young People's Residential and Training Project Oppelner strasse 16	Konut	KreuzWerk
90	1984	"The Two Lives of Block 88" Historical Survey of a block in Kreuzberg	Konut	Michael Gies Felicitas Mossmann Fiede Rau Martin Wuttig
91	1984/85	Residential Development Corner of Reichenberger Strasse and Mariannenstrasse Block 88	Konut	Wilhelm Holzbauer
92	1981/82	"From Auto Parking to Kid Parking" Conversion of Empty Multi-story carpark in Dresdener Strasse to Kindergarten	Eğitim Yapısı	Dieter Frowein Gerhard Spangenberg
93	1979	Urbanistic Reorganization Fraenkel Embankment Blocks 70-89 Survey	Yapı adasının kullanımının yeniden organize edilmesi	93.1 Alvara Siza Vieira 93.2 Inken and Hinrich Baller

Çizelge 4. 2 1961 - 1989 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

94	1986	"Residential Shelving" Do-it-Yourself Project Admiralstrasse 16		Kjell Nylund Cristof Puttfarken Peter Stürzebecher
95	1985	Creche on Ground Floor of Prewar Apartment Block Oppelner Strasse 21,22		Werkfabrik
96	1982	Senior Citizens' Apartments Köpenickerstrasse 190-193 New Construction and conversion of Prewar apartments Restricted Competition	Konut	Otto Steidle Siegwart Geiger Peter Böhm Rpland Sommerer
97	1983/84	Sports Hall on Lohmühle Island Open Competition	Spor Kompleksi	Detlef Mallwitz
98	1980	Schlesische Strasse Block 121 Restricted Competition New Apartment Corner of Schlesische Strasse and Falckensteinstrasse Nursey Schlesische Strasse 3 Elders club Falkensteinstrasse 6	Konut Bakımevi	Alvara Siza Vieira

4.5.3 1989 - 2006 Dönemi Yarışmaları

Berlin Duvarı'nın yıkımını takip eden bu dönemde, yarışmaların odaklandığı alanın yavaşça Doğu Berlin kesimine doğru kaydığı dikkat çeker. Yine kent merkezinde ve dolgu (infill) projelerin dağılımını gösteren ada - yapı ilişkileri haritası (bkz. Şekil 4.19) ile de eşleşmeler (dolayısıyla tutarlılıklar) sergileyen yarışma yoğunluğunun tekil yapılar ağırlıklı olduğu gözlenebilir. Parisier Platz, Postdamer Platz, Leipzieger Platz arasında kalan bölgede Duvar'ın hemen doğu yakasında ve Duvar'ın tampon bölgesinden boşalan ve bu tamponun sürekliliğini kopardığı yukarıda iddia edilen noktalarda yarışmaların yoğunlaştığı görülür. Bu yarışmaların içeriklerine bakılacak olursa, ortaya çıkan süreksizlikleri bu projeler aracılığıyla ilişkilendirerek kentin başlangıçtaki tutarlı

yapısına dönüştürecek nitelikte yapıların seçildidiği fark edilebilir (Örneğin; 91 Postdamer Platz Yarışması, 96 Sony Center Yarışması, 96 Zwei Park am Postdamer Platz Yarışması, 94/97 Yahudi Mezar Anıtları, 98 Kultur Forum Yarışması vb). Buna paralel olarak bir sonraki alt bölümde incelenecek olan, star mimarlar tarafından üretilen projelerin de bu alanlarda odaklanarak bir tür açık hava mimarlık sergisi veya mimarlıklar laboratuvarı niteliği kazanarak özellikle de mimarlık turizmi odaklı bir yaklaşımın (ki bu tavır da Gunter Schlusche'nın röportajında belirtilen turizm odaklı kentsel yenileme yaklaşımı ile tutarlı bir uygulamayı işaret eder) somutlaşması olarak görülebilir (bkz. Şekil 4.42, Çizelge 4.3).

1989 - 2006 DÖNEMİ
AÇILAN YARIŞMALAR

YARIŞMA ALANI

STATÜSÜ BELİRSİZ ALAN

DUVAR HATTI

NEHİR

Şekil 4.42 1989 - 2006 dönemi yarışma projeleri dağılım analitik haritası

Çizelge 4. 3 1989 - 2006 dönemi açılan yarışmalar [184], [187]

NO	YIL	YARIŞMA ADI (ING/ALMANCA)	TÜRÜ	MİMAR
1	1990/91	Wohnhof Block 2 IBA Neu	Konut	Zaha Hadid Myra Warhaftig
2	1991	Postdamer Platz	Meydan & Yapı Adası Düzenlemesi	2.1 Hilmer&Sattler 2.2 Oswald Mathias Ungers, Stephen Vieths 2.3 William Alsop&Jan Störmer 2.4 D. Libeskind 2.5 Prof. Josef P. Kleihues 2.6 Foster & Partners
3	1991	Britisch Embassy Berlin	Yönetim Binası	Michael Wilford
4	1992	Topography des Terrors	Kültürel Yapı	Peter Zumthor
5	1993	Markisches Museum (Stadt Museum Berlin)	Kültürel Yapı	Stanton Williams
6	1993	Treptowers Komplex Berlin	Ofis Yapısı	Gerhard Spengenberg
7	1996	Nordbahnhof Berlin	Ulaşım Yapısı	Romuald Loegler Martin Jonatta
8	1996	Chausseestrasse ehem. Stadition Weltjugend, Berlin	Spor Kompleksi	Max Dudler
9	1996	Klingelhöfer Dreick-Süd, Berlin	Kentsel Tasarım Yarışması	Machleid & Partner
10	1996	Wohn und Geschaftshaus Jonasstrasse Berlin Tiergarten	Konut	Mirijam Blase Osman Kapıcı

Çizelge 4. 3 1989 - 2006 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

11	1996	Krankenhaus Prenzlauer Berg Berlin	Sağlık Yapısı	11.1 Peter W. Schmidt 11.2Prof. Josef P. Kleihues
12	1996	Zwei Parks am Postdamer Platz Berlin	Park Düzenlemesi	DS Landschap Architeckten
13	1996	Marschallbrücke Berlin Mitte	Köprü	13.1 Benedict Tonnon 13.2 Max Dudler
14	1996	Landesvertretung Freie Hansestadt Bremen, Berlin	Eğitim Yapısı& Servis Merkezi	Hilde Leon Konrad Wohlgage
15	1996	Botschaften der Nordishen Statten	Yönetim Yapısı (Elçilikler)	Alfred Berger Tina Parkinen
16	1996	Bundesministerium für Vehrkehr Berlin	Yönetim Yapısı	Max Dudler
17	1996	Auswartiges Amt Aussenministerium Berlin	Yönetim Yapısı	Max Dudler
18	1996	Verbandsgebaude der Deutchen Bauindustrie, Berlin Mitte	Yönetim Yapısı	Schweger & Partner
19	1996	Wohn-Geschafthaus “Unter den Linden 78”, Berlin Mitte	Konut	-
20	1996	Headquarters Deutche Bahn	Yönetim Yapısı & Ofis	Helmut Jahn
21	1996	Sony Center	Kentsel Ölçekli Yarışma (Yapı Adası)	Helmut Jahn Murphy & Jahn Architects
22	1997	Landesvertretung Staarland Berlin	Yönetim Yapısı	Alt & Britz

Çizelge 4. 3 1989 - 2006 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

23	1997	Landesvertretungen Niedersachsen und Schleswig-Holstein Berlin	Yönetim Yapısı	Birgit Cornelsen-Seelinger
24	1997	Landesvertretung Baden-Württemberg Berlin	Yönetim Yapısı	Bangert &Schole Architekten
25	1997	Landesvertretung Rheinland-Pfalz Berlin	Yönetim Yapısı	Heinl, Wischer & Partner
26	1997	Haubtverwaltung und Haubtstelle der Landeszentralbank Berlin	Yönetim Yapısı	Bangert, Scholz
27	1997	Berlin French Embassy	Yönetim Yapısı (Elçilik)	Christian de Portzamparc
28	1994	Memorial to the Murdered Jews of Europe	Kültür Yapısı	Simon Ungers Christine Jackob-Marks
29	1997	Memorial to the Murdered Jews of Europe	Kültür Yapısı	Peter Eisenman Richard Serra
30	1998	Kulturforum Berlin	Kültür Kompleksi	Hilmer & Sattler
31	1998	Umbau Zeughaus zumDeutchen Historischen Museum Berlin	Kültür Yapısı	Winfried Brenne Architeckten
32	1998	Berlin Museum, erw. Judisches Museum Berlin	Kültür Yapısı	Daniel Libeskind Marina Stankovic Donald Bates Attillio Terragni Marco Vido
33	1998	Landesvertratungen Brandenburg & Mecklenburg Vorpommern Berlin	Yönetim Yapısı	Von Gerkan, Marg & Partner

Çizelge 4. 3 1989 - 2006 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

34	1998	Hessische Landesvertretung beim Bund Berlin	Yönetim Yapısı	Christl und Bruchhauser
35	1998	Dresdener Bank am Parisier Platz Berlin Mitte	Ofis Binası	Von Gerkan, Marg & Partner
36	1999	Lustgarten in Berlin-Mitte Neugestaltung abgescholessen	Açık alan Düzenlemesi	Landschaftsarchitekten Atelier Loidl
37	1999	Königliche Porzellan Manufaktur Berlin	Konut & Ofis & Otel &Yönetim Binası	Ortner und Ortner Baukunst
38	1999	Informations und Komminikationszentrum Berlin Adlerhof	Eğitim Yapısı	Daniel Gössler
39	1999	Multiplex-Kino Kanststrasse-Hardenbergstrasse Berlin	Kültür Yapısı (Sinema)	Prof. Benedict Tonnen
40	1999	Südlicher Vorplatz am Lehrter Bahnhof Berlin	Kentsel Ölçekli Yarışma	Martha Schwartz Gabriele G. Kiefer
41	1999	Boulevard “Unter den Linden”, Entwicklung von strassenmöbeln, Berlin	Kent Mobilyaları Yarışması	Prof. Josef P. Kleihues
42	1999	Rathausbrücke Berlin Mitte	Köprü	Walther A. Noelbel
43	1999	Belgische Botschaft Berlin	Yönetim Binası (Elçilik)	Elisabeth Rüthnick
44	1999	Bundesprasidialamt Berlin	Yönetim Binası	Martin Gruber Helmut Kleine Kraneburg
45	1999	Feuer und Polizeiwache füs das Regierungsviertel	Polis Merkezi	Sauerbruch, Hutten

Çizelge 4. 3 1989 - 2006 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

46	2000	Kurzplanungsverfahren, Sporthalle, Max Taut Schule Berlin Lichtenberg	Eğitim & Spor Yapısı Yapı adası organizasyonu düzenlemesi	Hufnagel, Pütz, Rafaelian Architekten
47	2000	Bieterverfahren “An den Friedrichs-Werderschon Kirsche- Falkoniergesse”	Konut & Ticari Alanlar	Graetz, NOFER, Tyrra
48	2000	Landschaftsplanerischer Ideen und Realiseierungswettbewerb zur Gestaltung des Breitscheidplatzes	Kavşak & Meydan Düzenlemesi	Langenbach & Ivancsics
49	2000	Wohnen am Moabiter Werder Berlin Tiergarten	Konut	Georg Bumiller
50	2000	Choriner strasse/Zehdeniker strasse in Berlin Mitte Wohnungsbauten	Konut	Gruber - Popp
51	2000	Leipziger Platz 8-10 Wohn-und Geschaftshaus Knauthe	Konut	KSP Engel und Zimmermann Luis Mola Michele Restivo Korsten Gottward
52	2000	Leipziger Platz 9 Wohn-und Geschaftshaus Knauthe	Konut	Deubzer, Konig Architeckten Stefan Rabakowski Christa Lenz Livia Salamone Jan Fischer
53	2000	Wohn und Geschaftshauser Metzer strasse/Kollwitzstrasse	Konut	Leon, Wohlhage, Wernik Hans J. Lankes Jachen Mermer

Çizelge 4. 3 1989 - 2006 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

54	2000	Kindertagesstatte Jarusalemer Strasse Berlin	Eğitim Yapısı	Volker Staab
55	2000	Neuer Lesesaal der Stadtsbibliothek Unter den Linden (Erw. Und Instandszung der Stadtsbibliotheck Under den Linden)	Kültür Yapısı (Kütüphane)	Prof. HG. Merz
56	2000	Erw. Pergamon Museum	Kültür Yapısı	Prof. O.M. Ungers S. Vieths
57	2000	Max-Schmeling- Boxsporthalle, Olympia 2000, Sporthalle Mauerpark berlin	Sport Kompleksi	57.1 Santiago Calatrava 57.2 Toy Ito 57.3 Santiago Calatrava
58	2000	Schwimm und Sprunghalle Europassportpark Berlin	Spor Kompleksi	Dominique Perrault
59	2000	Canada House (Embassy) Berlin	Yönetim Binası (Elçilik)	Gagnon Letellier Dyr Architects Smith Certer Kuwabara Payne MNKenna Blumberg Architects
60	2001	Landschaftplanerischer Realisierungswettbewerb Blankensteinpark in Berlin Pankow	Park Düzenlemesi & Spor Kompleksi	Büro Kiefer Büro Edmaier
61	2001	Realisierungswettbewerb Humbolt Universitat	Eğitim Yapısı & Kütüphane	Assmann Salomon AS
62	2001	Realisierungswettbewerb Joachimstaler Platz	Kavşak & Açık Alan Düzenlemesi	Guido Hager

Çizelge 4. 3 1989 - 2006 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

63	2001	Begrenzt-offener Realisierungswettbewerb “Sporthalle Hausburgviertel”	Spor kompleksi	Rebecca Chestnutt
64	2001	Gestaltung des öffentliche Raumes auf der Museumsinsel, Berlin	Kültür Yapısı	Levin Monsigny
65	2001	Bundeskanzleramt, Berlin	Yönetim Yapısı	Krüger, Schubert, Vandreike Axel Schultes
66	2002	Verhandlungsverfahren Aula der Max Taut Schule	Oditoryum	Max Dudler
67	2002	Revaler Viereck Berlin Stadtteilzentren	Kentsel Ölçekli yarışma	Walter A. Noebel ASTOC Architects &Partner
68	2002	Erw. Schulanlage Dunckerstrasse Berlin	Eğitim Yapısı	Klaus Theo Brenner
69	2002	Schüle für geistig Behinderte Mendelssohnstrasse Berlin	Eğitim Yapısı	Numrich und Albrecht
70	2002	Deutcher Bundestag Berlin	Yönetim Yapısı	Stephan Braunfels
71	2003	Begrenzt-offener freiraumplanerischer Ideen und Realisierungswettbewerb “Alexanderplatz” Berlin Mitte	Kentsel Ölçekli Yarışma	Von Gerkan, Marg & Partner Hubert Nienhoff WES& Partner
72	2003	Begrenzt-offener landschaftplanerischer und stadtebaulicher Ideenwettbewerb “Nöldnerplatz” Berlin Lichtenberg	Park & Açık Alan Düzenlemesi	Weidinger Landschaftsarchitekten

Çizelge 4. 3 1989 - 2006 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

73	2003	Eingeladener Realisierungswettbewerb Nachbarschaftshaus Kiezpinne" Berlin Lichtenberg	Kültür Yapısı (Mahalle Evi)	Buddensieg Ockert Architekten
74	2003	Eingeladener landschaftplanerischer Realisierungswettbewerb "Spreeufer/Arena am Ostbahnhof" Berlin Friedrichschain Kreuzberg	Kentsel Ölçekli Yarışma	Hafner & Jimenez
75	2003	Nachbarschaftshaus "Kiezspinne" Berlin Lichtenberg	Kültür Yapısı (Mahalle Evi)	Buddensieg, Ockert Architeckten
76	2004	Vertandlungsverfahren Freiraumgestaltung oberstufenzentrum Bürowirtschaft II Berlin-Lichtenberg"	Eğitim Yapısı	Hafner & Jimenez
77	2004	Offener Realisierungswettbewerb "GrimmZentrum" der Humbolt Universitat zu Berlin "Zentrale Universitatsbibliothek, Computer und Medienservice der Humbolt-Universitat zu Berlin"	Eğitim & Kültür Yapısı (Kütüphane)	Max Dudler
78	2004	Erw. des Bundesministerium für Verbraucherschutz, Ernahrung und Landwitzschaft BMVEL, Berlin	Yönetim Yapısı	Anderhalten Architeckten
79	2005	Ergebnis zum Realisierungswettbewerb "Zwei Parks auf dem Friedrichswerder"	Park & Açık Alan Düzenlemesi	Büro Kiefer Gabriele G. Kiefer
80	2005	Ergebnis zum Realisierungswettbewerb "Freiraumgestaltung des ehemaligen ULAP-Gelandes"	Park & Açık Alan Düzenmlemesi	Rehwaldt Landschaftsarchitekten

Çizelge 4. 3 1989 - 2006 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

81	2005	Ergebnis zum begrenzt offenen Realisierungswettbewerb “Neuebau des oberstufenzentrums Körperplege”	Spor kompleksi	Farwick+Grote Architekten und Stadtplaner
82	2005	Begrenzt offener Realisierungswettbewerb “Sporthalle Ruppiner Strasse, Berlin Mitte”	Spor Yapısı (İlkokul için)	Anderhalten Architekten
83	2005	Kompetenszentrum der Staatl. Museen zu Berlin/ Preussischer Kulturbesitz auf den Museumshöfen, Berlin	Kültür Yapısı	Auer+Weber Arechiteckten
84	2005	Erx. Krankenhaus Berlin Friedrichschain	Sağlık Yapısı	Stephan Höhne Christian Rapp
85	2005	Bundesministerium für Familie, Senioren, Frauen und Jugend BMFSJ, Berlin Mitte	Yönetim Yapısı	ASP Schweger Assoziierte
86	2005	Bauhaus Archive Extention	Kültür Yapısı	SANAA
87	1992	Alman Parlemento Binası (Reichtag)	Yönetim Yapısı	Normen Foster

4.5.4 2006 - 2014 Dönemi Yarışmaları

Bu dönemde de yarışmaların Berlin kentinin Doğu kesiminde yoğunlaştığı ve bu kez Duvar’dan uzaklaşarak kentin eski siyasi ve kültürel merkezleri olan Alexander Platz ve Müzeler Adası (Museum Sinsel) alanlarında odaklandığı söylenebilir. Kuşkusuz, aşağıdaki haritada da görüldüğü üzere, bina ölçekli yarışmaların diğer bölgelere de dağılım gösterdiği gözlenebilir. Friedrichschain bölgesinde de bir yoğunlaşma bulunmaktadır. Bu da ilk dönemde önem kazananan ve farklılaşan bölgenin süreç sonunda yine kent bütününe bağlanmasına yönelik zincirleme sürecin son halkalarından biri olarak görülebilir. Bu dönemde ise, kentin Batı kesimindeki yarışmalarda Duvar bölgesine özellikle de kuzey kısmına yönelik bir artış farkedilir hale gelir. Tüm bu yarışmaların aynı dönemdeki yapı adası-bina tipolojisi analizindeki dolgu

(infill) desenleri ile parallelik sergilediği gözlenir. Dolayısı ile tezde öne sürülen kent planlama dilinin oluşumu açısından bir tutarlılık olduğu iddiasını doğrular nitelikte bir dağılım sergiler (bkz. Şekil 4.43, Çizelge 4.4).

2006 - 2014 DÖNEMİ
AÇILAN YARIŞMALAR

YARIŞMA ALANI

DUVAR KALINTISI

ZEMİNDEKİ DUVAR İZİ

KAYBOLAN DUVAR

DUVAR CANLANDIRMA

NEHİR

Şekil 4.43 2006 - 2014 dönemi yarışma projeleri dağılım analitik haritası

Çizelge 4. 4 2006 - 2014 dönemi açılan yarışmalar [184], [187]

NO	YIL	YARIŞMA ADI (ING/ALMANCA)	TÜRÜ	MİMAR
1	2006	Ergebnis zum Realiseurungswettbewerb stattliche Balletschule Berlin	Eğitim Yapısı	Von Gerkan & Partner Volkwin Mark Hubert Nienhoff Cristian Uthe-Spencker
2	2006	Ergebnis zum offenen zweistufigen landschaftsplanerischen Ideen und Realisierungswettbewerb Park auf dem Gleisdreieck	Park & Açık Alan Düzenlemesi	Atelier Loidl Bernd Joosten Lorenz Kehl
3	2006	Ergebnis zum begrenzt offenen Realisierungswettbewerb: Fussgangerbrücke über den Landwehrkanal	Köprü	Max Dudler
4	2006	Ergebnis zum begrenzt offenen Realisierungswettbewerb: Temporare Freiraumgestaltung schlossareal in Berlin Mitte	Açık Alan Düzenlemesi	Gero Heck Marianne Mommsen Marcus Cordes
5	2006	Heinrich-Böll-Stiftung, Berlin Mitte	Ofis &Ticari Binalar	E2a eckert Gerber Architekten
6	2006	Topography des Terrors	Kültür Yapısı	Heinle Wischer & Partner
7	2006	Vervaltunggebaude für den Deutchen Bundestag, Berlin Mitte	Yönetim Yapısı	Lieb+Lieb Architekten
8	2007	Ergebnis zum befrenzt offenen Realisierungwettbewerb: Kindertagesstatte Elisabeth Kirschstrasse	Eğitim Yapısı	Peter Meyer Jan Grosse Wolfgang Hebestreit Andreas Sommerer

Çizelge 4. 4 2006 - 2014 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

9	2007	Ergebnis zum begrenzt offenen Realisierungwettbewerb: Umbau der Mensa im Haubtgebaude der Humbolt Universirar	Eğitim Yapısı (Sosyal Merkez & Yemekhane)	Prof. D. G. Baumewerd
10	2007	Ergebnis zum Bieterverfahren Wohn und Geschaftshaus um Hausvogteiplatz	Konut	Nageliarchitekten Bruno Fioretti Marquez Müller Reimann Leon Wohlhage Wernik
11	2007	Ergebnis zum landschaftsplanerischen Realisierungswetttbewerb: Grünzug Südpanke	Açık Alan Düzenlemesi	Ulrike Bökm Cyrus Zahiri Katja Benfer
12	2007	Ergebnis zum Realiseurungswettbewerb: Erweiterung der Gedenkstatte Bernauer Strasse	Kentsel ölçekli Yarışma Açık Alan Düzenlemesi & Kültür Kompleksi	Sinai.Faust.Schroll.Schwarz Mola Winkelmüller Architekten ON Architektur
13	2007	Archaologisches Zentrum (Museumhöfe/Kompetenzzentrum für die Staatlichen Museen) Berlin	Kültür Yapısı (Arkeoloji Merkezi)	Harris+Kurrle Architekten
14	2007	Fortbuildungszentrum Auswartiges Amt Berlin	Yönetim Binası Devlet & Belediye Binası	Rolf Mühlethaler
15	2007	Erweiterung Bundeskriminalamt Berlin Treptow	Ceza Soruşturma Federal Ofisi	Weinmillef Architekten

Çizelge 4. 4 2006 - 2014 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

16	2007	Bürogebaude “Cube” im Lehrter Stadrquarter Berlin	Ofis Yapısı	16.1 3XN 16.2 Auer+Weber 16.3 Foster &Partners 16.4 Dominique Perrault
17	2008	Ergebnis zum begrenzt offenen Realisierungswettbewerb: Erweiterung der Hotelfachschule Berlin Mitte	Eğitim Yapısı (Otelcilik Yüksekokulu)	Schulz Architekten r+b Landschaftarchitekten
18	2008	Ergebnis zum zweistufingen Verhandlungsverfahren: Lichtkonzept Deutche Oper Berlin	Aydınlatma Yarışması	Studio Dinnebier
19	2008	Ergebnis zum konkurrierenden Auswahlverfahren: Kinderspielplatz Doddestrasse 1	Park	Plancontext landschaftsarchitektur
20	2008	Ergebnis zum konkurrierenden Auswahlverfahren: Ausbau einer Durchwegung von der Scharnweber zur Dossestrasse	Kamusal Alan Düzenlemesi Ulaşım (Geçişyolu)	Victor Ash
21	2008	Ergebnis zum beschrankten Wettbewerb: Zuschauerhaus Staatsoper Unter den Linden	Kültür Yapısı (Opera binası İyileştirme)	Klaus Roth Architekten
22	2008	Ergebnis zum konkurrienden Gutachterverfahren: Gestaltung des Freiflachen des Hortes der Nürtingen- Grundschule	Açık Alan Düzenlemesi (Eğitim Yapısı-(İlköğretim Okulu))	Gruppef Landschaftsarchitekten
23	2008	Ergebnis zum begrenzt offenen Realisierungswettbewerb: Bezirkszentralbibliothek Frankfurter Alle	Kütüphane	Peter W. Schmidt Architekt

Çizelge 4. 4 2006 - 2014 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

24	2008	Ergebnis zum begrenzt offenen Realisierungswettbewerb: Stadtmuseum Berlin im Marinehaus	Kültür Yapısı	Stanton Williams Architects
25	2008	Ergebnis zum konkurrierenden Auswahlverfahren: brandwandgestaltung an der Durchwegung von der Scharnweber zur Dossestrasse	Kamusal Alan Düzenlemesi Ulaşım (Geçişyolu)	Victor Ash
26	2008	Ergebnis zum begrenzt offenen Realisierungswettbewerb: Neustüdtischer Kirschplatz	Meydan Düzenlemesi	WES &Partner H.H.Krafft
27	2008	Infrastrukturgebaude für die Physikalisch-Technische Bundesanstalt Berlin Charlottenburg	Altyapı	Hurber Staudt Architekten
28	2008	Gedenkstatte Bernauer Strasse Berlin	Kentsel ölçekte Yarışma (Kültürel Alan)	Mola Winkelmüller
29	2008	Depots und Werkstatten der Staatlichen Museen zu Berlin	Şehir Müzesi Ofis & Servis Mekânları (Depo)	AV1 Architekten Kaiserslautern
30	2008	Bundesministerium des Innern, Berlin	Yönetim Yapısı	Thomas Müller Ivan Reimann

Çizelge 4. 4 2006 - 2014 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

31	2009	Ergebnis zum eingeladenen Kooperativen Realisierungswettbewerb: Boulevard des stars	Açık alan Düzenlemesi	Lars Krückeberg Wolfram Putz Thomas Willrmeit Joachim Sauter Petra Trefzger Herman Klöckner Eva Offenberg Markus Dilger Jürgen Dietruska Moniska Hoinskis Britta Danzin
32	2009	Ergebnis zum stadbaulich landschaftsplanerischen Ideen wettbewerb: “Prozessale Stadtentwicklung Tempelhofer Feld-Columbiaquarter”	Açık alan düzenlemesi & Kentsel Kalkınma Odaklı Senaryo	Greft Gesellschaft von Architekten Büro Kiefer
33	2009	Ergebnis zum begrenzt offenen Realisierungswettbewerb: Erweiterungsbau Ludwig-Hofmann-Grundschule	Eğitim Yapısı	Arbeitsgemeinschaf t AFF ARchitekten Nitschke-Donath Architekten
34	2009	Ergebnis zum begrenzt offenen Realisierungswettbewerb: Forschungszentrum für Machinenbau und Informatik der TU Berlin	Eğitim Yapısı	Seeberger Friedl &Partner Schulz &Schulz Architekten
35	2009	Ergebnis zum begrenzt offenen, zweiphasigen stadtebaulichen Ideenwettbewerb “Lusien block Ost”	Kentsel Ölçekli Yarışma	Kusu &Kusus Architekten BDA
36	2009	Ergebnis zum offenen, zweiphasigen Realisierungswettbewerb mit Ideenteil “Campus Rutli-Cr”	Eğitim, Sosyal, Kültürel, Spor Yapısı	Plus4930 Architektur

Çizelge 4. 4 2006 - 2014 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

37	2009	Ergebnis zum begrenzt offenen Realisierungwettbewerb “Umbau Schulstandort Berulinstrasse”	Spor Kompleksi	Numrich Albrecht Klumpp
38	2009	Ergebnis zu sechs im Jahr 2009 durchgeführten Gutachterverfahren: Stadtebauliches Gutacksverfahren Krausenblock/Berlin Mitte	Ofis & Ticari Alanlar	Hans Josef Lankes Per Köngeter
39	2009	Ergebnis zu sechs im Jahr 2009 durchgeführten Gutachterverfahren: Konkurrierendes stadtebaulisches Gutachterverfahren Ostkreuz An der Mole	Ofis & Ticari Alanlar,Konut	AFF Architekten
40	2009	Ergebnis zu sechs im Jahr 2009 durchgeführten Gutachterverfahren: Gutachterverfahren zur Freiraumgestaltung Werderscher Market	Açık Alan Düzenlemesi	Ines Alkewitz
41	2009	Wiedererrichtung des Berliner Schlosses, Bau des Humbolt Forum in Schlossareal Berlin	Kültür Kompleksi	Prof. Franco Stella
42	2009	Wiederaufbau Neues Museum Berlin	Kültür Yapısı	42.1 Prof. Giorgo Grassi 42.2 David Chipperfield 42.3 Ghery Architects
43	2010	Ergebnis zum begrenzt offenen Realisierungs-wettbewerb “Probebühnen zentrum Deutscher Theater”	Kültür Yapısı	Von Gerkan & Partner

Çizelge 4. 4 2006 - 2014 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

44	2010	Offener landschaftsplanerischer Wettbewerb “Parklandschaft Tempelhof”	Açık Alan Planlama	44.1 Daniel Dendra, Paul Langley, Carolina Bossert 44.2 Ulrike Böhm, Katja Benfer 44.3 Capatti Staubach 44.4 Eelco Hooftman, Bridget Baines, Nigel Sampey 44.5 Till Rehwaldt 44.6 Lorenz Drexnler, Martin Rein-Cano
45	2010	Ergebnis zum nicht offenen landschaftsplanerischen Realisierungswettbewerb “Kleiner Tiergarten/Ottopark”	Açık Alan & Kamusal Alan Düzenlemesi	Latz & Partner
46	2010	Ergebnis zum offenen wettbewerb “Forschungs und Laborgebaude für Lebenswissenschaften”	Eğitim Yapısı	Bodamer Architekten
47	2010	Nicht offener Realisierungswettbewerb “Weltkultrerbe-Siedlungen der Berliner Moderne” Wohnstadt Carl Legein	Kurumsal İmaj Oluşturma	Novamondo Design
48	2010	Ergebnis zum nichtoffenen landschaftsplanerisschen Ideen und Realisierungswettbewerb “Freiraume an der Jüdisches Museum Berlin”	Açık Alan Düzenlemesi	Rehwaldt Landschaftsarchitekten
49	2010	Ausbildungzentrum der Versuchs und Lehranstalt für Brauerei Berlin	Eğitim Yapısı	Gerber Architekten

Çizelge 4. 4 2006 - 2014 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

50	2010	Freiheits und Einheitsdenksmal Berlin	Kültürel Park Açık alan Düzenlemesi	Milla &Partner Sascha Waltz Prof. Stephan Balken Numrich, Albrecht, Klumpp Architekten Meck Architekten
51	2011	Ergebnis zum nichtoffenen Ideen und Realisierungwettbewerb Freiraume Europacity/Heidestrasse und Nordhafen	Kentsel Ölçekli Yarışma Açık Alan Düzenlemesi	Relais Landschaftsarchitekten
52	2011	Verhandlungsverfahren “ Parklandschaft Tempelhof”	Açık Alan Düzenlemesi	GROSS.MAX Sutherland and Hussey
53	2011	Ergebnis zum kooperativen stadtebaulichen Ideenwettbewerb Erweiterung des Universitatscampus City West	Kentsel Tasarım Yarışması	Yellow Urbanism Architecture Becker Gİseke Mohren Richard
54	2011	Nichtoffener Wettbewerb mit Ideenteil “Erweiterung der Schiller Bibliothek”	Kütüphane	AV1 Architekten
55	2011	Nichtoffener Wettbewerb “Tesla-Schule”	Eğitim Yapısı	Hentschel Oestreich Kirk+Specht Landschaftsarchitekten
56	2011	Nichtoffener Wettbewerb “Erweiterungsbauten auf dem Campus Rutli-CR2”	Eğitim Yapısı	Schulz &Schulz Architekten
57	2011	Nichtoffner Ideen und Realisierungswettbewerb “Lichtkonzeptstadtbahnbrücken City West”	Aydınlatma Yarışması	Lumix Building Solutions Aletja

Çizelge 4. 4 2006 - 2014 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

58	2011	Nichtoffener landschaftsplanerischer Realisierungswettbewerb “Olivaer Platz”	Açık Alan Düzenlemesi	Rehwaldt Landschaftsarch.
59	2011	Wohnen am Alexanderplatz, Berlin (limited competition)	Konut	Feld72 Architekten Querkraft Architekten Behet Band Ziolin Architekten
60	2011	Effienthaus Plus (Plusenergiehaus mit E-Mobilitat) Berlin	Enerji Planlama/Sür-dürülebilirlik üzerine yarışma	Werner Sobek
61	2011	Erw. Der Schiller Bibliotheck Berlin	Kütüphane	AV1 Architekten Kaisers Lautern
62	2012	Nichtoffener wetbewerb “Fassadengestaltung desBattenhochhauses und des OP/ITS Neubaus der Charite”	Cephe Yarışması	Schweger & Partner Thomas Müller Ivan Reimann
63	2012	Nichtoffener wettbewerb “Neu und Umbau des Hedwig-Dohm-Hauses der Humbolt Universitat zu Berlin”	Eğitim Kompleksi	Arge Martinoff Architekten
64	2012	Nichtoffener wettbewerb “Archaologisches Besuherzentrum Petriplatz”	Kültürel Yapı (Ziyaretçi Merkezi)	
65	2012	Europacity Berlin Stadthafenquarter Süd (invited competition)	Kentsel Ölçekli Yarışma	Andre Politers Architects RIBA Stadplanner Arbos Freiraumplanung GnbH &Co. KG
66	2012	Bet und Lehrhaus Petriplatz “House of One” Berlin	Dini Yapı	Kuehn Malvezzi

Çizelge 4. 4 2006 - 2014 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

67	2012	Thyssen Krupphaus Berlin	Yönetim Yapısı (Danıştay Binası)	Schweger & Partner
68	2013	Offener Freiraumplanerischer Realisierungswettbewerb “Freirsumgestaltung umfeld Humbolt-Forum”	Berlin Sarayı’nın yeniden inşası	Bbz Landschaftarch.
69	2013	Nichtoffener Wettbewerb “Neuebau des Berliner Instituts für Medizinische Systembiologie	Laboratuar & Ofis	Staab Architekten
70	2013	Konkurrriendes Gutacherverfahren “Kinder und Jugendfreitzeiternrichtung Siegfried Strasse, Berlin Lichtenberg”	Eğitim Yapısı & Sosyal Merkez	Kersten und Kopp Architekten
71	2013	Ergebnis zum nichtoffener landschaftsplanerischen Realisierungswettbewrb Freiraumgestaltung Rathausumfeld Wedding Berlin Mitte	Açık Alan Düzenlemesi	ANNABAU Architektur
72	2013	Ergebnis zum freiraumplanerischen Realisierungswettbewerb mit Ideenteil Aussenanlagen Carl von Ossietzky Gemeinschaftsschule/Aziz Nesin GrundSchule, Kreuzberg	Eğitim Yapısı	TDB Landschaftsarchitektur Thomanek Doquesnoy Boemans
73	2013	Büro-, Wohn und Galeriegebaude am Kunst-Campus Europacity Berlin	Ofis & Konut, Kültür Yapısı	Corsten Roth Architekt Prof. Corsten Roth
74	2013	Europacity Berlin-Stadthafenquarter Süd, Baufelder neun bis zwölf (limited competition)	Konut	Zanderroth Architekten Zoom Architekten Herburg Landschaftsarch.

Çizelge 4. 4 2006 - 2014 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

75	2013	Humboldthafen H3 und H4 Berlin	Konut	Hadi Teherani
76	2013	50 Hertz Netzquartier, Berlin	Ofis	Henning Larsen Architects
77	2014	Ergebnis zur Ideenkonkurenz Urban Living/Neue Formen des stadtischen Wohnens 52.1 Karl Marx Alle 52.2 Jacobystrasse	Konut İyileştirme	52.1 Team Barkow Leibinger/Team Beckmann N'Thepe Team Eckert Negwer Suslbeek Team June 14 52.2 Team Talli, R. Schnitzler Team GIES Architekten Team Nageliarchitekten Team Temperatureas Eztremas
78	2014	Ergebnis zum konkurrienden Gutahterverfahren Freiraumliche Aufwertung Postblock, Berlin Mitte	Kurumsal İmaj Oluşturma	KARO Architekten
79	2014	Ergebnis zum nichtoffenen Realisierungswettbewerb mit Ideenteil Neue Brücken für die Europacity, Berlin Mitte	Köprü	ACME Schulitz Architekten
80	2014	Ergebnis zum nichtoffenen kooperativen freirauplanerischen Realisierungs und Ideenwettbewerb Campu Charlottenburg- verlangerte Hertzallee, Berlin Charlottenburg	Açık Alan Planlaması	Lavaaland TH Treibhaus
81	2014	Ergebnis zum offenen, zweiphasigen stadtebaulichen Ideenwettbewerb Wohnen an der Michelangelostrasse, Berlin Pankow- Prenzlauer Berg	Konut	Frank Görge Architekt Breimann & Brunn

Çizelge 4. 4 2006 - 2014 dönemi açılan yarışmalar (devamı)

82	2014	Hochhaus am Alexanderplatz Berlin	Konut Yüksek Yapı	Ghery Partners
83	2014	Nichtoffener Wettbewerb mit Besucherzentrum Berlin	Kültür Yapısı Ziyaretçi Merkezi	E2A Piet Erkert Wim Eckert Architekten Eth BSASIA AG
84	2014	Bundesrat-Anbau mit Besucherzentrum, Berlin	Ziyaretçi Merkezi	Max Dudler
85	2014	Deutcher Bundestag-Neubau Dorotheenstrasse 85/Schadowstrasse 4-6 Berlin	Yönetim Yapısı	CODE UNIQUE Architekten
86	2013	Axel Springer Medien Campus Berlin	Eğitim Yapısı	Ram Koolhas
87	2008	Masterplan Berlin Heidestrasse ‘Europacity’	Kentsel Ölçekli Yarışma	KCAP, AsTOC, Studio Urban Catalyst

4.5.5 Değerlendirme

Kent bütününe ve modern kent oluşum tarihçesine bakıldığında yarışmaların sayısı, yayıldığı alanın genişliği, yarışmaların sürekliliği Berlin'i pek çok kentten ayrıştıran bir ölçüde ve niteliktedir. Yukarıda anlatılan dönem bazındaki hassas tutarlılık girişimleri bir kenara bırakılsa dahi, sadece bu yoğunluk, süreklilik ve yaygınlık yarışmaların kentin Modernist planlama ilkelerinin gerçekleşmesi yolunda rasyonelleştirilmesi için bir araç haline geldiğinin en belirgin göstergelerindendir. Yarışma alanlarının yoğunlaşmasındaki etaplama ve bu etaplamanın siyasal süreçle korelasyonu morfolojik biçimlenmenin arkasındaki bir üst aklın (ki bu kent aktörlerinin birlikte üreterek Senato kararları ve diğer metinlere yansıttığı bir akıldır) varlığını göstermektedir. Farklı kutupları ifade eden siyasal ekonomik ve kültürel veriler doğrultusunda önce koparılıp sonra bütünleştirilen kentin zaman içinde tutarlı bir dile sahip olması ve bu dilin 2. Bölüm'de de kuramsal düzeyde tartışılan Alman Akılcılığı ve Aydınlamacılığı'nın somut bir yansıması haline gelmesi için geliştirilen bilinçli strateji yarışma projelerinin dağılımında ve bir sonraki bölümde de tartışılacağı üzere bunun diğer kent planlama ilkeleriyle paralleliklerinde açıkça okunur.

Yarışma projelerinin 1945 - 2014 arasındaki dönüşümüne bakıldığında (bkz. Şekil 4.44), kentin bütününe dair bir yaklaşımı; gerek CIAM, gerekse *Planlamanın 16 Prensibi* doğrultusunda bütüncül, sürekli ve tutarlı bir rasyonelleşme kararları bütünü olarak ele alan yaklaşımın, Duvar inşası ve varoluşu boyunca uğradığı kesintiyi gidererek yeniden kent bütününde bir süreklilik kurmayı amaçladığı, ancak bu bütünlüğü sağlarken sözü edilen kesinti döneminde ortaya çıkan siyasi ve kültürel birikimin olumlu ve olumsuz yanlarını kentsel katmanlaşmanın bir verisi olarak kullanarak bunu bir turistik değer olarak kente katan bir yaklaşımın varlığı sezilebilir. Tüm dönem yarışmalarının çakıştırıldığı aşağıdaki haritada da görüldüğü üzere, doğu-batı doğrultusunda kurgulanarak başlayan yarışmalar sürecinin, yukarıda dönemler bazında da detaylı olarak açıklandığı üzere, bölünmeyle birlikte güneye, sonrasında ise kuzeye doğru görünüşte düzensiz bir biçimde saçaklanarak yayılan ve baştaki bütüncül yaklaşımı tamamlamak üzere aşamalı olarak gelişen bir çizgide ilerlediği görülür, ki bu yaklaşımın gerek Senato kararları gerekse yarışma şartnamelerinde arka planda yer alan bir ana ilke doğrultusunda koşullandığı açıktır.

Yarışma projelerinin her bir alt dönemdeki (1945 - 61, 1961 - 89, 1989 - 2006, 2006 - 14) Çizelge 3.1'de belirlenen beş (5) kent planlama ilkeleri ile paralelliklerine bakıldığında, açılan yarışmaların bir önceki dönemde, mevcut dilin istisnalarından oluşan süreksizlikleri sürekliliklere dönüştürecek noktasal müdahaleler olma eğilimini bilinçli bir şekilde barındırdığı gözlenebilir. Bu hipotezin haklılığı, yarışma projelerinin yıllara göre dağılımındaki haritalardan (Şekil 4.40, 4.41, 4.42, 4.43) gözlenebildiği gibi, 3. Bölüm'de tartışılan yarışma metinlerindeki vurgulanan kaygılarda da açıkça ifade edilmiştir.

1945 - 2014 DÖNEMİ
AÇILAN YARIŞMALAR

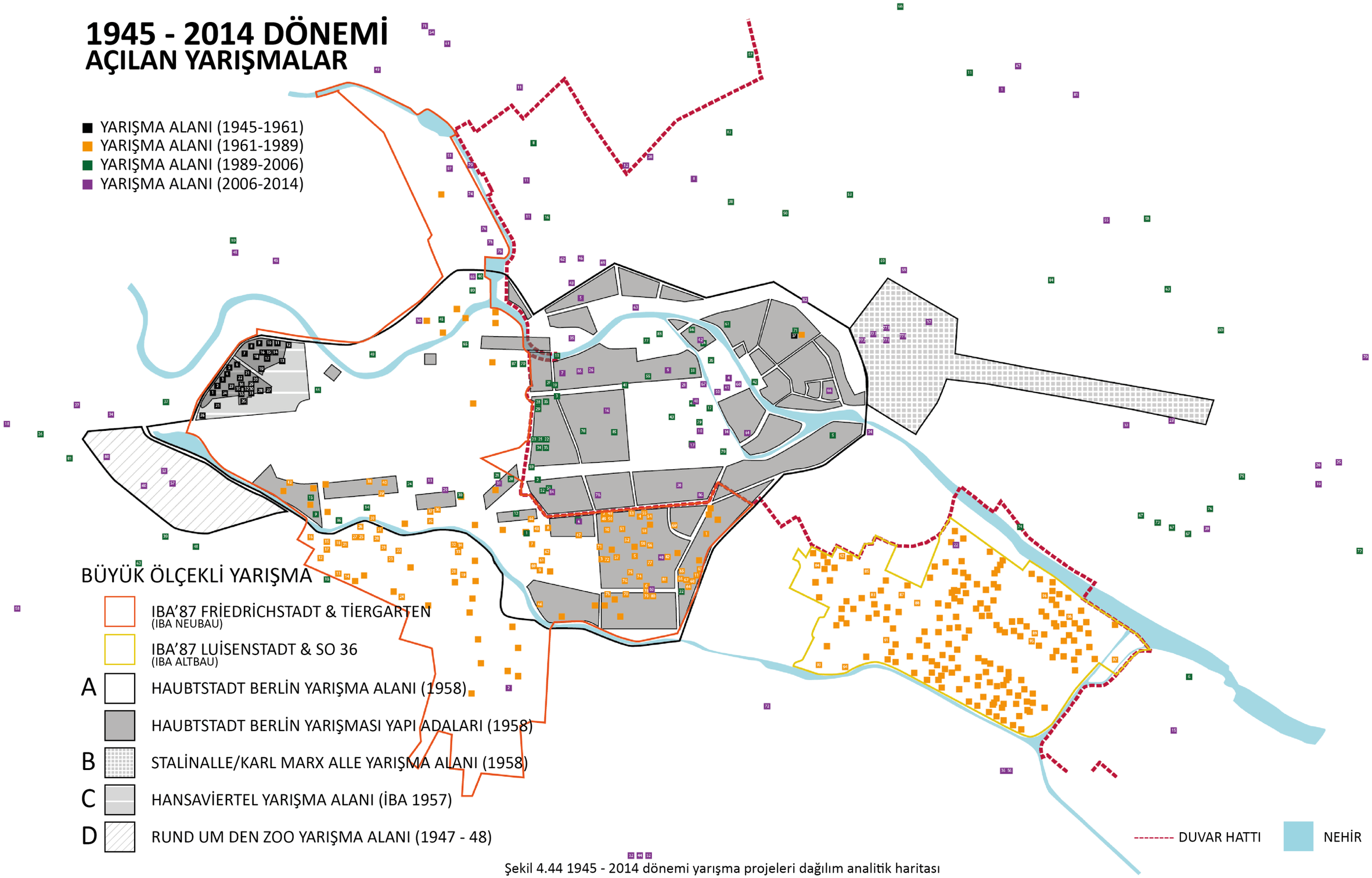

Şekil 4.44 1945 - 2014 dönemi yarışma projeleri dağılım analitik haritası

4.6 Çağrılı (Star) Mimarlar

Yukarıda tartşılan yarışma projelerine ek olarak, küresel sistemin yapılaşma dinamiklerinin en önemli aktörlerinden olan 'star mimar' olgusunun Berlin kent formuna yansıması da incelemeye değer görülmüştür. Bu tez kapsamında 'star mimar' tanımı, döneminde küresel olarak mimarlık üreten ve hakkında uluslararası düzeyde yazılmış mimarlar kabul edilmiştir. Bunun nedeni, özellikle kapitalist ve sosyalist dünya görüşlerinin kesişiminde yer alan Berlin kentinin oluşumunda küresel dinamiklerin, bu kentin özgün mimari biçimsel diline etkilerinin yorumlanmasına yardımcı olacak bir ölçüt olarak kabul edilebilir olmasıdır. Kuşkusuz Berlin pek çok bilinen mimar tarafından inşa edilen yapılardan oluşmuştur. Açılan yarışmaların çağrılı (davetli) yarışmalar olmaları ile kent içinde 'star mimar' yapılarının sayılarının artması durumu desteklenmiştir. Bu anlamda da pek çok ünlü mimara ev sahipliği yapmıştır. Ancak bu son analizde amaç, gerçekten küresel sisteme yoğun bir şekilde mal olmuş 'star mimarların' Berlin kentindeki faaliyetlerinin haritalanması, bu kartografik analizin dönem bazında değerlendirilmesi, ve ayrıca bu faaliyetlerin dağılımının, kent planlama ilkelerini oluşturan ve 3. Bölüm'deki 3.1 No'lu tabloda tariflenen beş (5) kent planlama dili ilkeleriyle ilişkilendirilerek, bu faaliyetlerin hedeflenen dilin tutarlılığına etkilerinin değerlendirilmesidir.

4.6.1 1945 - 1961 Dönemi Çağrılı (Star) Mimarlar

Bu dönemde kuşkusuz olarak yarışma sayısının azlığı da gözetildiğinde kentin biçimlenmesinde rol oynayan 'star mimar' sayısı oldukça azdır. Walter Gropious, Oscar Niemeyer, Bruno Taut, Alvar Aalto gibi isimlerle sınırlı olan bu dönem soğuk savaş sonrasında küresel dinamiklerin çok temkinli olduğu bir zaman dilimine denk geldiğinden bu durum çok şaşırtıcı değildir. Bu mimarlar tarafından üretilen proje ve yapıların (Şekil 4.45), aynı dönemdeki yarışma haritası (Şekil 4.40) ile karşılaştırıldığında Hanselvietel alanı ile örtüşmesi de oldukça doğal görülebilir. Dolayısıyla küresel dinamiklerin daha az etkin olduğu bir dönemde yarışma ve Senato kararlarıyla belirlenen dilin somutlaşmasında araç haline getirilen bu 'star mimar' rolündeki aktör olarak mimarlar, kent yöneticileri ile uyum halinde, tam da tez kapsamında iddia edilen rasyonalleşme sürecinin başlangıcında bir dinamo görevi üstlenmiştir denilebilir.

1945 - 1961 DÖNEMİ
ULUSLARARASI ÇAĞRILI (STAR) MİMARLAR TARAFINDAN TASARLANAN/YAPILAN YAPILAR

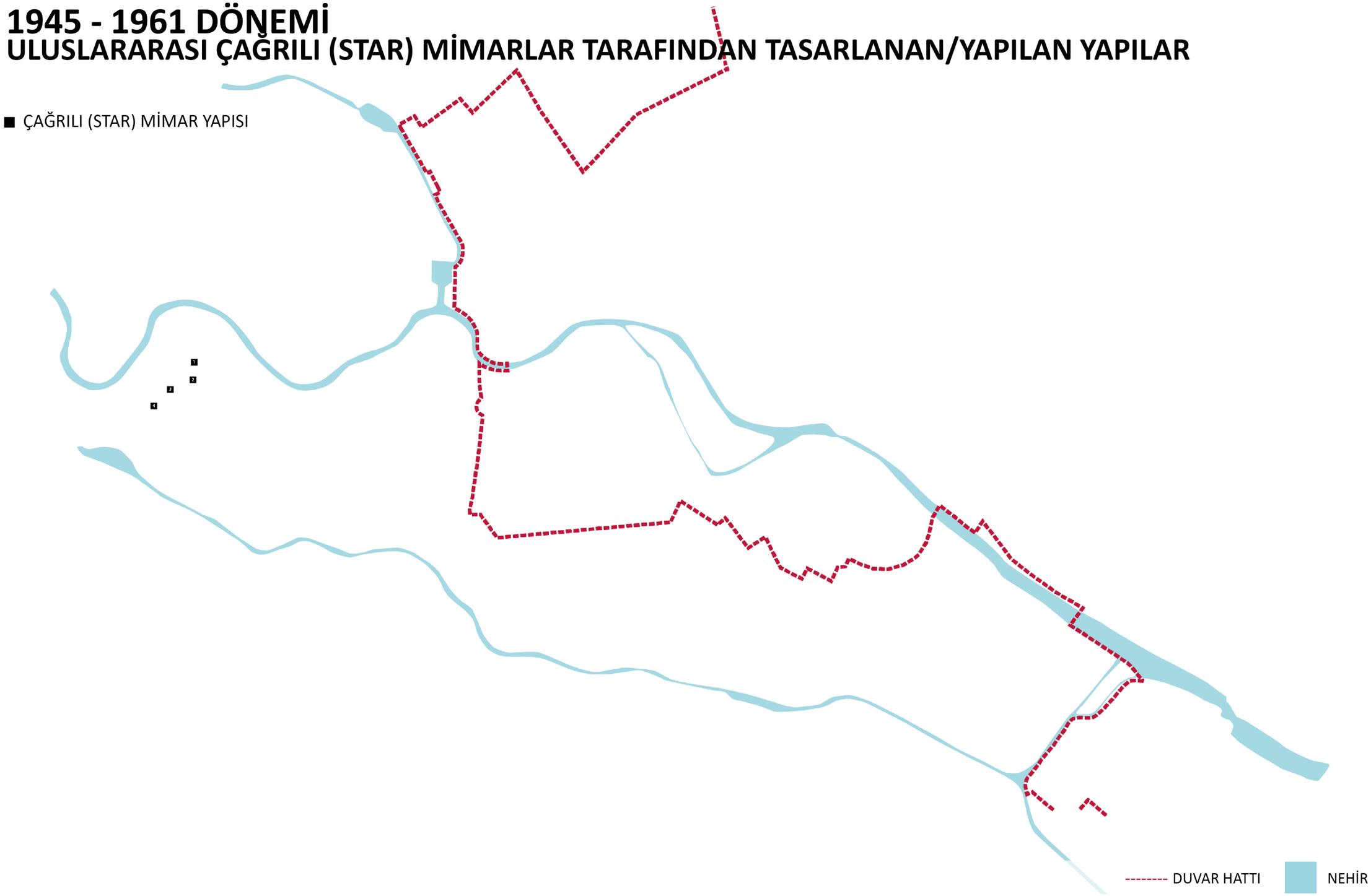

Şekil 4.45 1945 - 1961 dönemi çağrılı (star) mimar binaları dağılım analitik haritası

Çizelge 4. 5 1945 - 1961 dönemi çağrılı (star) mimarlar tarafından tasarlanan/yapılan yapılar

NO	YIL	MİMAR	BİNA
1	1957	Bruno Taut	Konut - IBA'57 Hansaviertel
2	1957	Oscar Niemeyer	Konut - IBA'57 Hansaviertel
3	1957	Alvar Aalto	Konut - IBA'57 Hansaviertel
4	1957	Walter Gropious	Konut - IBA'57 Hansaviertel

4.6.2 1961 - 1989 Dönemi Çağrılı (Star) Mimarlar

Bu dönemde 'star mimar' olarak tanımlanabilecek mimarlar tarafından üretilen proje ve yapıların Berlin Duvarı'nın güney kısmında yoğunlaştığı, haritada da (bkz. Şekil 4.46) görüldüğü üzere çok açıktır. Bunun Batı Berlin'in liberal siyasal ve ekonomik sistemi benimsediğinden dolayı oldukça doğal olduğu aşikardır. Ancak, Batı Berlin'in pek çok gelişme alanından ve yarışma alanından yalnızca güney kısmına odaklanmış olması, daha önce yapı adaları - bina biçimleri ilişkisi ve mevcut yapı - yeni yapı ilişkisi analizlerinde incelenen haritalarda görülen dolgu (infill) projelerinin yoğunlaştığı alanlarla örtüştüğü gözlendiğinde, liberal ekonomik sistemin yanısıra Batı Berlin'de inşa edilmek istenen yeni liberal ve bir ölçüde de küresel kimliğin oluşturulmasıda başlıca rol oynamak üzere kurgulandığı anlaşılır, ki bu da oluşturulan yeni kent dili açısından çok önemli bir tutarlılığın işaretidir. Doğu kesiminde ise sosyalist sistem ile işleyen doğu bloku toplumlarının anonim üretim özellikleri ve bu dönemdeki totaliter yönetimlerin tekelindeki mimari aktivite burada 'star mimar' olgusunun tamamen ortadan kayboluşunu açıklamak için yeterlidir. Dolayısıyla, kentin birbirine zıt her iki kesimi de kendi içinde tutarlı bir nitelik ve kendi rasyonalleşme dinamiklerinin içerisinde açıklanabilir bir fiziki oluşum sergilerler. Bu dağılım o dönemdeki yol şebekesi ve yeşil alan haritalarıyla karşılaştırıldığında, kentin güneyinde genişleyen yollar, parçalanan ve azalan yeşil desenleriyle örtüşmesi de o dönemin dili ile tutarlı bir 'star mimar' faaliyetinin varlığını kanıtlar niteliktedir. Bu dönemde 'star mimar' aktivitesinin 'yüzen yapı' ve 'tanımlı yapı' adaları arasında dengeli bir dağılım gösterdiği söylenebilir.

1961 - 1989 DÖNEMİ
ULUSLARARASI ÇAĞRILI (STAR) MİMARLAR TARAFINDAN TASARLANAN/YAPILAN YAPILAR

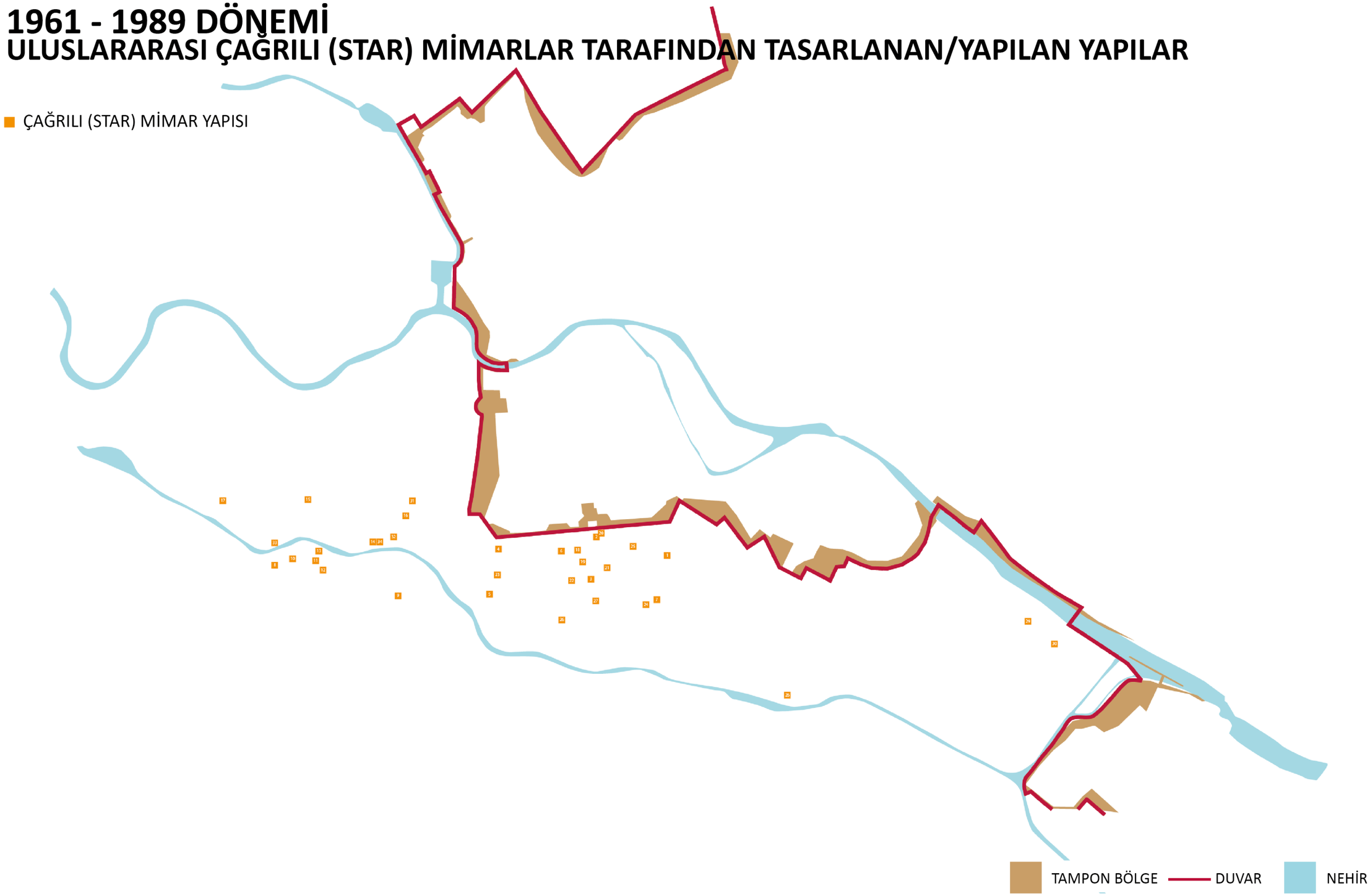

Şekil 4.46 1961 - 1989 dönemi çağrılı (star) mimar binaları dağılım analitik haritası

Çizelge 4. 6 1961 - 1989 dönemi çağrılı (star) mimarlar tarafından tasarlanan/yapılan yapılar

NO	YIL	MİMAR	BİNA
1	1986/88	Rob Krier Axel Schultes	Konut
2	1985/86	Peter Eisenman	Wohn&Geschaftshaus Block 5
3	1986/88	John Hedjuk Moritz Müller	Wohnbebaung mit Atelierturn Block 11
4	1987	Zaha Hadid Peter Blake Christine Jachman	Wohnhof Block 2
5	1987/90	Josef Paul Kleihues	Wohnanlage am Mendelssohn Bartholdy Park
6	1987	Aldo Rossi	Wohnbebaung Block 10
7	1984/86	Arato Isozaki Hans Kollhoff Arthur Ovaska	Wohnpark am Berlin Museum Block 33
8	1985	Mario Botta	Residential Park by Lützowplatz Apartment
9	1985	Peter Cook Christine Hawley	Residential Park by Lützowplatz Apartment House 3
10	1981	Ram Koolhas	Restricted International Competition Lützowstrasse Planning
11	1983	C. Himmelblau Wolf D. Prix Helmut Swiczinky Joe Kolleger Frankstepper	Convention of old Pumping Station VII Lützowstrasse

Çizelge 4. 6 1961 - 1989 dönemi çağrılı (star) mimarlar tarafından tasarlanan/yapılan yapılar (devamı)

12	1983/84	Aldo van Eyck	Kindergarten Lützowstrasse
13	1982	Richard Mier	Survey 'am Karlsbald'
14	1979/80	Mario Botta	Planning Survey for Science Center
15	1983	Kisko Krukava	German-Japanesse Center informer Berlin Japanesse Embassy
16	1983	Hans Hollein	International Survey Cultural Forum
17	1980	Rob Krier	International Competition Rauch Strasse
18	1981	Ram Koolhas OMA	International Competition Living and Walking in Soutern Friedrichstad
19	1981	Ram Koolhas OMA Elia Zanghelif M. Sonerbruch	Apartment House Friedrichstrasse 207/208
20	1981	Peter Eisenman	Restricted International Competition Living and Working in Soutern Friedrichstad, block 5
21	1981	Aldo Rossi Gionni Braghieri	Restricted International Competition Living and Working in Friedrichstad Kochstrasse/Friedrichstrasse block 10
22	1981	Aldo Rossi Gionni Braghieri	Residential Development Koch/Wilhelm/Putkamer strasse block 10
23	1985/86	Josep Paul Kleiheus	House by the Fire Wall Schöneberger strasse 5, block 7
24	1982/84	Arata Isozaki Elsaku Ushida Hans Kaml	House G
25	1982/84	Herman Hertzberger	Residential Court by Jeruselam and New Church, Corner of Lindenstrasse and Markgrafenstrasse, block 30

Çizelge 4. 6 1961 - 1989 dönemi çağrılı (star) mimarlar tarafından tasarlanan/yapılan yapılar (devamı)

26	1981	John Hedjuk	Restricted International Competition Wilhelm strasse block 19,20
27	1982	John Hedjuk	Clock House (Gate House) Friedrichstrasse 234, block 20
28	1979	Alvara Siza	Urbanistic Reorganization Fraenkel Embankment, block 70 and 89 survey
29	1982/85	Otto Steidle Siegwart Geiger Peter Böhm Koland Sommerer	Senior Citizens' Apartments Köpenicker Strasse 190-193 New Construction and Conversion of Prewar apartments
30	1980	Alvora Siza Vieira	Schlesische Strasse block 121
31	1963	Hans Scharoun	Berlin Philharmonie
32	1962	Mies Van der Rohe	Neue National Galeria
33	1964	Walter Gropious	Bauhaus Archieve
34	1988	James Stirling	Wissenschaftszentrum

4.6.3 1989 - 2006 Dönemi Çağrılı (Star) Mimarlar

Sosyalist sistemin 1980'lerden itibaren çöküşü ve bunun yanısması olarak da Berlin Duvarı'nın yıkılışıyla başlayan yeni ve küresel ekonominin ve ilgili siyasal ve kültürel dönemin zaferini ilan ettiği bu dönemde ise 'star mimar' aktivitesinin tekrar Duvar'ın her iki tarafına odaklanışı da hiç şaşırtıcı görülmemelidir. Yine daha önce bölünmüş bir kentin kopan bağlarının birleştirilme çabasında küresel sistemin öncü ve sembolik aktörleri olan 'star mimarlar' yeni bir rasyonalleşme sürecinin itici gücü olarak boy gösterirler. 4.47 No'lu şekil bu gelişmeyi çok açık biçimde gözler önüne sermektedir. Aynı zamanda bu dönemde tasarlanan/yapılan yapılara ve açılan yarışmaların kazanan proje mimarlarına bakıldığında, aynı proje alanı üzerinde birden fazla star mimarın

olduğu/proje ürettiği dikkat çeker. Dolayısıyla tam da bu noktada, küresel sistemin beraberinde getirdiği rekabet ortamının star mimarlar arasında da bir tür itici güç olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu dağılım o dönemdeki yol şebekesi ve yeşil alan haritalarıyla karşılaştırıldığında, kentin merkezi ve kuzeyinde genişleyen yollar, parçalanan ve azalan yeşil desenleriyle örtüşmesi de o dönemin dili ile tutarlı bir ‘star mimar’ faaliyetinin göstergesi olarak kabul edilebilir. Bu dönemde aynı zamanda ‘star mimar’ aktivitesinin ‘yüzen yapı adaları’ üzerinde yoğunlaşmaya başladığı da fark edilmektedir.

1989 - 2006 DÖNEMİ
ULUSLARARASI ÇAĞRILI (STAR) MİMARLAR TARAFINDAN TASARLANAN/YAPILAN YAPILAR

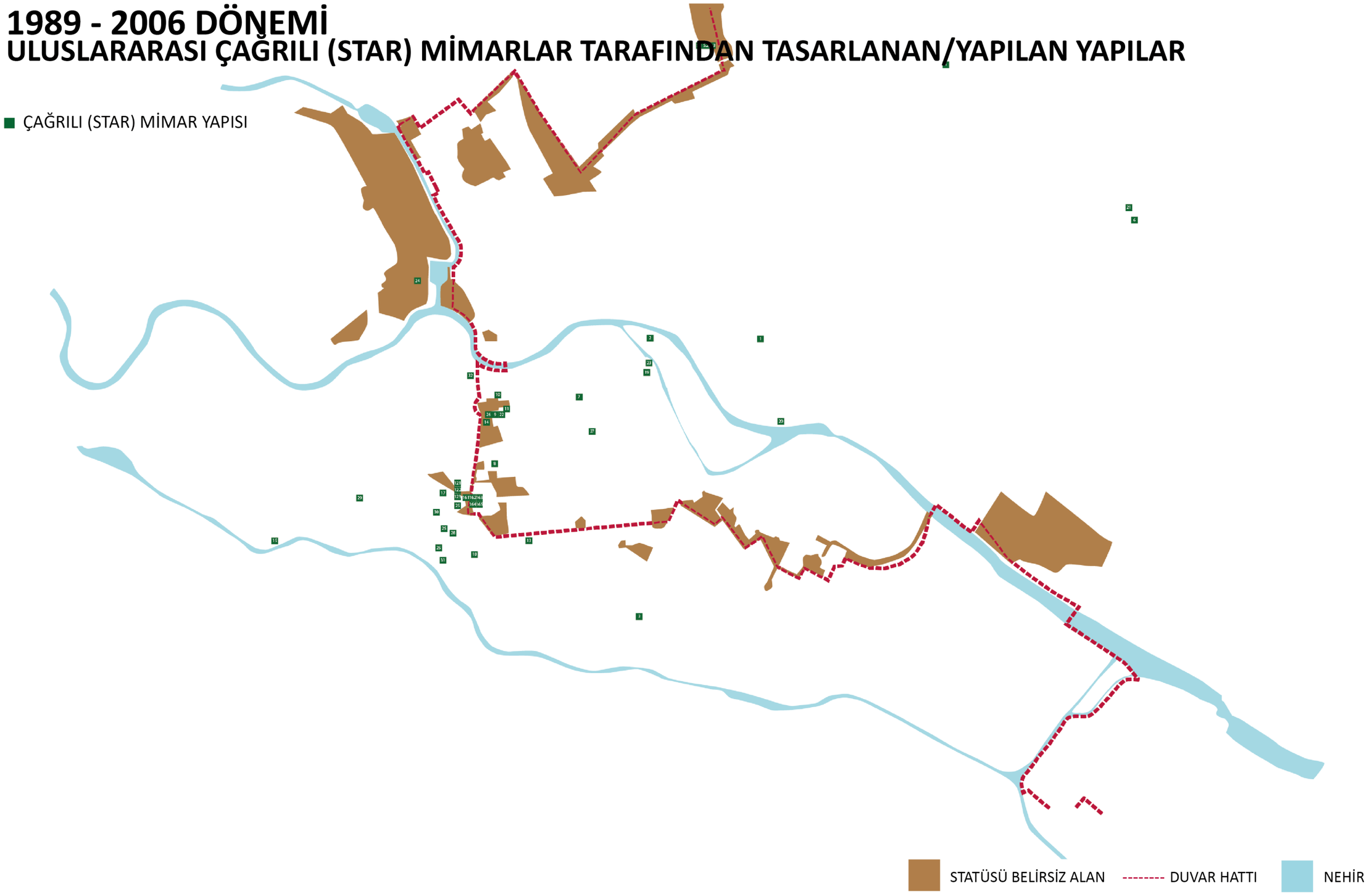

Şekil 4.47 1989 - 2006 dönemi çağrılı (star) mimar binaları dağılım analitik haritası

Çizelge 4. 7 1989 - 2006 dönemi çağrılı (star) mimarlar tarafından tasarlanan/yapılan yapılar

NO	YIL	MİMAR	BİNA
1	2003	Von Gerkan, Marg & Partner, Hubert Nienhoff WES+Partner	Begrenzt-offener freiraumplanerischer Ideen und Realisierungs wettbewerb Alexanderplatz Berlin Mitte
2	2000	Prof. O.M. Ungers S. Vieths	Berlin Pergamon Museum
3	1998	Daniel Libeskind Marina Stankovic	Berlin Judisches Museum
4	1996	Prof. Josef P. Kleihues	Krankenhaus Prenzlauer Berg
5	2000	5.1 Santiago Calatrava 5.2 Toy Ito 5.3 Santiago Calatrava	Max-Schmeling- Box Sporthalle, Olympia 2000, Sporthalle Mauer Park Berlin
6	2000	Dominique Perrault	Schwimm und Sprunghalle, Europassportpark
7	1999	Prof. Josef P. Kleihues	Boulevard “Unter den Linden” strassen möbeln
8	1998	Von Gerkan, Marg & Partner	Landesvertretungen Brandenburg & Mecklenburg- Vorpommern
9	1998	9.1 Von Gerkan, Marg & Partner 9.2 Herzog de Mouren	Dresdener Bank am Pariser Platz, Berlin Mitte

Çizelge 4. 7 1989 - 2006 dönemi çağrılı (star) mimarlar tarafından tasarlanan/yapılan yapılar (devamı)

10	1997	Christian de Portzamparc	Berlin French Embassy
11	1991	Michael Wilford	Berlin Britisch Embassy
12	1996	12.1 Helmut Jahn 12.2 Foster& Partners 12.3 Dominique Perrault	Headquarters Deutche Bahn
13	1992	Peter Zumthor	Topography des Terrors
14	1997	Peter Eisenman Richard Serra	Memorial to the Murdered Jews of Europe
15	2005	SANAA	Bauhaus Archive Extension
16	1991	16.1 Oswald Mathias Ungers, Stephen Vieths 16.2 William Alsop&Jan Störmer 16.3 Daniel Libeskibf 16.4 Prof. Josef P. Kleihues 16.5 Foster& Partners	Postdamer Platz
17	1996	Helmut Jahn, Murphy&Jahn Architects	Sony Center
18	1990/91	Zaha Hadid Myra Warhaftig	Konut Wohnhof Block 2
19	1998	I.M. Pei	Exhibition Hall of German Historical Museum

Çizelge 4. 7 1989 - 2006 dönemi çağrılı (star) mimarlar tarafından tasarlanan/yapılan yapılar (devamı)

20	2004	OMA	Berlin Netherlands Embassy
21	1997	Dominique Perrault	Veledom
22	2005	Günter Behnisch	Akademie der Künste
23	2003	David Chipperfield	Am Kupfergraben 10 Gallery Building
24	1995	Von Gerkan, Marg & Partner	Berlin Hauptbahnhof
25	1998	Renzo Piano Christoph Kohlbecker	Daimler Financial Services Headquarters
26	2001	Frank Ghery	DZ Bank
27	1996	Jean Nouvel	Galeries Lafayette
28	1999	Richard Rogers	Linkstrasse Building, Tiergarten
29	1996	Hans Hollein	Berlin Austrian Embassy
30	1995	Jose Rafael Monco	Postdamerplatz Hotel Grand Hyatt, Arkaden shopping center, Office building
31	1998	Arato Isozaki	Volksbank Postdamerplatz
32	1992	Norman Foster	Alman Parlemento Binası (Reichstag)

4.6.4 2006 - 2014 Dönemi Çağrılı (Star) Mimarlar

Bu son dönemdeki 'star mimar' faaliyetlerinin dağılımı, aşağıdaki haritada da görüldüğü üzere, eskiden doğu kesiminde kalan ve kentin kuzey kısımlarına karşılık gelen bölgelerde yoğunlaşmıştır. Ancak, öncesindeki iki dönemle kıyaslandığında sayıca bir azalma ve ölçeklerde bir büyüme dikkati çeker. Burada yine Günter Schluschle ile yapılan röportajda vurgulanan turizm politikasının belirleyici olduğu bir kentleşme stratejisi olasılığından söz etmek mümkündür. Bu haritaya bakıldığında kentin kuzey

kesiminden başlayarak, turistik bölgelere, özellikle de von Gerkan, Eckert Architekten, David Chipperfield ve Frank Ghery son olarak da duvar izlerinin güneyde kalan kısmına karşılık gelen R. Koolhas, BIG, SANAA tarafından üretilen projelere rast gelinir. Ancak yine aynı dönemin yapı adaları ve binalar ilişkisine dair harita, yol bölünmeleri ve yeşil saçaklanmaları ile örtüşen lokasyonlar olduklarını saptamak zor değildir. Dolayısıyla, bu son dönemde de 'star mimar' etkinliğinin kent dili politikalarıyla örtüşen, dolayısıyla kent dilinin rasyonelleştirilmesi stratejisi doğrultusunda araçsallaştırılan bir etkinlik niteliği sergilediği iddia edilebilir (bkz. Şekil 4.48).

2006 - 2014 DÖNEMİ
ULUSLARARASI ÇAĞRILI (STAR) MİMARLAR TARAFINDAN TASARLANAN/YAPILAN YAPILAR

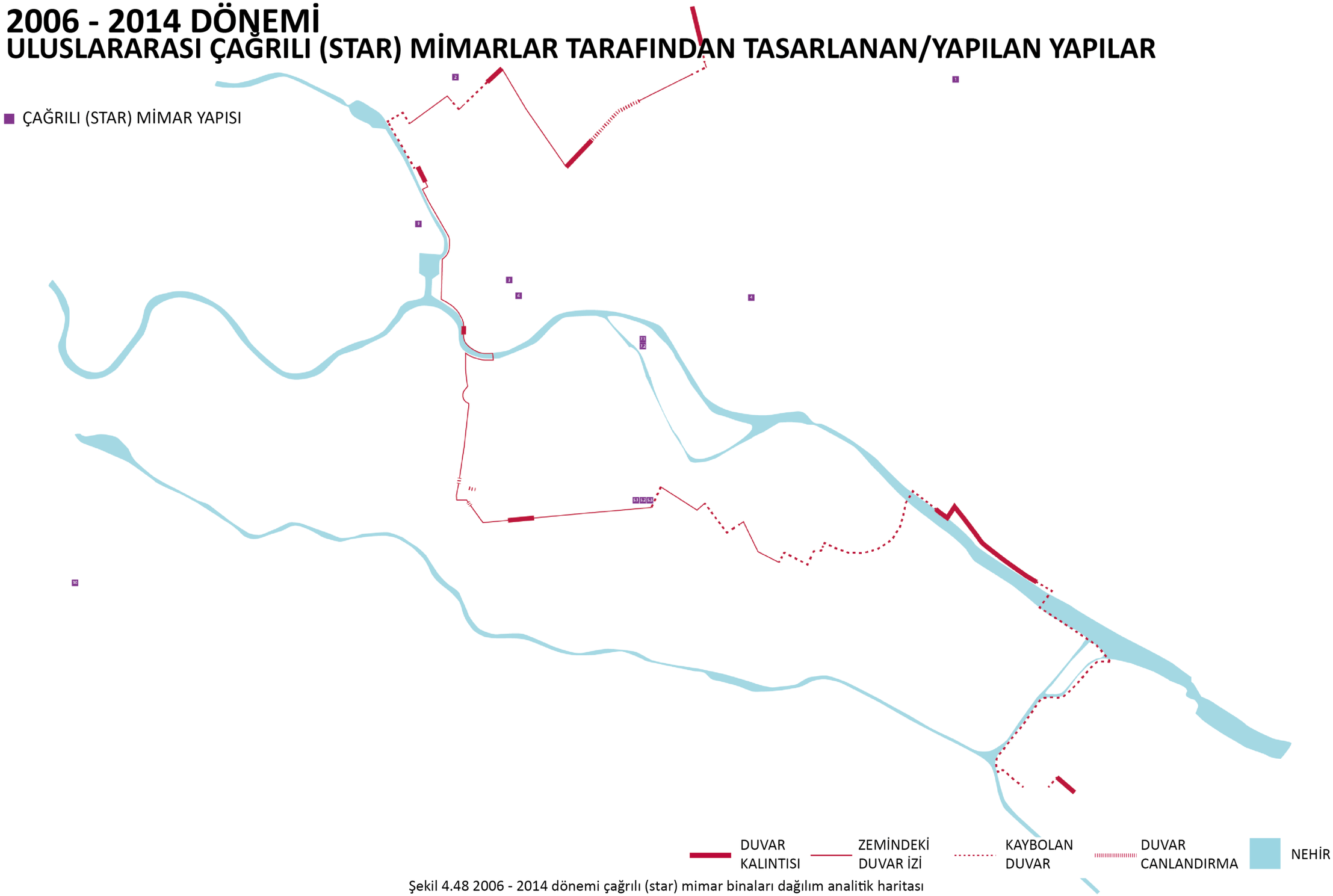

Şekil 4.48 2006 - 2014 dönemi çağrılı (star) mimar binaları dağılım analitik haritası

Çizelge 4.8 2006 - 2014 dönemi çağrılı (star) mimarlar tarafından tasarlanan/yapılan yapılar

NO	YIL	MİMAR	BİNA
1	2006	Von Gerkan, Marg & Partner, Volkivin Mark & Hubert Nienhoff	Staatliche Ballettschule Berlin
2	2007	Ulrike Böhm Cyrus Zahiri Katja Benfer	Grünzug Südpanke
3	2010	Von Gerkan, Marg & Partner	Probebühnenzentrum Deutches Theater
4	2014	Ghery Partners	Hochhaus am Alexanderplatz
5	2013	5.1 R.Koolhas 5.2 BIG 5.3 SANAA	Axel Springer Medien Campus
6	2006	E2a eckert, Eckert Arch. Gerber Aechitekten	Henrich-Böll- Stiftung, Berlin Mitte
7	2009	7.1 David Chipperfield 7.2 Ghery Partners LLP, LA	Wieder aufbau Berlin Neues Museum
8	2007	8.1 Foster & Partners 8.2 Dominique Perrault	Bürogebaude “Cube” im Lehrter Stadtquarter
9	2013	Henning Larsen	50 Hertz Netzquarter
10	2012	Jan Kleihues	H10 Berlin Hotel

4.6.5 Değerlendirme

Yarışma projeleri dağılım ile birlikte düşünüldüğünde, ‘star mimar’ üretimi proje ve yapıların, gerek kopan bağların yeniden kurulmasında, gerekse kentin yeni dilinin oluşturulmasına dair saptanan beş (5) ilke ile eşgüdümünün sağlanmasında önemli rol oynadığı sonucu çıkarılabilir. Bu dağılımın zaman içerisinde yeni beliren ana ulaşım arterleriyle, fraktal olarak parçalanan yeşil alanlarla, önerilen yeni dolgu (infill) alanlarıyla parallelikleri kentin bütüncül dilinin tutarlılığı açısından dikkat çekicidir. Ayrıca yoğunlaştıkları dönemlere göre tanımlı ada veya yüzen ada içerisinde yer alan ‘star mimar’ üretimlerinin dengeli dağılımı bu anlamdaki tutarlılığın da göstergesidir (bkz. Şekil 4.49).

1945 - 2014 DÖNEMİ
ULUSLARARASI ÇAĞRILI (STAR) MİMARLAR TARAFINDAN TASARLANAN/YAPILAN YAPILAR

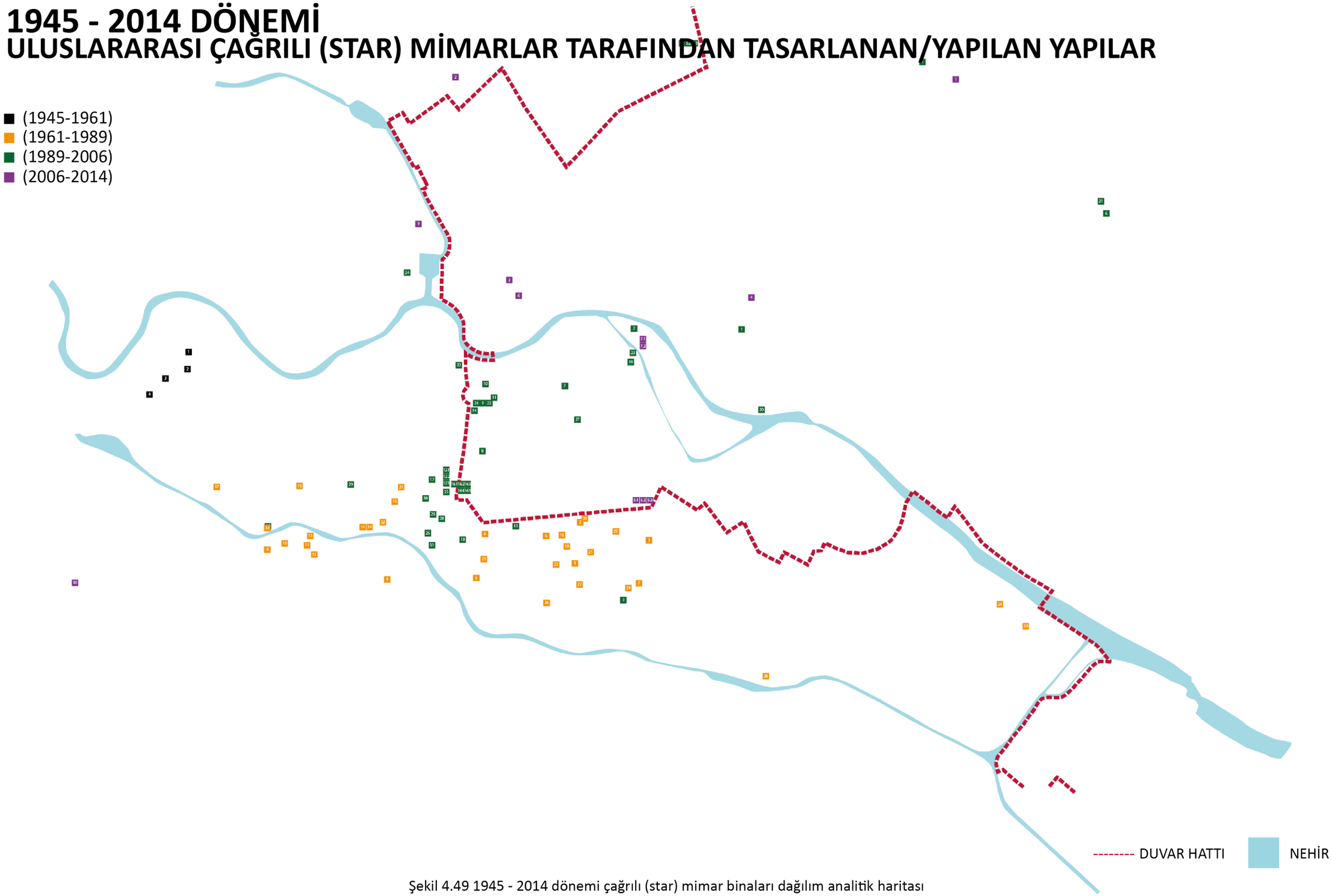

Şekil 4.49 1945 - 2014 dönemi çağrılı (star) mimar binaları dağılım analitik haritası

BÖLÜM 5

FİZİKİ ÇEVRE VE METİNLER ARASI İLİŞKİLERİN KARŞILAŞTIRILMASI

3. ve 4. Bölüm'de sırasıyla Berlin kentinin oluşumunu belirleyen metinlerin iç tutarlılık derecesi ve gerekçeleri ile kentin fiziki çevresini oluşturan mimari ve kentsel kurgunun iç tutarlılık derecesi ve gerekçeleri değerlendirilmişti. Bu bölümde, alt değerlendirmeler arasında bir ilişkilendirme kurulmaya ve kentin formuna ilişkin bütüncül ve sistematik bir çıkarıma varılmaya çalışılacaktır. Bu çıkarıma esas olmak üzere yukarıda incelenen kartografik veriler ve analizler, derin yapılarında sergiledikleri tutarlılık - tutarsızlık dengeleri sosyo-ekonomik ve sosyo-politik açılımları doğrultusunda değerlendirilecektir. Buradaki amaç, başlangıçta da vurgulandığı üzere, Berlin kenti özelinde, kültürün diğer katmanları ile kent formu arasındaki ilişkilerin dil ve dilden türeyen kavramlar üzerinden tanımlanmasıdır. Bu değerlendirme sonucunda Berlin'in Modernitenin içinde barındırdığını iddia edilen 'tutarlılık' olgusunu somutlaştırmadaki rolüne dair bir yargıya varmak mümkün olacaktır.

Tezde ele alınan üç alt dönemdeki yarışma metinlerinin dil yapısı açısından karşılaştırılmalı bir değerlendirmesi yapılırsa; ilk iki dönemin küçük farklılıklar barındırmakla birlikte genel olarak tutarlı bir yapı sergilediği, Duvar sonrası ortaya çıkan yarışma metinlerinin ise görünüşte önemli farklar sergilediği düşünülebilir. Ancak bu dönemin metinlerine dikkatle bakıldığında, arka planda yine kurallı yapılar barındıran bir mantık olduğu gözlenir. Ayrıca, 1989 - 2014 dönemlerindeki yarışma metinlerine bakıldığında, tezin kurgusundaki üç temel dönemin birbirini tamamlayarak, kuruluş dönemi metinleriyle oldukça tutarlı bir yapı oluşturulmasına çaba harcandığı ileri sürülebilir. Dolayısıyla, yarışma metinlerinin üç alt zaman dilimindeki değişimleri, ana eksende dilbilimsel olarak tutarlı olmasına rağmen, Duvar öncesi ve sonrasında yalnızca

bazı minör tutarsızlıkların söz konusu olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Savaş sonrası özellikle politik anlamda soğuk savaşın devam ettiği döneme karşılık gelen dönemlerdeki planlama kararlarının ve yarışma metinlerinin tutarlılığı aslında şaşırtıcı değildir. Öyle ki, 1945-61 dönemi kentin fiziksel olarak Duvar ile ayrılmasa bile, ideolojik ve siyasi çatışmaların kente yansımalarının başladığı, politik olarak ayrışmanın söz konusu olduğu dönemdir. Aynı zamanda, 1961-89 arası dönemde Doğu-Batı Berlin arasındaki dil farkını koşullandıran metinlerin de, 1951, 54, 57, 58 tarihli yarışma metinleriyle ortaya çıkmaya başladığı görülür. Yıkımın ardından ise, Batı Berlin Planlama İlkeleri'nin, birleşmiş kentin yeni planlama ilkelerini oluşturmada, yani kentin dönüşüm dilinde belirleyici/baskın rolü göz önünde bulundurularak, Berlin Kent Planlama İlkeleri; bu üç alt dönemin yarışma metinlerinin arka planında yer alan/üst aklını belirleyen *CIAM kuralları* ve *Planlamanın 16 Prensibi*'nden türetilmiştir. Kentin fiziksel dönüşüm dili, bu iki planlama dilinin ortak noktaları olan; yol şebekesi hiyerarşisi, yapı-ada ilişkisi ve parsel kullanımı, yeşil (açık) alan dağılımı, mevcut doku-yeni yapı müdahaleleri ilişkisi ve tarihi unsurların sürekliliği prensipleri üzerinden analiz edilmiştir. Farklı dönemlere ait yarışma metinlerinden ve planlama arkasında yatan üst akıllardan, Berlin Planlama Dili kriterlerinin oluşturulabilmesi bile, temelde bir tutarlılık göstergesi olarak yorumlanabilir.

Yukarıda bahsedilen, Berlin Duvarı'nın yıkımı ardından 1989 - 2014 dönemi metinlerinin, diğer dönem metinlerinden farklılaşmasının arka planında; yarışma mekanizmasının kentin dönüşüm dilinde kent planlama sistemini destekleyen bir yöntem, araç olarak kullanılmaya devam edilmesine rağmen, kentte yaşanan politik, sosyolojik olarak gerçekleşen dramatik değişim sonucu, sistemde gerçekleş(tiril)en içerik değişikliği yatmaktadır. Bu dönemde, önceki dönemlerde söz konusu olan kentsel ölçekli yarışmalardan, daha çok bina ölçeğindeki yarışmalara veya daha ara kesitte ölçekte kalan yarışmalara doğru dönüşümünden bahsedilebilir. 1945-61 ve 1961-89 dönemlerinde, kent planının ve bu planların kurallarından bir üst aklı olan ve bu üst aklın belirlediği kurallar üzerinden açılan yarışmalar olduğu görülmekle birlikte, 1989 - 2014 döneminde, sistemin bölge bazında parçacıl olarak yarışmalar açılarak, yarışmaların kurallarının üst akıl haline geldiği ve kent planlama ilkelerini belirlediği mekanizma söz konusu olmuştur. 1961-89 döneminde açılan yarışmaların, metinlerine

ve kente fiziksel yansımalarına bakıldığında, ölçek itibariyle 1945-61 ve 1989 - 2014 dönemleri yarışmaları arasında bir geçiş dönemi olarak tanımlanması da mümkündür. Ağırlıklı olarak IBA projelerine odaklanılan bu dönemde, hem iki farklı kentsel bölge belirlendiği (kentsel ölçek) ve bu bölgelerdeki yaklaşımların dolayısıyla üst aklın farklılaştığı, hem de kent imajını yaratma hedefi güdülerek, parçacıl bir şekilde ikonikleşen yapılaşmaya gidildiği (bina ölçeği) iki eksende devam eden bir yaklaşım vardır. Bu bağlam da, yarışmaların metinsel ve fiziksel olarak dönüşümünde de, bu dönemin ara kesitte yer alıyor olması, dönemler arasındaki bir çeşit tutarlılığa işarettir.

Görülen o ki, farklı sistemler arasında bir kesişim ve geçiş dönemi olarak algılanan 1961-89 dönemi, morfolojik kurallarda beklenen kaotik durum yerine, bu sürecin kent aktörlerince oldukça planlı, sistematik ve rasyonel biçimde yürütülmeye çalışıldığı bir dönem olmuştur. Bu durum, gerek metinlerden ve gerekse analizi yapılan morfolojik dil kriterlerinin verdiği ve haritalarda gözlenen sonuçlardan açıkça anlaşılır. Bu süreçte kent planlama ilkelerinin; rasyonelleşme aracı olarak yarışma projelerini ve bu yarışmalarda rol oynayan 'star' mimarların yapıtlarını, 1945-61 döneminde dinamo görevi üstlenen 'star' mimar yapıtlarından çok daha fazla araçsallaştırdığı gözlenir. Star mimarların yapı sayılarına dönemsel olarak bakıldığında da, 1989 - 2014 döneminde artan sayı göz önünde bulundurulursa, 1961-89 dönemindeki bu anlayışın 1989 - 2014 döneminin temelini oluşturduğu söylenebilir. Dolayısıyla anlayış sürekliliği söz konusu olması sebebiyle, yine dönemler arasındaki geçişte bir tutarlılık tariflenebilir.

1961-89 döneminde başlayan ve sonraki dönemde (1989 - 2014) devam eden, kentin dönüşümünün davetli yarışmalar üzerinden star mimarlara/ünlü aktörlere devredilmesi ile Berlin, çağdaş mimarlık literatüründe ikonikleşen yapıların, kentte açık hava mimarlık müzesi niteliği kazanarak sergilendiği bir kent haline dönüşmüştür. Kent morfolojisinin sürekliliği bağlamında, bina ölçeğinde ikonikleşen modeller, parça – bütün arasındaki ilişkide geneli itibariyle çelişkili durumları akla getirir. Ancak, yarışma alanlarının yoğunlaşmasındaki etaplama ve bu etaplamanın siyasal süreçle korelasyonu kentin morfolojik biçimlenmenin arkasındaki bir üst aklın (ki bu kent aktörlerinin birlikte üreterek Senato kararları ve diğer metinlere yansıttığı bir akıldır) varlığı ile izlenen planlama stratejileri, kent dilinde tutarsızlık yaratabilecek bu çelişkili durumun minör seviyede kalmasını sağlamıştır.

Diğer bir taraftan, 3.3 Bölümü'nde nedenleriyle detaylıca belirtildiği üzere, kent planlama stratejilerini belirleyen üst aklın (Senato'nun), 1989 - 2014 döneminde, yatırımcı ve sermaye sahiplerinin kent morfolojisini belirleyen yarışmalarda ön plana çıkardığı ve bu durumunda beraberinde istisnalara açık olma halini getirdiğine, bir başka deyişle kentte tutarsızlıklar tanımlayabileceğine dikkat çekilmişti. Hem yukarıda bahsi geçen parçacıl tasarımların, hem de star mimarların rolünün bu konu ile ilişkili olarak da arttırdığı görülen bu dönemin, kent dönüşüm dilinde tutarsızlık yaratabilecek istisnalara açık olma halinin, yapılan kartografik çalışmalara (fiziki çevreye/kent diline) yansımadığı; aksine bu dönemde açılan yarışmalara ve star mimarların yapılarına bakıldığında, mevcut dilin istisnalardan oluşan süreksizlikleri, sürekliliklere dönüştürerek, 1961-89 döneminde doğu-batı blokları arasında kopan bağların yeniden kurulmasında rol aldığı görülmektedir. Dolayısıyla, noktasal düzlemde tutarsızlık olarak tanımlanabilecek olguların, Berlin kenti özelinde düzlemsel olarak bakıldığında tutarlılık sağladığı iddia edilebilir.

Sonuç olarak; yarışma metinlerinin kurallarından türetilen beş (5) kent dili kriteri üzerinden, kentin fiziksel dönüşümünü ortaya koyabilmek adına yapılan analitik çalışmalar sonucunda, sadece bazı minör kuraldışı istisnalara ve dolayısıyla sınırlı tutarsızlıklara rastlanmıştır. Kent morfolojisinin dilini oluşturan kurallı yapıların, belirlenen 4 alt-zaman dilimlerinde büyük bir çoğunlukla tutarlı bir şekilde sürdüğü gözlenmektedir. Şekil 4.44'te 1945 - 2014 dönemi açılan yarışmaların yoğunluğundan da açıkça görüldüğü üzere, kent deseni; hem metinlerle ortaya konan kurallar bağlamında, hem de bu kuralların kente dönemsel olarak yansımaları bağlamında katmanlaşarak tutarlı bir biçimde dönüşmektedir. Berlin kentinde izlenen tüm politikaların da sonucu olarak görülebilecek bu durum, mimarlık pratiğinin kentin kendini, kendi dinamikleriyle (kendiliğinden) ürettiği bir sistem yerine, 'bilinçli' olarak üret(il)en örneklerle sistem haline dönüştüğünü akla getirir. Bu sistemin ise, yarışma metinleri aracılığıyla sağlanması, tezin Berlin kentinde yarışmaların bir rasyonelleşme aracı olarak kullanıldığı savını doğrular.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu tezde, modernite olgusu, Berlin kenti özelinde ‘tutarlılık’ kavramı üzerinden tartışılmıştır. Rasyonalite olgusunun modernite düşüncesinin temel değerlerinden biri olduğu kabulünden yola çıkarak 'dil' kavramı ve dilin içerisindeki tutarlılıklara dayalı kuramsal çerçeve ve bu çerçeveden türeyen dilbilimsel metodoloji doğrultusunda incelenen Berlin kenti, gerek kentin biçimini koşullandıran metinler, gerekse bu metinler ışığında belirlenen yarışma projeleriyle somutlaştırılan kentsel-mimari doku açısından önce ayrı ayrı, sonra ise karşılaştırmalı olarak bir analize tabi tutulmuş ve sonuçları değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, Berlin kentinin 20. yy ortalarından itibaren gözlenebilen dönüşümü ve modernitenin kentin fiziksel biçimlenişine yansıyan içsel tutarlılık - tutarsızlıklarını göz önüne sermek için Berlin kentinin dönüşümü; Berlin Duvarı inşası öncesi, sırası ve sonrasını kapsayan 1945 - 1961, 1961 - 1989 ve 1989 - 2014 olmak üzere üç farklı zaman kesitinde kategorize edilerek incelenmiştir. Tezin yarışmaların bir rasyonelleşme aracı olduğu iddiasını doğrulamak amacıyla ilk olarak, metinler bağlamında Berlin kentinin dönüşümü, kategorize edilen üç alt dönemde, yarışmaların ortaya koyduğu kurallar ile kent formunu şekillendirdiği öngörüsüyle; kentsel ölçekteki yarışmaların şartnameleri, yarışma raporları, yarışmalar ile ilgili yazılan metinler ve yarışma şartnamelerine dayanak olan plan kararları analize tabi tutulmuştur. Bu metinlerin arka planında yatan kuralların dayandığı ortak noktalardan ise; yol şebekesi hiyerarşisi, yapı-ada ilişkisi ve parsel kullanımı, yeşil (açık) alan dağılımı, mevcut yapı-yeni yapı müdahaleleri ilişkisi ve tarihi unsurların sürekliliği olmak üzere beş temel Berlin kent dili ilkeleri türetilmiştir. İkinci olarak, metinsel bağlamda türetilen bu beş Berlin planlama ilkesi doğrultusunda fiziksel bağlamda kentin dönüşümünü ortaya koymak adına kartografik çalışmaları yapılmış olup, dilbilim ile ilişkisinin

sorgulanması amacıyla, kurallar - istisnalar olmak üzere iki başlık üzerinden analizleri yapılmıştır. Tezin iki temel bölümünü oluşturan bu analitik bölümün ardından, yöntem bölümünde ortaya konması vaat edilen (bkz. Bölüm 1.2.2 Çizelge 1.1, Çizelge 1.2) fiziki çevre ve metinler arası ilişkilerin karşılaştırılması; hem dönemlerin kendi iç tutarlılık - tutarsızlık durumunu ortaya koymak adına yatay olarak, yani belirlenen dönemler içindeki metinler ve kentin fiziki biçimlenişi arasındaki ilişkiler, hem de belirlenen dönemler arasındaki metin ve fiziki biçimlenişin birbirleriyle ilişkileri dönemlerin çakışma haritaları aracılığıyla değerlendirilmiştir.

Bu değerlendirme sonucunda varılan sonuç şu şekilde özetlenebilir;

Tezin yöntem bölümünde tablolaştırılarak ortaya konması vaat edilen (bkz. Çizelge 1.1), tezde alt zaman dilimlerine ayrılan dönemlerin metinleri ve yine aynı zaman kesitinde bu metinler aracılığı ile belirlenen kuralların kente yansımaları arasındaki tutarlılık – tutarsızlığın ortaya konması (ki yöntem bölümünde bu yatay değerlendirmeler olarak adlandırılmıştır) için yapılan değerlendirmeler sonrasında; dönemlerin metinleri ve fiziki çevre biçimlenişlerinin birbirleri ile oldukça paralel olduğu (bkz. Bölüm 3) sonucuna varılmıştır. Varılan bu sonuç, beraberinde, tezin kuramsal kısmını oluşturan Modernitenin kavram olarak kendi içinde barındırdığı (2. Bölüm'de değinilen) 'tutarsızlık'ları akla getirir ki, aslında modernite olgusunun özünde barındırdığı rasyonel, kurallı yapının içerisinde de, tıpkı dilin kurallı yapısının içinde kuralsız yapıların bulunması gibi, istisnai olguların bulunması ve bunların tutarsızlık olarak tanımlanmasının da ancak kırılma, geçiş evrelerine denk gelen evrilmelerde görülebileceği, dolayısıyla dönemler arasında (dikey) incelemeler yapıldığında karşımıza çıkabileceği söylenebilir. Bu durum özünde, tezin 2. Bölümü'nde Hegel'in modernite anlayışı ve diyalektik yöntem aracılığıyla tutarsızlık ve yetersizlikler üzerinden tanımladığı evrilme anlayışıyla da örtüşen çizgidedir.

Tezin yöntem bölümünde tablolaştırılarak ortaya konması vaat edilen (bkz. Çizelge 1.2) tez kapsamında belirlenen üç alt zaman dilimleri metinleri ve fiziki çevreleri arasındaki tutarlılık – tutarsızlık değerlendirmeleri (ki yöntem bölümünde düşey değerlendirme olarak adlandırılmıştır); modernitenin doğduğu coğrafyada, rasyonel düşünce sisteminin kurallı altyapısının (önemli kırılma noktaları yaşamış olmasına rağmen) kentin morfolojik dilinin sürekliliğini; hem metinlerle (yarışma metinleriyle) ortaya

konulan kurallar, hem de bu kuralların kente yansımalarının kentin kendi kendini ürettiği sistemin ötesinde, kentte izlenen politikalar sonucu bilinçli olarak kurgulanmasıyla (ki yarışma mekanizmasının bu sistemin en önemli parçası olduğu görülür) oldukça sistemli, katmanlaşarak sağladığını göstermesi açısından önemlidir. Yapılan analiz ve değerlendirmeler sonucunda, dönemler arasında önemli siyasi, sosyal ve ekonomik kırılmalara işaret etmeleri nedeniyle, tez kapsamında da alt zamanlara ayırarak incelenmesine neden olan ve bu dönemler sonrasında, keskin dönüşüm, dolayısıyla kent dilinde süreksizlik olarak ortaya çıkabilecek durumların; gerek Senato'nun planlama yaklaşımları, gerek yarışma mekanizmalarıyla oluşturulan kurallar bağlamında, gerekse de bu kural ve yaklaşımların hayata geçişlerinde izlenen politikalar aracılığıyla kent morfolojisine yansımadığı, dolayısıyla kent dilinde sürekliliğin sağlandığı sonucuna varılmıştır. Özellikle Duvar'ın yıkımını takip eden dönemde, izlenen politikalar bu sürekliliğin sağlanması bağlamında çok daha fazla önem kazanır. Bu düşüncenin altında, özellikle 1945 - 1961 döneminde kentin fiziksel olarak Duvar ile ayrılmamış olmasına rağmen, siyasi ayrışmanın olduğu, dolayısıyla 1961 - 1989 arası dönemi dil farklılıklarının oluşmasına neden olan metinlerin, bu dönemde ortaya çıkmaya başlaması ve belirlenen kuralların arkasındaki üst aklın da birbiriyle örtüşmesi nedeniyle, gerek metinsel gerek bu metinlerin kente yansımaları bağlamında birbirleriyle oldukça tutarlı olması; ancak yıkımın ardından kutuplaşmış iki farklı siyasetin ortadan kalkması ve yaşanan dramatik değişim sonucu kentin dönüşüm dilinde (yarışma mekanizmasının yöntem olarak kullanılış biçiminde dahi) farklılaşmaların meydana gelmesi yatmaktadır. Tam da bu noktada IBA'87'nin yani 1961-89 döneminin sonlarında söz konusu olan yarışma yaklaşımlarının, 1961 - 1989 ve 1989 - 2014 dönemi arasında geçiş niteliği taşıdığı görülmüştür. Duvar'ın kentte fiziksel olarak varlığı ile temelde süreksizlik olarak nitelendirilebilecek bu dönemin; hem 1945 - 1961 dönemi ile hem de 1989 - 2014 dönemi arasında morfolojik olarak kaotik bir durum ortaya koyması yerine, bu sürecin kent aktörlerince, her iki döneme de referans verecek şekilde oldukça sistematik, planlı ve rasyonel, tezin argümanıyla ifade edilecek olursa dönemler arasında tutarlılığı sağlayan bir dönem olduğu sonucuna varılmıştır. Bu konuya kentte yer alan çağrılı (star) mimarlar bağlamında bakıldığında da aynı tablo çıkmaktadır. 1945 - 1961 döneminde kent dilinin yaratılması için dinamo görevi

üstlenen sınırlı sayıdaki dönemin 'star' mimarlarının, 1961 - 1989 döneminde sayıca arttığı ve 1989 sonrası dönemde yer alan kent dilinin yaratılması konusunda sayıca daha da artan 'star' mimarların üstlendiği rolün temelini oluşturduğu görülmüştür. Dolayısıyla, dönemler arasında bir çeşit anlayış, yaklaşım sürekliliği görülmüş olup, dönemler arasında tutarlılık olduğu sonucuna varılmıştır. Daha önce değinildiği üzere özellikle Duvar'ın yıkımının ardından kent planlama stratejilerinde yer alan, süreksizliklere neden olabilecek; özellikle Duvar'ın yıkımından sonra Senato'nun Duvar'ın korunmasına yönelik yaklaşım kararını 2006 yılında alması, yıkımın ardından bölgenin kimin yönetiminde olacağının ikiliğinin söz konusu olması gibi nedenlerle bölgenin hızlı ve plansız yapılaşmaya (dolayısıyla istisnalara) açık olması ve sonuç olarak Duvar ve çevresi bölgesinde yer alan özel mülk sahiplerinin varlığı nedeniyle ancak 'parçacıl' olarak nitelendirilebilecek proje geliştirme biçimlerinin mümkün olması; bunun da finanse edilebilmesi için özellikle yatırımcı - sermaye sahiplerine endeksli planlamayı beraberinde getirmesi gibi nedenlerle ortaya çıkması sonucu sınırlı tutarsızlıklara rastlanmıştır. Duvar'ın yıkımı ardından tampon bölgedeki koruma yaklaşımının bulunmaması ve 2006 yılına kadar geçen dönemde bu bölgenin kime ait olduğunun belirlenememesi sonucu plansız bir şekilde hızlı yapılaşmaya açık olması, dolayısıyla Türk'ün bu bölgede yaptığı gecekondu gibi örneğin bulunması ve Duvar ve çevresi bölgesinde özel mülk sahiplerinin bulunması, bununla ilişkili olarak 'parçacıl' olarak nitelendirilebilecek proje geliştirme biçimlerinin mümkün olması nedeniyle Eastside Gallery bölgesinde yapılan çok katlı yapının protestolar ile sonuçlanması gibi örnekler de kent dilini temelde etkilemeyen minör (sınırlı) düzeyde kalan tutarsızlıklar olarak değerlendirilmiştir. Duvar'ın yıkımını takiben Berlin kent merkezinin gelecekteki dilinin özel mülk sahipleri, yatırımcı-sermaye sahiplerinin projeleri üzerinden belirlenecek olması gerçekliğine karşın, Postdamer Platz ve çevresinde gerçekleşen dönüşümün kentin önceki dönemlerdeki dili ile morfolojik olarak oldukça örtüşen bir çizgide olması ise, kent dilinde süreksizliklere neden olabilecek olguların sürekliliklere dönüşümü bağlamında verilebilecek en somut örnek olarak ortaya konabilir. Özetle, Berlin kentinin zaman içerisindeki değişimi, kent dilinin dönüşümü değerlendirildiğinde, yalnızca biraz önce sayılan minör tutarsızlıklara rastlanmış olup, geneli itibariyle tutarlı bir dönüşüm ile karşılaşılmıştır.

Berlin kent morfolojisinin dönüşümü ve bu dönüşümlerin süreksizlik – süreklilikleri, tutarlılık – tutarsızlıklarını ortaya koymak adına daha detaylı olarak değerlendirilmesi ve tezin başında geliştirilen 'modernite ve rasyonalite' argümanı ile ilişki kurulması bağlamında, 19.yy'da ortaya konan ama tam anlamıyla gerçekleştirilemediği varsayılan Hobrecht haritası ile günümüz Berlin haritasının karşılaştırılması önemlidir (bkz. Şekil 6.1, Şekil 6.2, Şekil 6.3). Bu karşılaştırma bize 1945'ten bu yana belirli tutarlılık ve tutarsızlık kombinasyonları ile evrilen Berlin Kent Dili'nin, 19.yy'da rasyonalite ilkelerine dayalı olarak geliştirilen plan ile önemli ölçüde örtüştüğünü gösterir (bkz. Şekil 6.3, Şekil 6.4). Özellikle açık alanlar, yeşil alanlar, bina kütleleri ve yollara bakıldığında, modernitenin başlangıç ilkelerine uygun şekilde dönüşerek çıkış noktasıyla oldukça tutarlı fiziksel olarak da benzer bir noktaya evrildiği, bu anlamda da önemli bir tutarlılık sağladığı gözlenmektedir. Dolayısıyla, bulunduğumuz tarihsel nokta itibarıyla, savaştan çok daha önce temelleri atılan modernist kent dokusunun izlerinin bugünün kent dilinde gözlemlen(ebil)diği söylenebilir. Bu tutarlılık tezin geliştirdiği argüman ve hipotez açısından; hem dönemler arasındaki sürekliliğin dolayısıyla tutarlılığın sağlanması, hem de modernitenin içinde barındırdığı rasyonelitenin içinde barındırdığı kurallı yapının bugün de kentte hissedilebilir olması bağlamında oldukça önemlidir. Gerek tanımlanan üç alt-zaman kesiti içindeki baskın tutarlılık, gerekse kentin 19.yy'daki yeniden kuruluş dönemi planlama ilkeleri ile gösterdiği tutarlılık Berlin kentinin Modernitenin tutarlılık kavramını somutlaştıran bir örnek olduğunu kanıtlar niteliktedir. Tam da bu çıkarımın ardından, aslında Hobrech Genişleme Planı'nın temellendiği Işınsal Kent Planlama / Radyal Plana göre gelişmiş kent planı ('Radial City') kavramının, 1961 - 1989 döneminde yaşanan kırılma, dolayısıyla bölünme sonucu kent morfolojisinde okunabilirliğinin söz konusu olmadığı, dolayısıyla bu dönemlerde Hobrecht Planı ile yapılan kent dilinin tutarsız bir yapı sergileyeceği, ancak birleşme ardından çok merkezli kentin ana merkezinin Duvar ve çevresi bölgesine kayarak Hobrecht Genişleme Planı'nın (ışınsal planlama prensibinin) kentin bugünkü dili ile yeniden tutarlı hale geldiği söylenebilir.

2. Bölüm'de de tartışıldığı üzere Hobrecht Planı tezin kapsamını belirleyen savaş sonrası dönemlerde kent kararları ve yarışma metinleri bağlamında kent morfolojisinde baskın rol oynayan Scharoun'un Kollektiv Planı ile birlikte değerlendirilecek olursa da;

kompleks matematik üzerine çalışan Peter Friedrich ile çalışan Scharoun'un Hobrecht Planı'nda yer alan planlama modelini (Işınsal Kent Planlama Modelini) reddederek, lineer düzende çok merkezli planlama modelini benimsediğine ve bu durumun keskin bir planlama anlayışı değişimi olarak nitelendirilebilecek – tezin terminolojisi ile bakılacak olursa tutarsızlık tarifleyecek – olmasına karşın, bugünkü kent diline bakıldığında, birbiriyle tamamen zıt iki planlama yaklaşımının, yani hem Scharoun'un çok merkezli lineer planlamasının izlerinin, hem de Hobrecht Planı'nın ışınsal planlama yaklaşımının kent dilinde okunduğu görülmektedir. Bu durum da bu planların ikisi ile Berlin kentinin bugünkü dilinin tutarlılığına, Berlin kent morfolojisinin katmanlı yapısına ve daha önce de bahsedilen kentin palimtest olarak görülebileceğine işaret eder.

Sonuç olarak Berlin kentinin modernitenin içinde barındırdığını iddia edilen 'tutarlılık' olgusunu somutlaştırmadaki rolü şu şekilde ifade edilebilir;

Nasıl ki tezin kuramsal kısımında modernite; Aydınlanma düşüncesinin katılaştırıcı katalizörü ve taşıyıcısı, rasyonalitenin eylem planı olarak ve metropol de modernitenin siyasi, ideolojik yaklaşım, çözüm ve sistematiğin somut olarak görüldüğü bir mecra olarak tanımlandıysa; yapılan araştırmalar sonucu yarışma mekanizmasının da Berlin kentinde (metropolünde) planlı, kurallı, dolayısıyla tutarlı ve en önemlisi 'bilinçli' bir şekilde sistematize edilmesi yoluyla, moderniteyi somutlaştırıcı rolü olduğu sonucuna varılmıştır. Özetle, Berlin kentinde yarışma mekanizmasının geleneksel hale gelmesi, pek çok kez ve durumda örnek teşkil etmesi şaşırtıcı değil, aksine planlama sistemi içerisinde var olan bütünsel yaklaşımın en önemli parçalarından biri olarak, bir rasyonelleşme aracı olarak görülmesi ile ilişkilidir. Bu durum, tutarlılık kavramının Rasyonelite'nin özündeki kurallı yapılar üzerinden ele alındığı bu tez sonucunda da, yarışmaların tutarlılığı sağlayan bir mekanizma olduğu savını doğrular.

Kent formunun, yarışma yoğunluğundan da açıkça görüleceği üzere, belirlenen kurallar aracılığıyla, rasyonel bir şekilde oluşması ve dolayısıyla kentin dilinin de kurallı bir yapı ile ortaya konduğu da yapılan araştırmalar sonucu açıkça görülmektedir ki, modernite düşüncesinin doğduğu ve önemli kırılmalarının fiziki çevreye yansıdığı, birinci elden hissedildiği Berlin kentinin, moderniteyi ve dönüşümünü anlatan, kendi iç sistematiği olan, belli dönemlerde siyasi, ekonomik ve kültürel oluşumlara dair tutarlılıklar sergilerken, bu dönemler içinde sergilediği yukarıda bahsi geçen sınırlı tutarsızlıklar da

ortaya koyan bir varlık, kültürel yansıma, diğer bir deyişle bir dil olarak değerlendirilebileceği sonucuna varılabilir.

1862 HOBRECHT PLANI

Şekil 6.1 1862 Hobrecht Planı [188]

1945 - 2014 DÖNEMİ
KENT MORFOLOJİSİ DÖNÜŞÜM HARİTASI

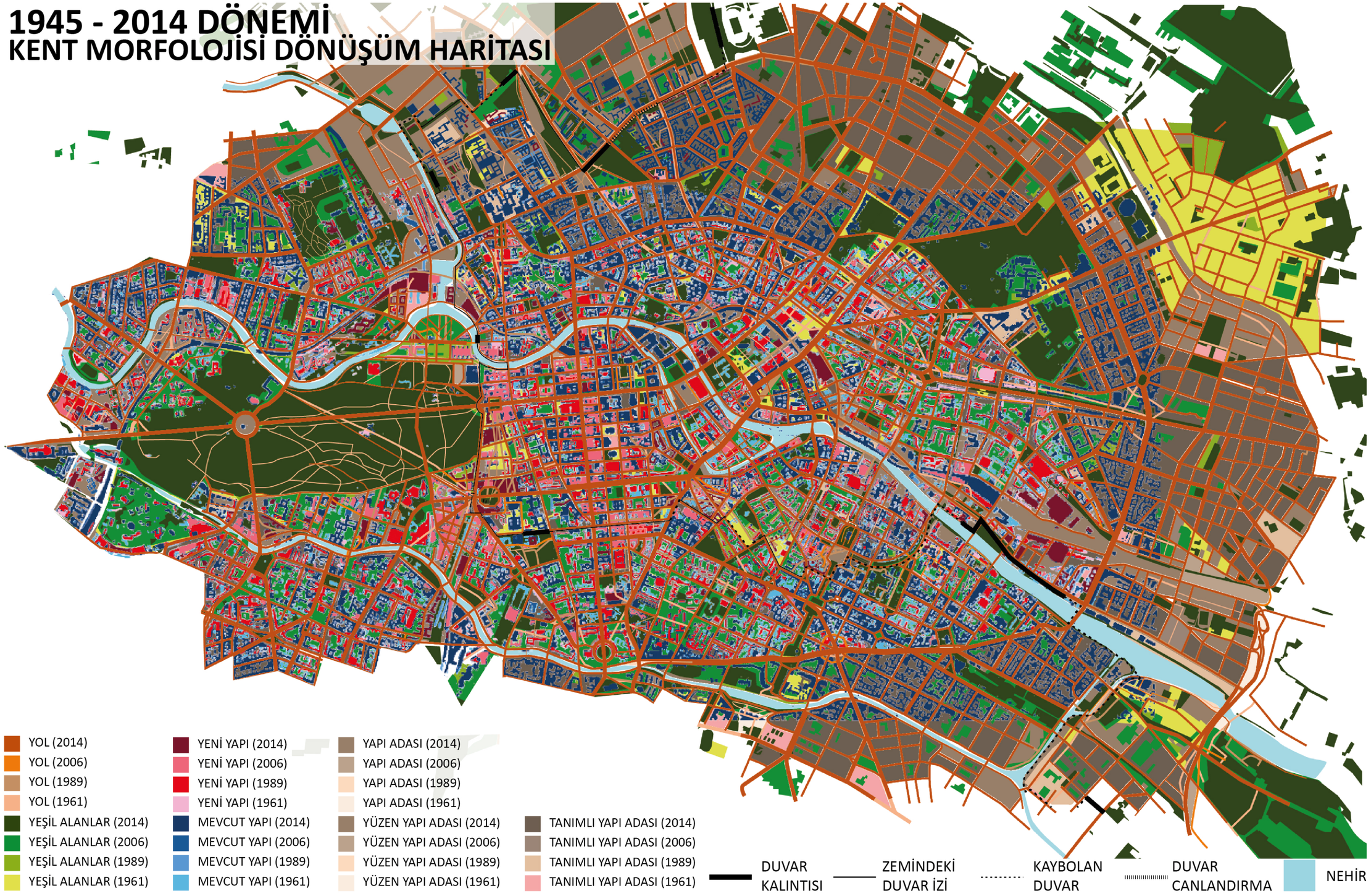

Şekil 6.2 1945 - 2014 dönemi kent morfolojisi dönüşümü analitik haritası

1862 ANALİTİK HOBRECHT PLANI - 1945-2014 KENT MORFOLOJİSİ DÖNÜŞÜM HARİTASI
ANALİTİK ÇAKIŞMA HARİTASI

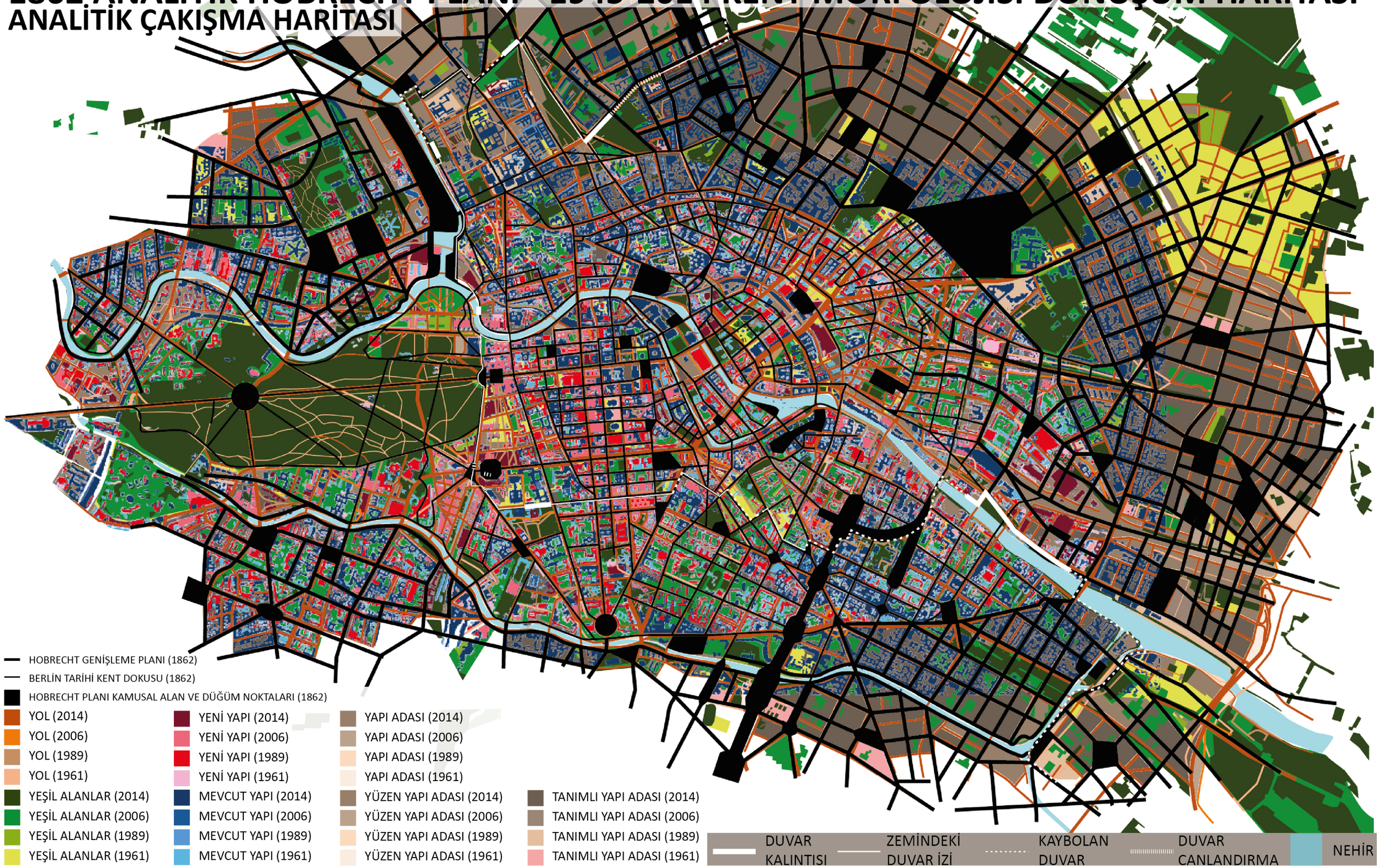

Şekil 6.3 1862 analitik Hobrecht Planı - 1945-2014 kent morfolojisi dönüşümü haritası analitik çakışma haritası [188], [189], [190]

1862 ANALİTİK HOBRECHT PLANI - 2010 BERLİN KENT HARİTASI
ANALİTİK ÇAKIŞMA HARİTASI

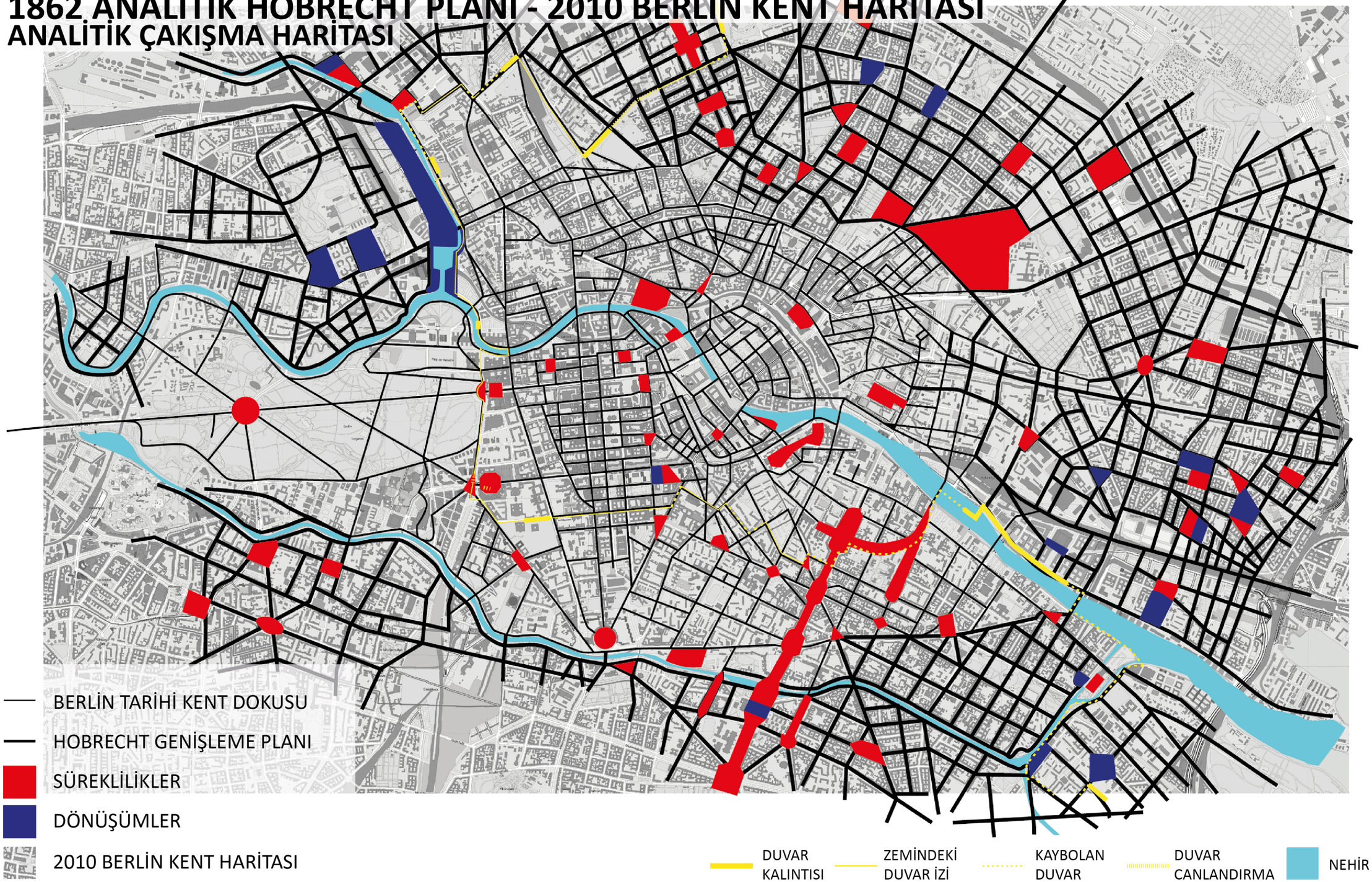

Şekil 6.4 1862 analitik Hobrecht Planı - 2010 Berlin kent haritası analitik çakışma haritası [188], [189], [190]

KAYNAKLAR

[1] Zizek, S., (2015). Hiçten Az - Hegel ve Diyalektik Materyalizmin Gölgesi, çev. Erkan Ünal, 1. Baskı, Encore Yayınları, İstanbul.

[2] Zizek, S., (2011). "With Hegel Beyond Hegel", http://digitalcommons.wayne.edu/criticism/vol53/iss2/6, 29 Ocak 2016.

[3] Berman, M., (1994). Katı Olan Herşey Buharlaşıyor, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

[4] Singer, P., (2003). Hegel - Düşüncenin Ustaları, 1. Baskı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul.

[5] Bumin, T., (2013). Hegel - Bilinç Problemi, Köle-Efendi diyalektiği, Praksis Felsefesi, 5. Baskı, Cogito – 79, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

[6] Hilav, S., (2012). Diyalektik Düşüncenin Tarihi, 1. Baskı, Cogito-199, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

[7] Hegel, G. W. F., (2011). Tarih Felsefesi I - Giriş, çev. Aziz Yardımlı, 1. Baskı, İstanbul.

[8] De Landa, M., (2006). Çizgisel Olmayan Tarih - Bin Yılın Öyküsü, çev. Ebru Kılıç, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul.

[9] Turner, B. S., (2003). Oryantalizm Postmodernizm ve Globalizm, çev. İbrahim Kapaklıkaya, 2. Baskı, Anka Yayınları, İstanbul.

[10] Cassirer, E., (1951). The Philosophy of the Enlightenment, Prinston University Press, NJ.

[11] Habermas, J., (1996). "Modernity: an Unfinished Project", Habermas and the Unfinished Project of Modernity: Critical Essay on Philosophical Discourse of Modernity, der. Mourizio Passerin d'Entreves ve Seyla Benhabib, Polity Press, Cambridge.

[12] Giddens, A., (2012). Modernliğin Sonuçları, çev. Ersin Kuşdil, 5. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

[13] Benjamin, W., (1969). Theses on the Philosophy of History, Illuminations, çev. Harry Zohn, Schocken Books, New York.

[14] Baudelaire, C., (1981). The Painter of Modern Life and Other Essays, Ed. Jonathan Mayne, Phaidon Press, Londra.

[15] Frisby, D., (2012). Modernlik Fragmanları – Simmel, Kracauer ve Benjamin'in Eserlerinde Modernlik Teorileri, çev. Akın Terzi, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul.

[16] Simmel, G., (2005). Metropol ve Zihinsel Yaşam-Şehir ve Cemiyet, çev. Ahmet Aydoğan, İz Yayıncılık, İstanbul.

[17] Paz, O., (1974). The Children of the Mire: Modern Poetry from Romanticism to the Avat-Garde, Harvard University Press, Cambridge.

[18] Paz, O., (2000). Şiir ve Modernite, çev. Nilgün Tutal, der. Mehmet Küçük, 3. Baskı, Vadi Yayınları, Ankara.

[19] Virilio, P., (2007). Speed and Politics, çev. Marc Polizzotti, Semiotext(e), MIT Press, Cambridge, İngiltere.

[20] Debord, G., (1957). Sitüasyonların İnşası ve Uluslararası Sitüasyonist Akımın Etkinlik ve Örgütlenme Koşulları Üzerine Rapor, Sanat Manifestoları, ed. Ali Artun (2010), İletişim/Sanat Hayat Dizisi, İstanbul.

[21] Debord, G., (1959). Olumsuzlama ve Prelüd Olarak Détournement, Sanat Manifestoları, ed. Ali Artun (2010), İletişim/Sanat Hayat Dizisi, İstanbul.

[22] Gilbert, L.M., (1954). Management in the Home: Happier Living Through Saving Time and Energy, Dodd, Mead, Newyork.

[23] More, C., (2000). Understanding Industrial Revolution, Routledge, Londra.

[24] Zimmerman, M.E., (2011), Heidegger - Moderniteyle Hesaplaşma- Teknoloji, Politika, Sanat, çev. Hüsamettin Aslan, 1. Baskı, Paradigma Yayıncılık, İstanbul.

[25] Marx., K., ve Engels, F., (2013). Alman İdeolojisi, çev. Tonguç Ok ve Olcay Geridönmez, 1. Baskı, Evrensel Basım Yayın, İstanbul.

[26] Tafuri, M., (1976). Architecture and Utopia: Design and Capitalist Development, çev. Barbara Luigia La Penta, MIT Press, Cambridge.

[27] Weber, M., (1996). Sosyoloji Yazıları, çev. Taha Parla, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

[28] Bauman, Z., (2013). Modernite, Kapitalizm, Sosyalizm – Sosyal Çağda sosyal Eşitsizlik, çev. F. Doruk Ergün, 1. Baskı, Say Yayınları, İstanbul.

[29] Bozkurt, N., (2005). Fikir Mimarları Dizisi 1- Hegel, Say Yayınları, İstanbul.

[30] Heynen, H., (2011). Mimarlık ve Modernite Bir Eleştiri, çev. Nalan Bahçekapılı ve Rahmi Öğdül, Versus Kitap, İstanbul.

[31] Tourraine, A., (1994). Modernliğin Eleştirisi, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

[32] Tanyeli, U., (1997). Modernizmin Sınırları ve Mimarlık, Modernizm Serüveni içinde, Der. Batur, E., Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.

[33] Hegel, G.W.F., (1910). The Phenomenology of Mind, çev. J. B. Baillie, vol. 2, Swon Sonnenschine Co., Londra.

[34] Foucault, M., (2014). Özne ve İktidar, çev. Işık Ergüden ve Osman Akınhay, 4. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

[35] Foucault, M., (2014). İktidarın Gözü, çev. Işık Ergüden, 4. Baskı, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

[36] Goldman, L., (1973). The Philosophy of the Enlightenment, çev. Henry Maas, Routlege & Kegen Paul, Londra.

[37] Wellmer, A., (1985). Reason, Utopia, and the Dialektic of Enlightment, Habermas and Modernity, Ed.: R.J. Bernstein, MIT Press, Cambridge, 35-66.

[38] Habermas, J., (1984). The Theory of Communicative Action - Reason and the Rationalization of Society, vol.1, çev. Thomas McCarthy, Beacon Press, Boston.

[39] Habermas, J., (1993). "İdeoloji" olarak Teknik ve Bilim, çev. Mustafa Tüzel, cogito, 8. Baskı, Yapıkredi Yayınları, İstanbul.

[40] Gomez, P., (1983). Architecture and the Crisis of Modern Science, MIT Press, Cambridge.

[41] Prah, N.L., (1968). The Language of Arch., The Hague, Mauton.

[42] Sting, G. ve Gips, I., (1975). Pictoral & Formel Aspexts of Shape & Shape Gramers, Birkhouses, Brussels.

[43] Preziosi, D., (1979). Arch., Language & Meaning, The Hauge, Mauton.

[44] Abel, C., (1980). "The Language Anology in Arch.'1 Theory and Criticism", Ardi Assoc., Quarterly, 12, 3, 39-47.

[45] Meuner, J., (1980). "Language in Arch.", Procedings of 68th ACSA Annual Meeting, Washington.

[46] Hiller, B., (1983). "Space Syntax: A Different Urban Perspectives", Archirects' Journal, 178, 48, 47-63.

[47] Hiller, B., (1984). The Social Logic and Space, Cambridge University Press.

[48] Hiller, B., (1996). Space ist the Machine: A Configuration Theory of Architecture, the Press Syndicate of the University of Cambridge.

[49] Mitchell, W. J., (1990). The Logic of Architecture, Design Computation and Cognition, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts.

[50] Çetin, M., (2002), "Mimaride Dilbilimsel Çözümleme Şekillenmeleri", Gazi Sanat, 3, 41-50.

[51] Saussure, F. D., (1985). Genel Dilbilim Dersleri, çev. B. Vardar, Birey ve Toplum Yayınları, Ankara.

[52] Chomsky, N., (1972). Studies on Semantics in Generative Grammer, Hovasart Brace Jovanovich, Newyork.

[53] March, L., (1998). Architectonics of Humanism: Essays on number in Architecture, UK: Academiy Editions, Chichester.

[54] Adams, F. ve Steadman, A., (2004). "Intentional Action in Ordinary Language: Core Concept or Pragmatic Understanding?", Analysis, 64, 173-181.

[55] Adams, F. ve Steadman, A., (2004). "Intentional Actions and Moral Considiratiins: Still Pragmatic", Analysis, 64, 264-267.

[56] Adams, F., (1986). “Intention and Intentional Action: the Simple View”, Mind & Language 1, 281-301.

[57] Kumar, K., (1999). Sanayi Sonrası Toplumdan Postmodern Topluma Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları, çev. Mehmet Küçük, Dost Kitapevi Yayınları, Ankara.

[58] Polanyi, K., (2003). Büyük Dönüşüm, çev. Ayşe Buğra, İletişim Yayınları, İstanbul.

[59] Arın, C., (2003). “Sanayi Devrimi Kenti Berlin I: Kent Gelişimi Sürecine Bir Bakış”, Mimarlık Dergisi, 313.

[60] Strohmeyer, K., (2000). James Hobrecht (1825-1902) und die Modernisierung der Stadt, Verlag for Berlin - Brnderburg, Postdam.

[61] Hegemann, W. (1930). “Das Steinerne Berlin”, Geeschichte der grösten Mietskasermenstadt der Welt, 3, G. Kieperheuer, Berlin.

[62] Berlin Senatosu Planlama Departmanı Arşivi, Historical Maps on Land Use Planning in Berlin, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/planen/fnp/en/historie/index.shtml, 3 Şubat 2016.

[63] Sudjic, D., (2006). “Competitions: The Pitfalls and the Potentials”, In the Politics of Design: The Competitions for Public Projects, Ed.: Catherine Malmberg, Princeton University, U.S.A., 53-66.

[64] Çağlar, N., (2013). “Mimarlık Yarışmaları İyi Şeyler (mi)dir?”, Mimari Proje Yarışmaları, dosya 31, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Ankara, 4-9.

[65] Ward, J., (2004). “Berlin, the Virtual Global City”, Journal of Visual Culture, 3; 239, Sage Publications, http://vcu.sagepub.com/cgi/content/abstract/3/2/239, 3 Şubat 2016.

[66] Aman, A., (1992). Architecture Ideology in Eastern Europe during the Stalin Era: an aspect of Cold War History, çev. Roger and Kerstin Tanner, The Architectural History Foundation and the Massachusetts Institute of Technology, USA, 248.

[67] Ockman, J. ve Ergen, E., (1993). Architecture Culture - 1943-1968: A Documentary Anthology, Columbia University Graduate School of Architecture, Planning and Preservation: Rizolli, Newyork.

[68] Berlin Senatosu Planlama Departmanı Arşivi, The History of Berlin's Urban Green Space; Development of Urban Green Space in East Berlin, 1948-1990, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/umwelt/stadtgruen/geschichte/en/stadtgruen/ostberlin_1948_1990/bis_1950/index.shtml, 3 Şubat 2016.

[69] Kuhnt, T. H., (2015). Competition as Impetus for German Building Culture, Architecture Competitions and the Production of Culture, Quality and Knowledge: An International Inquirt, Ed.: Lean-Pierre Chuppin, Carmela Cucuzzella, Bechara Helal, Potential Architectural Book, Montreal, Canada, 300.

[70] Kuhnt, T. H., (2015). “The Balancing Act between Historicism and Monument Preservation in some International Competition in German”, Architectural Competitions - Histories and Practice, The Royal Institute of Technology and Rio Kulturkooperativ, Sweeden, 291-316.

[71] Castillo, G., 2001, “Building Culture in Divided Berlin: Globalization and the Cold War”, Hybrid Urbanism: on the identity discourse and the built environment, Ed.: N. AlSayyad, Praeger Publishers, Westport, 188-194.

[72] Harvey, D., (1999). Postmodernliğin Durumu, çev. Sungur Savran, Metis Yayınları, İstanbul.

[73] Berlin Senatosu Planlama Departmanı Arşivi, Alexanderplatz von der Nachkriegzeit 1945 bis zur Wiedervereinigung 1990: Wiederaufbau unter neuen stadebaulichen Vorzeichen-Erste geseamtstadtische überlegungen, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/planen/staedtebau-projekte/alexanderplatz/de/geschichte/geschichte_1945_bis_1990/index.shtml, 3 Şubat 2016.

[74] Corbusier, L, (1969). Atina Anlaşması, çev. Ayda Yörükan, İmar ve İskan Bakanlığı Mesken Genel Müdürlüğü, Ankara.

[75] Friedrich, P., (1989). Drei Phasen der Gestaltbildung. Erschaut- abgeleitet-konkretisiert, Edite par Belin, Eigen Verlag des Hrsgs. E. J. Lehning, Berlin.

[76] Berlin Senatosu Planlama Departmanı Arşivi, Alexanderplatz 1945-89 How the area around Alexanderplatz took shape during the GDR years,

http://www.stadtentwicklung.berlin.de/planen/staedtebauprojekte/alexanderplatz/en/geschichte/nachkriegsplanungen/index.shtml, 3 Şubat 2016.

[77] Fishman, R., (2002). “20. Yüzyılda Kent Ütopyaları: Ebenezer Howard, Frank Lloyd Wright, Le Corbusier”, 20. Yüzyıl Kenti, çev. Bülent Duru ve Ayten Alkan, İmge Kitapevi, Ankara.

[78] Contursi, A., (2012). “The Kollektivplan for Berlin of 1946 between Infrastructure Planning, Rationalization and City Design”, 45+ Post-War Modern Architecture in Europe, Stephanie Herhold, Biljana Stefanovsha (Hrstg.), Universitatsverlag der Teschnischen Universitat Berlin and Forum Stadt-und Regional Plannung, Berlin.

[79] Neumeyer, F. ve Ortner, M., (1997) “Guidelines for Urban Interventions in the City West”, The Journal of Architecture, 2, 217.

[80] Berlin Senatosu Planlama Departmanı Arşivi, Land Use Planning Berlin: Historical Maps on Land Use Planning in Berlin, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/planen/fnp/en/historie/index.shtml, 3 Şubat 2016.

[81] Mahler, K., (1952). Rede des West-Berliner Senators für Bau-und Wohnungswesen, zit. Nach Geist/Kürvers, Mietshaus, 3, 357.

[82] Mahler, K., (2001). “Internationale Bauausstellung 1956: Wiederaufbau eines inneren Stadtviertels” cited in “Building Culture in Divided Berlin: Globalization and the Cold War”, Castillo, G., Hybrid Urbanism: on the identity

discourse and the built environment, Ed.: AlSayyad, N., Praeger Publishers, Westport, 186.

[83] Bodenschatz, H., (1996). "Antworten West Berlins auf die Stalinallee", der. H. Engel ve W. Ribbe, Karl Marx Alle Magistale in Berlin: Die Wanderung der sozialistischen Prachtstrasse zur Hauptstrasse des Berliner Ostens, Akademie Verlag, Berlin.

[84] Schlusche, G., Stadtentwicklung im geteilten Berlin, http://www.berliner-mauergedenkstaette.de/de/uploads/50jahrestag_tagung_dokumente/schlusche-mauer-und-stadtentwicklung.pdf, 3 Şubat 2016.

[85] Krau, I. ve Vallentin, R., (2012). Das Hansaviertel: Denkmal-energetische Herausforderungen-kleinteileiges Wohnungseigentum in grossen Hausern, im Auftrag der Senatsverwaltung Stadtentwicklung und Umwelt Berlin, Münih.

[86] Sonne, W., (2006). Planning Twentieth Century Capital Cities, der. David L. A. Gordon, Routledge, London and Newyork.

[87] Bonekamper, G.D., (1999). Das Hansaviertel. Internationale Nachkriegsmoderne in Berlin, Verlag Bauwesen, Berlin.

[88] Molnar, V., (2013). Building the State - Architecture, Politics and State Formation in Post-war Central Europe, Routlege, Newyork.

[89] Gutierrez, J.J.G., (1999). "Building Homes, Building Politics Berlin's Post-war Urban Development and Ideology", Central Europe Review, 1, 21, http://www.cereview.org/99/21/gomez21.html, 4 Şubat 2016.

[90] Eissenschmidt, A. ve Mekinda, J., (2004). "Architecture as a Document of Historical Change: Three Examples from Post-war Europe", Zeitgeschichte, Online, http://www.zeithistorischeforschungen.de/site/40208278/default.aspx, 4 Şubat 2016.

[91] Werner, F., (1969). Stadtebau Berlin-Ost, Kiepert, Berlin.

[92] Giedion, S., (1956). Architektur und Gemeinschaft: Tagebuch einer Entwicklung, Hamburg.

[93] Müller, P., (2005). "Counter-Architecture and Building Pace: Cold War Politics and the Two Berlins", GHI Bulletin Supplement 2, Berlin, 101-114.

[94] Müller, P., (2001). "Zu viel altes Schema: Die Repräsentationsarchitektur in Ost-Berlin zwischen Abgrenzung und Anpassung", der. Heiner Timmermann, Die DDR in Deutschland: Ein Rückblick auf 50 Jahre, Dokumente und Schriften der Europäischen Akademie Otzenhausen, 93, Berlin, 363–80.

[95] Müller, P., (1999). Symbol mit Aussicht: Die Geschichte des Berliner Fernsehturms, Verlag Bauwesen, Berlin.

[96] Borngraber, G., (1987). "Der Sowjetpalast im Zentrum von Moskau: Chronologie der sieben Entwurfsphasen bis zum Baubeginn am Ende der 30er Jahre", "Die Axt hat geblüht…":Europaische Konflickte der 30er Jahre in

Erinnerung an die frühe Avantgarde, Ed.: Jürgen Harten, Hans Werner Schmidt ve Marie Luise Syring, Düseldorf, 417-25.

[97] Müller, P., (2001). "Ein Dorn im Auge der Ausbeuterwelt: Die Mystik des 'Marx-EngelsForums' als Waffe im Kalten Krieg"; der. Holger Barth, Grammatik sozialistischer Architekturen: Lesarten historischer Städtebauforschung zur DDR, Berlin, 137–47.

[98] Carlow, V.M., (2014). Limits - Urban Density and Mobility Networks in West Berlin during the Period of Containment, Sustainability, vol.6, Issue 10, Institute for Sustainable Urbanism-ISU, Technishe Universitat Braunschweig, Germany, 7452-7465.

[99] Neumeyer, F. ve Ortner, M., (1997). "Guidelines for Urban Interventions in the City West", The Journal of Architecture, 2, 215.

[100] Atasoy, B., (2013). Mimarlık Tarihi Söyleşileri: Esra Akcan, http://www.arkitera.com/soylesi/515/mimarlik-tarihi-soylesileri--esra-akcan, 5 Şubat 2016.

[101] Hartoonian, G., (2015). Global Perspectives on Critical Architecture: Praxis Reloaded,Dorset Press, Dorchester, United Kingdom.

[102] Pugh, E., (2008). The Berlin Wall and the Urban Space and Experience of East and West Berlin: 1961-1989, Doktora Tezi, The City University of Newyork.

[103] Das Ostpreussenblatt, (1987). "Jubilaum: Berlin-Berlin. Ein Blickauf Veranstaltungen und Literatur", http://archiv.preussische-allgemeine.de/1987/1987_04_18_16.pdf, 5 Şubat 2016.

[104] IBA International Building Exhibition Berlin, (1984). First Projects in Careful Urban Renewal: The City Center as a Place to Live Efforts in Careful Urban Renewal, Berlin.

[105] Sonne, W. ve Mäckler, C., (2012)."Vorwort/Foreword", 25 Jahre Internationale Bauausstellung Berlin 1987: Ein Wendepunkt des europäischen Städtebaus, Montania Druck, Dortmund, Germany, 9-10.

[106] Internationale Bauausstellung Berlin (1987). Projektübersicht (Berlin: IBA 1987; Idee, Prozess, Ergebnis. Die Reparatur und Rekonstruktion der stadt. Exhibition Catalog (Berlin: IBA,1984); Ed.: WolfJobst Siedler, Josef Paul Kleihues, "Modelle für eine Stadt", Berliner Morgenpost series in 1977.

[107] Akcan, E., (2013). "Storytelling and Participatory Architectural History for International Building Exhibition in Berlin (1987/87)", Collins/Kauffman Forum, Columbia University, 27 March 2013, New York, USA.

[108] Akcan, E., (2013). "We Refugees: IBA' 84/87 and Housing in Berlin," *Achtung Berlin* Symposium, Yale School of Architecture, 14-16 February 2013, New Haven, USA.

[109] Akcan, E., (2012). "News from the Living Room: Storytelling and Participatory Architectural History," Graham Foundation davetli konuşmacı, Ocak 16, 2012, Chicago, USA.

[110] Akcan, E., (2014). “Designed and Ad-Hoc Variation: Ground plans for IBA’1984/87,” *Society of Architectural Historians Annual Meeting,* Nisan 9-12, 2014, Austin, USA.

[111] Miller, W., (1993). “IBA Models for a City; Housing and the Image of Cold War Berlin,” Journal of Architecture Education, vol 46, no.4, Taylor & Francis, Ltd. on behalf of Association on Collegiate Schools of Architecture, 202-216.

[112] Siedler, W.J. ve Kleihues, J. P., (1977). “Berlin- Modelle für eine stadt: Nicht die Konkurse, die Fehlplanungen sind der Skandal der Baupolitik Berlins”, Berliner Morgenpost, 18 Ocak 1977.

[113] Kleihues, J.P., (1977). “Interview on the IBA Exhibition with Heinrich Klotz,” Berliner Morgenpost, 18 Ocak 1977.

[114] Hamer, H.W., (1990). S.T.E.R.N. Presentation der Wendesausstellung Schritt füt Schritt - Behutsame Stadterneuerung in Berlin Kreuzberg, Berlin.

[115] Cutolo, V., (2012). “Die andrere IBA: IBA-Altbau und die Stadterneurung in Kreuzberg”, Neuere Forschungen über die IBA 1987, 75-83; Der.: Bodenschatz, H., Lampugnani ve Sonne W., 25 Jahre Internationale Bauausstellung Berlin 1987 - Ein Wendepunkt des europaishen Stadtebaus, Niggli Verlag, Sulgen.

[116] Nottmeyer, J., (1982). “IBA Management”, Lore Ditzen ile Söyleşi, Areltt, 66, 13.

[117] Bodenschatz, H., Lampugnani ve Sonne W.,(2012). “Einführung”, 25 Jahre Internationale Bauausstellung Berlin 1987 - Ein Wendepunkt des europaishen Stadtebaus, Niggli Verlag, Sulgen.

[118] Eckardt, F., (2005). “ In Search for Meaning Berlin as National Capital and Global Cities”, Journal of Contemporar European Studies, 13, 2, 192.

[119] Geisert, H., (1995). “Berlin: City of Competitions,” World Cities: Berlin, Ed.: A. Balfour, Academy Edition, Londra.

[120] Schlusche, G, Kloss, V.P., Bonekamper, G.D ve Klausmeier, A., (2014). Stadtentwicklung in dopplelten Berlin: Zeitgenossenschaften und Erinnerungsorte, Christoph Links Verlag, Berlin.

[121] Eris,E., (2014). Dr. Ing. Günster Schlusche ile Röportaj, 26 Mayıs 2014, Berlin.

[122] Berlin Senatosu planlama Departmanı Arşivi, (2013). Berlin Strategy: Urban Development Concept 2030,

http://www.stadtentwicklung.berlin.de/planen/stadtentwicklungskonzept/download/strategie/BerlinStrategie_Broschuere_en.pdf, 6 Şubat 2016.

[123] Klausmeier, A. ve Schmidt, L., (2004). Wall Remnants-Wall Traces; The Comprehensive Guide to the Berlin Wall, Westkreuz-Verlag, Berlin/Bonn.

[124] Haspel, J. (2004). “The Berlin Wall; Exploring an Historic Lanscape”, Wall Remnants-Wall Traces; The Comprehensive Guide to the Berlin Wall, Westkreuz-Verlag, Berlin/Bonn.

[125] Schröder, T. ve Reichel, P., (2013). “Berlin Wall Memorial - Rememembering Shapes Our Expectation of the Future / Gedenkstätte Berliner Mauer-Erinnerung formt die Erwartung an die Zukunft”, Difficult Places; Landscapes of Rembrance by siniai/Schwierige Orte, Bilingual Edition, Birkhauser.

[126] Tuncer, S., (2003). Christoph Sattler ile Berlin’de İzlenen Güncel Kentsel Politikalar Üzerine Söyleşi, Mimarlık Dergisi, no. 314, Kasım Aralık, http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=26&RecID=269, 6 Şubat 2016.

[127] Ward, J., (2002). “The Americanization of the New Berlin,” Resource Architecture UIA Berlin 2002 XXI World Congress of Architecture, Main Congress Report and Outlook, G. Andreas, R. Anne ve S. Carl, eds. Birkhauser, Basel, Boston, Berlin, 187-188.

[128] Cruickshank, D., (1993). “Cross Roads Berlin”, AR January 1993.

[129] Tuncer, S., (2006). “Metropolitan Kent Merkezilerinde Kent içi Projelerin Gelişim Süreçleri ve Mimari Dönüşüm: Birleşme Sonrası Berlin Örneği”, Dosya 01: Kentsel Dönüşüm Tartışmaları-1, Ed.: Nazlı Ayşe Gümüş, Ankara, 76-8.

[130] Davey, P., (1998). “Postdamer Review”, Architectural Review, January 1998.

[131] Kozacıoğlu, S., (2006). “Mimarlığın Yeni Ortamı”, TMMOB Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Bülten 40, Mayıs-Haziran, Ankara.

[132] Balfour, A., (1995). “Berlin Conformed”, World Cities, Academy Edition, Londra.

[133] Dartmouth, A.M.D., (2005). “Berlin Traditions and Postdamer Platz Architectural Reconstruction and the Transformation of a Public Place”, http://www.gfl-journal.de/2-2005/dempsey.html, 6 Şubat 2016.

[134] Berlin Senatosu Kent Planlama Arşivi, (1992). Postdamer Platz Yarışma Şartnamesi, Berlin.

[135] Kleiheus, J.P., (1981). Stadtebaulicher Rahmenplan für das Südliche Tiergartenviertel und die Südliche Friedrichstadt, Die IBA im Rahmen der Berliner Stadtentwicklung, Berlin.

[136] Berlin Senatosu Kent Planlama Departmanı Arşivi, (1998). Berlin Stadtentwicklung 26 Kulturforum Yarışma Şartnamesi, Berlin.

[137] Architectural Review (2003). Sonbahar 2003-3- Berlin Özel Sayısı, 32-42.

[138] Eris, E., (2014). Dietmar Kerkow (Plannungsrechtliche Grundsatzangelegenheiten) ile Röportaj, 17 Nisan 2014, Berlin.

[139] Klausmeier, A. ve Schmidt, L., (2011). “Mauerrelikte”, Die Mauer-Errichtung, Überwindung, Errinerung, Deutcher Teschenbuch Verlag, Münih, 342-355.

[140] Camphausen, G. ve Fischer, M., (2011). “Die bürgerschaftliche Durchsetzung der Gedenkstatte an der Bernauerstrasse”, Die Mauer-Errichtung, Überwindung, Errinerung, Deutcher Teschenbuch Verlag, Münih, 355-377.

[141] Klemke, R.E., (2011). “Das Gesamtkonzept Berliner Mauer”, Die Mauer-Errichtung, Überwindung, Errinerung, Deutcher Teschenbuch Verlag, Münih, 377-399.

[142] Klausmeier, A., (2011). “Die Gedenkstatte Berliner Mauer an der Bernauer Strasse”, Die Mauer-Errichtung, Überwindung, Errinerung, Deutcher Teschenbuch Verlag, Münih, 394-407.

[143] Berlin Senatosu Kent Planlama Departmanı Arşivi, (2007). Erweiterung der Gedenkstatte Berliner Mauer Auslobung (Yarışma Şartnamesi), http://www.stadtentwicklung.berlin.de/aktuell/wettbewerbe/ergebnisse/2007/bernauer_strasse/bernauer_strasse_auslobung.pdf, 7 Şubat 2016.

[144] Schneider, G. ve Schurbert, P., (1997). Berlins Baustellen: Wer baut wo? Die grossen Bauprojekte im Überblick, Janon, Berlin.

[145] Berlin Senatosu Kent Planlama Departmanı Arşivi, (2007). Erweiterung der Gedenkstatte Berliner Mauer Ergebnis Protokol (Yarışma Raporu), http://www.stadtentwicklung.berlin.de/aktuell/wettbewerbe/ergebnisse/2007/bernauer_strasse/ergebnissprotokoll_gbm.pdf, 7 Şubat 2016.

[146] Berlin Senatosu Kent Planlama Departmanı Arşivi, (2007)., Ergebnis: 1.Preis, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/aktuell/wettbewerbe/ergebnisse/2007/bernauer_strasse/ergebnis.shtml, 8 Şubat 2016.

[147] Mayer, M., (1997). “Berlin-Los Angeles: Berlin auf demn Weg zur ‘Global City’?”, PROKLA: Zeitschrift für kritische Sozialwissenschaft 109, 519-543.

[148] Cochrane, A.D. ve Jonas, A., (1999). “ Reimagining Berlin: World city, national capital or ordinary place”, European Urban and Regional Studies, 6.

[149] Berlin Senatosu Kent Planlama Departmanı Arşivi, Masterplan Heidestrasse Europacity, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/planen/stadtplanerische_konzepte/heidestrasse/downloads/100302_Brosch_Heide_webdruck_deutsch.pdf, 8 Şubat 2016.

[150] Valencia, M.P.O, (2013). Formal and Informal Planning Strategies Encouraging Private Developers to Realize Inclusive, Mixed-use Housing Projects: Urban Renewal in Berlin’s Post-industrial Waterfront Spree Area, Yüksek Lisans Tezi, Berlin Teknik Üniversitesi, Kent Yönetimi Departmanı, Berlin.

[151] Berlin Senatosu Kent Planlama Departmanı Arşivi, Freirraume Europacity/Heidesstrasse und Nordhafen Ausschreibung, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/aktuell/wettbewerbe/ergebnisse/2011/europacity/ausschreibung.pdf, 8 Şubat 2016.

[152] Milosovicova, J. (2010). Climate-Sensitive Urban Design in Moderate Climate Zone: Responding to Future Heat Waves; Case Study Berlin Heidestrasse Europacity, Yüksek Lisans Tezi, Berlin Teknik Üniversitesi, Kentsel Tasarım Departmanı, Berlin.

[153] Bundeszentrale für politische Bildung, “Die 16 Grundsätze des Städtebaus”, http://www.bpb.de/geschichte/deutsche-geschichte/wiederaufbau-der-staedte/64346/die-16-grundsaetze-des-staedtebaus, 24 Şubat 2016.

[154] French, R. A. ve Ian Hamilton, F. E., (1979). “Is There a Socialist City?”, The Socialist City: Spatial Structure and Urban Policy, Ed.: R. A. French ve F. E. Ian Hamilton, Chichester, New York, 7.

[155] Weizman, I., (2005). “The Architectural Arms Race across the Berlin Wall”, Site, vol.15, http://www.sitemagazine.net, 8 Şubat 2016.

[156] Berlin Senatosu Kent Planlama Departmanı Arşivi, 1958 Stalinalle Planı, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/planen/staedtebauprojekte/alexanderplatz/pix/geschich te/1958_stalinallee_2bauph_200x150.jpg, 8 Şubat 2016.

[157] Berlin Kent Planlama Departmanı Arşivi, Schwarzplane 1940/1953/1989/2001/2014, http://stadtentwicklung.berlin.de/planen/stadtmodelle/de/innenstadtplaene/sp/Schwarzplaene_1940-2014.pdf, 10 Şubat 2016.

[158] Berlin Kent Planlama Departmanı Arşivi, Schwarzplane (Abriss) 1940-1953/ 1953-1989/1989-2001/1940-2001, http://stadtentwicklung.berlin.de/planen/stadtmodelle/de/innenstadtplaene/sp/Abrisse_1940-2001.pdf, 10 Şubat 2016.

[159] Berlin Kent Planlama Departmanı Arşivi, Schwarzplane (Neubau) 1940-1953/ 1953-1989/1989-2001/1940-2001, http://stadtentwicklung.berlin.de/planen/stadtmodelle/de/innenstadtplaene/sp/Neue_Gebaeude_1940-2001.pdf, 10 Şubat 2016.

[160] Berlin Kent Planlama Departmanı Arşivi, Planwerk Innere Stad 2010, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/planen/planwerke/pix/innere_stadt/download/planwerk_innere_stadt_2010.jpg, 10 Şubat 2016.

[161] Berlin Kent Planlama Departmanı Arşivi, Differenz Plan 2010, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/planen/planwerke/pix/innere_stadt/download/differenzplan_2010.jpg, 10 Şubat 2016.

[162] Berlin Kent Planlama Departmanı Arşivi, (2011). Vorlage zur Kenntnisnahme an das Abgeordnetenhaus vom 17.01.2011: Weiterentwicklung des Planwerks Innenstadt zum Planwerk Innere Stadt, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/planen/planwerke/de/planwerk_innere_stadt/download/senat_planwerk_innere_stadt.pdf, 10 Şubat 2016.

[163] Berlin Kent Planlama Departmanı Arşivi, Scwarzplan Planwerk Innerestadt 2010 - Bestand 2010 und aktüelle Plannung, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/planen/planwerke/pix/innere_stadt/download/schwarzplan_bestand_2010_und_plw_innere_stadt_5000pix.jpg, 10 Şubat 2016.

[164] Panorama Berlin, Über Berlin: Luftbildplane, Ansichten, Übersichtskarten von 1237 bis heute, Verlag Bien & Giersch, Berlin.

[165] Luftbildplan 1953 Berlin - Bereich: Ernst-Ruter Platz bis Stralau, Über Berlin: Luftbildplane, Ansichten, Übersichtskarten von 1237 bis heute, Verlag Bien & Giersch, Berlin.

[166] Luftbildplan 1984 Berlin mit Mauerverlauf - Bereich: Siegessaule bis Stralau, Über Berlin: Luftbildplane, Ansichten, Übersichtskarten von 1237 bis heute, Verlag Bien & Giersch, Berlin.

[167] Luftbildkarte Berlin, (2005). Über Berlin: Luftbildplane, Ansichten, Übersichtskarten von 1237 bis heute, Verlag Bien & Giersch, Berlin.

[168] Berlin Kent Planlama Departmanı Arşivi, (2014). 2D Innenstadtplan, http://stadtentwicklung.berlin.de/planen/stadtmodelle/de/digitale_innenstadt/2d/download/index.shtml; http://stadtentwicklung.berlin.de/planen/stadtmodelle/downloads/2d/planwerk_m_10000_192x105cm.pdf, 10 Şubat 2016.

[169] Rowe, C. ve Koetter, F., (1978). Collage City, MIT Pres, Cambridge.

[170] Connolly, K., (2013). "Berlin Wall Protests stall East Side Galley Demolition Work", the Guardian, 1.01.2013, http://www.theguardian.com/world/2013/mar/01/berlin-wall-protests, 10 Şubat 2016.

[171] Cottrell, C., (2013). "In Berlin, a Protest to Keep What Remains of the Wall", Newyork Times, 04.03.2013, http://www.nytimes.com/2013/03/05/world/europe/protesters-want-last-of-berlin-wall-to-stand.html?_r=0, 10 Şubat 2016.

[172] Der Spiegel, (2013). Luxury Project Suspended: Protests in Berlin Save the Wall for Now, 04.03.2013, http://www.spiegel.de/international/germany/investor-seeks-compromise-in-controversial-berlin-wall-a-886714.html, 10 Şubat 2016.

[173] Grieshaber, K. ve Reid, R.H., (2013). "Berlin Wall's East Side Gallery Removed in Pre-Dawn Operation Despite Protest", Huffpost Arts& Culture, 27.03.2013, http://www.huffingtonpost.com/2013/03/27/berlin-walls-east-side-gallery-removed_n_2962199.html, 10 Şubat 2016.

[174] Berliner Morgenpost, (2013). Tausende demonstrieren für Erhalt der East Side Gallery, 03.03.2013, http://www.morgenpost.de/berlin-aktuell/article114089594/Tausende-demonstrieren-fuer-Erhalt-der-East-Side-Gallery.html, 10 Şubat 2016.

[175] Berlin Aktuel, (2014). Zwischenergebnis: Tempelhofer Feld bleibt unbebeut, 25.05.2014, http://www.berlin.de/aktuelles/berlin/3502444-958092-zwischenergebnis-tempelhofer-feld-bleibt.html, 10 Şubat 2016.

[176] Berlin Aktuel, (2014). Tempelhofer Ferld bleibt unbebaut-SPD gewinnt EuroaWahl, 26.05.2014, http://www.berlin.de/aktuelles/berlin/3502373-958092-tempelhofer-feld-bleibt-unbebaut-spd-gew.html, 10 Şubat 2016.

[177] The Local: Germany's News in English, (2014). Berlin Voters Reject Tempelhof Development, 26.05.2014, http://www.thelocal.de/20140525/berlin-voters-

reject-tempelhof-development_bid?utm_medium=referral&utm_source=t.co, 10 Şubat 2016.

[178] Fahmy, D., (2014). Berlin Voters Reject Plan to Build Homes on Cold War Airfield, 25.05.2014, http://www.bloomberg.com/news/2014-05-25/berlin-voters-reject-plan-to-build-homes-on-cold-war airfield.html?utm_medium=referral&utm_source=t.co , 10 Şubat 2016.

[179] Foxnews, (2014). Berliners decide Whether to build housing at historic Tempelhof Airport or keep it for leisure, 25.05.2014, http://www.foxnews.com/world/2014/05/25/berliners-decide-whether-to-build-housing-at-historic-tempelhof-airport-or-keep/, 10 Şubat 2016.

[180] Berlin Senatosu Kent Planlama Departmanı Arşivi, (2014). From Airport to Tempelhof Parkland, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/planen/tempelhof/download/thf_wettbewerb_flyer_en.pdf, 10 Şubat 2016.

[181] Berlin Senatosu Kent Planlama Departmanı Arşivi, (2014). Freiraum für die Stadt von Morgen: Informationen zur Entwicklung des ehemaligen Flughafens Tempelhof; Berlin Senat, Parklandschaft Tempelhof: Wettbewerbsdokumentation, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/planen/tempelhof/download/thf_wettbewerb_broschuere.pdf, 10 Şubat 2016.

[182] Berlin Senatosu Kent Planlama Departmanı Arşivi, (2006). Entwicklungskonzept Mauergrünzug zwischen Mauerpark und Naturpark, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/umwelt/landschaftsplanung/gruenes_band/download/konzept_2006/mauergruenzug_gesamt_leseversion.pdf, 10 Şubat 2016.

[183] Kleihues, J.P. ve Klotz H., (1986). International Building Exhibition Berlin 1987-Examples of a New Architecture, Academy Editions, Londra.

[184] Wettbewerbe Aktuell Arşivi, https://www.wettbewerbe-aktuell.de/de/ergebnisse/archiv.html, 12 Şubat 2016.

[185] Kleihues, J.P, (1987). Die Neugebaugebiete, Dokumente - Projekte, Südliche Friedrichstadt, Stutgart.

[186] Bodenschatz, H. ve Polinna, C., (2010). Learning From IBA - die IBA in Berlin, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/staedtebau/baukultur/iba/download/Learning_from_IBA.pdf, 12 Şubat 2016.

[187] Berlin Senatosu Kent Planlama Departmanı Arşivi, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/aktuell/wettbewerbe/ergebnisse/index.shtml, 12 Şubat 2016.

[188] Geipel, F., (2015). "Understanding behavioral changes to keep transformation cities", Understanding Berlin's Evoluation, http://www.thecityfactory.com/fabrique-de-la-cite/data.nsf/FFFD3143869110E3C1257E7D005B6A67/$file/geipel-prez.pdf, 29 Şubat 2016.

[189] Berlin Senatosu Kent Planlama Departmanı Arşivi, Berliner Plane 1862, http://www.stadtentwicklung.berlin.de/planen/fnp/pix/historie/Berliner_Plaene_1862_bis_1994.pdf, 3 Şubat 2016.

[190] Bodenschatz, H., (1987). Platz für das neue Berlin- Geschichte der Stadterneuerung seit 1871, Transit Buchverlag, Berlin, 54.

DIE 16 GRUNDSÄTZE DES STÄDTEBAUS

Von der Regierung der Deutschen Demokratischen Republik am 27. Juli 1950 beschlossen: Die Stadtplanung und die architektonische Gestaltung unserer Städte müssen der gesellschaftlichen Ordnung der Deutschen Demokratischen Republik, den fortschrittlichen Traditionen unserer deutschen Volkes sowie den großen Zielen, die dem Aufbau ganz Deutschlands gestellt sind, Ausdruck verleihen. Dem dienen die folgenden Grundsätze:

1. Die Stadt als Siedlungsform ist nicht zufällig entstanden. Die Stadt ist die wirtschaftlichste und kulturreichste Siedlungsform für das Gemeinschaftsleben der Menschen, was durch die Erfahrung von Jahrhunderten bewiesen ist. Die Stadt ist in Struktur und architektonischer Gestaltung Ausdruck des politischen Lebens und des nationalen Bewußtseins des Volkes.
2. Das Ziel des Städtebaus ist die harmonische Befriedigung des menschlichen Anspruches auf Arbeit, Wohnung, Kultur und Erholung. Die Grundsätze und Methoden des Städtebaus fußen auf den natürlichen Gegebenheiten, auf den sozialen und wirtschaftlichen Grundlagen des Staates, auf den höchsten Errungenschaften von Wissenschaft, Technik und Kunst, auf den Erfordernissen der Wirtschaftlichkeit und auf der fortschrittlichen Elemente des Kulturerbes des Volkes.
3. Städte "an sich" entstehen nicht und existieren nicht. Die Städte werden in bedeutendem Umfang von der Industrie gebaut. Das Wachstum der Stadt, die Einwohnerzahl und die Flächen werden von den städtebildenden Faktoren bestimmt, d.h. von der Industrie, den Verwaltungsorganen und den Kulturstätten,

soweit sie mehr als örtliche Bedeutung haben. In der Hauptstadt tritt die Bedeutung der Industrie als städtebildender Faktor hinter der Bedeutung der Verwaltungsorgane und der Kulturstätten zurück. Die Bestimmung und Bestätigung der städtebildenden Faktoren ist ausschließlich Angelegenheit der Regierung.

4. Das Wachstum der Stadt muß dem Grundsatz der Zweckmäßigkeit untergeordneter werden sich in bestimmten Grenzen halten. Ein übermäßiges Wachstum der Stadt, ihrer Bevölkerung und ihrer Flächen führt zu schwer zu beseitigenden Verwicklungen in ihrer Struktur, zu Verwicklungen in der Organisation des Kulturlebens und der täglichen Versorgung der Bevölkerung des Organischen und die Berücksichtigung der historisch entstandenen Struktur der Stadt bei Beseitigung ihrer Mängel.
5. Das Zentrum bildet den bestimmenden Kern der Stadt. Das Zentrum der Stadt ist der politische Mittelpunkt für das Leben seiner Bevölkerung. Im Zentrum der Stadt liegen die wichtigsten politischen, administrativen und kulturellen Stätten. Auf den Plätzen im Stadtzentrum finden die politischen Demonstrationen, die Aufmärsche und die Volksfeiern an Festtagen statt.
6. Das Zentrum der Stadt wird mit den wichtigsten politischen und monumentalsten Gebäuden bebaut, beherrscht die architektonische Komposition des Stadtplanes und bestimmt die architektonische Silhouette der Stadt.
7. Bei Städten, die an einem Fluß liegen, ist eine der Hauptadern und die architektonische Achse der Fluß mit seinen Uferstraßen.
8. Der Verkehr hat der Stadt und ihrer Bevölkerung zu dienen. Er darf die Stadt nicht zerreißen und der Bevölkerung nicht hinderlich sein. Der Durchgangsverkehr ist aus dem Zentrum und dem zentralen Bezirk zu entfernen und außerhalb seiner Grenzen oder in einem Außenring um die Stadt zu führen. Anlagen für den Güterverkehr auf Eisenbahn und Wasserwegen sind gleichfalls dem zentralen Bezirk der Stadt fernzuhalten. Die Bestimmung der Hauptverkehrsstraßen muß die Geschlossenheit und die Ruhe der Wohnbezirke berücksichtigen. Bei der Bestimmung der Hauptverkehrsstraßen ist zu berücksichtigen, daß für den städtischen Verkehr nicht die Breite der Hauptverkehrsstraßen von entscheidender Bedeutung ist, sondern eine Lösung der Straßenkreuzungen, die den

Anforderungen des Verkehrs gerecht wird.

9. Das Antlitz der Stadt, ihre individuelle künstlerische Gestalt wird von Plätzen, Hauptstraßen und den beherrschenden Gebäuden im Zentrum der Stadt bestimmt (in den größten Städten von Hochhäusern). Die Plätze sind die strukturelle Grundlage der Planung der Stadt und ihrer architektonischen Gesamtkomposition.
10. Die Wohngebiete bestehen aus Wohngebieten, deren Kern die Bezirkszentren sind. In ihnen liegen alle für die Bevölkerung des Wohnbezirks notwendigen Kultur-, Versorgungs- und Sozialeinrichtungen von bezirklicher Bedeutung. Das zweite Glied in der Struktur der Wohngebiete ist der Wohnkomplex, der von einer Gruppe von Häuservierteln gebildet wird, die von einem für mehrere Häuserviertel angelegten Garten, von Schulen, Kindergärten, Kinderkrippen und den täglichen Bedürfnissen der Bevölkerung dienenden Versorgungsanlagen vereinigt werden. Der städtische Verkehr darf innerhalb dieser Wohnkomplexe nicht zugelassen werden, aber weder die Wohnkomplexe noch die Wohnbezirke dürfen in sich abgeschlossene isolierte Gebilde sein. Sie hängen in ihrer Struktur und Planung von der Struktur und den Forderungen der Stadt als eines Ganzen ab. Die Häuserviertel als drittes Glied haben dabei hauptsächlich die Bedeutung von Komplexen in Planungen und Gestaltung.
11. Bestimmend für gesunde und ruhige Lebensmittelverhältnisse und für die Versorgung mit Licht und Luft sind nicht allein die Wohndichte und die Himmelsrichtung, sondern auch die Entwicklung des Verkehrs.
12. Die Stadt in einen Garten zu verwandeln, ist unmöglich. Selbstverständlich muß für ausreichende Begrünung gesorgt werden. Aber der Grundsatz ist nicht umzustoßen: in der Stadt lebt man städtischer; am Stadtrand oder außerhalb der Stadt lebt man ländlicher.
13. Die vielgeschossige Bauweise ist wirtschaftlicher als die ein- oder zweigeschossige. Sie entspricht auch dem Charakter der Großstadt.
14. Die Stadtplanung ist die Grundlage der architektonischen Gestaltung. Die zentrale Frage der Stadtplanung und der architektonischen Gestaltung der Stadt ist die Schaffung eines individuellen einmaligen Antlitzes der Stadt. Die Architektur muß dem Inhalt nach demokratisch und der Form nach national sein. Die Architektur

verwendet dabei die in den fortschrittlichen Traditionen der Vergangenheit verkörperte Erfahrung des Volkes.

15. Für die Stadtplanungen wie für die architektonische Gestaltung gibt es kein abstraktes Schema. Entscheidend ist die Zusammenfassung der wesentlichsten Faktoren und Forderungen des Lebens.

16. Gleichzeitig mit der Arbeit am Stadtplan und in Übereinstimmung mit ihm sind für die Planung und Bebauung bestimmter Stadtteile sowie von Plätzen und Hauptstraßen mit den anliegenden Häuservierteln Entwürfe fertigzustellen, die in erster Linie durchgeführt werden können[1] .

[1] "Die 16 Grundsätze des Städtebaus", Bundeszentrale für politische Bildung, http://www.bpb.de/themen/RCVPOD,0,0,Die_16_Grunds%E4tze_des_St%E4dtebaus.html

EK-B

SIXTEEN PRINCIPLES FOR RESTRUCTURING THE CITIES

The urban planning and architectural form of our cities must express the social order of the German Democratic Republic, the progressive traditions of our German people, and the large-scale aims bound to the growth of all of Germany. The following principles serve these ends:

1. The city as a form for inhabitation did not develop by coincidence. The city is the most economical and culturally rich form in which the communal life of human beings can be accommodated, as proved by century's experience. The city is, in its structure and architectural form, the expression of the political life and the national consciousness of the people.
2. The aim of urban planning is the harmonious satisfaction of the human demand for work, inhabitation, culture, and recreation. The fundamentals and methods of urban planning rest on naturally given conditions, on the social and economic basis of the state, on the highest accomplishments of science, technology, and art, on the demands of economic expediency, and on the use of the most developed elements of the people's cultural heritage.
3. Cities in and of themselves neither “come to existence” nor “exist” as such. Cities are built at a specific scale by industry for industry. The growth of the city, its population, and its area are determined by industry, administrative organs, and cultural institutions. In the capital city, the significance of industry as a determinant of urban form retreats behind that of administrative and cultural institutions. The determination and affirmation of urbanistic factors is exclusively the prerogative of the government.
4. The growth of the city must be subjugated to the fundamental principle of

usefulness, and must consequently remain within predetermined limits. Excessive growth of the city, its population, and its area leads to incorrigible deformations in the organization of cultural life and the daily infrastructural servicing of its population, as well as in the productivity and development of industry.

5. Urban planning must be founded on the principle of the organic and on the conservation of the historical structure of the city while alleviating its inadequacies.
6. The center constitutes the city's appointed core [Kern]. The city's center is the political midpoint of the life of the populace. At the city's center lie the most important political, administrative, and cultural spaces. On the city center's plazas, political demonstrations, parades, and popular celebrations take place. The city center comprises the most important and monumental buildings. It dictates the architectural composition of the city's plan and architectural silhouette.
7. In cities built along rivers, the river with its quais is one of the major arteries and architectural axes.
8. Traffic should serve the city and its populace, not divide and encumber it. Transit traffic should be removed from the center and from central areas, and diverted to outlying areas or to a ring road. Freight traffic via train or water should also be removed from the central areas. The determination of major traffic arteries must respect the closed, quiet nature of residential areas. In determining the width of major traffic arteries, it is to be noted that width is less significant than the appropriate solution of crossings.
9. The city's appearance, its individual artistic form, is determined by plazas, major streets, and significant buildings in its center (in large cities, by skyscrapers). Plazas are the structural foundation of city planning and the city's overall architectural composition.
10. Residential districts are made up of residential neighborhoods whose hearts are the neighborhood centers. In these centers are all the necessary cultural, commodity, and community facilities for the life of the populace within these neighborhoods. The second component in the structure of the residential districts is the residential complex. The complexes are formed by a group of residential

quarters unified by gardens, schools, kindergartens, child-care centers, and service facilities necessary to the populace's daily life. Urban traffic may not be permitted to penetrate these residential complexes. Nonetheless, neither the complexes nor the larger residential areas may become internally oriented, isolated elements. Their structure and planning is dependent upon the structure and demands of the city as a whole. As third component in the structure, the residential quarters have primarily the significance of the complexes in terms of planning and the determination of form.

11. Density and orientation are the only factors determining healthy and restful living conditions and access to light and air. The routing of traffic is as significant.
12. It is impossible to transform the city into a garden. It is unquestionably necessary to provide sufficient greenery, but fundamentally it is undeniable that in the city, life is urban. In the suburbs or in the country, life is more pastoral.
13. The multistory building is more economical than the one-or two-story building. In its character, too, it is appropriate to the large city.
14. Urban planning is the foundation of architectural form-giving. The central responsibility of urban planning and the architectural formation of the city is the creation of an individual, unique appearance for that city. The architecture must be in content democratic and in form national. To that end, architecture makes use of the experience of the people as concretized in the developed traditions of the past.
15. There is no abstract scheme for urban planning or for determining architectural form. The embracing of the essential factors and demands of life is decisive here.
16. The planning and realization of parts of the city like plazas and major streets, with their adjacent housing quarters, are to be carried out simultaneously with work on the city plan and in harmony with it[1].

[1] Ockman, J. ve Eigen, E., (1993). “Architecture Culture, 1943-1968: A Documentary Anthology”. Columbia University Graduate School of Architecture, Planning, and Preservation: Rizzoli, New York.

EK-C

GUNTER SCHLUSCHE RÖPORTAJI METNİ

25.05.2014 at 3 p.m. in Berlin Memorial's Information Center

How do you interpret the urban transformation of the city when you look at the City's current situation as a city planner? Can be address the unification of both sides today that reflects on the city as physically after the completed projects and with planned future projects?

The re-unification of Berlin was physically more executed in the central area, in central places. The point is that there were a lot of difficulties to get right of land and to get acquired development rights a long side of Berlin Wall. Because a lot of lands belonging to Berlin Wall. The Berlin Wall was tick belt of land. And it was disowned by DDR, even in some cases during Nazi time between 1933 and 1945. So it caused a lot of problem to identify to proper landowner. In some cases we still have no clear rights of land use. That may be a little difficult only in special areas of in heavy investment; it was trustful to build on that land. I tell you a very good example which probably you know, The Postdamer Platz. Postdamer Platz was able to identify the owners of the development rights and then it was possible to build. But in other areas, it was more difficult and still is difficult to identify who own the land. In our case (Bernauer Strasse, Berlin Wall Memorial and its surroundings' planning), this is the area of the Wall strip, the white one, not the grey one (showing on the map). And in this case I took also a lot of time to identify this but we had another thing it was difficult to start to build something. And in the mean time the attitude towards the Wall changed and at that time, originally in the 1990's for example, it was highly desirable to build as fast as possible to rebuild the land which was occupied by the Wall. But, only after the year of

2002 - 2004, the whole attitude towards the Wall changed, only then the political forces, political parties said “we do not have to simply rebuild the area as the wall have never been there, we should identify a few areas to commemorate the wall and the division of Berlin. And they decided for this the location here, a long side Bernauer Strasse and so the whole delayed investments in this area turned out to be the advantage because we had a unique chance to make the Memorial here, to make it on the very long stretch of land and that was because of the delayed development of this side in comparison Postdamer Platz or the other sides. Therefore, we had a very good chance to do this. But normally, the whole area would have been built up like house in there, there etc. So that is a situation from which we benefited very much because we were able to realize such a memorial, a commemoration site here on a quite long stretch of land which is 1.6 km. The 1.6 km only because of that delay development, we were lucky we had a good chance to realize this. That’s perhaps a very important difference in comparison to other sides like Postdamer Platz, areas in Kreuzberg, along the Friedrich Strasse. And in Friedrich Strasse, in Checkpoint Charlie the development rights have given away very short after in 1992 and 1993 and now all through land is not built up again as a development right of a private owner that you can not do anything to commemorate the Berlin Wall, mainly noting. You have to negotiate with the private landowner to do something and he doesn’t want a memorial, he wants something more, he wants multi-storey buildings in Berlin etc. That’s a crucial difference to sides on Friedrich Strasse and this formal Wall memorial area Bernauer Strasse.

I had a chance to visit Berlin several times and of course in each time with a different level of knowledge about city. For example in the first time I only visited some places where are also touristic and then after that I really attracted from the projects in Berlin Wall and the relations between projects and these remnants/traces. Then I decided to walk all around the Wall and took some pictures of both sides. But this time, even in city center I could not easily find the traces. Last time I visited the Stadtentwicklung (the Senate) and I talked with Mr. Kerkow who is also a city planner and I asked “are there any regulations and special municipal decisions along this intersections area” and he answered as there are no any special decisions for

this area, only there are some master plans and zoning plans. Then he said they made some local development plans. I think this system is open to some exceptional projects and constructions for example in Kreuzberg there is a "gecekondu" "Swartzbau" where Turkish people live, another example is the protests which was at the beginning of this year in The East Side Gallery against planned high-rise building and now I want to ask you again the same question; are there any decisions about this area or not?

In Bernauer Strasse, there was really conscious decision. When we started to develop this area as a memorial, there were already private land owner's rights to developed and to rebuild on it like at the East Side Gallery, you know the high buildings just besides The East Side Gallery, we had the same situation; not that high not 11 stories, perhaps just 5 or 6 stories, but we had also private development rights. What we did is we knocked on the doors of this people and said we are here, we want your land, we buy it and we compensate you (private landowner) for this development right which is a lot of money, but we don't want you to develop this side, we will pay you for compensation. We did this at least 3 or 4 times for special part of lands here in the central part of memorial. Only because of this it was possible. Other way, if we wouldn't have done so, we would have had a huge problem to realize it and we would have a lot of conflicts, conflicts like at The East Side Gallery. You know where there were private landowners who want to build. One of them said we are landowner we want to build and you are not the landowner, the other one also want to build his land a hotel and the other one wants housing or whatever. This would have happened here at the same time but in 2006 this intervention came and the land was acquired including the development rights which means The Senate of Berlin paid a lot of money to compensate them and to buy them out. That was a very high investment but it was absolutely necessary and it was a very conscious decision taken in 2006 by The Senate. The Senate said; ok this is not a normal urban development zone anymore, this is a special zone to commemorate The Wall and we want to buy out all private land owners which have development rights here. This basic decision was made in 2006. That was very important and I think absolutely worth in investment.

I want to ask something about Senate of Berlin, I read the book which is written by Axel Klausmeier and Leo Schmidt in 2004 and in this book they say that Berlin Senate has a conference in 1995 and discussed "why our city carries this depressing point to the future of city. And in 2002, The Senate totally changed their mind and a confliction and duality happened in the main approach of Senate of Berlin. Another issue about this, when I look at the IBA projects, there are difficulties and divergences between Senate of Berlin and the project manager. I always come across the effects of Berlin Senate in these projects and do you think what are the priorities and background story of The Senate?

The Berlin Senate reacted on rising public pressure. There was change in public opinion and public attitude to The Wall. Even in the early 1990's, we had some people who said you should not just demolish, you should conserve and preserve a few sections. We had some other things according to this issue to keep it as a green belt even to the inner city. But these voices were ignored, all of them were ignored. Another fact that we had wall victims who were shut alongside of the Wall. It was said basically to commemorate the victims. We don't have a place to commemorate them. There is no place where all these victims identified, named and commemorated in a proper way. That was another very important affect for this attitude change that is the victim's relatives arguments, so the subject were argued through their situations. This was the second factor. The third factor was a lot of tourist came to Berlin and they said "oh Berlin, the divided city, I want to see the Wall, where is the Wall" and they couldn't see it. There was no place to see the Wall. These three factors made up a complete change in the mind of the governing of The Senate. And in the first instance, it was even a Senate headed by left parties including the post communist party. This was then realized by this coalition which was at that time in power, now this coalition between left and right; social democrats and conservative Christian democrats. But know, it is the same position; we have to commemorate this, we have to keep this free and we want that Berlin commemorates this and the most prominent side to commemorate is this side in here. But we have also some other spots along Berlin Wall in which for example The East Side Gallery, we have this small spots like watchtowers and other places even outside Berlin, The Wall between west Berlin and what is now is the state

of Brandenburg, Postdam etc.. All these places are in a way of part of a network of cooperating people, institutions etc. We give them a lot of advice. Now, this is absolutely clear, there is no dispute between political right ring, political left ring to do this. It is clear for every party, every government that the commemoration of Berlin Wall is absolutely needed and must be done. By the way, this is the number of the visitors in Bernauer Strasse starting to 2005. The number of visitors starting from below 200.000 per year. Now, almost more than 800.000 visitors, that's absolutely amazing. Therefore, this is a very clear statement. This place in here is where always visitors come to our side. This is a very clear fact that this concept works and this decision was a proper one now there is no more any political dispute, not at all.

When I look at The IBA projects, for example Kulturforum competition report, they referred to Hans Scharoun Kollektive Plan and Hans Hollein's master plan which is planned in 1982 and for example Kulturforum or Postdamer competitions, after some revisions the main decisions are still there. I think that was planned before demolition, after demolition we can talk about a different situation occurred about city planning but we still use Hans Scharoun and Hans Hollein's plans. Another example is IBA's residential project which is started at 1984, today we see the results of it, their motto was "city center is a place to live" but it was not a city center, at that time it was an edge? How can the same planning still survive in different situations?

It is change of economic system. Up to 1989, all investments were basically public money. Because West Berlin was subsidized, also IBA projects were housing projects where the housing was receiving strong financial support by the West Berlin government at that time. In East Germany we had no private development right, no private land use. The private landowners were given back and it was really highly attractive for them and therefore the building concepts, higher density, more stories and more other land uses. Before 1989, the only land use, which was affordable for these investments, was housing because housing was subsidized by The West Berlin government. Now, housing is no longer subsidized, and now Berlin is a very attractive place for commercial investment, for hotels, by the way we have a lot of hotels next to the Berlin Wall area, and of course a lot of commercial office developments are taking

place in inner city which it was unthinkable in the years before 1989 when IBA was started. That was basic reason why this building concept of IBA were no longer effective in use. In some cases, before 1989 IBA done something which was very good, they put housing into the inner city and after the reunification this was fantastic, we have a lot of housing in inner city sometimes by IBA, sometimes also in the East of Berlin. For example do you know the Wilhelm Strasse, the building are looking very nice but it is housing and the housing in the inner city is very good. Being in east or west it doesn't matter. There are many good so many housing areas, states and buildings. Otherwise, it could have been very expensive to establish housing as a land use function in such a prominent location. For example in Wilhelm Strasse we have a lot of housing areas also in Stresemann Strasse and that's wonderful. Therefore, i think we were lucky in some cases, we managed to establish housing in the inner city and that's much much much more difficult in nowadays circumstances. Nobody would have the money to do so.

For 2020 there will be IBA projects again?

No. IBA has been canceled last year. It was planned for 2020 right, but it was canceled last year (2013). Because there was not a real clear and powerful concepts for the new IBA.

After The Checkpoint Charlie, there are some parks and areas used as car parking and rural areas; there are some projects to rebuild there. What about the other areas?

There are also some investments on the way. For example along side of The Wall. These are all the new projects, these are realized projects. (In this part of the interview, Gunter Schlusche evaluated Bernauer Strasse and surroundings according to planning process of the architectural competitions, which was completed in 2007). Here we have mainly housing. We have also here very heavy private investments, this is a part of a block and this is called factory. We have here very heavy housing investment, not very high 3 stories. For example here we have Deutsche Bahn, German Railway Company; they made a lot of investment, private office blocks. This area is also interesting and we want to invest, it is a very good location. And they invest because of

the Berlin Memorial. The Berlin Wall Memorial makes the area more attractive for private investment.

And what are the approaches of Berlin Senate to these investments?

It is positive.

Because of money?

Of course. Perhaps when you compare Berlin with other German cities, Frankfurt, Münich, Hamburg, Stuttgart, Berlin is a poor city. Economically it is not very strong. So Berlin Senate wants to have these investments. And it is fine.

Do you think after demolition of the Wall when you evaluate the projects had been done and the future ones, the unification process is getting better day-by-day?

Yes. We have still differences. We have here in the dark way area, which is north of Bernauer Strasse which means the former West Berlin. We have difficult neighborhoods; high unemployment, low income, not very qualified jobs and some areas still need some assistants. But this middle grey area in here (showing on the map) in former East is very attractive. Let's say that this neighborhood, they joined, they have a common bureau of administration. You have one common perspective but still there are some differences between the population structures, between the economic situations, between the housing situations or the housing blocks in the south may be modernized. And in the north, sometimes they need some sort of investment. But, these differences reduced. For example, a very good example, public schools. We have public schools here; we have public schools there (showing on the map). All people who live in this area want their kids to go to public schools, here in the former East. Because, they have been rebuild, new concepts etc. And the public schools in that area are sometimes having a lack of young kids and they are not so much in demand. People prefer to give their kids to the schools in that side. So we have some problems some disparities that of course causing problems.

When I look at the ancient cities I see that the cemeteries and memorials are usually at the edge of the cities and Berlin Wall was the edge. Now I see that from this part until the Jewish Memorials (Holocaust Memorials) side, for example there is a

cemetery again, I think that yes there is unification now but according to my knowledge, this is the edge even it is not physical. How do you interpret this?

In some cases, such land uses are protected for example the cemeteries are protected you know and a lot of cemeteries under special protection. The church wants to have it and generally they refused to introduce another land use, they don't want it. We had also some conflicts here. There are also two cemeteries in Barnauer Strasse land but anyway we have found here an agreement. That's perhaps a very good development.

But the parks conditions are not good, isn't it a little bit rural?

Anyway. That's because of the lack of maintenance and care but anyway, originally the land use this area was more private but this area here all is park. And this is another concept which is very nice (showing a map which is planed by Berlin Senate as a Green Belt along the Wall side). Here the green belt and this is a park. It is like pearls in the chains, very nice concept and that's very good and it continues here even around West Berlin. Also, we are just talking about Berlin Wall. Did you have looked to the inner German Wall, in between East and West Germany? That's also very interesting, a green belt along there 1.200 km and this is also very nice.

I heard about new book which is published in September, "Urban Development in the Divided Berlin". After the demolishing of The Wall everything is divided for example West National Gallery and East National Gallery. Now do you think are everything in twos in Berlin?

Not everything. But in some cases we have 3 opera houses, we have 2 state libraries; a huge state library in Unter den Linden, we have another state library in Kulturforum in Postdamer Platz, we have 2 zoos; one big zoo in East Berlin, and the other in West. On the other side, we have two different approaches for example they had developed 2 approaches to urban renewal in East and Urban renewal in the West. There was a strong difference. In West Berlin we had a classical slum clearance; everything away which was practiced right here in this area. That was classical slum clearance program whereas in other parts of West Berlin in Kreuzberg, we had this careful urban renewal. And in East we had also different approaches, we had a concept of also some sort of careful urban renewal, but it was only executed because of economical problems. In

Germany, in West Berlin we had a social opposition against slum clearance, squatter's movement and all that. And East Berlin, it was another story. Because they simply couldn't afford it economically to all of the existing old structures. But that's another very interesting story to compare East and West Berlin all this fields of urban development on planning and it is very interesting that we have something double, two variations, two different approaches; Eastern approach and Western approach. And also in traffic; in West Berlin we emphasis on public U-Bahn, S-Bahn, on the other side we have huge streets for cars. In East Berlin the number of cars was much lower than in the West but we had incredible investment into wider streets, motorways etc. that's a problem but this is a very interesting subject, it depends on.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Evin ERİŞ

Doğum Tarihi ve Yeri : 05.10.1984, Çanakkale

Yabancı Dili : İngilizce, Almanca

E-posta : erisevin@gmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	**Alan**	**Okul/Üniversite**	**Mezuniyet Yılı**
Doktora	Mimari Tasarım	Yıldız Teknik Üniversitesi	-
Y. Lisans	Mimari Tasarım	Yeditepe Üniversitesi	2011
Lisans	İç Mimarlık (Burslu)	Yeditepe Üniversitesi	2008
	Mimarlık (Burslu)	Yeditepe Üniversitesi	2007
Lise	Sayısal	Çanakkale Milli Piyango Anadolu Lisesi	2002

İŞ TECRÜBESİ

Yıl	**Firma/Kurum**	**Görevi**
2007- Halen	Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Bölümü	Araştırma Görevlisi

YAYINLARI

Makale

1. 2016 Eriş, E., (2016), "Modernitenin 'Tutarlılık' Anlatısı Bağlamında bir 'Kentsel Rasyonelleşme' Aracı Olarak Yarışmalar; Berlin Örneği", Megaron, 2 (2): doi 10.55.5/megaron.2016.48243.

2. 2014 Eriş, E., (2014), "Global Kentin Üzeri Örtülmek İstenen Dönüşüm Hikayeleri: Hamburg St. Pauli Örneği ve Gezi Protestosuna Dair Çıkarımlar", Mimarist, 50: 85-87.

3. 2014 Eriş, E. ve Başyazıcı, B., (2014), "The Architect's Exam with Other Spaces; A study on Mental Asylums", The International Journal of Arts & Sciences (IJAS), 7 (1): 83-92.

Bildiri

1. 2015 Başyazıcı, B ve Eriş, E., (2015), "Re-reading of the Different Scenarios of Urban Transformation in Istanbul at Different Times through a Comparison of the Movies 'Sultan' and 'Ekumenopolis'", The International Journal of Arts & Sciences (IJAS): International Conference for Academic Disciplines, Temmuz 2015, Prag, Çek Cumhuriyeti.

2. 2013 Eriş, E. (2013), "Global Pressures on Extra Urban Spaces and Local Reactions; the Case of Gezi Park Protests", Spaces and Flows in a Time of Economic and Political Uncertainty : an International Conference of Urban and Extra Urban Studies, University of Amsterdam, 22 – 23 Kasım 2013, Amsterdam, Hollanda.

3. 2013 Eriş, E. ve Başyazıcı, B., (2013), "Re-Thinking the Concept of Sustainability through the 'Pointwise-Planewise' Dichotomy", Proceedings of the 8th International Symposium on Architect Sinan; Awareness, Trakya Üniversitesi, 25-26 Nisan, Edirne, Türkiye.

4. 2013 Eriş, E., (2013), “The Comparison Between the Urban Transformations of Early Modernity and Post Modernity Through Assessing Shopping Malls as Agents of Radical Urban Changes in a Consumerist Era: The Case of Istanbul”, Proceedings of the International Conference on “Changing Cities”: Spatial, Morphological, Formal & Socio-economic Dimensions, University of Thessaly, 18 – 21 Haziran 2013, Yunanistan.

ÖDÜLLERİ

1. 2015 Eriş, E., Çetin, M., Hamarat, M. ve Hamarat, M., (2015), Çanakkale Savaşı Araştırma Merkezi Ulusal Mimari Proje Yarışması 1. Ödül (Müellif)

2. 2014 Eriş, E., Çetin, M., Hamarat, M. ve Hamarat, M., (2014), Anamur Atatepe Sosyal Merkez ve Çevresi Ulusal Mimari Porje Yarışması 1. Mansiyon (Müellif)

3. 2014 Eris, E. ve Güvenç, G., (2014), Taşınacak Olan Eskişehir Atatürk Stadyumu Alanında Yeni Fikirler Kentsel Tasarım Fikir Yarışması A Kategorisi 1. Eşdeğer Ödül (Müellif)

4. 2012 Özer, N., Özer, Y. ve Eris, E., (2012), Bursa Büyükşehir Belediyesi Orhangazi Meydanı ve Çevresi Kentsel Tasarım Proje Yarışması 2. Ödül (Yardımcı)